

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Βιβλιοθήκη Γεωργίου Δ. Καυκάδου - Κείρας
διδασκαλίου - Σχολ. οδ. Ιστορίας
εξ Αρτοποιίας, Λαο Πιπίου.
- αγγελία 24-7-1949

Καυκάδου
Κείρας

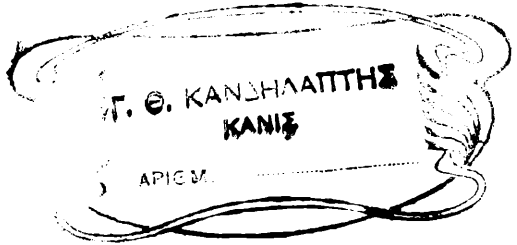
ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΟΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

Υ Π Ο
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Δ. ΚΑΘΑΡΕΙΟΥ
Καθηγητού τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ Ἱστορίας
ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μ. Πολυτεχνείῳ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ο "ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ,"
ΚΟΡΑΗ 5-ΑΘΗΝΑΙ
1938

*Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ συγγρα-
φέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου θεωρεῖται κλοπιμαῖον.*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀνὰ χεῖρας ἐκδόσις τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου περιέχει εἰσαγωγὴν εἰς τὸ βυζαντιακὸν καὶ περσικὸν Κράτος καὶ εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὸ ἀρχαῖον κείμενον τοῦ ἱστορικοῦ μετὰ συντόμων σχολίων καὶ μετάφρασιν αὐτοῦ εἰς καθαρεύουσαν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ περιλήψεων καὶ ἐπιγραφῶν.

Τὸ κείμενον παρελάβομεν ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας τοιαύτης τοῦ Teubner, ἐπηνέγκαμεν ὁμῶς ἐν αὐτῷ καὶ διορθώσεις τινάς, ἅς ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίας πρὸς πληρεστέραν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῶν παλαιῶν ἐκδόσεων, διηρέσαμεν δὲ τὸ κείμενον εἰς παραγράφους πρὸς εὐκολωτέραν χρῆσιν αὐτοῦ, ἀντὶ τῶν σημειωμένων ἐν τοῖς παλαιοῖς κειμένοις ἐδαφίων, καὶ προσεθέσαμεν κάτωθεν συντομώτατα ἐρμηνευτικὰ καὶ ἱστορικὰ σχόλια.

Ἐν δὲ τῇ μετάφρασει διὰ προσθήκης νέων τινῶν λέξεων, μὴ ὑπαρχουσῶν ἐν τῷ κειμένῳ διὰ διαφόρων δὲ στοιχείων γραφομένων, διασαφοῦμεν τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ συμπληροῦμεν αὐτὸ οὕτως ὥστε ἢ μετάφρασις νὰ εἶναι καὶ κατὰ λέξιν μετάφρασις, πρὸς φηλολογικὴν χρῆσιν τῆς ἐκδόσεως, καὶ κατ' ἔννοιαν μετάφρασις, πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν.

Πρὸς εὐκολωτέραν δὲ καὶ καλυτέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἱστορομένων προετάξαμεν ἐκάστου κεφαλαίου σύντομον περίληψιν, ἐν δὲ τῷ περιθωρίῳ προσεθέσαμεν συντόμους ἐπιγραφὰς κατὰ μεθοδικὰς ἐνότητας.

Διὰ τοιούτων ἐκδόσεων τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ἅς ἀνέλαβε νὰ δημοσιεύῃ ἐν ἰδίᾳ σειρᾷ ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «**Βυζαντινὸς πολιτισμὸς**», ἀποβαίνει εὐκολος τοῖς πᾶσιν ἢ πλήρης κατανόησις αὐτῶν καὶ καθίσταται κτῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅλος ὁ ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένος

ἔθνικὸς θησαυρὸς τοῦ βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ. Ἄν δὲ ἡ μελέτη τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ ἡ δι' αὐτῶν γνώσις τοῦ βυζαντιακοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὠφέλιμος εἰς πάντα φιλομαθῆ, εἰς τὸν Ἕλληνα εἶναι αὐταὶ ἐπιτέλεισι ἔθνικοῦ καθήκοντος ἐκ τῶν ἱερωτέρων.

Τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιδιώκει ἡ ἔκδοσις τῆς σειρᾶς τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἧτις ἀρχεταὶ δημοσιευομένη ἀπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν ἱστορικῶν Προκοπίου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1938

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Δ. ΚΑΘΑΡΕΙΟΣ

Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ Ἱστορίας
ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μ. Πολυτεχνείῳ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἡ ἐν αὐτῷ θέσις τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους.

Τὸ βυζαντιακὸν Κράτος εἶναι μεσαιωνικὸν ἑλληνικὸν Κράτος, ἀποτελοῦν τὸν *μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμόν*, ὅστις εἶναι ἡ συνέχεια μὲν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀρχὴ δὲ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ τοῦ καὶ σήμερον ὑπάρχοντος. Καὶ μεταξὺ μὲν τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἢ βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ παρεμβάλλεται ἡ Ρωμαιοκρατία, ἣτις διήρκεσεν ἕξ περίπου αἰῶνας (146 π. Χ.—476 μ. Χ.), μεταξὺ δὲ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἢ βυζαντιακοῦ καὶ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ παρεμβάλλεται ἡ Τουρκοκρατία, ἣτις διήρκεσε τέσσαρας περίπου αἰῶνας (1453—1821 μ. Χ.).

Ἀφοῦ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξωτερικῶς μὲν ἐπενταθέντες δι' ἀποικιῶν, ἐσωτερικῶς δὲ οργανωθέντες καὶ πολιτείας ἀποτελέσαντες, ἤκμισαν καὶ ἐδοξάσθησαν διὰ τῶν ἐνδόξων περσικῶν πολέμων καὶ ἀνῆλθον εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν καὶ δόξαν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους (470—430 π. Χ.), ἤρχισαν δὲ βραδύτερον διὰ τοῦ ἐμφυλίου πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῶν κατόπιν ἐμφυλίων πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων νὰ φθείρωνται καὶ νὰ παρακμάζωσιν, ὑπέκυψαν τέλος, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀναφανεῖσαν μακεδονικὴν ἀναλαμπὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (356—323 π. Χ.) καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ (323—200 π. Χ.), εἰς τοὺς τότε ἀκμάζοντας Ρωμαίους καὶ ἡ Ἑλλὰς ὅλη, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (146 π. Χ.), ἀπετέλεσε μίαν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς ἀπεράντου τότε ρωμαϊκῆς Κοσμοκρατορίας. Οὕτω δρᾶσας ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας παρήκμασε τέλος καὶ ἐξέλιπε πολιτικῶς μετὰ τὸ 146 π. Χ.¹.

1 Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον μικρὰν δρᾶσιν καὶ πρὸ τοῦ 776, κατὰ τοὺς λεγομένους προϊστορικοὺς χρόνους (1000—776 π. Χ.), καὶ ἰδίως ὁ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνισμὸς, καὶ ἀκόμη πρότερον, κατὰ τοὺς λεγομένους μυθικοὺς χρόνους

Ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (146 π.Χ.) οἱ Ἕλληνες εἶναι πολιτικῶς ὑπήκοοι τῶν Ῥωμαίων καὶ τοιοῦτοι εὐρίσκονται κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὑπέροχοι αὐτῶν πνευματικῶς, ὑπερέχοντες κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν πολιτευμάτων, τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐν γένει κατὰ πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡσπασίθησαν πρῶτοι αὐτοὶ ἐν Εὐρώπῃ τὸν Χριστιανισμὸν ἅμα τῇ διαδόσει αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν κυρίων αὐτῶν Ῥωμαίων, ὥστε κατώρθωσαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ ὑποτάξωσιν αὐτοὺς πνευματικῶς καὶ νὰ ζῶσιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τυπικῶς μὲν ὑπήκοοι τῶν Ῥωμαίων, πράγματι ὅμως ἐλεύθεροι, κατὰ τὰ ἑλληνικὰ πολιτεύματα καὶ ἥθη, καταλαμβάνοντες μάλιστα πολλάκις καὶ ὑψηλὰς θέσεις ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ Κράτει. Τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς διασώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνετελέσθη διὰ τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων συνετελούσης καὶ τῆς τότε νέας θρησκείας αὐτῶν, τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀπὸ τοῦ κοσμοϊστορικοῦ γεγονότος τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἠλλαξεν ἡ ὄψις τοῦ κόσμου, ἀνανήψαντος διὰ τῆς νέας θρησκείας ἐκ τῆς ἐπικρατουσῆς τότε ἐσχάτης διαφθορᾶς. Καὶ οἱ μὲν ὑπήκοοι Ἕλληνες ἀσπασθέντες πρῶτοι τὸν Χριστιανισμὸν ἐνισχύθησαν δι' αὐτοῦ ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ βίῳ διὰ τῆς ἀναμείξεως τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας μετὰ τῶν νέων διδαγμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀπετέλεσαν οὕτω ἀκόμη σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ ἀπεράντου Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, οἱ δὲ κυρίαρχοι Ῥωμαῖοι, ἐμμείναντες ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι τὰ ὑψηλὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ διδάγματα, ἐξηκολούθουν νὰ πλέωσιν ἐν τῇ διαφθορᾷ καὶ νὰ φθίνωσιν ὀσημέραι ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς. Οὕτως ἐπῆλθε νέα μεγάλη ἀντίθεσις μετὰ τῶν κυριάρχων Ῥωμαίων καὶ τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων. Τὸ χάος ηὔξανετο ὅλον ἐνεκα τῆς ἀξιοπονησῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀκολασίας τῶν Ῥωμαίων, ἧτις κατέληξε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος εἰς τὴν στρατοκρατίαν τῶν προαιτωριανῶν τῆς Ρώμης, τῶν ἀναβιβαζόντων εἰς τὸν θρόνον καὶ καταβιβαζόντων ἐξ αὐτοῦ κατὰ βούλησιν τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ

Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς 1500—1100 π. Χ., καὶ (Κρητικομηνωϊκὸς πολιτισμὸς 2500—1500 π. Χ.), ἀλλ' ἡ θεῶσις αὕτη τοῦ ἀρχαιότερου καὶ ἀρχαιοτάτου τοῦτου Ἑλληνισμοῦ εἶναι μυθικοϊστορικὴ καὶ οὐχὶ καθαρῶς ἱστορικὴ, ὑπερμυημένη ἐκ τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ μὴ μαρτυρουμένη ἐκ τῆς Ἱστορίας.

ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ἡ παρακμὴ αὕτη ἐπετείνεται ὅλον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ τὸ ρωμαϊκὸν Κράτος ἐκλονίζετο ἐκ βάρθρων, διότι καὶ διωγμοὶ τῶν ἐθνικῶν Ρωμαίων κατὰ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν νὰ γίνωνται καὶ διάφοροι ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους, Πέρσαι, Γότθοι κλπ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ διωγμοὶ οὗτοι ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ἐχθρῶν ἐπανελαμβάνοντο καὶ ἡ στρατοκρατία ἐμαίνετο καὶ τὸ Κράτος ἐκινδύνευε, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων τούτων εἰσῆχθη τότε εἰς τὸ ρωμαϊκὸν Κράτος ἡ **συναρχία**, καθ' ἣν ἤρχον συγχρόνως πολλοὶ αὐτοκράτορες. Πρῶτος δὲ καὶ μόνος ἐκ τῶν πολλῶν συναυτοκρατόρων τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ὑπεστήριξε τοὺς Χριστιανούς παύσας τοὺς κατ' αὐτῶν διωγμούς τῷ 313 π. Χ. καὶ ἐνισχύσας οὕτω σημαντικῶς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον τοῦ Κράτους. Ἡ τοιαύτη ἐνίσχυσις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνεξωγογήνησε τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἰδίως τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἣτις ἦτο τὸ μᾶλλον πεπολιτισμένον καὶ χριστιανικώτερον μέρος τῆς ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ὅλου τοῦ Κόσμου. Ἐπικρατήσας δ' ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῶν ἄλλων συναυτοκρατόρων του τῇ βοήθειᾳ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ πανίσχυρος γενόμενος τῷ 326 μ. Χ. ἴδρυσεν νέαν ἔδραν τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ὅπερ μετωνόμασε **Κωνσταντινούπολιν**, τελέσας τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς μεγαλοπρεπῶς τῇ 11ῃ Μαΐου τοῦ 330 μ. Χ. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ ὅτι ἄρχεται ἀπὸ τότε ὁ βυζαντιακὸς ἢ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς. Καὶ ἐπανελήφθη μὲν ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸς τῶν Ρωμαίων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐξηκολούθησαν δὲ καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἐξηκολούθει νὰ μαίνεται ἡ ἀναρχία ἐν Ρώμῃ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ Βυζαντίου ἐνισχύοντο ὅλον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἀπὸ δὲ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (395 μ. Χ.) τὸ ἀπέραντον ρωμαϊκὸν Κράτος διηρέθη ἐπισήμως πλέον εἰς δυτικὸν ρωμαϊκὸν Κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην καὶ εἰς ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν Κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον ἐπτάλοφον Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν δυτικὸν ρωμαϊκὸν Κράτος, οὗτινος αὐτοκράτωρ ἐγένετο ὁ υἱὸς τοῦ Θεοδοσίου Ὀνώριος, καταρρέει ὅλον ἐξέλιπε τέλος ὑποδουλωθὲν εἰς τοὺς **Γότθους** τῷ 476 μ. Χ. ἐπὶ τοῦ τελευ-

ταίου αυτοκράτορος Ρωμύλου Αύγουστύλου, τὸ δὲ ἀνατολικόν, οὐτινος αυτοκράτωρ ἐγένετο ὁ ἕτερος υἱὸς τοῦ Θεοδοσίου Ἀρκάδιος, ἀποτελούμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἑλλήνων χριστιανῶν, ἠνδρώθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐγένετο πανίσχυρον. Οὕτως ἐκ τῶν ἑρειπίων τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους προέκυψε τὸ ἐν τοῖς σπλάγγχοις αὐτοῦ λανθάνον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καὶ ἀνιδρώθη ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς ὑπὸ νέαν μορφήν ἐν τῷ βυζαντιακῷ Κράτει, ὅπερ, ἀποτελέσαν συνέχειαν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἔδωκεν ἐπὶ μίαν περιήπου χιλιετηρίδα, ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Ρώμης (476 μ. Χ.) μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453 μ. Χ.)

Ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ἀπαισίας ταύτης διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν πτώσεως, ὁ βυζαντιακὸς Ἑλληνισμὸς ἐκλείπει καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ διατελεῖ δούλος εἰς τὸν νέον κατακτητὴν αὐτοῦ, τοὺς Τούρκους. Ἡ δουλεία αὕτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τοὺς Τούρκους εἶναι χειροτέρα τῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους, διότι καὶ ἡ φυλετικὴ καὶ ἡ θρησκευτικὴ διαφορὰ μεταξὺ κυριάρχων καὶ ὑποδούλων εἶναι μεγαλυτέρα καὶ φανατισμὸς μέγας ὑπάρχει παρὰ τοῖς Τούρκοις, μὴ ὑπάρξας παρὰ τοῖς Ρωμαίοις. Οἱ Τούρκοι ἀρχίσαντες ἔνωρὶς καὶ πρὸ τοῦ 1400 νὰ καταλαμβίνωσι καὶ νὰ ὑποτάσωσι τὰς ἑλληνικὰς χώρας, διὰ δὲ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενοι κύριοι ὄλου τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους, ἀφῆρσαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων πᾶσαν ἐλευθερίαν καὶ πᾶσαν πνευματικὴν κίνησιν καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς σκληρῶς· μόνον δὲ θρησκευτικὰ τινα προνόμια ἀφήκαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῶν ὁποίων στηριζόμενοι οὗτοι καὶ διὰ τῆς θερμῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως ἐνθαρρυνθέντες ἀνέπτυξαν πρωτοφανῆ πατριωτισμὸν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ κινήσωσι τὴν ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, μόλις δὲ τῷ 1828 νὰ ἐλευθερώσωσι διὰ μεγίστων θυσιῶν καὶ ἀπαραιμίλλων ἠρωϊσμοῦ μικρὸν μέρος τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου τῇ ἐπεμβάσει καὶ τῶν τότε μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἀρχεται ὁ **νέος Ἑλληνισμὸς**, ὅστις εἶναι ἄμεσος ἀπόγονος τοῦ βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὗτινος ἀποτελεῖ συνέχειαν μέχρι σήμερον.

Τὸ νέον ἑλληνικὸν Κράτος, ἀπαρτισθὲν κατ' ἀρχὰς ἐξ ὀλίγων χιλιάδων Ἑλλήνων, λειψάνων τῆς μεγάλης τοῦ ἔθνους καταστροφῆς τῆς ἐπελθούσης ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821—1828, ἀποτελεσθὲν δὲ ἐκ μικροῦ μόνον μέρους τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐλάχιστον μόνον μέρος τοῦ μεγάλου βυζαντιακοῦ Κράτους ἀποτελοῦν-

τος, ἤρχισε νὰ ἀναδημιουργῆται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν πατριωτικωτάτην διοίκησιν τοῦ πρώτου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰωάν. Καποδιστρίου (1828—1832), νὰ ὀργανοῦται ἐπὶ τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Ὀθωνος (1833—1862) καὶ νὰ τελειοποιῆται ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α' (1863—1913) αὐξηθὲν καὶ ἐπεκταθὲν, ὥστε κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ μετ' ἄλλων γειτόνων Κρατῶν καὶ ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, νικῆσαν δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ ἐπὶ τῆς ἐνδοξοτάτης βασιλείας τοῦ τρίτου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου (1913—1922) τὰ ὄριά του μέχρι τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ.

*
* *

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ σταδιοδρομία τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, μόνου αὐτοῦ ἀποτελέσαντος ἐξαιρέσιν τοῦ νόμου τῆς ιστορικῆς ἐξελίξεως, τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν λαῶν, διότι οὐδὲν ἄλλο Ἔθνος διεβίωσεν οὕτω διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ παρὰ τὰς δύο ὑποδουλώσεις αὐτοῦ, τῆς Ρωμαϊοκρατίας καὶ τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἐκ τῶν τριῶν δὲ περιόδων τῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, τῆς ἀρχαίας, τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νέας, μακροτέρα ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐνδοξότερα εἶναι ἡ δρᾶσις τοῦ μεσαιωνικοῦ εἴτε βυζαντιανοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἣν ἐπετέλεσε τὸ μέγα βυζαντιανὸν ἑλληνικὸν Κράτος τοῦ μεσαίωκου ἀπὸ τοῦ 476 μέχρι τοῦ 1453.

2. Τὸ βυζαντιανὸν Κράτος.

Τοῦ βυζαντιανοῦ Κράτους αἱ βάσεις ἐτέθησαν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου (330 μ. Χ.), ἀλλ' ὡς ἀρχὴ αὐτοῦ θεωρεῖται τὸ ἔτος 476 μ. Χ., ὅτε καταλυθὲν ἔπαυσεν ὑφιστάμενον πλέον τὸ δυτικὸν ρωμαϊκὸν Κράτος. Κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ 330 καὶ 476 χρονικὸν διάστημα τὸ βυζαντιανὸν Κράτος θεωρεῖται ἀκόμη ὡς μέρος τοῦ ὅλου ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ διοικεῖται κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς νόμους (ἀπὸ δὲ τοῦ 395 ὀνομάζεται ἐπὶ πολλὰ ἔτη **ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν Κράτος**), ἐπικρατοῦσι δὲ ἐν αὐτῷ ἡ λατινικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ρωμαϊκὰ ἔθιμα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ

476 ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν διακρίνεται ἀκόμη τὸ βυζαντιακὸν Κράτος εἰς καθαρῶς ἑλληνικόν, μόλις δὲ ἀφ' ὅτου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ αὐτοκράτωρ **Ἰουστινιανός** (527—565) ἄρχεται ὁ ἐξελληνισμὸς αὐτοῦ τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον μετ' ἐρρυθμίσεως τῶν νόμων καὶ τῆς διοικήσεως, χωρὶς ἀκόμη νὰ παύσῃ νὰ ὀνομάζεται ρωμαϊκόν¹. Τότε τὸ πρῶτον δοξάζεται τὸ βυζαντιακὸν Κράτος διὰ τῶν περιφήμων ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νικῶν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου κατὰ τῶν Περσῶν, Βανδάλων² καὶ Γότθων, ἃς κατήγαγον οἱ γενναῖοι βυζαντινοὶ στρατηγοὶ Βελισάριος, Ναρσῆς κλπ. Μεγαλύτερος ἐξελληνισμὸς τοῦ ρωμαϊζόντος ἔτι βυζαντιακοῦ Κράτους γίνεται ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν σπουδαίου αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (610—640), ὅστις νικήσας ἐπανειλημμένως τοὺς Πέρσας (ὅτε ἀνέκτησε καὶ τὸν ἀρπαγέντα παρ' αὐτῶν τίμον Σταυρόν), σώσας δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἐτέρων φοβερῶν ἐχθρῶν Ἀβάρων τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ τελείου καὶ πλήρους ἐξελληνισμοῦ τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους.

Μετὰ τὸν Ἡράκλειον τὸ βυζαντιακὸν Κράτος ὑφίσταται νέας περιπετείας, διότι ἀναφαίνονται νέοι φοβεροὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐξ ἀνατολῶν μὲν οἱ Ἀραβες μετὰ τοῦ Μωάμεθ, οἱ κατόπιν φανατικοὶ κατακτητῆται Μωαμεθανοί, ἐκ δυσμῶν δὲ οἱ Βησιγότθοι καὶ ἐκ βορρᾶ οἱ Βούλγαροι, καθ' ὧν μάτην παλαίουσιν οἱ ἀνίκαινοι διάδοχοι τοῦ Ἡρακλείου. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος **Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου** (717—741) καὶ οἱ ἐχθροὶ οὗτοι ἀποκρούονται ἐνδόξως καὶ ἐσωτερικῶς τὸ Κράτος ὀργανοῦται καὶ ἐξελληνίζεται τελείως καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς Κράτους καθαρῶς ἑλληνικοῦ πλέον γίνεται παγκοσμία. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν **Ἰσαύρων** (717—867), καθ' ἣν ἐζησε καὶ ὁ πατριάρχης Φώτιος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισε τὸ σχίσμα μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς μετ' αὐτὴν δυναστείας τῶν **Μακεδόνων** (867—1025), τῆς ἐνδοξότερας δυναστείας τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους, καθ' ἣν συνετελέσθη τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν, διεξήχθησαν οἱ ἐνδοξότεροι ἀγῶνες τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, Ἀράβων καὶ Νορμανδῶν, ἀγῶνες ἰσότημοι πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐνδόξους τῶν ἀρχαίων ἀγῶνας

¹ Διὰ τοῦτο ὁ Προκόπιος τοὺς Βυζαντινοὺς ὀνομάζει πανταχοῦ **Ρωμαίους**.

² Ὀνομάζονται Βάνδαλοι καὶ Βανδῆλοι.

κατὰ τῶν Περσῶν ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι, Πλαταιαῖς κλπ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ βυζαντιακὸν Κράτος ἀνέρχεται εἰς τὸν κορυφῶνα τῆς δόξης του διὰ τὴν στρατιωτικὴν δρασίαν του, τὸν πλοῦτον, τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὰς τέχνας καὶ ἐν γένει διὰ τὸν πολιτισμὸν του. Ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἡ λαμπροτέρα ἱστορία τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ¹, ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐν πολλοῖς ἀνωτέρα αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα ὅμως αὐτοκρατόρων τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους *Κομνηνῶν* (1057—1204) καὶ *Παλαιολόγων* (1261—1453) ἡ ἀκμὴ τοῦ Κράτους ἀνακόπτεται καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἄρχεται καταπίπτουσα βαθμηδὸν μέχρις οὗ, μετὰ πολλὰς ἀναλαμπάς, κατέληξε τὸ Κράτος εἰς τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Τούρκους διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 29ῃ Μαΐου τοῦ 1453, ὁπότε ἐξέλιπε καὶ πάλιν ἐκ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἡ δρᾶσις αὐτοῦ καὶ ἤρχισεν ἡ Τουρκοκρατία, ὡς εἶδομεν καὶ ἀνωτέρω.

3. Ἡ βυζαντιακὴ ἱστορία.

Τὴν μακρὰν καὶ ὑπέρλαμπρον ταύτην ἱστορίαν τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους, τοὺς ἐνδόξους τούτους ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων τοῦ μεσαιῶνος κατὰ τῶν φοβερῶν τότε ἐχθρῶν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, Περσῶν, Ἀράβων, Γότθων, Βουλγάρων καὶ Τούρκων, περιγράφουσι μετὰ πολλῶν λεπτομερειῶν οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς·

4. Οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοί.

Οἱ σπουδαιότεροι τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν, οἱ γράψαντες τὴν ἱστορίαν τῆς μεγάλης βυζαντιακῆς ἢ ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἧτις ἐδόξασε τὸν μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐγένετο ἡ κρηπίς τοῦ πολιτισμοῦ ὅλης τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης, σπουδαιότατη δὲ πηγὴ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης ὅλης, εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς :

1. Ὁ *Προκόπιος*, γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—567), ἦτοι τοὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου γε-

1 Ταύτην περιγράφουσιν ἐν μέρει καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ βυζαντινοὶ ἀλλ' ἰδίως ὁ *Κεκανυμένος* (ἰδὲ κατωτέρω § 4).

νομένους πολέμους τῶν βυζαντινῶν κατὰ τῶν Περσῶν, Βανδάλων καὶ Γότθων καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ γενόμενα ἐν τῷ κρῆτι οἰκοδομικὰ ἔργα, ναοὺς, ἀνάκτορα, τείχη, γεφύρας ὑδραγωγεῖα κλπ.

2. Ὁ Ἄγαθίας, γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰουστινιανοῦ βιαι-
λειάς μόνον ἀπὸ τοῦ 552—559 ὡς συνέχειαν καὶ συμπλήρωσιν
τῆς ἱστορίας τοῦ Προκοπίου.

3. Ὁ Μένανδρος ὁ Προτέκτωρ, γράψας ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
558—582, ἧς σφύζονται ἀποσπάσματα μόνον.

4. Ὁ Θεοφάνης ὁ Βυζάντιος, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
556—581.

5. Ὁ Ἰωάννης ὁ Ἐπιφανεύς, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
572—592.

6. Ὁ Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάτης, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν
ἐτῶν 582—602.

7. Ὁ Θεοδόσιος ὁ Μοναχός, γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς ἀλώ-
σεως τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ Μάϊον τοῦ 880.

8. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, πολυγραφώτατος
ἱστορικός, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 867—887, περὶ διωκτικῆς
διαίρεσεως τοῦ Κράτους, ἱστορικὴν ἐγκυκλοπαιδεΐαν, γεωπο-
νικὰ κλπ.

9. Ὁ Ἰωσήφ ὁ Γενέσιος, γράψας ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 813—986.

10. Ὁ Ἰωάννης ὁ Καμενιάτης, γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς ἀλώ-
σεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (31 Ἰουλίου 904).

11. Ὁ Λέων ὁ Διάκονος, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 959—976

12. Ὁ Κεκαυμένος, » » » » » 976—1025

13. Ὁ Μιχαὴλ Ἀιταλιώτης. » » » » » 1034—1079

14. Ὁ Νικηφόρος ὁ Βρυννίος » » » » » 1070—1079

15. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ γράψασα » « » » » 1069—1118

16. Ὁ Ἰωάννης ὁ Κίνναμος γράψας » » » » 1118—1176

17. Ὁ Νικήτας Ἀκομινάτος » » » » » 1180—1206

18. Ὁ Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος γράψας Κυπριακὴν ἱστορίαν τοῦ
ἔτους 1191.

19. Ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
1203—1261.

20. Ὁ Γεώργιος Παχυμέρης γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
1255—1307.

21. Ὁ Κικηφόρος Γρηγοράς γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν
1304—1359.

22. Ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1320-1356 καὶ 1362

23. Ο Ἰωάννης Κανανὸς περιγράψας τὴν ἔφοδον τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1422.

24. Ὁ Ἰωάννης Ἀναγνώστης, περιγράψας τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1430

25. Ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1298-1463

26. Ὁ Δούκας γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1341-1462

27. Ὁ Γεώργ. Φραντζῆς » » » » » 1258-1476

28. Ὁ Κριτόβουλος δ' Ἰμβριος γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1451-1467

Ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν τούτων βυζαντινῶν συγγραφέων ἔγραψαν ποικίλα ἱστορικὰ καὶ μυθικὰ ἔργα καὶ οἱ λεγόμενοι βυζαντινοὶ **χρονογράφοι**.

Ἄξιόλογοι ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Βυζαντινῶν εὐρίσκονται καὶ ἐν τοῖς **βίοις τῶν ἁγίων**, οἵτινες ὑπάγονται εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς. Ὡσαύτως ὡς πηγαὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, τὰ Συναξάρια τῶν ἁγίων, τὰ βυζαντινὰ μουσεῖα, αἱ ἐπιγραφαί, τὰ νομίσματα, τὰ χρυσόβουλλα (διατάγματα), τὰ σιγίλλια (πατριαρχικαὶ ἐπιστολαὶ ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου), οἱ ξένοι χρονογράφοι, Πέρσαι, Ἀρμένιοι, Φράγκοι κλπ., διὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς χρόνους καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, τῆς Γενεύης, τοῦ Βατικανοῦ, κλπ.

δ. Ἐκδόσεις βυζαντινῶν ἱστορικῶν.

Τῶν σωζομένων κειμένων πάντων τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἔχουσι γίνεαι μέχρι τοῦδε αἱ ἐξῆς ἐκδόσεις, 1) ἡ **ἐκδοσις τῶν Παρισίων**, ἢ λεγομένη τοῦ **Δούβρου**, ἢ πρώτη καὶ ἀρχαιότερα ἐκδοσις γενομένη ὑπὸ πολλῶν λογίων, Λοββαίου, Δουκαγγίου, Φαβρότου, Ἀλλατίου κλπ., μετὰ ὑπομνημάτων καὶ μεταφράσεως λατινιστί, ἀπὸ τοῦ 1644 μέχρι τοῦ 1711, εἰς 36 τόμους, 2) ἡ **ἐκδοσις τῆς Βενετίας**, ἣτις εἶναι ἀνατύπωσις τῆς τῶν Παρισίων ἀνευ τινὸς ἐπιμελείας γενομένη ὑπὸ τῶν Βονίνη, Σαβαρίνα, καὶ Πασκουόλη, εἰς 23 τόμους ἀπὸ τοῦ 1727 μέχρι τοῦ 1733 ἔτους, 3) ἡ **ἐκδοσις τῆς Βόννης**, νεωτέρα καὶ πληρεστέρα τῶν δύο πρώτων, ἀνωτέρα αὐτῶν

καὶ ὑπὸ κριτικὴν ἔποψιν, γενομένη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νεί-
 βουρ τῆ συνεργασίᾳ τῶν Βέκκερ, Δίνδορφ κλπ. συνεργούσης καὶ
 τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν, εἰς τόμους 49 ἀπὸ
 τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1878. Ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι ἡ μόνη σχεδὸν
 ὑπάρχουσα σήμερον εἰς χεῖρας τῶν ἐπιστημόνων ἔχουσα καὶ αὕτη
 πολλὰς ἐλλείψεις. Ἀλλὰ καὶ τετάρτη ἔκδοσις τινῶν τῶν συγγρα-
 φέων τούτων ἐγένετο ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ
 Λουδοβίκου Δίνδορφ διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Teubner, ἐσχάτως
 δὲ ἤρχισεν ἐν Παρισίοις καὶ σειρὰ νέας ἐκδόσεως, τῆς τοῦ Budé.

Πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις αὗται εἶναι σπάνιαι ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ
 σχεδὸν ἄχρηστοι εἰς τοὺς πολλούς, ὡς στερούμεναι βοθημάτων
 προσιτῶν. Ἐν Ἑλλάδι μόνον εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην εὐρίσκον-
 ται βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καὶ οὐχὶ πάντες, τινὲς δὲ τούτων μόνον
 καὶ ἔν τισι τῶν ἄλλων βιβλιοθηκῶν καὶ παρ' ἰδιώταις. Διὰ τὴν
 ἔλλειψιν ταύτην ἐκδόσεων βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἐκρίθη ἀναγκαῖον
 νὰ ἐκδοθῶσιν ἅπαντες οὗτοι εἰς σειρὰν τόμων μετὰ συντόμων ὑπο-
 μνημάτων καὶ καταλλήλου μεταφράσεως εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἵνα
 οὕτως οὐ μόνον οἱ λόγιοι Ἕλληνας ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Ἕλληνας καὶ
 ἑλληνομαθεῖς ξένοι δύνανται νὰ ἀναγιγνώσκωσιν αὐτοὺς καὶ μαν-
 θάνωσι τὴν ἀξιολογωτάτην ἱστορίαν καὶ τὸν μέγαν πολιτισμὸν τοῦ
 μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὕτω θὰ ἔχωμεν καὶ *Ἑλληνικὴν τῶν*
Ἀθηνῶν ἔκδοσιν τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ἧτις ἔδει νὰ ὑπάρχη
 πρὸ πολλοῦ πλήρης χάριν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐνδιαφερομένου
 καὶ ὀφείλοντος νὰ γνωρίσῃ τὸν βίον τῶν ἀμέσων προγόνων αὐτοῦ
 Βυζαντινῶν.

6. Ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

1. *Βίος*. Ὁ Προκόπιος ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 5ου μ. Χ.
 αἰῶνος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ¹, ἐπιδοθεὶς δὲ εὐδοκίμως
 εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν νόμων καὶ ἔχων πεποίθησιν εἰς τὰς δυνά-
 μεις του δὲν ἐδίστασε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ
 ἑλληνικοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐξασκήσῃ
 ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμά του. Ταχέως δὲ διακριθεὶς ἐκεῖ καὶ γνωστὸς γε-
 νόμενος προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισαρίου

¹ Ἡ Παλαιστίνη (ἢ Ἅγιοι Τόποι ἢ Ἁγία Γῆ), ὡς καὶ ὅλη ἡ Συρία, ὑπάγγετό τότε εἰς τὸ βυζαντιακὸν Κράτος.

ὡς νομικὸς σύμβουλος καὶ γραμματεὺς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 527 μ. Χ., καθ' ὃ εἶχεν ἀναγορευθῆ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰουστινιανός. Τὸν Βελισάριον ἠκολούθησεν ὁ Προκόπιος εἰς τὰς πλείστας ἐκστρατείας του, τῷ 533 κατὰ τῶν Βανδάλων εἰς Ἀφρικὴν, τῷ 536 κατὰ τῶν Γότθων εἰς Ἰταλίαν, βραδύτερον δὲ κατὰ τῶν Περσῶν εἰς Ἀσίαν καὶ μόνις κατὰ τὸ 542 ἐπανελθὼν διέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας του. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ σπουδαίου τούτου ἀξιώματος, τοῦ πλείστας εὐθύνας παρέχοντος, ὁ Προκόπιος ἀνῆλθε βραδύτερον καὶ εἰς τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ Ἰλλουστρίου (!). Ἀπέθανε δὲ ὁ ἱστορικὸς οὗτος πιθανῶς κατὰ τὸ 562—565, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπισυμβάντος τῷ 565 μ. Χ.

2. *Ἔργα τοῦ Προκοπίου.* Ὁ Προκόπιος εἶναι ὁ ἀξιολογώτερος τῶν πρώτων βυζαντινῶν ἱστοριογράφων διαφωτίσας ὅλην τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τριῶν μεγάλων ἔργων του, τοῦ *Ἰστορικοῦ*, τοῦ τῶν *Ἀνεκδότων* καὶ τοῦ τῶν *Κιςμάτων*.

Α' Ἡ ἹΣΤΟΡΙΑ. Πρωτεῦον κατὰ τὴν ἀξίαν εἶναι τὸ ἱστορικὸν ἔργον ἧτοι ἡ *Ἱστορία* τοῦ Προκοπίου ἐκ βιβλίων ἑπτὰ. Ἐν αὐτῇ ὁ Προκόπιος διηγεῖται τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους τῶν βυζαντινῶν (2), εἰς τὰ δύο πρῶτα βιβλία (3), τοὺς κατὰ τῶν Βανδάλων πολέμους, εἰς τὸ τρίτον καὶ τέταρτον βιβλίον καὶ τοὺς κατὰ τῶν Γότθων, εἰς τὸ πέμπτον, ἕκτον καὶ ἕβδομον βιβλίον. Εἰς τὸ ὄγδοον βιβλίον τῆς Ἱστορίας ἐκθέτει συνοπτικῶς τὰ μετὰ ταῦτα γενόμενα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τοῦ ἔτους 554. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῶν γεγονότων τῶν πολέμων τούτων ἐκτίθενται ἐπεισοδιακῶς καὶ πολλὰ ἄλλα γεγονότα καὶ συμβάντα τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ ὀνο-

(1) Ἰλλούστριος (Λατ. illustris=εὐγενής, ἐπιφανής, μέγα ἀξίωμα τῶν πατρικίων ἧτοι τῶν ἀριστοκρατικῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους (πρβλ. Κουροπαλάτην καὶ Δουγκάγγιον).

(2) Τοὺς βυζαντινοὺς ὁ Προκόπιος ὀνομάζει Ρωμαίους πανταχοῦ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, διότι ἀκόμη οἱ κάτοικοι τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους ἐξηκολούθουν νὰ ἔχουσι τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἧτις ἀντικατεστάθη διὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ *Ἑλληνο* πολὺ βραδύτερον, ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων (πρβ. Α' § 1).

(3) Ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱστορίας, μετὰ τὸ προοίμιον (Κεφ. Α'), διηγεῖται ὁ Προκόπιος ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν Περσῶν ἐπὶ Ἀναστασίου, Θεοδοσίου Β' καὶ Ἰουστίνου καὶ τότε εἰσέρχεται εἰς τὴν διήγησιν τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων, ὧν αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι ἀρχονται ἀπὸ τοῦ Η' κεφαλαίου διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἀμίδης. Ἡ διήγησις τοῦ πολέμου ἀρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ ΙΓ' κεφαλαίου.

μασθῆ γενικῶς *Ἱστορία τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ* (1) ἐν ἣ πρωτοστατεῖ ὁ στρατηγὸς Βελισάριος κατὰ πρῶτον λόγον κατὰ δευτέρου δὲ λόγον ὁ στρατηγὸς Ναρσῆς.

Ἐν τῇ διατάξει τῆς ὕλης ὁ ἱστορικὸς διακόπτει πολλάκις τὴν ἱστορικὴν συνάφειαν τῶν γεγονότων ἵνα διηγηθῆ ἐπεισοδιακῶς ξένον τι γεγονός, μόνον δ' ἐν τῷ ὀγδόῳ βιβλίῳ δὲν πρῶττει τοῦτο.

Τὰ ξένα κύρια ὀνόματα ὁ Προκόπιος ἐξελληνίζει διὰ προσθήκης ἑλληνικῶν καταλήξεων, οἷον Ἰσδιγέρδης (Ἰσδιγέρδ), Οὐαυαμίμης (Βαυράμ), Περόζης (Περόζ), Καβάδης (Καβάδ), Χοσρόης (Χοσρέφ).

Τὸ πλεῖστον τῆς Ἱστορίας του συνέγραψεν ὁ Προκόπιος μέχρι τοῦ 545 καὶ ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος μέχρι τοῦ 550, μόνον δὲ τὸ ὀγδοον βιβλίον συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκε βραδύτερον κατὰ τὸ 554 ὡς παράρτημα τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ ἔργου.

Τὰ πρὸ αὐτοῦ ἱστορικὰ γεγονότα ὁ Προκόπιος ἐκθέτει ἀναγέρον καὶ τὰς πηγὰς ἐξ ὧν ἠντήλησε τὰς πληροφορίας του καὶ μάλιστα ὅταν δὲν συμφωνῆ πρὸς αὐτάς, τὰς δὲ συγχρόνους αὐτῷ κριτικὰς ἀφηγεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς αὐτόπτης ἢ αὐτήκοος. Ἐν τούτοις ἐνίοτε ἐκθέτει καὶ τινα συγκεχυμένα καὶ ἀσαφεῖ (Κεφ. Δ' ΙΘ', Κ', ΚΔ', ΚΕ'), ὅπερ, καθ' ἡμᾶς, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ διασαφήσῃ καὶ συμπληρώσῃ αὐτὰ.

Ἐν γένει δὲ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ποικίλλει ὁ Προκόπιος διὰ πολλῶν λεπτομερειῶν καὶ χαρακτηριστικῶν ἀνεκδότων, δι' ὧν παρέχει ποικιλίαν καθιστῶσαν τὸ ἔργον τερπνόν.

Β' ΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀξία λόγου περιεργα ἀπομνημονεύματα τοῦ συγγραφέως δι' ὧν οὗτος συνεχίζει τὰ ἑπτὰ πρῶτα βιβλία τῆς Ἱστορίας του, ἐπανορθῶν καὶ συμπληρῶν αὐτὰ διὰ διορθώσεως καὶ προσθήκης παντὸς ὅ,τι ἢ ἀπεισιωπήθη ἐν αὐτοῖς ἢ οὐχὶ ἀληθῶς ἐλέχθη διὰ τὸν φόβον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἢ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πικρὸν κατηγορητήριον κατὰ τῆς δεσποτικῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας, ἣς καυτηριάζει τὰς ἀκολασίας, ἐν μέρει δὲ καὶ κατὰ τοῦ Βελισαρίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀντωνίνης, περιέχον πράξεις καὶ κρίσεις αἰτινες δὲν ἠδύναντο νὰ δημοσιευθῶσι μετὰ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ζώντων ἔτι τῶν κρινομένων προσώπων, ἀλλ' ἐτηρήθησαν ἀνέκδοτοι καὶ μυστικαὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν (2). Κατ' οὐσίαν ὁμοῦ δὲν ὑπάρ-

(1) Πρὸβλ. τὸν Ἱστορικὸν Ἀγαθίαν.

(2) Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ὀνομασία *Ἀνέκδοτα* καὶ *Μυστικά* (Arcana), ὡς ἐπίσης ὀνομάσθη τὸ ἔργον τοῦτο.

χει σπουδαία διαφορὰ μεταξὺ **Ἱστορίας** καὶ **Ἀνεκδότων**. Ἐν μὲν τῇ Ἱστορίᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναγράφει ἀπλῶς τὰ πράγματα ἀφίνων τὸν ἀναγνώστην νὰ κρίνῃ περὶ αὐτῶν, ὀλίγας δὲ μόνον κρίσεις ἐπιφέρων, ἐν δὲ τοῖς Ἀνεκδότοις ἐξάγει ὁ ἴδιος συμπεράσματα καὶ μάλιστα μετ' αὐστηρότητος ἥτις πολλάκις κατανατᾶ σκληρὰ καὶ ἄδικος, διότι θεωρεῖ τὸν Ἰουστινιανὸν αἴτιον πάντων τῶν κακῶν, μηδὲ τῶν ἐκ τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως; (καταιγίδων, σεισμῶν, πυρκαϊῶν κλπ.) προερχομένων τοιούτων ἐξαιρουμένων! Περὶ τῆς Θεοδώρου γράφει μετὰ βδελυγμίας μεταχειριζόμενος πολλάκις καὶ ἰσέμνους χαρακτηρισμούς. Διὰ τὰς αὐστηροτάτας ταύτας κρίσεις καὶ καυστικὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρου ἠμφισβητήθη ἡ γνησιότης τῶν **Ἀνεκδότων**, ὑπ' ἄλλων δὲ ἐξακρηγίσθη τὸ ἔργον ὡς μεροληπτικὸν καὶ κομματικόν. Καὶ οἱ μὲν νομικοὶ¹ ἀπέκρουον τὴν γνησιότητα ὑποστηρίζοντες τὸν προσφιλῆ αὐτοῖς αὐτοκράτορα, οἱ δὲ θεολόγοι ὑπεστήριζον αὐτήν, καυτηριάζοντες τὰς αὐτοκρατορικὰς ἀτασθαλίαις, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἔργον τοῦτο, συγγραφὴν μὲν ἀπὸ τοῦ 550 μ. Χ. τηρηθὲν ὁμῶς μυστικὸν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρου, φαίνεται ὅτι πολλάκις ἐπεξεργάσθη ὁ συγγραφεὺς ζῶν, παρέδωσε δὲ εἰς πιστὸν φίλον του μετὰ τῆς ἐντολῆς νὰ δημοσιευθῇ ἐν καιρῷ καταλλήλῳ.

Γ' ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ. Τὸ τρίτον σπουδαῖον τοῦτο ἔργον του ἔγραψεν ὁ Προκόπιος ἀπὸ τοῦ 550 μέχρι τοῦ 558 ὡς συνέχειαν τῶν μυστικῶν του, ἀκόμη τότε **ἀνεκδότων**. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν **Ἱστορίαν**, ἐν ἣ παρεμβάλλονται τεχνηέντως καὶ πολλὰι πικραὶ ἀλήθειαι, εἶναι μέγα ἐγκώμιον καὶ οἰονεὶ πανηγυρικὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς ὃν ὠρμήθη ἴσως ὁ συγγραφεὺς ἵνα καταπραῦνη τὴν δργήν τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν ὁποίαν ἐξήγειρεν ἡ αὐστηρὰ πολλάκις κριτικὴ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν πολέμων· ἴσως δὲ ἔπραξε τοῦτο ὁ Προκόπιος κατ' ἐντολήν ἢ καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐν αὐτῷ κατ' ἀρχὰς ἐγκωμιάζει τὰς ἀγα-

¹ Ἡ κυριώτερα, μετὰ τὴν ἱατρικὴν, ἐπιστῆμη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ἡ **Νομικὴ** διὰ τοῦτο πάντες σχεδὸν οἱ ἱστορικοὶ Βυζαντινοὶ εἶναι νομικοὶ, μὴ διακρινομένων τῶν διαφορῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις. Οἱ νομικοὶ ἐκαλοῦντο τότε καὶ **σχολαστικοὶ**, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς εἰς τὰ γράμματα γενικῶς ἀσχολούμενοι, καὶ εἶναι οἰονεὶ οἱ φιλόλογοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰδικευμένοι καὶ εἰς τὰ νομικὰ ζητήματα.

θάς ιδιότητος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν πρωτότητα, τὴν νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ, καὶ εἴτα εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον θέμα αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ περιγραφὴ τῶν καθ' ἅπαν τὸ μέγα Κράτος *κτισμάτων* ἤτοι δημοσίων κτιρίων, ναῶν, ἀνακτόρων, φρουρίων, τειχῶν, ὑδρογωγείων, γεφυρῶν κλπ., διὸνα ῥκοδομήθησαν ἢ ἐπεσκευάσθησαν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Θέλων δὲ νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο τύπον πανηγυρικώτερον καὶ νὰ ἐγκωμιάσῃ περισσότερο τὸν αὐτοκράτορα θεωρεῖ πάντα τὰ κτίρια ταῦτα ὡς ἴδιον ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, παρὰ τὰς ρητορικὰς ὑπερβολὰς καὶ τοὺς ἀμέτρους ἐπαίνοους, οἵτινες ἐνίοτε ἀκούονται σχεδὸν ὡς εἰρωνεῖαι, ἀποτελεῖ σπουδαιοτάτην πηγὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τοῦ βυζαντιανοῦ Κράτους ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν γεωγραφικῶν, τοπογραφικῶν καὶ δημοσιονομικῶν εἰδήσεων.

7. Κρίσεις περὶ τοῦ Προκοπίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Ὁ Προκόπιος ὡς ἱστορικὸς συγγραφεὺς κατέχει σημαντικὴν θέσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν γένει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων τοῦ βυζαντιανοῦ Κράτους. Ὦν ἐκ τῶν ἀριστα πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του ἐπηύξησε περισσότερο τὰς γνώσεις αὐτοῦ ἔνεκα τῆς θέσεώς του παρὰ τῷ Βελισσαρίῳ, καὶ ἰδίως ὑπὸ πολιτικὴν, στρατιωτικὴν, γεωγραφικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἔποψιν. Λιὰ τοῦτο κατεῖχε περισσότερο παντὸς ἄλλου τὰ μέσα ὅπως στηρίξῃ τὸ ἱστορικὸν ἔργον του ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ στενὴ σχέσις αὐτοῦ μετὰ τῶν κυβερνητικῶν κύκλων διηκολύνεν αὐτὸν ἵνα ἐκ περιοριῆς γνωρίξῃ καὶ ἐξετάξῃ τὰ σύγχρονα αὐτῷ πράγματα. Παρὰ ταῦτα δὲ τὰ μέσα καὶ προσόντα, εἶχεν ἐκ φύσεως καὶ ἐπέδειξε *φιλαλήθειαν* ἀξίαν θανατασμοῦ μιμηθεὶς καὶ ἐν τούτῳ τὸν Θουκυδίδην, ἐν μέρει δὲ ἴσως καὶ ὑπερβὰς αὐτόν¹. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν εὐλάβεια, ἣτις φαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων, καὶ τὰ ἐγκώμια πρὸς αὐτόν, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ περὶ Κτισμά-

¹ Ἡ φιλαλήθεια τοῦ Προκοπίου ἠμφισβητήθη ὑπὸ τινων, παρατηρησάντων ὅτι ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ λοιμοῦ (II. KB'—KΓ') μιμνῆται καὶ ἀντιγράφει τὸν Θουκυδίδην (II. 47) ἐν δὲ τῇ περιγραφῇ τῆς σωτηρίας τοῦ μικροῦ Καβάδου (I. KΓ') καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς δολοφονίας τοῦ Ἰωάννου (I. KE') ἀντιγράφει τὰς εἰδήσεις τοῦ Ἡροδότου περὶ Κύρου τοῦ πρῶτου (Ἡρ. I. 111—120) καὶ τοῦ Ψευδοσμέρδιος (Ἡρ. III. 30, 61, 65).

των συγγραφῆ, δικαιολογοῦνται ἐκ τῆς δεσποτικῆς πίεσεως ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ γράφῃ. Ἐν τούτοις, ὅσον καὶ ἂν ἐγκωμιάζῃ, κατὰ τὸ φαινόμενον, τὸν Ἰουστινιανόν, παρέχει πολλάκις εἰς τὸν νοήμονα ἀναγνώστην καὶ ἀρκετὰ μέσα πρὸς διάγνωσιν τῆς λανθάνουσης ἀληθείας.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν γεγονότων ὁ Προκόπιος θεωρεῖ σπουδαῖον, ὅπως καὶ ὁ Πολύβιος, νὰ διδάσκῃ τοὺς ἀναγνώστας του διὰ γεωγραφικῶν καὶ ποικίλων ἄλλων παρεκβάσεων, περὶ τῶν τόπων, ἐν οἷς τὰ ἱστορούμενα τελοῦνται, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ξένων λαῶν κλπ., ἵνα οἱ ἀναγνώσται μὴ φαίνωνται σκιαμαχοῦντες ἀλλὰ γνωρίζωσι καλῶς τὰ ἱστορούμενα ¹. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀξιοπεριέργα γεγονότα ἢ συμβάντα διαφόρων χωρῶν καὶ λαῶν ἀναφέρει πολλάκις πρὸς ποικίλιαν καὶ πρὸς διέγερσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀναγνώστου.

Κατὰ δὲ τὴν οἰκονομίαν τῶν πραγμάτων ὁ Προκόπιος εἶναι μιμητὴς τῶν ἀρχαίων προτύπων, ἰδίως δὲ τοῦ Ἡροδότου ² καὶ ἐξαιρετικῶς τοῦ Θουκυδίδου ³, παρ' οὗ ᾤδανείζεται πλείστας λέξεις, φράσεις καὶ συντάξεις, χάριν τῶν ὁποίων θυσιάζει πολλάκις τὴν ἀκριβείαν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν σαφήνειαν τῆς ἐκθέσεως καταντῶν σχολαστικὸς καὶ ἐνίοτε δυσνόητος. Ἐν τῇ συντάξει ὅμως ὅσον καὶ ἂν μιμῆται τὸν Θουκυδίδην, παρατηρεῖται παρὰ τῷ Προκοπίῳ ἔλλειψις τῆς ἀρχαίας γλωσσικῆς καθαρότητος καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἀρχαίου ὕφους. Οὕτω λ. χ. γίνεται σύγχυσις τῆς εὐκτικῆς καὶ τῆς ὑποτακτικῆς, ἀνάμειξις τῆς χρήσεως προθέσεων, μορίων κλπ. ⁴, ἐν γένει δὲ τὸ ὕφος τοῦ Προκοπίου εἶναι τραχὺ καὶ νευρῶδες. Τόσον δὲ στενὴ εἶναι ἡ ἐξάρτησις τοῦ συγγραφέως τούτου ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστοριογραφίας, ὥστε ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ παρατηρεῖται πολλάκις ἀλλόκοτος σύγχυσις καὶ συγχώνευσις τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀρχαίου κό-

¹ Προκοπίου Γοτθ. πόλεμοι (IV. Α').

² Ἴδὲ ἰδίαν περὶ τούτου πραγματείαν τοῦ Hermann Braun «Die Nacherzählung Herodots durch Procop» Nürnberg 1894, ἐν ἣ ὑπάρχουσι συνειλεγμένα ἅπαντα τὰ ἀντίστοιχα χωρία τοῦ Ἡροδότου καὶ Προκοπίου.

³ Πρβλ. τὸ προοίμιον τοῦ Προκοπίου I. Α' 1—4 ὅπερ εἶναι ἀπομίμησις τοῦ προοιμίου τοῦ Θουκυδ. (I. Α' 1).

⁴ Πολλὰ τούτων διορθώσαμεν ἀπαλλάξαντες οὕτω τὸ κείμενον τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων, διότι φρονοῦμεν ὅτι αὐταὶ εἶναι λάθη τῶν αντιγραφῶν τῶν χειρογράφων καὶ αὐτῶν τῶν ἐκδοτῶν, οὐχὶ δὲ τοῦ συγγραφέως, ὅστις πεπαιδευμένος ὦν καὶ τὸν Θουκυδίδην ἔχων πρὸ αὐτοῦ ὡς πρότυπον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποπίπτῃ εἰς τοιαῦτα συντακτικὰ λάθη ἀφοῦ ἐμιμείτο τὸν Θουκυδίδην.

σμου πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἰδέας· οὕτω λ. χ. περὶ τῆς τῶ ἀνθρώπινα διεπούσης θεότητος ὁ Προκόπιος ὁμιλεῖ ἄλλοτε μὲν ὡς ἀρχαῖος "Ἕλλην, ἄλλοτε δὲ ὡς Χριστιανός, ἀποκαλῶν αὐτὴν ἄλλοτε μὲν δαίμονα ἢ δαιμόνιον ἢ τύχην, ἄλλοτε δὲ θεὸν ἢ θεῖον· ὡσαύτως ἢ εἰμαρμένη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διασταυροῦται παρὰ τῷ Προκοπίῳ πρὸς τὴν θεῖαν πρόνοιαν τῶν Χριστιανῶν ἄνευ συμβιβασμοῦ τινος, διότι ὁ συγγραφεὺς μιμούμενος πιστῶς τὰ αἰτία ἀφοτέρων δὲν ἐσκέφθη ἢ δὲν ἐπρόσεξέ ποτε νὰ διακρίνη ὅτι ἡ ἀρχαία τύχη εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Καθόλου δ' εἰπεῖν ὁ Προκόπιος ὁμιλεῖ ἀδιαφόρως περὶ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὡς θὰ ὁμιλεῖ μὴ Χριστιανός (Περβλ. Ζ' 2 καὶ 4. ΚΕ' 2, 6 καὶ 7 κλπ.). Διὰ τοῦτο δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Προκόπιος εἶναι ὁ τελευταῖος ἱστορικός ὁ κλείων τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν, ὁ ἔχων αἰσθήματα καὶ ἔμπνευσιν ἀρχαίαν.

Γενικῶς δὲ ὁ Προκόπιος παραβιάζεται καὶ πρὸς τὸν Πολύβιον, διότι, ὡς ἐκεῖνος μεταβιβάζει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων εἰς τοὺς ὑστέρους ἑλληνικοὺς χρόνους, οὕτω καὶ οὗτος ἴσταται ἐν τῷ μεταιχμῷ τῆς θνησκούσης ἀρχαιότητος καὶ τοῦ ἀνατείλαντος ἤδη βυζαντιακοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἀμφότεροι δὲ οἱ συγγραφεῖς οὕτω ὑπῆρξαν συνεργάται καὶ σύμβουλοι μεγάλων στρατηγῶν, ἐκεῖνος μὲν τοῦ Σκιπίωνος, οὗτος δὲ τοῦ Βελισαρίου, ἔτι δὲ καὶ αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι τῶν πολιτικῶν πράξεων ἃς διηγοῦνται γνωρίσαντες αὐτοπροσώπως τὰ πολεμικὰ θέατρα καὶ τοὺς ἥρωας αὐτῶν.

8. Τὸ περσικὸν Κράτος.

Πρὸς τελειοτέραν κατανόησιν τῶν πολέμων τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Περσῶν (Προκοπ. Ἱστορ. βιβλ. Α' καὶ Β') ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα συντομωτάτην ἱστορίαν τοῦ περσικοῦ Κράτους, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι σήμερον, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Βυζαντινῶν ¹.

Καταλυθέντος τοῦ ἀρχαιοτάτου περσικοῦ Κράτους διὰ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Πασαργαδῶν Ἀχαμένους (650 π. Χ.), ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Μήδου Φραόρτου τὸ μηδικὸν Κράτος.

¹ Διὰ τὸν λόγον τοῦτον προσθέτομεν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἴδιον χάρτην ἀφορῶντα αὐτὸ ἀποκλειστικῶς.

Βραδύτερον ὁμως ὁ Πέρσης **Κύρος** ὁ πρεσβύτερος (559—529 π. Χ.) νικήσας τὸν Ἀστυάγην καὶ καθαιρέσας τὴν δυναστείαν τῶν Μήδων ἀνίδρυσεν τὸ ἀρχαῖον περσικὸν Κράτος, ὅπερ ὑποτάξαν βαθμηδὸν τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Λυδίαν (Κροῖσον), Μ. Ἀσίαν κλπ. ἀπέβη ἰσχυρότατον. Τὴν ἰσχὺν ταύτην ἠῤῥησαν οἱ μετὰ ταῦτα βασιλεῖς τῆς Περσίας Καμβύσης καὶ Ψευδο-Σμέρδης, καταλαβόντες τὴν Κύπρον καὶ Αἴγυπτον, καὶ Δαρεῖος Α' καὶ Ἀρταξέρξης Α' (521—425 π. Χ.), καταλαβόντες τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ ἐκστρατεύσιντες κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἠττηθέντες ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς καὶ ταπεινωθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ ταῦτα ἐβασίλευσαν ἐν Περσίᾳ ὁ Δαρεῖος Β', Ἀρταξέρξης Β', Ἀρταξέρξης Γ' καὶ Δαρεῖος Γ' (336—331), ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καταλαβὼν τὸ ἀπέραντον περσικὸν Κράτος κατέλυσεν αὐτὸ (331—323 π. Χ.). Ἐπὶ δὲ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Περσία διωκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Σελευκιδῶν (312—64 π. Χ.), οὓς ἐξέβαλον ἐκ τῆς Παρθίας μόνον κατ' ἀρχὰς οἱ Πάρθοι Ἀρσακίδαι ἀπὸ τοῦ 240 μ. Χ., βραδύτερον δὲ ἐξεδίωξεν ἐξ ὅλης τῆς Περσίας ἡ νέα δυναστεία τῶν Περσῶν, οἱ Σασσανίδαι, οἵτινες ἐπικρατήσαντες ἀνίδρυσαν ἐκ νέου τὸ περσικὸν Κράτος καὶ ἀνήγαγον αὐτὸ εἰς τὴν ἀρχαίαν δύναμιν του ἀκμάσαν ἐπὶ 400 περίπου ἔτη.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ Πέρσαι βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν Ἀρδεσχίρ, Σχαπούρ, Ὀρμίζδ, Βαχράμ Α' καὶ Β' (220—294 μ. Χ.) διεξήγαγον ἐπιτυχεῖς πολέμους κατὰ τῶν πανισχυρόν τότε Ρωμαίων, οἱ δὲ διάδοχοι αὐτῶν Ὀρμίζδ Β', Σχαπούρ Β', Ἀρδεσχίρ Β', Σχαπούρ Γ', Βαχράμ Δ' (294—399 μ. Χ.), καίπερ ἠττώμενοι πολλάκις, διετήρησαν οὐχ' ἦττον ἰσχυρὸν τὸ περσικὸν Κράτος, ἕως ὅτου ἀνεφάνησαν ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὁρίζοντος οἱ Οὐννοι, Ἀραβες καὶ Τοῦρκοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐν Εὐρώπῃ, μεθ' ὧν οἱ Πέρσαι ἤλθον εἰς σύγκρουσιν καὶ διεξήγαγον νέους ἀγῶνας. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους βασιλεύουσιν ἐν Περσίᾳ οἱ γνωστοὶ ἐκ τοῦ Προκοπίου βασιλεῖς Ἰσδιγέρδ ¹ Α' (399—420), φίλος τῶν χριστιανῶν Βυζαντινῶν συνάψας μετ' αὐτῶν εἰρήνην τῷ 408 μ. Χ. ² ὁ Βαχράμ ¹ Ε' (420—439 μ. Χ.) πολεμήσας κατὰ τοῦ αὐτοκράτο-

¹ Ὁ Προκόπιος ἐξελληνίζει τὰ περσικὰ ὀνόματα προσθέτων ἑλληνικὰς καταλήξεις καὶ μεταβάλλον κατὰ τι καὶ τὴν προφορὰν, ὁμοίωτα ὁμως φαίνεται ἡ ἐνταῦθα ἀναγραφομένη γραφὴ αὐτῶν ὡς προερχομένη ἐκ τῆς φυσικῆς προφορᾶς τῶν ὀνομάτων. ² Πρβλ. Προκοπ. Ἰστ. Περσ. Β'.

ρος τῶν Βυζαντινῶν Θεοδοσίου Β' (408—450) ¹, ὁ Ὀρμίζδ Ι', ὁ Περῶξ ², ὁ Βαλάσχ (484—488) ³, ὁ Κιρὰδ Α' (488—531) πολεμήσας κατὰ τῶν βυζ. αὐτοκρατόρων Ἰουστίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ ⁴, ὁ Χοσρὲβ (531—579) ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων Σασσανιδῶν, ὁ Ὀρμίζδ Δ' (579—590) καὶ ὁ Χοσρὲβ Β' (591—628) ἡττηθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ καὶ ἀρχεται ἡ κατάπτωσις τοῦ περσικοῦ Κράτους, πολεμουμένον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Ἀράβων, ἣν ἀνακόπτει μὲν ὁ γενναῖος Ἰσδιγέρδ Ι', ἀλλ' ἡττηθέντος καὶ τούτου ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ φονευθέντος τῷ 641 ἡ δυναστεία τῶν Σασσανιδῶν ἐκλείπει καὶ τὴν Περσίαν καταλαμβάνουσιν οἱ διὰ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἐνισχυθέντες καὶ ἰσχυροὶ γενόμενοι Ἀραβες.

Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν χαλιφῶν Ἀράβων ἐξαλείφεται ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τὸ περσικὸν Κράτος ἀπορροφηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀραβικοῦ, ὅπερ ἐπικρατεῖ μέχρι τοῦ 1055 μ. Χ. ὡς *αραβοπερσικόν*, διὰ τῶν σπουδαιότερων δυναστειῶν του αἵτινες εἶναι οἱ Ταχρίδαι, Σαφφαρίδαι, Γιασνεβίδαι, Γουρίδαι, Χοβαρέσμοι καὶ Βουγίδαι. Κατὰ τὸ 1055 καταλαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν οἱ Σελτζουκίδαι, τουρκικὴ δυναστεία, καὶ τὸ περσικὸν Κράτος γίνεται *αραβοτουρκοπερσικόν*, καταλαβὼν τὴν Γεωργίαν πρὸς Β. καὶ τὴν Συρίαν καὶ Μ² Ἀσίαν πρὸς Δ. Κατὰ τὸ 1220 οἱ Τάταροι καὶ Μογγόλοι (Ταμερλᾶνος 1387—1405) ἐπικρατοῦντες καταλύουσι τοὺς Σελτζουκίδαις, κατὰ δὲ τὸ 1501 ὁ Τοῦρκος Ἰσμαὴλ Σεφί καταλύσας τὴν δυναστείαν τῶν Μογγόλων ἀνιδρύει ἐκ νέου τὸ περσικὸν Κράτος, ἀποκαταστήσας καὶ τὸν ἀρχαῖον περσικὸν τίτλον τοῦ Σάχη, καὶ ἐπεκτείνει τὰ ὄρια αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Ἀβᾶ Α', Β' καὶ Γ' καὶ Χουσεῖν (1628—1747) ἐπέρχονται πόλεμοι καὶ ἐπαναστάσεις ἐξ ὧν διαμελίζεται τὸ περσικὸν Κράτος. Καὶ ἐνοῦται μὲν τοῦτο καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Κούδρου Κερίμ-Χὰν ἀλλ' ἐξικολουθοῦσιν αἱ ἐπαναστάσεις, ἐν τέλει δὲ ἐπικρατεῖ ὁ ὠμός Τοῦρκος Ἀγά-Μωάμεθ (1797), ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ ὁποῦ Φεθ-Ἀλή τὸ περσικὸν Κράτος περιέρχεται εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ στερεῖται τῆς Γεωργίας, προσαρτηθείσης εἰς τὴν Ρωσίαν· ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μωάμεθ ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὰ ἔσωτερικὰ τῆς Περσίας ἕνεκα τῶν ἔσωτερικῶν ταραχῶν αὐτῆς καὶ ἡ

¹ Προκοπ. Ἰστ. Περσ. Β'. ² Προκοπ. Ἰστορ. Περσ. Δ'. ³ Προκοπ. Ἰστ. Περσ. Ε' καὶ ΣΤ' Βαλάσης. ⁴ Προκοπ. Ἰστ. Περσ. Ι. ΙΑ'—ΚΒ'.

Ἄγγλία καταλαμβάνει τὴν ἐπὶ τοῦ περσικοῦ κόλου Ἐράτην (1850).

Τοιαύτη εἶναι ἐν συντομωτάτῃ σκιαγραφία ἢ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξέλιξις τοῦ περσικοῦ Κράτους, ἐξελιχθέντος βαθμηδὸν εἰς περσοαραβικὸν καὶ περσοαραβοτουρκικὸν καὶ ἀπολέσαντος διὰ τῆς νοθείας τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν χαρακτῆρά του.

Τὸ Κράτος τοῦτο κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους συνεκρούσθη μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν ἀρχαίων περσικῶν πολέμων (498 — 465 π. Χ.) οὗς περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ δὲ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους μετὰ τῶν Βυζαντινῶν διὰ τῶν πολέμων τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Περσῶν, οὗς περιγράφει ὁ Προκόπιος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἱστορικοὶ Βυζαντινοὶ (§ 4).

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΟΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΜΕΤΑ ΣΥΝΤΟΜΩΝ ΣΧΟΛΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

§ 1. Προκόπιος Καισαρεύς¹ τούς πολέμους συνέγραψεν, οὓς Ἰουστινιανός ὁ Ῥωμαίων² βασιλεὺς πρὸς βαρβάρους διήνεγκε, τούς τε ἑξώους³ καὶ ἑσπερίους⁴, ὡς πη αὐτῶν ἑκάστῳ ξυνηνέχθη⁵ γενέσθαι, ὡς μὴ ἔργα ὑπερμεγέθη ὁ μέγας αἰὼν λογοῦ ἔρημα χειρωσάμενος τῇ τε λήθῃ αὐτὰ καταπρόηται⁶ καὶ παντάπασιν ἐξίτηλα θῆται⁷, ὧν περ τὴν μνήμην αὐτὸς ᾤετο μέγα τι ἔσσεσθαι καὶ ξυνοῖσον⁸ ἕς τὰ μάλιστα τοῖς τε νῦν οὔσι καὶ τοῖς ἕς τὸ ἔπειτα γενησομένοις, εἶποτε καὶ αὖθις ὁ χρόνος ἕς ὁμοίαν τινὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀνάγκην διόθθοιτο⁹ τοῖς τε γὰρ πολεμῆσειουσιν⁹ καὶ ἄλλως ἀγωνιουμένοις¹⁰ ὄνησιν¹¹ τινὰ ἐκπορίζεσθαι οἷα τέ ἐστίν¹² ἢ τῆς ἐμφεροῦς ἱστορίας ἐπίδειξις, ἀποκαλύπτουσα μὲν ὅπη ποτὲ τοῖς προγεγενημένοις τὰ τῆς ὁμοίας ἀγωνίας ἐχώρησεν, ἀνισσομένη δὲ ὁποῖαν τινὰ τελευτήν τοῖς γε ὡς ἄριστα βουλευομένοις τὰ παρόντα, ὡς τὸ εἰκόσ, ἕξει.

1 Ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. 2 Οἱ Ἕλληνας τοῦ Βυζαντίου ἐκαλοῦντο ἀκόμη τότε, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη βραδύτερον, *Ῥωμαῖοι*, ἢ δὲ προσωνυμία *βασιλεὺς* εἶναι συνώνυμος τῇ προσωνυμίᾳ *αὐτοκράτωρ* παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Οἱ Βυζαντινοί, Χριστιανοὶ ὄντες, δὲν ἠθέλον νὰ ὀνομάζωνται *Ἕλληνας*, διότι ἡ ὀνομασία αὕτη ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς εἰδωλολάτρᾶς, μόλις δὲ ἀργὰ ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων ἤρχισεν νὰ γίνεται ἀνεκτὸν τὸ ὄνομα *Ἕλληνας* ὡς ἔθνικὸν ὄνομα καὶ ὡς τοιοῦτον μετεχειρίσθη αὐτὸ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἐν τῇ τελευταίᾳ προσλαλίᾳ του πρὸς τὸν στρατόν. 3 δηλ. τοὺς Πέρσας. 4 δηλ. τοὺς Βανδάλους καὶ Γότθους. 5 τοῦ ῥήματος *συνφέρει* = συμβαίνει. 6 τοῦ ῥήματος *καταπρόημαι*. 7 τίθεμαι ἐξίτηλα = ἐξαλείφω. 8 συν-οίσω μέλ. τοῦ *συνφέρω*. 9 *πολεμῆσειω* = ἐπιθυμῶ νὰ πολεμῶ. 10 *ἀγωνιοῦμαι* = μέλ. τοῦ ἀγωνίζομαι. 11 ἐκ τοῦ ὀνήνημι = ὠφελῶ. 12 *οἶός τ' εἰμι* = βύνομαι.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

[Ὁ συγγραφεὺς ἐν προοιμίῳ ἐκθέτει τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου του καὶ ὑποδεικνύει τὴν χρησιμότητα καὶ ὠφέλειαν τῆς ἱστορίας ταύτης, ὑποστηρίζων τοὺς συγχρόνους αὐτῷ πολεμιστὰς ἀπέναντι τῶν ἀλογίστως ἐπαινούντων τοὺς παλαιοὺς τοιοῦτους].

§ 1. Ὁ Προκόπιος, ὁ ἐκ τῆς Καισαρείας τῆς *Παλαιστίνης* καταγόμενος, συνέγραψε τοὺς πολέμους, τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ὁ βασιλεὺς τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων ^α Ἰουστινιανὸς ἐναντίον τῶν βαρβάρων τῶν πρὸς ἀνατολὰς ^β καὶ τῶν πρὸς δυσμὰς ^γ τοῦ κράτους του *εὐριοκομένων*, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη νὰ γίνωσιν οὗτοι ἐναντίον ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν χωριστά, ἵνα μὴ ἔργα μεγίστης ἀξίας, ἐὰν μείνωσιν ἐστερημένα τῆς προστασίας τοῦ λόγου, ὁ μακρὸς χρόνος ἀμαυρώσας καὶ εἰς τὴν λήθην παραδῶσῃ καὶ ἐντελῶς ἐξαλείψῃ αὐτά, ἔργα τῶν ὁποίων βεβαίως ἢ ἀνάμνησις ἐνόμιζεν οὗτος ὅτι θὰ εἶναι σπουδαιότατον πρᾶγμα καὶ τὰ μέγιστα ὠφέλιμον καὶ εἰς τὰς συγχρόνους καὶ εἰς τὰς μετέπειτα γενεὰς τῶν ἀνθρώπων, ἂν ποτε καὶ πάλιν ὁ χρόνος ἤθελε προδιαθέσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς παρομοίαν ἀνάγκην *πολέμου*· διότι ἢ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπίδειξις τῆς ὁμοίας ἱστορίας δύναται νὰ παρέχῃ ὠφέλειαν ἀξίαν λόγου καὶ εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ πολεμῶσι καὶ εἰς τοὺς κατ' ἄλλον τρόπον μέλλοντας νὰ ἀγωνισθῶσιν, ὡς ἀποκαλύπτουσα μὲν πῶς ἄλλοτε συνέβησαν εἰς τοὺς προγενεστέρους ἀνθρώπους οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες, ὑποδεικνύουσα δὲ ποῖον περίπου τέλος θὰ ἔχωσι, κατὰ φυσικὸν λόγον, αἱ ἐκάστοτε παροῦσαι περιστάσεις τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ὀρθότατα σκεπτομένους.

§ 2. Καί οἱ ἑαυτῶν συνηπίστατο πάντων μάλιστα δυνατός ὦν τάδε συγγράψαι κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὅτι δὲ αὐτῶν ξυμβούλων ἤρημένῳ Βελισαρίῳ τῶν στρατηγῶν σχεδόν τι ἅπασι παραγενέσθαι τοῖς πεπραγμένοις ξυνέπεσε. Πρέπειν τε ἡγεῖτο ῥητορικῇ μὲν δεινότητι, ποιητικῇ δὲ μυθοποιῶν, συγγραφῇ δὲ ἀλήθειαν. Ταυτά τοι οὐδέ του τῶν οἱ ἑς ἄγαν ἐπιτηδείων τὰ μοχθηρὰ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ τὰ πᾶσι ξυνενεχθέντα ἕκαστα ἀκριβολογησάμενος ἀνεγράψατο³, εἴτε εὖ εἴτε πῃ ἄλλη⁴ αὐτοῖς εἰργάσθαι ξυνέβη.

§ 3. Κρεῖσσον δὲ οὐδέν ἢ ἰσχυρότερον τῶν ἐν τοῖσδε τοῖς πολέμοις τετυχηκότων⁵ τῶν γε ὡς ἀληθῶς τεκμηριοῦσθαι βουλομένῳ φανήσεται· πέπρακται γὰρ ἐν τούτοις μάλιστα πάντων ὦν ἀκοῇ ἴσμεν θαυμαστά οἷα, εἰ μὴ τις τῶν τάδε ἀναλεγόμενων τῶν παλαιῶν χρόνων τὸ πρεσβεῖα διδοίη καὶ τὰ καθ' αὐτόν οὐκ ἀξιοῖη θαυμαστά οἶσθαι, ὥσπερ οὖν ἀμέλει⁶, τοὺς μὲν ἄλλοι⁷ στρατευομένους ἔνιοι καλοῦσι τοξότας, ἀγχεμάχους⁸ δὲ καὶ ἀσπιδιώτας⁹ καὶ τοιαῦτα ἄττα ὀνόματα τοῖς παλαιωτάτοις ἐθέλουσι νέμειν, ταύτην τε τὴν ἀρετὴν ἐς τοῦτον ἔληλυθέναι τὸν χρόνον ἡκιστα οἶονται, ἀταλαίπωρόν γε καὶ τῆς πείρας ἀπωτάτω¹⁰ τὴν περὶ αὐτῶν ποιούμενοι δόξαν· οὐ γὰρ τις πώποτε αὐτοῖς ἔνοιαν γέγονεν ὅτι δὴ τοῖς μὲν παρ' Ὀμήρῳ τοξεύουσιν, οἷσπερ καὶ ὑβρίζεσθαι ἀπὸ τῆς τέχνης ὀνομαζομένοις συνέβαινεν, οὐχ ἵππος ὑπήν, οὐ δόρυ, οὐκ ἀσπίς ἤμυεν, οὐκ ἄλλο οὐδέν τοῦ σώματος φυλακτήριον ἦν, ἀλλὰ πεζοὶ μὲν ἐς μάχην ἦσαν, ἀποκεκρύφθαι δὲ αὐτοῖς ἦν ἀναγκαῖον ἑταίρου τοῦ ἐκλεγόμενοις¹¹ ἀσπίδα ἢ στήλην ἐπὶ τύμβῳ τινὶ κεκλιμένοις, ἔνθα οὔτε τρεπόμενοι διασφύζεσθαι οὔτε φεύγουσι τοῖς πολεμοῖσι ἐπιτίθεσθαι οἷοι τε ἦσαν,

1. οἱ=αὐτῶν· προσωπ. ἀντωνυμία. 2. ὁ Βελισάριος ἦτο εἰς τῶν ἐξοχωτέρων στρατηγῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, νικῆσας καὶ δοξασθεὶς πολλάκις ἐν τοῖς πολέμοις κατὰ Περσῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατὰ Βανδάλων ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ κατὰ Γότθων ἐν Ἰταλίᾳ. 3. ἀνεγράψεν (ἀνέφερεν) ἐν τῇ ἱστορίᾳ του. 4. δηλ. οὐχὶ καλῶς (εὐφημισμός). 5. δηλ. τοῖς ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἱστορουμένοις. 6. γεγονότων. 7. ἐπίρω. προελθὼν ἐκ τῆς προστακτικῆς τοῦ ἀμελῶ. 8. δηλ. 'κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συγγραφῆς. 9. οἱ πολεμοῦντες δι' ἀγχεμάχων ὄπλων (ξίφους, ἀσπίδος κλπ.) δηλ. ἐκ τοῦ πλησίον, ἐθεωροῦντο γενναιώτεροί τῶν πολεμούντων διὰ τόξων καὶ παλτῶν ἐκ τοῦ μακρᾶν. 10. ἀπωτάτω τῆς πείρας=λίαν μακρᾶν τῆς δοκιμῆς=ἐντελῶς ἀπειροί. 11. ἐκλέγομαι=ἐκλέγω ἢ δι' ἑμαυτὸν=λαμβάνω παρακλιτικῶς.

§ 2. Καὶ ὑπῆρχεν ἐν τῷ συγγραφεῖ τούτῳ ἡ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τελεία συναίσθησις ὅτι ἦτο ἱκανὸς νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν ταύτην ὅχι δι' ἄλλον τινὰ λόγον, ἀλλὰ διότι συνέπεσεν, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶχεν ἐκλεχθῆ σύμβουλος τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου³, νὰ παρενρεθῆ εἰς ὄλα σχεδὸν τὰ γεγονότα. Ἄλλως τε εἶχε καὶ τὴν γνώμην ὅτι ἀρμόζει εἰς μὲν τὴν τέχνην τοῦ ῥήτορος ἢ ἐπιτηδευότης, εἰς δὲ τὴν τέχνην τοῦ ποιητοῦ ἢ μυθοποιΐα, εἰς δὲ τὴν τέχνην τοῦ ιστορικοῦ συγγραφέως ἢ ἀλήθεια, ἦν οὗτος ἡγάπα. Διὰ ταῦτα βεβαίως οὐδέ τις τῶν φιλιτάτων του ἀπέκρυψε τὰ ἐλαττώματα, ἀλλ' ἀφοῦ ἐξηκριβώσε τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ πάντων ἐν ἕκαστον χωριστά, ἀνέγραψε ταῦτα πιστῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, εἴτε καλῶς ἐπράχθησαν εἴτε καὶ ἄλλως πῶς⁴ συνέβη νὰ πραχθῶσι ταῦτα ὑπ' αὐτῶν.

§ 3. Οὐδὲν δὲ ἐκ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις τούτοις⁵ γενομένων θάφανῃ εἰς τὸν θέλοντα τοῦλάχιστον νὰ ἐξαγάγῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἀληθῆ συμπεράσματα, ὅτι εἶναι ἀνώτερον ἀνθρωπίνης διανοίας ἢ ὑπερβολικώτερον τοῦ δέοντος· διότι ἔχουσι πραχθῆ κατὰ τοὺς πολέμους τούτους ἀληθῶς θαυμαστὰ ἔργα, ἀνώτερα πάντων ὅσα ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν, ἐκτὸς ἂν τις τῶν ἀναγιγνωσκόντων ταῦτα ἀποδίδῃ τὴν τιμὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ δὲν καταδέχεται νὰ θεωρῇ θαυμαστὰ τὰ σύγχρονα αὐτῷ γεγονότα, καθὼς καὶ τῷ ὄντι συμβαίνει, ἐπὶ παραδείγματι τοὺς σήμερον⁶ ὑπηρετοῦντας ἐν τῷ στρατῷ στρατιώτας ὀνομαζούσι τινες περιφρονητικῶς τοξότας, εἰς δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους στρατιώτας εὐχαριστοῦνται νὰ ἀποδίδωσι τὸ τιμητικὸν ὄνομα τοῦ ἐκ τοῦ συστάδην πολεμιστοῦ⁷ καὶ τοῦ ἀσιτιδοφόρου⁸ καὶ ἄλλα τοιούτου εἴδους τιμητικὰ ὀνόματα καὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ πολεμικὴ αὐτῇ ἀνδρεία ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν πολὺ ὀλίγον ὑπάρχει εἰς τοὺς στρατιώτας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς σήμερον, διότι εἶναι ἀνίκανοι καὶ ἐντελῶς ἄπειροι νὰ ἔχωσι γνώμην περὶ τοιούτων πραγμάτων· λέγω δὲ τοῦτο διότι οὐδέποτε ἕως τώρα ἐσκέφθη τις ἐξ αὐτῶν ὅτι βεβαίως εἰς μὲν τοὺς τοξότας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, οἵτινες συνέβαινε καὶ νὰ νομίζουσιν ὅτι ὑβρίζονται λαμβάνοντες τὸ ὄνομα τῶν ἐκ τῆς τέχνης των, οὔτε ἵππος ὑπῆρχεν, οὔτε δόρυ, οὔτε ἀσπίς πρὸς ὑπεράσπισιν, οὔτε ἄλλο μέσον προφυλακτικὸν τοῦ σώματος αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι πεζοὶ μὲν ἐπορεύοντο οὗτοι εἰς τὴν μάχην, ἦσαν δὲ ἠναγκασμένοι νὰ ἀποκρύπτωνται λαμβάνοντες παρακλητικῶς ἀσπίδα συντρόφου (συστρατιώτου) τινὸς ἢ κατακλινόμενοι ὀπισθεν στήλης ἐπιτυμβίου, ὀπόμενοι δὲν ἠδύναντο οὔτε αὐτοὶ διὰ τῆς φυγῆς νὰ σώζωνται οὔτε κατὰ τῶν τρεπομένων⁹

οὐ μὴν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἐμφανοῦς διαμάχεσθαι, ἀλλὰ τι κλέπτειν ἐδόκουν αἰετῶν ἐν τῇ ξυμβολῇ γινομένων. Ἄνιεν δὲ τούτων οὕτως ἀταλαιπώρως ἐχρῶντο τῇ τέχνῃ, ὥστε πελάσαντες ἰφ' σφετέρῳ μαζῶ τὴν νευρὰν εἶτα τὸ βέλος ἀφίεσαν ἑκ' κωφόν τε καὶ οὐτιδανόν εἰκότως τοῖς δεχομένοις ἐσόμενον. Τοιαύτη μὲν τις οὕσα ἢ τοξεία φαίνεται πρότερον.

§ 4. Οἱ δὲ γε τὰ νῦν³ τοξόται ἴσασιν μὲν ἐς μάχην τεθωρακισμένοι τε καὶ κνημίδας⁴ ἐναρμοσάμενοι μέχρις ἐς γόνυ ἤρηται δὲ αὐτοῖς ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τὰ βέλη, ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας τὸ ξίφος· εἰσὶ δὲ οἷς καὶ δόρυ προσαποκρέματα καὶ βροχεῖά τις ἐπὶ τῶν ὤμων ἀσπίς ὀχάνου χωρίς, οἷα τὰ τε ἀμφὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν αὐχένα ἐπικαλύπτειν. Ἰπεύονται δὲ ὡς ἄριστα καὶ θεόντος αὐτοῖς ὡς τάχιστα τοῦ ἵππου τὰ τόξα τε οὐ χαλεπῶς ἐντείνειν οἷοι τέ εἰσιν ἐφ' ἑκάτερα⁵ καὶ διώκοντάς τε βάλλειν τοὺς πολεμίους καὶ φεύγοντας. Ἐλκεται δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ μέτωπον ἢ νευρά παρ' αὐτὸ μάλιστα τῶν ὠτων τὸ δεξιὸν τοσαύτης ἀλκῆς ἐμπιπλάσα⁶ τὸ βέλος, ὥστε τὸν αἰετὸν παραπίπτοντα⁷ κτείνειν, οὕτε ἀσπίδος ἴσως οὔτε θώρακος ἀποκρούεσθαι τι δυναμένου τῆς ῥύμης. Εἰσὶ δὲ οἱ τούτων ἡκιστα ἐνθυμούμενοι σέβονται μὲν καὶ τεθήπασιν⁸ τὸν παλαιὸν χρόνον, οὐδὲν δὲ ταῖς ἐπιτεχνήσεσι διδῶσιν πλέον· ἀλλὰ τούτων οὐδὲν κωλύσει μὴ οὐχὶ μέγιστα τε καὶ ἀξιολογώτατα ἐν τοῖσδε τοῖς πολέμοις ξυμβῆναι. Λελέξεται δὲ πρῶτον⁹ ἀρξαμένοις μικρὸν ἄνωθεν ὅσα Ῥωμαῖοι¹⁰ ξυνηνέχθη καὶ Μῆδοι¹¹ πολεμοῦσι παθεῖν τε καὶ δρᾶσαι.

1. τοῦ πελάζω (πέλας=πλησίον). 2. τοῦ ρήματος ἀφίημι. 3. δηλ. κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συγγραφέως. 4. κάλτσας πολεμικάς. 5. ἐνν. τῶν μερῶν. 6. τοῦ ρήματος ἐμπίπλημι=πληρῶ. 7. παρατυγχάνοντα. 8. τέθηπα=θαυμάζω. 9. Ἐνταῦθα τελειώνει ἡ εἰσαγωγή (τὸ προοίμιον) τῆς Ἱστορίας τοῦ Προκοπίου, γεγονότα δὲ προηγούμενα τῶν περσικῶν πολέμων, δι' ὧν ἀρχίζει ὁ Προκόπιος τὴν ἱστορίαν του, εἶναι τὰ ἐκτιθέμενα ἀπὸ Κεφ. Β'—ΙΓ' (Πρβλ. καὶ καὶ ΙΓ' § 2). 10. Ῥωμαῖοι=Ἕλληνες (ἐξ οὗ καὶ ἡ νῦν ὀνομασία Ῥωμῆος). 11. Μῆδοι=Πέρσαι, διότι οἱ Μῆδοι ἦσαν ὁ σπουδαιότερος λαὸς τοῦ περσικοῦ κράτους.

εις φυγήν πολεμίων να επιτίθενται, ἀλλ' οὐδὲ και να ἔξακολουθῶσι τὴν μάχην φανερά, ἀλλὰ πάντοτε ἐφαίνοντο ὅτι δολίως ἐπεζήτουν να ὑφαρπάσωσι τι ἐκ τῶν ἐν τῇ μάχῃ γινομένων. Ἄλλ' ἀνεξαρκῆτως τούτων τῶν ἐν τῇ μάχῃ γινομένων οἱ παλαιοὶ τοξόται τόσον ἦσαν ἄπειροὶ ἐν τῇ χρήσει τῆς τέχνης των, ὥστε ἀφοῦ πρῶτον ἤθελον πλησιάσει τὴν χορδὴν τοῦ τόξου των εἰς τὸν μαστόν των τότε ἔρριπτον τὸ βέλος διὰ να εἶναι πλέον οὕτω φυσικὰ καταγέλαστον και ἀσήμαντον εἰς τοὺς δεχομένους αὐτό. Τοιαύτη μὲν περιήπου φαίνεται ὅτι ἦτο εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους ἢ τοξευτικὴ τέχνη.

§ 4. Οἱ δὲ τοξόται τῆς σημερινῆς ἐποχῆς³ μεταβαίνουσι μὲν εἰς τὴν μάχην και ὀπλισμένοι διὰ θώρακος και ἀφοῦ πρῶτον προσαρμόσωσιν εἰς τοὺς πόδας των περικνημίδας⁴ μέχρι τοῦ γόνατος· εἶναι δὲ ἀνηρητημένα ἐκ μὲν τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς αὐτῶν τὰ βέλη, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης τὸ ξίφος· εἷς τινας δὲ κρέμαται πρὸς τοῦτοις ἐκ τῶν ὤμων και δόρυ και μικρὰ τις ἀσπίς ἀνευ λαβῆς, τοιαύτη ὥστε να καλύπτῃ περίξ ὅλα τὰ περὶ τὸ πρόσωπον μέρη και τὸν λαιμόν. Ἰπεύουσι δὲ ἐξόχως ἄριστα και, ὅταν ὁ ἵππος αὐτῶν τρέχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, δύνανται ἀπὸ τοῦ ἵππου και τὰ τόξα εὐκόλως να ἐντείνωσι δεξιὰ και ἀριστερὰ και να κτυπῶσι τοὺς πολεμίους και ὅταν οὗτοι καταδιώκωσιν αὐτοὺς και ὅταν τρέπωνται εἰς φυγήν. Σύρεται δὲ ὑπ' αὐτῶν ἢ χορδὴ τοῦ τόξου πρὸς τὸ μέτωπόν των ἀκριβῶς παρ' αὐτὸ τὸ δεξιὸν οὖς, ἐμβάλλουσα εἰς τὸ βέλος τόσον μεγάλην δύναμιν, ὥστε να φονεύῃ τοῦτο τὸν ἐκαστοτε εὐρισκόμενον ἐμπρὸς των χωρὶς να δύναται ἴσως οὔτε ἀσπίς οὔτε θώραξ να ἀποκρούῃ μέρος τι τῆς ὀρμῆς του. Ὑπάρχουσι δὲ και ἀνθρωποὶ οἵτινες ἐλάχιστα λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ταῦτα σέβονται μὲν και θαυμάζουσι τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλ' οὐδαμῶς μεγαλυτέρας ἀξίας θεωροῦσι τὰς νέας τῆς τοξευτικῆς τέχνης ἐπινοήσεις· οὐδὲν ὅμως ἐξ ὅλων τούτων θὰ ἐμποδίσῃ να μὴ γίνωσιν εἰς τοὺς συγχρόνους τούτους πολέμους μέγιστα και ἀξιολογώταται πράξεις. Θὰ ἐκτεθῶσι δὲ ἐνταῦθα ὑπ' ἐμοῦ πρῶτον ὅσα συνέβη και να πάθωσι και να πράξωσιν οἱ βυζαντινοὶ Ῥωμαῖοι¹⁰ και οἱ Μῆδοι¹¹ πολεμοῦντες ἀναμεταξύ των, ἀφοῦ γίνῃ ἀρχὴ ἀπὸ γεγονότων γενομένων ὀλίγον πρὸ αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

§ 1. Ἦνίκα τὸν βίον Ἀρκάδιος ὁ Ρωμαίων βασιλεὺς ἐν Βυζαντίῳ τελευτᾶν ἐμελλεν, — ἦν γὰρ οἱ παῖς Θεοδοσίος οὐπω τοῦ τιθοῦ ἀπαλλαγείς —, διηπορεῖτο ἀμφὶ τε τῷ παιδί καὶ τῇ βασιλείᾳ, εὖ θέσθαι ἀμφω ὡς ἥκιστα ἔχων ἐγίνετο γὰρ τις αὐτῷ ἔννοια ὡς, ἦν μὲν κοινωνόν τινα Θεοδοσίῳ τῆς ἡγεμονίας πορίζεται³, αὐτὸς ἂν τὸν παῖδα τὸν αὐτοῦ διαχρησάμενος³ τῷ ἔργῳ εἴη, πολέμιον αὐτῷ τὴν βασιλείον δύναμιν περιβεβλημένον ἐπαγαγών, ἦν δὲ μόνον αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστήσεται³, πολλοὶ μὲν τῆς βασιλείας ἐπιβατεύσουσι, τῆς τοῦ παιδὸς ἐρημίας, ὡς τὸ εἰκός, ἀπολαύοντες, ἐπαναστάντες δὲ πόνῳ οὐδενὶ τυραννήσουσι, τὸν Θεοδοσίον διαφθείροντες, ἐπεὶ οὐδένα ἐν Βυζαντίῳ ξυγγενῆ εἶχεν⁴ ὅστις ἂν αὐτῷ ἐπίτροπος εἴη. Ὀνώριον⁵ γὰρ οἱ τὸν θεῖον ἐπαρκέσειν οὐδαμῆ ἤλπισε, πονηρῶν ἤδη τῶν Ἰταλίας πραγμάτων ὄντων. Οὐδὲν δὲ ἤισον καὶ τὰ ἐκ Μήδων⁶ αὐτὸν συνετάρασσε, δεδιότα μὴ οἱ βάρβαροι οὗτοι τῆς τοῦ αὐτοκράτορος καταθέοντες ἡλικίας ἀνήκεστα ἔργα Ρωμαίους δράσωσιν.

§ 2. Ἐς ταύτην Ἀρκάδιος τὴν ἀμηχανίαν ἐμπεπτωκώς, καίπερ οὐ γεγωνώς ἐς τὰλλα ἀγχίνους, βουλευέται βουλήν, ἥτις οἱ τὸν τε παῖδα καὶ τὴν ἀρχὴν διασώσεσθαι εὐπετῶς ἴσχυσεν, εἶτε κοινολογησάμενος τῶν λογίων τισίν, οἳοι πολλοῖς βασιλείοις παρεδρεύειν εἰώθασιν, ἢ θείας τινὸς ἐπιπνοίας αὐτῷ γενομένης. Διαθήκης γὰρ διαθείς γράμματα διάδοχον μὲν τῆς ἡγεμονίας ἀνεῖπε⁷ τὸν παῖδα, ἐπίτροπον δ' αὐτῷ κατεστήσατο Ἰσδιγέρδην τὸν Περσῶν βασιλέα, ᾧ δὴ πολλὰ ἐν ταῖς διαθήκαις ἐπέσκηψε Θεοδοσίῳ τὴν βασιλείαν σθένει τε καὶ προνοίᾳ πάσῃ συνδιασώσασθαι. Ἀρκάδιος μὲν ὤδε τὴν τε ἀρχὴν καὶ τὰ εἰκεία διοικησάμενος ἐτελεύτησεν.

1. Ὁ α' αὐτοκράτωρ τοῦ ἀνατολ. ῥωμαϊκοῦ Κράτους (395—408) ἰδὲ Εἰσαγ. 2 οἱ βασιλεῖς τῶν Βυζαντινῶν ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ κανονίσωσι τὰ τῆς διαδοχῆς τῶν. 3 διαχρῶμαι=θανατώνω. 4. Διότι ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρκαδίου Θεοδοσίος ἦτο ξένος καταγόμενος ἐκ τῆς Β. Ἰσπανίας. 5 ὁ Ὀνώριος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀρκαδίου, αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ ῥώμ. Κράτους ἰδ. Εἰσαγ. 6. Μῆδοι=Πέρσαι. 7. οἱ=αὐτῷ. ἰδὲ § 1. 8 ἀναγορεύω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

[Ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος ἀφίνει ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Θεοδοσίου τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἰσδιγέρδην, ὅστις δεικνύει διαγωγὴν ἀρίστην. Παράδειγμα εὐγενείας μεταξὺ τοῦ βυζαντίνου στρατηγοῦ Ἀνατολίου καὶ τοῦ Πέρσου βασιλέως Οὐαραράνου καὶ σύναψις εἰρήνης ὑπ' αὐτῶν].

§ 1. "Ὅτε ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἐν Βυζαντίῳ ὁ βασιλεὺς τῶν βυζαντίνων Ρωμαίων Ἀρκάδιος—ἐπειδὴ εἶχεν υἱὸν *δνομαζόμενον* Θεοδοσίον, ὅστις ἀκόμη δὲν εἶχε παύσει νὰ θηλάξῃ,—εὗρίσκετο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ περὶ τοῦ παιδὸς του *τούτου* καὶ περὶ τῆς βασιλείας ὡς δυσκολενόμενος πάρα πολὺ νὰ διευθετήσῃ καλῶς καὶ τὰ δύο ταῦτα ζητήματα· διότι ἐσκέπτετο ὅτι, ἂν μὲν καθορίζῃ συγκληρονόμον τινὰ τοῦ Θεοδοσίου ἐν τῇ βασιλείᾳ, αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης ἤθελε καταστρέφει τὸν υἱὸν του, διότι ἤθελεν ἀφήσει αὐτὸν περιβεβλημένον βασιλικὴν δύναμιν ἐχθρὰν πρὸς αὐτόν, ἐὰν δὲ διορίσῃ αὐτὸν μόνον εἰς τὴν *βασιλικὴν* ἀρχήν, πολλοὶ μὲν θὰ ἐπιθυμήσωσι τὴν βασιλείαν ἐπαφελούμενοι, ὡς ἦτο φυσικόν, τῆς ἐλλείψεως προστασίας τοῦ παιδός, ἐπαναστατήσαντες δὲ ἄνευ δυσκολίας θὰ καταλάβωσιν ὡς τύραννοι τὴν ἐξουσίαν, ἀφοῦ φονεύσωσι τὸν Θεοδοσίον, διότι οὐδένα συγγενῆ εἶχεν ὁ Ἀρκάδιος ἐν Βυζαντίῳ, ὅστις θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι ἐπίτροπος αὐτοῦ· διότι κατ' οὐδένα τρόπον ἤλπισεν ὅτι ὁ θεῖος αὐτοῦ Ὀνώριος θὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ἀφοῦ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πράγματα ἦσαν εἰς κακὴν κατάστασιν. Ὅχι δὲ ὀλιγώτερον ἐτάραττεν αὐτὸν καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν Περσῶν, διότι ἐφοβεῖτο μήπως οἱ βάρβαροι οὗτοι, περιφρονοῦντες τὴν ἡλικίαν τοῦ παιδὸς αὐτοκράτορος, προξενήσωσιν εἰς τοὺς βυζαντίνους Ρωμαίους ἀθεραπεύτους βλάβας.

§ 2. Ἐνῶ ὁ Ἀρκάδιος εἶχε περιπέσει εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ἂν καὶ δὲν εἶχε κατὰ τὰλλα ὀξεῖαν ἀντίληψιν, λαμβάνει ἀπόφασιν, ἥτις ἠδυνήθη καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ νὰ σώσῃ καὶ τὴν βασιλείαν εὐκόλως νὰ διαφυλάξῃ, εἴτε ἀφοῦ συνεννοήθη μετὰ τινων ἐκ τῶν λογίων, ὅποιοι πολλοὶ συνήθως περικυκλοῦσι τὰ ἀνάκτορά καὶ τὸν βασιλέα, εἴτε ἀφοῦ ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν θεῖα τις ἔμπνευσις. Διαθέσας δηλαδὴ δι' ἐγγράφου διαθήκης τὴν ἐξουσίαν, διάδοχόν του μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀνεκήρυξε τὸν ἀνήλικον υἱὸν του, ἐπίτροπον δὲ αὐτοῦ διώρισε τὸν Ἰσδιγέρδην τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, πρὸς ὃν ὑπέβαλε βεβαίως ἐν τῇ διαθήκῃ πολλὰς παρακλήσεις, ἵνα διαφυλάξῃ εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν δι' ὅλης τῆς δυνάμεως καὶ τῆς συνέσεώς του. Ὁ Ἀρκάδιος μὲν λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τακτοποιήσας

§ 3. Ἰσδιγέρδης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ἐπεὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἀπενεχθὲν εἶδεν, ὧν καὶ πρότερον ἐπὶ τρόπου μεγαλοφροσύνη διαβόητος ἐς τὰ μάλιστα, ἀρετὴν ἐπεδειξάτο θαύματός τε πολλοῦ καὶ λόγου ἀξίαν· τὰς γὰρ Ἀρκαδίου ἐντολάς ἐν ἀλογία οὐδεμιᾶ ποιησάμενος εἰρήνην τε ἀφθόνῳ χρώμενος διαγέγονεν ἐς Ρωμαίους¹ τὸν πάντα χρόνον καὶ Θεοδοσίῳ τὴν ἀρχὴν διεώσατο. Αὐτίκα γοῦν πρὸς Ρωμαίων¹ τὴν βουλὴν γράμματα ἔγραψεν, ἐπίτροπός τε οὐκ ἀπαρνούμενος Θεοδοσίου βασιλέως εἶναι καὶ πόλεμον ἐπανατεινόμενος, εἴ τις αὐτῷ ἐς ἐπιβουλήν ἐγχειροίη καθίστασθαι.

§ 4. Ἐπεὶ δὲ Θεοδοσίος μὲν ἀνὴρ τε ἐγεγόνει καὶ ἡλικίας πόρρω ἀφῆκτο, Ἰσδιγέρδης δὲ νοσήσας ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, ἐπῆλθε μὲν εἰς Ρωμαίων¹ τὴν γῆν Οὐαραράνης ὁ Περσῶν βασιλεὺς στρατῷ μεγάλῳ, ἔδρασε δὲ οὐδὲν ἄχαρι ἀλλ' ἀπρακτος ἐπανῆλθεν ἐς τὰ οἰκεία τρόπῳ τοιῷδε. Ἀνατόλιον τὸν τῆς ἕω² στρατηγὸν Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς πρεσβευτὴν ἐς Πέρσας μόνον αὐτὸν ἐτύγχανε πέμψας· ὅς, ἐπεὶ ἀγχιστα ἐγεγόνει τοῦ Μῆδων³ στρατοῦ, ἀποθρώσκει μὲν τοῦ ἵππου μόνος πεζῆ⁴ δὲ βαδίζων ἐπὶ Οὐαρσράνην ἤει. Καὶ αὐτὸν Οὐαραράνης ἰδὼν τῶν παρόντων ἀνεπυθάνετο ὅστις ποτὲ ὁ προσιῶν εἶη. Οἱ δὲ τῶν Ρωμαίων εἶναι στρατηγὸν ἔφασαν. Καταπλαγείς οὖν τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς τιμῆς⁴ ὁ βασιλεὺς οὕτω στρέψας τὸν ἵππον ὀπίσω ἀπήλαυε⁵ καὶ οἱ ἅπας ὁ τῶν Περσῶν λεῶς⁶ εἶπετο. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ οἰκείᾳ γῆ⁷ τὸν τε πρεσβευτὴν ξὺν φιλοφροσύνῃ πολλῇ εἶδε καὶ τὴν εἰρήνην ξυνεχώρησεν οὕτως, ὥσπερ Ἀνατόλιος αὐτοῦ ἔχρηζεν, ἐφ' ᾧ μέντοι μηδέτεροι ἐν χωρίῳ οἰκείῳ ἐν γειτόνων τοῖς τῶν ἐτέρων ὀρίοις ὄντι ὀχύρωμα νεώτερόν τι ἐργάσσονται⁸. Οὐδὲ αὐτοῖς ἐξειργασμένου ἐκάτεροι τὰ οἰκεία ὅπη ἐβούλοντο ἔπρασσον.

1 Ρωμαῖοι=Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου εἴτε Βυζαντινοί. 2 Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπολέμιον πολλάκις συγχρόνως καὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐν τῇ δύσει κατὰ τῶν Γόθων καὶ οἱ στρατηγοὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν ὀρισμένοι διὰ τὰ ἀνατολικά καὶ διὰ τὰ δυτικά στρατεύματα. 3 Μῆδοι=Πέρσαι. 4 Δηλ. τῆς εὐλαβείας μεθ' ἧς παρουσιάζετο πρὸς τὸν βασιλέα Οὐαραράνην ὁ στρατηγὸς πεζός. 5 Ἴνα ἐξέλθῃ τοῦ βυζαντιακοῦ ἐδάφους καὶ φθάσῃ εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος. 6. Λεῶς (λεωφόρος)=λαός. 7. Δηλ. εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος. 8. Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ ἐργάζονται.

§ 3. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ἰσδιγέρδης, ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν γραπτὴν ταύτην διαθήκην κομισθεῖσαν πρὸς αὐτόν, λίαν πολυθρύλτος ὢν ἤδη καὶ πρότερον διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν τρώπων του, ἔδειξε καὶ νῦν ἀρετὴν πολὺ ἀξιοθαύμαστον ἅμα καὶ ἀξιόλογον· διότι οὐδόλως παραβλέψας τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ εἰρηνικῶς διετέλεσε πρὸς τοὺς βυζαντινοὺς Ῥωμαίους καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς βασιλείας του καὶ διαφυλάξας παρέδωκεν εἰς τὸν Θεοδόσιον ἐνηλικιωθέντα τὴν βασιλείαν. Ἀμέσως λοιπὸν ἔγραψε γράμματα πρὸς τὴν σύγκλητον τῶν Βυζαντινῶν λέγων ὅτι καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου καὶ ἐπαπειλεῖ πόλεμον κατὰ παντὸς ὅστις ἤθελεν ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπιβουλεύεται αὐτόν.

§ 4. Ἀφοῦ δὲ ὁ μὲν Θεοδόσιος εἶχε γίνεαι πλέον ἀνὴρ καὶ εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ὁ δὲ Ἰσδιγέρδης νοσήσας εἶχεν ἀποθάνει, εἰσηλθε μὲν μετὰ μεγάλου στρατοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Βυζαντινῶν ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Περσῶν Οὐαραράνης, οὐδεμίαν ὁμως βλάβην ἐπροξένησεν εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδικήν του χώραν ἄπρακτος κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἀπέστειλέ ποτε κατὰ τύχην εἰς τὴν Περσίαν ὡς πρεσβευτὴν τὸν στρατηγὸν τῶν στρατευμάτων τῆς ἀνατολῆς Ἀνατόλιον μόνον αὐτόν. Οὗτος, ὅτε εἶχε φθάσει πολὺ πλησίον τοῦ στρατοῦ τῶν Μήδων, ἐπήδησε μὲν ἐκ τοῦ ἵππου του κάτω μόνος, βαδίζων δὲ περὶ διηυθύνετο πρὸς τὸν Οὐαραράνην. Ὁ δὲ Οὐαραράνης ἰδὼν αὐτὸν ἠρώτα τοὺς παρευρισκομένους νὰ μάθῃ ποῖος ἄρα γε εἶναι ὁ προσερχόμενος. Οὗτοι δὲ εἶπον ὅτι εἶναι στρατηγὸς τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκπλαγείς λοιπὸν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπερβολικὴν ταύτην εὐλάβειαν αὐτοῦ ἀμέσως ὅπως εὐρίσκετο στρέψας τὸν ἵππον του πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπήρχετο καὶ ὅλον τὸ συνοδεῖον αὐτὸν πλήθος ἠκολούθει αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος ὑπεδέχθη ἐκεῖ τὸν πρεσβευτὴν Ἀνατόλιον μετὰ μεγάλης φιλοφροσύνης καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτόν τὴν εἰρήνην ὅπως ἀκριβῶς ἐξήτει αὐτὴν παρ' αὐτοῦ ὁ Ἀνατόλιος, ἐπὶ τῷ ὄρω δηλαδὴ νὰ μὴ κτίσῃ οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο Κράτος νεώτερόν τι ὀχύρωμα εἰς ὀχυρὰν θέσιν τοῦ ἔδαφους του κειμένην εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἄλλου γείτονός του. Ὅτε δὲ πλέον τοῦτο εἶχε ζητῶς συμφωνηθῆ καὶ εἶχε γίνεαι ἀποδεκτὸν παρ' αὐτῶν, καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο ἐκ τῶν συμβληθέντων Κρατῶν ἦσαν ἐλευθέρα νὰ ἐνεργῶσι κατὰ βούλησιν τὰς ἰδίας ὑποθέσεις των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

§ 1. Χρόνῳ δ' ὕστερον Περόζης ὁ Περσῶν βασιλεὺς πρὸς τὸ Οὐννων τῶν Ἐφθαλιτῶν ἕθνος, ὁσπερ λευκοὺς ὀνομάζουσι, πόλεμον περὶ γῆς ὀρίων διέφερε, λόγου δὲ ἀξιον στρατὸν ἀγείρας ἐπ' αὐτοὺς ἦει. Ἐφθαλίται δὲ οὐννικὸν μὲν ἔθνος εἰσὶ τε καὶ ὀνομάζονται, οὐ μέντοι ἀναμείγνυνται ἢ ἐπιχωριάζουσιν *Οὐννων* τισὶν ὧν ἡμεῖς² ἴσμεν, ἐπεὶ οὔτε χώραν αὐτοῖς³ ἴσμεν ἔχουσιν οὔτε πη αὐτῶν ἀγχιστα φῶκηνται, ἀλλὰ προσοικοῦσι μὲν Πέρσαις πρὸς βορρᾶν ἄνεμον, οὗ δὴ πόλις Γοργῶ ὄνομα πρὸς αὐταῖς πωταῖς Περσῶν ἐσχατιαῖς ἐστίν, ἐνταῦθα δὲ περὶ γῆς ὀρίων διαμάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν· οὐ γὰρ νομάδες⁴ εἰσὶν ὥσπερ τὰ ἄλλα οὐννικὰ ἔθνη, ἀλλ' ἐπὶ χώρας ἀγαθῆς τινος ἐκ παλαιοῦ ἴδρυνται. Ταῦτά τοι οὐδέ τινα ἐσβολὴν πεποιήνται πώποτε ἐς Ρωμαίων τὴν γῆν⁵, ὅτι μὴ ξὺν τῷ Μήδων⁶ στρατῷ. Μόνοι δὲ Οὐννων οὗτοι λευκοὶ τε τὰ σώματα καὶ οὐκ ἄμορφοι τὰς ὄψεις εἰσὶν. Οὐ μὴν οὔτε τὴν δίαιταν ὁμοιότροπον αὐτοῖς⁷ ἔχουσιν οὔτε θηρίου βίον τινα ἤπερ ἐκεῖνοι ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βασιλέως ἑνὸς ἄρχονται καὶ πολιτεῖαν ἕνομον ἔχοντες ἀλλήλοισ τε καὶ τοῖς πέλας ἀεὶ ὀρθῶς καὶ δικαίως ξυμβάλλουσι, Ρωμαίων⁸ τε καὶ Περσῶν οὐδέν τι ἦσσαν. Οἱ μέντοι εὐδαίμονες αὐτοῖς φίλους ἑταιρίζονται ἄχρι ἐς εἴκοσιν, ἂν οὕτω τύχη, ἢ τούτων πλείους, οἷπερ αὐτοῖς ξυμπόται μὲν ἐς ἀεὶ γίνονται, τῶν δὲ χρημάτων μετέχουσι πάντων, κοινῆς τινος ἐξουσίας αὐτοῖς ἐς ταῦτα οὖσης. Ἐπειδὴν δὲ τῷ αὐτοῖς ἑταιρισμένῳ τελευτήσαι ξυμβαίη, τούτους δὴ τοὺς ἄνδρας ζῶντας ξὺν αὐτῷ ἐς τὸν τάφον ἐσκομιζέσθαι νόμος⁹. Ἐπὶ τούτους τοὺς Ἐφθαλίτας τῷ Περόζῃ πορευομένῳ ξυμπαρῆν πρεσβευτῆς, ὃς δὴ ἔτυχε πρὸς βασιλέως Ζήνωνος¹⁰ παρ' αὐτὸν ἐσταλμένος, Εὐσέβιος διόμα.

1 Μία φυλὴ οὐννική, εὐγενεστέρα τῶν ἄλλων Οὐννων 2 Δηλ. ἐγὼ ὁ Προκόπιος μεταχειρίζεται πληθυντικὸν ἀντὶ ἑνικοῦ. 3 Δηλ. τοῖς Οὐννοις. 4 Νομαδικὸς περιπλανώμενος λαός. 5 Δηλ. εἰς τὸ βυζαντιακὸν Κράτος. 6 Μῆδοι=Πέρσαι. 7 Δηλ. τοῖς λοιποῖς Οὐννοις. 8 Ρωμαῖοι=Βυζαντινοὶ 9 Νόμος ἀγραφῆς ἤτοι συνήθεια. 10 Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου 474—491.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Τὸ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Περόξης κηρύττει πόλεμον κατὰ τῶν λευκῶν λεγομένων Ἐφθαλιτῶν. Τὰ ἤθη τῶν βαρβάρων τούτων καὶ ἡ θαυμαστὴ συνήθεια αὐτῶν περὶ φιλίας. Ὁ Περόξης περιπίπτει εἰς ἐνέδραν καὶ ἀναγκάζεται νὰ μεταχειρισθῇ μύθους πρὸς σωτηρίαν καὶ νὰ συνάψῃ ἔνορκον διαρκῆ εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Τῇ συμβουλῇ τῶν μάγων ἀποφύγει διὰ τεχνάσματος τὴν ἐξευτελιστικὴν προσκύνησιν τοῦ βασιλέως τῶν Ἐφθαλιτῶν].

§ 1. Βραδύτερον μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς ὁ Περόξης ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐκήρυττε πόλεμον κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Ἐφθαλιτῶν Οὔννων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι λευκοὺς, περὶ ὄριων τοῦ Κράτους του, ἀφοῦ δὲ συνήθροισεν ἀξιόλογον στρατὸν ἐπορεύετο ἐναντίον αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἐφθαλιταὶ οὗτοι εἶναι μὲν καὶ λέγονται οὐννικὸν ἔθνος δὲν ἔχουσιν ὅμως καμμίαν ἐπικοινωνίαν ἢ συναναστροφὴν μετὰ τινων ἄλλων Οὔννων ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐγὼ γνωρίζω, διότι οὔτε γειτονικὴν χώραν μετ' αὐτῶν ἔχουσιν οὔτε κατοικοῦσι κάπου πλησίον αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι μὲν γείτονες τῶν Περσῶν πρὸς βορρᾶν, ὅπου ὡς γνωστὸν ὑπάρχει πόλις ὀνομαζομένη Γοργῶ *κειμένη* παρ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα ὄρια τῆς περσικῆς χώρας, εἰς τοῦτο δὲ τὸ μέρος συνήθως διαφιλονικοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν συνόρων τῆς χώρας τῶν· διότι οὗτοι δὲν εἶναι νομαδικὸς ⁴ λαός, ὅπως τὰ ἄλλα οὐννικὰ ἔθνη, ἀλλ' ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς ἔχουσιν ἐγκαθιδρυθῆ ἐπὶ χώρας εὐφόρου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς οὐδέποτε ἕως τώρα ἔχουσιν εἰσβάλει εἰς τὴν χώραν τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων, εἰμὴ μόνον ὅταν ἀκολουθῶσι τὸν στρατὸν τῶν Μήδων.⁶ Μόνον δὲ οὗτοι ἐκ τῶν Οὔννων καὶ λευκοὶ κατὰ τὰ σώματα εἶναι καὶ εὐμορφοὶ εἰς τὰ πρόσωπα. Πρὸς τοῦτοις οὔτε τὰ ἔθιμα ἔχουσιν ὅμοια μὲ αὐτοὺς οὔτε ζῶσιν, ὅπως ἐκεῖνοι, βίον σχεδὸν θηριώδη, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐνὸς βασιλέως διοικοῦνται καὶ ἔχοντες ἔννομον πολιτεῦμα συναλλάσσονται ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ μεταξὺ τῶν καὶ μετὰ τῶν γειτόνων τῶν, οὐδόλως δὲ *συναλλάσσονται* κατώτερον καὶ τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων καὶ τῶν Περσῶν. Οἱ δὲ πλούσιοι Ἐφθαλιταὶ κάμνουσι φίλους τῶν ἀχωρίστους μέχρι εἴκοσιν ἢ περισσοτέρους τούτων, ἂν τύχῃ εὐνοϊκὴ τις περίπτωσις, οἵτινες γίνονται μὲν συνδαιτυμόνες αὐτῶν ἐφ' ὄρου ζωῆς, γίνονται δὲ μέτοχοι καὶ ὅλης τῆς περιουσίας αὐτῶν, παρεχομένου εἰς αὐτοὺς κοινοῦ τίνος δικαιώματος ἐπ' αὐτῆς. Ὅταν δὲ συμβῇ νὰ ἀποθάνῃ ὁ πλούσιος ὅστις ἔκαμεν αὐτοὺς κοινούς φίλους, ὑπάρχει συνήθεια οἱ ἄνδρες αὐτοὶ νὰ ἐμβάλλωνται ζῶντες εἰς τὸν τάφον μετ' αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ Περόξου δέ,

§ 2. Ἐφθαλίται δὲ δόκησιν παρεχόμενοι τοῖς πολεμίοις ἵδιαι δὴ αὐτῶν κατωρρωδηκότες τὴν ἔφοδον ἐς φυγὴν ὤρμηται, ἤσαν δρόμῳ ἐς χώρον τινα, ὅνπερ ὄρη ἀπότομα πανταχόθεν ἐκύκλουν, συχνοῖς τε καὶ ἀμφιλαφέσιν ἐς ἄγαν καλυπτόμενα δένδροις. Ἐντὸς δὲ τῶν ὄρων ἵ προΐοντι ἵ ὡς πορρωτάτω ὁδὸς μὲν τις ἐφαίνετο ἐν μέσῳ εὐρεία ἐπὶ πλείστον διήκουσα, ἔξοδον δὲ τελευτώσα⁴ οὐδαμῆ εἶχεν, ἀλλ' ἐς αὐτὸν μάλιστα τὸν κύκλον τῶν ὄρων ἔληγε. Περὸςζης μὲν οὖν, δόλου πανιὸς ἀφροντιστήσας οὐκ ἐννοῶν τε ὡς ἐν γῆ ἀλλοτρίῳ πορεύοιτο, ἀνεπισκέπτως ἐδίωκε⁵. Τῶν δὲ Οὖνων ὀλίγοι μὲν τινες ἔμπροσθεν ἔφευγον, οἳ δὲ πλείστοι ἐν ταῖς δυσχωρίαῖς διαλαθόντες κατὰ νώτου ἐγένοντο τοῦ τῶν πολεμίων στρατοῦ, οὕτω δὲ αὐτοῖς ἐβούλοντο ἐνδηλοῦν εἶναι, ὅπως δὴ τῆς ἐνέθρας πόρρω χωρήσαντες ἐντὸς τε τῶν ὄρων ἐπὶ πλείστον γεγενημένοι μηκέτι ὀπίσω ἀναστρέφειν οἴοι τε ὄσιν. Ὡνπερ οἱ Μῆδοι⁶ αἰσθόμενοι — ἤδη γὰρ καὶ τι τοῦ κινδύνου ὑπέφαιναν — αὐτοὶ μὲν δέει τῷ ἐκ Περὸςζου⁷ τὰ παρόντα σφισιν ἐν σιωπῇ εἶχον, Εὐσέβιον δὲ πολλὰ ἐλιπάρουν παραίνεσιν ἐς τὸν βασιλέα ποιήσασθαι, μακρὰν ἀπολελειμμένον⁸ τῶν οἰκείων κακῶν, βουλευέσθαι μᾶλλον ἢ θρασύνεσθαι οὐκ ἐν δέοντι καὶ διασκοπεῖσθαι ἦν τίς ποτε μηχανὴ ἐς σωτηρίαν φέρουσα εἴη. Ὁ δὲ Περὸςζη ἐς ὄσιν ἐλθὼν τύχην μὲν τὴν παροῦσαν ὡς ἤκιστα⁹ ἀπεκάλυψεν ἀρξάμενος δὲ μυθοποιῶν λέοντά ποτε τράγω ἔφασκεν ἐντυχεῖν δεδεμένῳ τε καὶ μηκωμένῳ¹⁰ ἐπὶ χώρου τινὸς οὐ λίαν ὑψηλοῦ, ἐπὶ θοίνῃ δὲ αὐτοῦ τὸν λέοντα ἐφιέμενον ὀρμήσαι μὲν ὡς ἀρπάσοντα, ἐμπεσεῖν δὲ ἐς κατώριχα βαθεῖαν μάλιστα, ὁδὸν κυκλοτερῆ¹¹ ἔχουσαν στενήν τε καὶ οὐ πεπερασμένην, — διέξοδον γὰρ οὐδαμῆ εἶχεν —, ἦν δὴ οἱ τοῦ τράγου κύριοι ἐξεπίτηδες τεχνησάμενοι ὕπερθεν τῆς κατώρυχος τὸν τράγον τεθείκασι τῷ λέοντι ποδοστράβην¹² ἐσόμενον. Ταῦτα Πε-

1 Ἐννοεῖ τοὺς Πέρσας. 2 Ἀντὶ ὀρέων. 3 Προΐοντι τινί...=εἰς τινα προχωροῦντα ὡς πορρωτάτω τῶν ὀρέων τούτων. 4 Ἐν τῷ τέλει. 5 ἐνν. τοὺς ὑποκρινομένους ὅτι φεύγουσιν Ἐφθαλίτας. 6 Μῆδοι=Πέρσαι. 7 Οἱ Πέρσαι καὶ ἐσέβοντο ὡς ἱερούς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν καὶ ἐφοβοῦντο αὐτούς ὡς δεσπότας. 8 Ὁ Περὸςζης δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸν κίνδυνον. 9 Δὲν εἶχε τὸ θάρρος καὶ αὐτὸς νὰ ὀμιλήσῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ κινδύνου. 10 μηκῶμαι =μπελάξω ἐπὶ ζῶων. 11 Τὸν μῦθον προσαρμόζει πρὸς τὴν πραγματικότητα ἀκριβῶς ὥστε νὰ ἐννοήσῃ ὁ βασιλεὺς περὶ τίνος πρόκειται. 12 Ποδοβόχην, μπερδεμα τῶν ποδῶν πρὸς σύλληψιν τοῦ ζῴου.

ὅτε ἐπορευέτο ἐναντίον τῶν Ἐφθαλιτῶν τούτων, παρευρίσκειτο πρεσβευτῆς τις ὀνομαζόμενος Εὐσέβιος, ὅστις ἔτυχε νὰ εἶναι ἀπεσταλμένος πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βυζαντινῶν Ζήωνος.

§ 2. Οἱ δὲ Ἐφθαλίται προσποιούμενοι ἀπέναντι τῶν πολεμίων, ὅτι δῆθεν φοβηθέντες τὴν ἔφοδον αὐτῶν ἔχουσι τραπῆ εἰς φυγὴν, ἐπορεύοντο δρομαίως εἰς τινα τόπον, τὸν ὁποῖον περιεκύκλωνον πανταχόθεν ὕψη ἀπότομα καλυπτόμενα ὑπὸ πυκνῶν καὶ λίαν πυκνοφύλλων δένδρων. Εἰς δὲ τὸν προχωροῦντα ὄσον τὸ δυνατὸν ἐνδοτέρω τῶν ὀρέων τούτων ἐφαίνετο μὲν ἐν τῷ μέσῳ μία πλατεῖα ὁδός, ἣτις ἔφθανεν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, οὐδεμίαν ὁμως ἔξοδον εἶχεν εἰς τὸ τέλος, ἀλλὰ κατέληγεν εἰς αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν κύκλον τὸν ὀρέων. Ὁ Περόζης μὲν λοιπὸν, οὐδόλως σκεφθεὶς οἰονδήποτε δόλον καὶ μὴ ἀναλογιζόμενος ὅτι πορευέται ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας, κατεδίωκε τὸν δῆθεν φεύγοντα ἐχθρὸν ὅλως ἀνεξετάστως. Ἐκ δὲ τῶν Οὐννων πολὺ ὀλίγοι μὲν ἔφευγον, προχωροῦντες πρὸς τὰ ἔμπρός, οἱ δὲ πλείστοι κρυβέντες εἰς τὰ δύσβατα μέρη εὐρέθησαν εἰς τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ἀκόμη νὰ γίνωνται φανεροὶ εἰς αὐτούς, μὲ τὸν σκοπὸν ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἐκεῖνοι προχωρήσωσιν ὄσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἐντὸς τῆς ἐνέδρας καὶ ἀφοῦ φθάσωσιν εἰς ὄσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον σημεῖον ἐντὸς τῶν ὀρέων, νὰ μὴ εἶναι πλέον ἱκανοὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω. Ταῦτα ἀντιληφθέντες οἱ Μῆδοι⁶ — διότι τῶρα πλέον ὀπωσδήποτε ἤρχισε νὰ γίνεται φανερὸς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ κίνδυνος — οἱ ἴδιοι μὲν ἐκ φόβου πρὸς τὸν βασιλέα Περόζην,⁷ περὶ τῆς παρουσίας καταστάσεώς των ἐτήρουν σιωπὴν, ἐξελιπάρουν δὲ διὰ πολλῶν παρακλήσεων τὸν παρακολουθοῦντα πρεσβευτὴν Εὐσέβιον νὰ συμβουλευσῇ τὸν βασιλέα, ὅστις πολὺ ἀπεῖχεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐννοῇ τὸν περιστοιχοῦντα αὐτὸν κίνδυνον,⁸ νὰ σκέπτεται περισσότερον παρὰ νὰ εἶναι τόσον θαρραλὸς ἐν ἀκαταλλήλῳ καιρῷ καὶ νὰ ἐξετάζῃ ἂν τυχὸν ὑπάρχη τρόπος τις φέρων αὐτούς εἰς σωτηρίαν. Ὁ δὲ πρεσβευτῆς παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Περόζην πολὺ ὀλίγον μὲν ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὴν παροῦσαν θέσιν τῶν πραγμάτων,⁹ ἀρχίσας δὲ νὰ συνθέτῃ μῦθον ἔλεγεν ὅτι μίαν φορὰν εἰς λέων εὔρε τράγον δεδεμένον καὶ μηκώμενον ἐπὶ τινος τόπου οὐχὶ πολὺ ὑψηλοῦ, ἐνῶ δὲ ὁ λέων ἐπεθύμει νὰ ὀρμήσῃ ὅπως ἀρπάσῃ αὐτὸν πρὸς εὐωχίαν του, ἐνέπεσεν εἰς ἀρχετὰ βαθεῖαν τάφρον ἔχουσαν περίξ κυκλικὴν ὁδὸν στενὴν καὶ ἀτελείωτον — διότι εἰς

ρόζης ακούσας ἐς δέος ἦλθε μήποτε Μῆδοι¹ ἐπὶ πονηρῷ τῷ σφετέρῳ τὴν δῖωξιν² ἐπὶ τοὺς πολεμίους πεποιήνται. Καὶ πρόσω μὲν οὐκέτι ἐχώρει, μένων δὲ αὐτοῦ τὰ παρόντα ἐν βουλήῃ ἐποιεῖτο. Οὕνοι δὲ ἤδη ἐπόμενοι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τοῦ χώρου³ τὴν εἴσοδον ἐν φυλακῇ εἶχον, ὅπως μηκέτι οἱ πολέμιοι ὀπίσω ἀπελαύνειν οἱοί τε ᾧσι. Καὶ οἱ Πέρσαι τότε δὴ λαμπρῶς ἠσθημένοι οὗ ἦσαν κακοῦ ἐν συμφορᾷ ἐποιοῦντο τὰ παρόντα σφίσι διαφεύξεσθαι τὸν κίνδυνον ἐν ἐλπίδι οὐδεμιᾶ τὸ λοιπὸν ἔχοντες.

§ 3 Ὁ δὲ τῶν Ἐφθαλιτῶν βασιλεὺς πέμψας παρὰ Περόζην τῶν οἱ⁴ ἐπομένων τινὰς πολλὰ μὲν αὐτῷ θράσους περὶ ἀλογίστου ὠνειδίσειν, ἀφ' οὗ δὴ αὐτόν τε καὶ το Περσῶν γένος κόσμῳ οὐδενὶ διαφθείρειεν, ἐνδώσειν δὲ καὶ ὡς τὴν σωτηρίαν Οὕνουσ αὐτοῖς ἐπηγγέλλετο⁵ ἦν γε αὐτόν τε Περόζης προσκυεῖν βούλοιο, ἅτε δεσπότην γεγενημένον⁶, καὶ ὄρκους τοὺς σφίσι πατρῖους ὁμνύς τὰ πιστὰ δοιῆ μήποτε Πέρσας ἐπὶ τὸ Ἐφθαλιτῶν ἔθνος στρατεύεσθαι. Ταῦτα ἐπεὶ Περόζης ἤκουσε μάγων⁷ τοῖς παροῦσι κοινολογησάμενος ἀνεπυθάνετο εἰ τὰ ἐπαγγελλόμενα πρὸς τῶν ἐναντίων ποιητέα εἶη. Οἱ δὲ μάγοι ἀπεκρίναντο τὰ μὲν ἀμφὶ τῷ ὄρκῳ ὅτι οἱ βουλομένῳ ἐστὶν αὐτόν διοικήσασθαι, ἐς μέντοι τὸ ἕτερον⁸ σοφίᾳ περιελθεῖν τὸν πολέμιον⁹. εἶναι γὰρ αὐτοῖς νόμον τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολὰς προσκυεῖν ἡμέρα ἐκάστη. Δεήσειν οὖν αὐτόν, τηρήσαντα εἰς τὸ ἀκριβὲς τὸν καιρὸν, ξυγγενέσθαι μὲν ἅμα ἡμέρᾳ τῷ τῶν Ἐφθαλιτῶν ἄρχοντι, τετραμμένον δὲ πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίον προσκυεῖν¹⁰. ταύτη γὰρ ἂν ἐς τὸ ἔπειτα τῆς πράξεως τὴν ἀτιμίαν¹¹ φυγεῖν δύναίτο. Περόζης μὲν οὖν ἀμφὶ τε τῇ εἰρήνῃ τὰ πιστὰ ἔδωκε καὶ τὸν πολέ-

1 Μῆδοι=Πέρσαι. 2 Ἦν αὐτὸς εἶχε διατάξει νὰ κάμῃ ὁ στρατός του. 3 Ὅνπερ ὄρη ἀπότομα πανταχόθεν ἐκύκλουν.. 4 Οἱ = αὐτῷ. 5 Ἐπηγγέλλετο τοὺς Οὕνους καὶ ὡς (=τοιοῦτοτρόπως) ἐνδώσειν αὐτοῖς τὴν σωτηρίαν=δώσειν, χαρίσειν τὴν σωτηρ.=φεισθῆναι αὐτῶν. 6 Γενόμενον κύριον διὰ τῆς κυκλώσεως. 7 Οἱ μάγοι τῶν Περσῶν κάτοχοι πολλῶν ἀστρονομικῶν καὶ ἄλλων γνώσεων καὶ τὰ ὄνειρα ἐξήγουν καὶ ἄλλας σοφὰς δδηγίας ἐδίδον ὄντες οὕτω οἱ καλύτεροι καὶ σεβαστότεροι σύμβουλοι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βασιλέων. 8 Δηλ. τὴν προσκύνησιν. 9 δηλ. νὰ ἐξαπατήσῃ αὐτόν. 10 Ἐνν. αὐτὸν δηλ. τὸν ἡλίον πράγματι, φαινομενικῶς δὲ τὸν ἄρχοντα τῶν Ἐφθαλιτῶν. 11 Τὴν ἐκ τῆς προσκυνήσεως τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἐφθαλιτῶν προερχομένην.

οὐδὲν μέρος εἶχε διέξοδον— τὴν ὁποίαν τάφρον φυσικὰ ἐπίτηδες δολίως ἐπινοήσαντες οἱ κύριοι τοῦ τραγού εἶχον θέσει τὸν τραγὸν ὑπεράνω τῆς τάφρου αὐτῆς ἵνα γίνῃ οὗτος εἰς τὸν λέοντα ὄργανον συλλήψεως. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Περόζης ἐφοβήθη μήπως τυχὸν οἱ Μῆδοι ¹ πρὸς ὄλεθρόν των ἔχωσι κάμει τὴν καταδίωξιν ταύτην ². Διὰ τοῦτο δὲν ἐπροχώρει μὲν πλέον πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ μένων ἐκεῖ ἐσκέπτετο περὶ τῆς παρουσίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Οἱ δὲ Ἐφθαλιταὶ Οὐννοὶ φανερὰ τώρα πλέον παρακολουθοῦντες αὐτοὺς ἐφύλαττον τὴν εἴσοδον τοῦ ὑπὸ ὄρεων περικεκλεισμένου τούτου μέρους ἵνα μὴ δύνανται πλέον οἱ πολέμιοι νὰ φεύγωσι πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ τότε πλέον οἱ Πέρσαι ἔχοντες ἀντιληφθῆ τελεῖως εἰς ποῖον βαθμὸν κινδύνου εὐρίσκοντο, ἐθεώρουν συμφορὰν των τὴν παροῦσαν κατάστασιν των, διότι οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχον ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ διαφύγωσι τὸν κίνδυνον.

§ 3. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Ἐφθαλιτῶν Οὐννων ἀφοῦ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Περόζην τινὸς τῶν ἀκολουθῶν του πολλὰς μὲν μομφὰς ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ἀπερίσκεπτον θάρρος του, ἔνεκα τοῦ ὁποίου τώρα ἐμελλε νὰ καταστρέψῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅλον τὸ περσικὸν ἔθνος ὅλως ἀδόξως, ὑπέσχετο ὅμως ὅτι καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων οἱ Οὐννοὶ θὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσι σῶοι, ἂν ὁ Περόζης θέλῃ νὰ προσκυνῇ αὐτὸν ὡς κύριον ὄντα πλέον αὐτῶν ⁶ καὶ ἂν, ἀφοῦ ὀρκισθῆ μὲ τοὺς ὄρκους τῆς πατρίδος του, δώσῃ οὕτω ἔνορκον ὑπόσχεσιν ὅτι οὐδέποτε πλέον οἱ Πέρσαι θὰ ἐκστρατεύωσιν ἐναντίον τοῦ ἔθνους τῶν Ἐφθαλιτῶν. Ἀφοῦ ἤκουσε ταῦτα ὁ Περόζης ἀνακοινώσας αὐτὰ εἰς τοὺς παρευρισκομένους ἐκεῖ μάγους ⁷ τῶν Περσῶν ἠρώτα νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῶσι τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων προτεινόμενα. Οἱ δὲ μάγοι ἀπήντησαν ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸν ὄρκον νὰ κανονίσῃ αὐτὸν ὅπως θέλῃ, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἄλλην πρότασιν ⁸ νὰ μεταχειρισθῆ τὸν πολέμιον διὰ πανουργίας ⁹ διότι ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς (τοὺς Πέρσας) συνήθεια νὰ προσκυνῶσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν ἀφοῦ περιμεῖνῃ τὴν κατάλληλον ὥραν, νὰ προσέλθῃ μὲν εὐθὺς μόλις γίνῃ ἡμέρα πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν Ἐφθαλιτῶν, ἐστραμμένος δὲ περίπου πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου νὰ προσκυνῇ αὐτόν ¹⁰, διότι οὕτω θὰ ἠδύνατο κατόπιν νὰ ἀποφύγῃ τὴν καταισχύνῃν τῆς πράξεως ταύτης. Ὁ Περόζης μὲν λοιπὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰρήνην ἔδωκεν ἔνορκον

μιον προσεκύνησε καθάπερ τῶν μάγων ἢ ὑποθήκη παρήγγελλεν ἀκραιφνεῖ δὲ τῷ Μήδων στρατῷ παντὶ ἐπ' οἴκου ἀσμένως ἀνεχώρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

§ 1. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον ἀλογήσας¹ τὰ ὁμωμοσμένα τίσασθαι Οὐννους² τῆς ἐς αὐτὸν ὕβρεως³ ἤθελε. Πάντας οὖν αὐτίκα ἐκ πάσης γῆς Πέρσας τε καὶ ξυμμάχους ἀγείρας ἐπὶ τοὺς Ἐφθαλίτας ἤγε, τῶν παίδων ἓνα μὲν Καβάδην ὄνομα μόνον ἀπολιπῶν—τηνικαῦτα γὰρ ἠβηκῶς⁴ ἔτυχε—, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπαντας ἐπαγόμενος τριάκοντα⁵ μάλιστα. Ἐφθαλίται δὲ αὐτοῦ τὴν ἔφοδον γνόντες ἀχθόμενοι τε οἷς δὴ πρὸς τῶν πολεμίων ἠπάτηντο, τὸν βασιλέα ἐκάκισον, ἅτε προέμενον⁶ Μήδοις τὰ πράγματα. Καὶ ὅς αὐτῶν ξὺν γέλωτι ἐπυθάνετο τί ποτε ἄρα σφῶν προέμενος εἶη, πότερον τὴν γῆν ἢ τὰ ὄπλα ἢ ἄλλο τι τῶν πάντων χρημάτων. Οἱ δὲ ὑπολαβόντες οὐκ ἄλλο οὐδὲν⁷ πλὴν γε δὴ ὅτι τὸν καιρὸν ἔφασαν, οὐ τᾶλλα πάντα ἠρτησθαι ξυμβαίνει. Οἱ μὲν οὖν τοῖς ἐπιούσιον ὑπαντιάζειν πάση προθυμίᾳ ἤξιον, ὁ δὲ αὐτοὺς μὲν ἔν γε τῷ παρόντι ἐκώλυεν· οὐπω γὰρ σαφές τι ἀμφὶ τῇ ἐφόδῳ ἰσχυρίζετο γεγονέναι σφίσι, ἐπεὶ οἱ Πέρσαι ἔτι ἔν γε γῆ τῇ οἰκειᾷ τυγχάνουσιν ὄντες· μένων δὲ αὐτοῖς ἐποίει τάδε.

§ 2. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἧ ἔμελλον Πέρσαι ἐς τὰ Ἐφθαλιτῶν ἦθη⁸ ἐσβάλλειν, χώραν πολλὴν τινα ἐπὶ πλεῖστον⁹ ἀποτεμῶν τάφρον εἰργάσατο βαθεῖάν τε καὶ εὐρους ἰκανῶς ἔχουσαν, ὀλίγον τινα ἔν μέρῳ ἀκραιφνεῖ¹⁰ χώρον ἀπολιπῶν ὅσον ἵππων ὀδῷ ἐσπρκεῖν δέκα¹¹. Καλάμους τε τῇ τάφρῳ ὑπερθεν ἐπιθείς καὶ γῆν ἐπὶ τοὺς καλάμους συναμνησάμενος¹² ταύτην ἐπιπολῆς¹³ ἔκρουσεν,

1 Ὁ Περόξης. 2 Δηλ. τοὺς Ἐφθαλίτας. 3 Περί τῆς ταπεινώσεως ἰδ. Γ' 3.—4 Ἡ ἦβη ἦτοι ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία παρὰ Πέρσαις ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ 16ου ἢ 17ου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ διήρκει δέκα ἔτη. 5 Ἡ πολυτεκνία παρὰ Πέρσαις ἦτο συνήθης διότι οὗτοι ἐλάμβανον πολλὰς γυναῖκας, ὡς καὶ μέχρις ἐσχάτων οἱ Τοῦρκοι. 6 Προῖμαι=ἐγκαταλείπω 7 Ἡ στάσις τῶν Περσῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν εἶναι εὐλαβῆς καὶ εὐγενῆς πάντοτε ἐκ σεβασμοῦ. 8 Τὰ ἦθη=οἱ συνήθεις τόποι τῆς κατοικίας καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων. 9 εἰς μεγάλην κατὰ μῆκος ἀπόστασιν καθέτως δὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν εἰσβαλλόντων πολεμίων. 10 Ἀκέραιον, ἄσκαπτον, χέρσον. 11 Δέκα ἵππων κατὰ μέτωπον πορευομένων. 12 Ἀμάω=θερίζω, ἀθροίζω. ἀμνητός=θερισμός. 13 Ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος.

ὑπόσχεσιν καὶ προσεκύνησε τὸν πολέμιον συμφώνως πρὸς τὴν συμβουλὴν τῶν μάγων, ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὴν πατρίδα του εὐχαριστημένος μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ τῶν Μήδων ἀβλαβοῦς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄,

[Ἐκστρατεία Περόζου κατὰ Ἐφθαλιτῶν. Προετοιμασίαι καὶ στρατήγημα αὐτῶν τὸ ἄλας σύμβολον τῆς φιλίας. Ἄδοξος καταστροφή τῶν Περσῶν. Διήγησις ἐν παρεκβάσει περὶ τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου τοῦ Περόζου. Ὁ ἐκ τῆς καταστροφῆς ταύτης τῶν Περσῶν καθιερωθεὶς περσικὸς νόμος καὶ ὁ διάδοχος τοῦ φονευθέντος Περόζου].

§ 1 Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον βραδύτερον καταφρονήσας ὁ Περὸζης τοὺς ὄρκους, τοὺς ὁποίους εἶχε δώσει, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῆ τὸς Ἐφθαλίτας Οὐννοὺς διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὑπ' ἐκείνων γενομένην ταπεινώσιν³. Συναθροίσας λοιπὸν ἀμέσως ἐξ ὅλης τῆς χώρας του τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐπορεύετο ἐναντίον τῶν Ἐφθαλιτῶν, ἀφήσας ἐν Περσίᾳ μόνον ἓνα ἐκ τῶν παιδῶν του, τὸν ὀνομαζόμενον Καβίδην, — διότι τότε οὗτος ἔτυχε νὰ γίνεται ἔφηβος — ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους, ἀνερχομένους εἰς τριάκοντα περίπου⁶, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ. Οἱ δὲ Ἐφθαλίται μαθόντες τὴν ἐπιθέσιν αὐτοῦ καὶ λυπούμενοι διὰ τὴν ἀπάτην, ἣν εἶχον πάθει ἐκ μέρους τῶν πολεμίων, ἐκάκιζον τὸν βασιλέα των, ὡς παραμελήσαντα τὰ συμφέροντά των χάριν τῶν Μήδων. Οὗτος δὲ γελῶν ἐξίτηι νὰ μάθη παρ' αὐτῶν τὶ πρᾶγμα αὐτῶν τέλος πάντων εἶχε παραμελήσει, ποῖον δηλαδή ἐξ ὅλων τῶν κτημάτων των εἶχον χάσει, τὴν χώραν των ἢ τὰ ὄπλα των ἢ ἄλλο τι. Οὗτοι δὲ ἀπαντήσαντες εἶπον ὅτι οὐδὲν ἄλλο παρημέλησεν ἢ μόνον τὴν εὐκαιρίαν ἐκ τῆς ὁποίας συμβαίνει νὰ εἶναι ἐξηρημέμενα πάντα τὰ ἄλλα. Οὗτοι μὲν λοιπὸν ἀπήτουν παρ' αὐτοῦ μετὰ μεγάλης προθυμίας νὰ τρέχωσι πρὸς συνάντησιν τῶν ἐπερχομένων Περσῶν, οὗτος ὅμως ἠμπόδιζεν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρόν· διότι διῆχυρίζετο ὅτι ἀκόμη δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς καμμία σαφῆς εἴδησις περὶ τῆς ἐπιθέσεως, ἀφοῦ οἱ Πέρσαι τυχαίνει νὰ εὐρίσκωνται ἀκόμη ἐν τῇ ἰδικῇ των χώρᾳ· παραμένων δὲ ἐκεῖ ἔπραττε τὰ ἐξῆς.

§ 2. Ἀφοῦ ἔσκαψεν ἐν τῇ πεδιάδι, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον νὰ εἰσβάλλωσιν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν πάτριον χώραν τῶν Ἐφθαλιτῶν, ἐν ἀρκετὸν μέρος τῆς χώρας εἰς μεγάλην κατὰ μήκος ἔκτασιν, κατεσκευάσε τάφρον βαθεῖαν καὶ ἀρκετὸν πλάτος ἔχουσαν, ἀφήσας ἐν τῷ μέσῳ ἄσκαφον χῶρον τόσον ὀλίγον, ὥστε νὰ ἀρκῆ πρὸς δίοδον δέκα ἵππων. Ἀφοῦ δὲ ἔθεσεν ὑπεράνω τῆς τάφρου

Οὐδῶν τε τῷ ὀμίλῳ ἐπέστειλεν, ἐπειδὴν ἐνθῆνδε ὀπίσω ἀπελαύ-
νειν μέλλωσι, διὰ χώρου τοῦ χέρσου ἐς ὀλίγους σφᾶς συναγαγόν-
τας σχολαιτέρους ἰέναι, φυλασσομένους ὅπως μὴ ἐς τὰ ἑσκαμ-
μένα ἐμπίπτειεν. Τοὺς δὲ ἄλας ¹ ἄκρου σημείου τοῦ βασιλείου
ἀπεκρέμασεν, ἐς οὓς Περόζης τὸν ὄρκον ὤμοσε πρότερον ², ὧν
δὴ ἀλογήσας εἶτα ἐπὶ Οὐδῶνι ἐστράτευσεν. Ἔως μὲν οὖν ἐν τῇ
γῆ τῇ σφετέρᾳ ³ τοὺς πολεμίους ἤκουεν εἶναι ἡσυχῇ ἔμμενεν, ἐπεὶ
δὲ αὐτοὺς ἐς Γοργῶ ⁴ πόλιν ἔμαθεν ἀφικέσθαι πρὸς τῶν κατα-
σκόπων, ἥπερ ἐν τοῖς ἐσχάτοις Περσῶν ὄρῳις τυγχάνει οὖσα
ἐνθῆνδε τε ἀπαλλαγέντας ὁδοῦ ἐπὶ σφᾶς ἤδη ἰέναι, αὐτὸς
μὲν τῷ πλείονι στρατῷ τῆς τάφρου ἐντὸς ἔμμενεν, ὀλίγους δὲ
πέμψας ὀφθῆναι μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐν τῷ πεδίῳ ἐκέλευε μακρὸν
ἄποθεν, ὀφθῆντας δὲ μόνον εἶτα ἀνά κράτος φεύγειν ὀπίσω ⁵, ἐν
μνήμῃ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς ἀμφὶ τῇ κατώρουχῃ ἔχοντας, ἠνίκα δὴ
αὐτῆς ἀγχιστὰ ἴκοιντο. Οἱ δὲ κατὰ ταῦτα ἐποιοῦν καί, ἐπεὶ τῆς
διώρυχος ἀγχοτάτω ἐγένοντο, ἐς ὀλίγους σφᾶς ξυναγαγόντες
διέβησαν ἅπαντες καὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ ⁶ ἀνεμείγνυντο.

§ 3. Οἱ δὲ Πέρσαι ξυνεῖναι τῆς ἐπιβουλῆς οὐδαμῆ ἔχοντες
κατὰ κράτος ἐν πεδίῳ λίαν ὑπτίῳ ἐδίωκον, θυμῷ πολλῷ ἐς τοὺς
πολεμίους ἐρχόμενοι. Ἔς τε γοῦν τὴν τάφρον ἐμπεπτώκασιν
ἅπαντες, οὐχ οἱ πρῶτοι μόνον ἀλλὰ καὶ ὄσοι ὀπισθεν εἶποντο·
ἅτε γὰρ τὴν δίωξιν σὺν θυμῷ μεγάλῳ, καθ' ἅπερ ἐρρήθη, ποιοῦ-
μενοι ὡς ἥκιστα ἤσθοντο τοῦ κακοῦ ⁷, ὡς δὴ ξυντετύχηκε τοῖς
ἔμπροσθεν ἰοῦσιν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοὺς ξὺν τοῖς ἵπποις τε καὶ δό-
ρασι ἐμπεπτωκότες ἐκείνους τε, ὡς τὸ εἶκόσ, ἔκτειναν καὶ αὐ-
τοὶ οὐδέν τι ἤσσον ξυνδιεφθάρησαν. Ἐν οἷς καὶ Περόζης ἦν
ξὺν παισὶ τοῖς αὐτοῦ ἅπασιν.

§ 4 Καὶ αὐτὸν ⁸ μέλλοντα εἰς τὸ βάραθρον τοῦτο ἐμπε-
σεῖσθαι φασὶ ⁹ τοῦ τε δεινοῦ ἤσθησθαι καὶ τὸ μάργαρον, ὃ οἱ
λευκώτατόν τε καὶ μεγέθους ὑπερβολῇ ¹⁰ ἐντιμον ἐξ ὧτός τοῦ

1 Τὸ ἄλας ἦτο παρ' ἀρχαίοις σύμβολον φιλίας καὶ εἶχον κάμει χρῆσιν αὐτοῦ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοτε. 2 Κατὰ τὴν μετὰ τῶν Ἐφθαλιτῶν εἰρήνην Γ' 3. 3 Δηλ. τῇ περσικῇ. 4 Μέχρι τῆς ἐσχάτης περσικῆς πόλεως Γοργοῦς ἠκολούθουν οἱ Πέρσαι τὴν ὁδὸν εἰσελθόντες δὲ εἰς τὸ ξένον ἔδαφος δὲν εἶχον πλέον ὁδόν. 5 Ἴνα οὕτω ἀπατήσῃσι τὸν ἐχθρόν. 6 Τοῦ κυρίου σώματος στρατοῦ ὄσκις εὐρίσκειτο ὀπισθεν τῆς τάφρου παρατεταγμένος. 7 Τῆς πτώσεως ἐντὸς τῆς τάφρου. 8 Δηλαδὴ τὸν Περόζην. 9 Ἐνν. οἱ ἄνθρωποι 10 Ὑπερβολῇ μεγέθους = διὰ τὸ ἕκτακτον μέγεθος καὶ ὑπερβολῇ ἐντιμον = ὑπερβολικῶς πολύτιμον.

καλάμους καὶ ἄφου συνέσωρευσεν χῶμα ἐπὶ τῶν καλάμων ἐκάλυψε δι' αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τότε ἔδωκε διαταγὴν εἰς τοὺς Οὐννοὺς στρατιώτας, ὅταν πρόκειται νὰ ὀπισθοχωρῶσι διὰ τοῦ μέρους τούτου, νὰ διέρχωνται διὰ τοῦ ἀσκάφου χώρου βραδέως πῶς συμπυκνῶσαντες ἑαυτοὺς εἰς ὀλίγους, προφυλασσόμενοι νὰ μὴ πίπτωσιν ἐντὸς τοῦ ἔσκαμμένου χώρου τῆς τάφρου. Ἐκρέμασε δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς βασιλικῆς σημαίας τὰ ἄλατα ¹, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Περόζης ἄλλοτε τὸν ὄρκον, καὶ τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν περιφρονήσας ἤδη ἔξεστράτευσεν ἐκ νέου κατὰ τῶν Οὐννων. Ἐν ὅσῳ μὲν λοιπὸν ἐμάνθανεν ὅτι οἱ πολέμιοι εὐρίσκονται ἀκόμῃ ἐν τῇ ἰδικῇ των χώρᾳ ³ περιέμενον ἡσυχάζων, ὅτε δὲ ἔμαθε παρὰ τῶν κατασκόπων του ὅτι οὗτοι ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν Γοργώ, ἣτις τυχαίνει νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ τελευταῖα ὄρια τῆς χώρας τῶν Περσῶν καὶ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ ἀφήσαντες τὴν ὁδὸν πορεύονται ἤδη ἐναντίον αὐτῶν, αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ περισσοτέρου στρατοῦ παρέμεινεν ἐντὸς τῆς τάφρου, ὀλίγους δὲ στρατιώτας ἀποστείλας διέτασσε νὰ φρονίσωσι νὰ παρατηρηθῶσι μὲν μακρόθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅτι εἶναι ἐν τῇ πεδιάδι, ἀφοῦ δὲ παρατηρηθῶσι μόνον, κατόπιν νὰ φεύγωσι πάσῃ δυνάμει πρὸς τὰ ὀπίσω ἐνθυμούμενοι τὰς περὶ τῆς τάφρου διαταγὰς του, ὁπότεν ἀκριβῶς φθάσωσι πολὺ πλησίον αὐτῆς. Οὗτοι δὲ ἔπραττον συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην καί, ὅτε ἔφθασαν πολὺ πλησίον τῆς τάφρου, συμπυκνῶσαντες τὰς τάξεις των ὥστε νὰ κατέχωσιν ὀλίγον χῶρον διέβησαν ὅλοι καὶ ἠνοῦντο μετὰ τοῦ ἄλλου ⁶ στρατοῦ των.

§ 3. Οἱ δὲ Πέρσαι μὴ δυνάμενοι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐννοήσωσι τὸν δόλον τοῦτον ἔτρεχον μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις των εἰς πεδιάδα ἀναπεπταμένην ἐπερχόμενοι μετὰ πολλῆς ὀρμῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων των. Φυσικὰ δὲ ἔπεσον ὅλοι ἐντὸς τῆς τάφρου, ὅχι μόνον οἱ πρῶτοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἠκολούθηον τελευταῖοι ὀπισθεν· διότι ἐπειδὴ ὅλοι ἔτρεχον μετὰ μεγάλης ὀρμῆς, ὡς ἐλέχθη, οὐδόλως ἀντελήφθησαν οἱ τελευταῖοι τὸ πάθημα ⁷, πῶς πράγματι εἶχε συμβῆ εἰς τοὺς ἔμπροσθεν πορευομένους, ἀλλὰ πεσόντες ἐπάνω εἰς αὐτοὺς μετὰ τῶν ἵππων καὶ τῶν δοράτων των ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ ἐκείνους, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐφόνευσαν καὶ αὐτοὶ οὐδόλως μικροτέραν συμφορὰν ἔπαθον· μεταξὺ δὲ τούτων ἦτο καὶ ὁ Περόζης μεθ' ὅλων τῶν τέκνων του.

§ 4. Διηγοῦνται δὲ οἱ ἄνθρωποι ὅτι αὐτὸς ¹ μέλλων νὰ πέσῃ

θεξιοῦ ἀπεκρέματο, ἀφελόντα ρίψαι, ὅπως δὴ μὴ τις αὐτὸ ὀπίσω φοροίη, ἐπεὶ ἀξιοθέατον ὑπερφυῶς ἦν, οἶον οὐπω πρότερον ἐτέρω τῷ ¹ βασιλεῖ γέγονεν. Ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες ². οὐ γὰρ ἂν ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ κακοῦ ἄλλου ὄτουοῦν ἐς φροντίδα ἤλθεν, ἀλλ' οἶμαι τὸ τὲ οὖς αὐτῷ ἐν τούτῳ ξυγκεκόφθαι ³ τῷ πάθει καὶ τὸ μάργαρον ὅπη ποτὲ ἀφανισθῆναι. Ὅπερ ὁ Ῥωμαῖον βασιλεὺς ⁴ τότε πρίασθαι πρὸς τῶν Ἐφθαλιτῶν ἐν σπουδῇ ποιησάμενος ἤκιστα ἴσχυσεν· οὐ γὰρ αὐτὸ εὐρέσθαι οἱ βάρβαροι εἶχον, καίπερ πόνῳ πολλῷ ⁵ τὴν ζήτησιν ποιησάμενοι. Φασὶ μέντοι Ἐφθαλίτας εὐρομένους αὐτὸ ὕστερον τῷ Καβάδῃ ἀποδόσθαι ⁶. Ὅσα δὲ ἀμφὶ τῷ μαργόρῳ τούτῳ Πέρσαι λέγουσιν, εἰπεῖν ἄξιον ⁷. Ἴσως γὰρ ἂν τῷ ¹ καὶ οὐ παντάπασιν ἄπιστος ὁ λόγος δόξειεν εἶναι.

§ 5. Λέγουσιν οὖν Πέρσαι εἶναι μὲν ἐν τῷ κτενί ⁸ τὸ μάργαρον τοῦτο ἐν θαλάσῃ ἢ ἐν Πέρσαις ἐστὶ ⁹, νήχεσθαι δὲ τὸν κτένα τῆς ταύτη ἡϊόνος οὐ πολλῷ ἀποθεν, ἀνεωγένοι τε αὐτῷ ἄμφω τὰ ὄστρακα, ὧν δὴ κατὰ μέσον τὸ μάργαρον εἰστήκει θεάμα λόγου πολλοῦ ἄξιον· ἄλλο γὰρ αὐτῷ εἰκασθῆναι οὐδαμῆ ἔσχεν οὔτε τῷ μεγέθει οὔτε τῷ κάλλει ἐκ τοῦ παντός χρόνου. Κῦνα ¹⁰ δὲ θαλάσσιον ὑπερφυᾶ τε καὶ δεινῶς ἄγριον ἐραστήν τοῦ θεάματος τούτου γενόμενον ἔπεσθαι ¹¹ κατ' ἴχνος αὐτῷ, οὔτε νύκτα ἀνιέντα ¹² οὔτε ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα τροφῆς ἐπιμελεῖσθαι ἀναγκασθεῖν ἐνταῦθα ¹³ μὲν τι περισκοπεῖσθαι τῶν ἐδωδίμων, εὐρόντα δὲ τι καὶ ἀνελόμενον ἐσθίειν μὲν ὅτι τάχιστα καταλαβόντα δὲ αὐτίκα δὴ μάλα τὸν κτένα θεάματος αὐθις τοῦ ἐρωμένου ἐμπίμπλασθαι. Καὶ ποτε τῶν τινα γριπέων ¹⁴ φασὶ τὰ μὲν

1 Τῷ=τινί. 2 Λέγοντές (εἰσιν)=λέγουσιν. 3 Τοῦ ῥήμ. συγκόπτομαι. 4 Δηλ. ὁ Ζήνων ἰδὲ Γ' 1.—5 Διότι ἦτο πολυτιμότετος μαργαρίτης ἕνεκα τοῦ μεγέθους του. 6 Οἱ Ἐφθαλίται φαίνονται ἔχοντες ἀρχὰς αὐστηρὰς καὶ ὄντες γενναῖοι καὶ τίμιοι. 7 Ἐνν. ἐστίν. 8 τὸ θαλάσσιον ὄστρακον (ὄστρακόδεσμον ζῶον) κ. χτένι. φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη ἢ λαϊκὴ αὕτη παράδοσις διότι ἐκ τοῦ ὄστράκου τούτου δὲν ἐξήγοντο μαργαρίται. 9 Περσικὴν θάλασσαν ἐννοεῖ τὸν περσικὸν κόλπον, ἐν ᾧ ἠλιεύοντο οἱ μαργαρίται, οἱ γνωστοὶ πολυτίμοι λίθοι, τοιοῦτοι ἀλιεύονται καὶ νῦν καὶ ἐκεῖ καὶ ἐν τῇ ἐρυθρῇ θάλασσῃ καὶ ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ. 10 εἶναι πιθανῶς ὁ καρχαρίας (σκυλόψαρον) ἢ ὁ ξυφίας ἢ ὁ κροκόδειλος. 11 Ἐνν. τὸ λέγουσιν. 12 Ἀνίημι 13 ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνης εἰς ἣν εὐρίσκετο ἀκολουθῶν τὸ ὄστρακον 14 Γριπέες καὶ ἀσπαλιεὺς=ἀλιεῖς.

εἰς τὸ βάραθρον εἶχε προαισθανθῆ τὸ κακὸν καὶ ὅτι ἀφαιρέσας τὸν μαργαρίτην, ὅστις ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὠτός του λευκότατος καὶ διὰ τὸ ἀσύνηθες μέγεθός του πολυτιμότητος, ἐξεσφενδύσεν αὐτὸν ἵνα μὴ φέρῃ τις αὐτὸν πλέον ἐν τῷ μέλλοντι, διότι ἦτο τόσον ἐκτάκτως ἀξιοθέατος, ὥστε οὐδέποτε πρότερον ἕως τότε εἶχεν ἀποκτήσει τοιοῦτον ἄλλος τις βασιλεὺς. Κατὰ τὴν κρίσιν ἐμοῦ λέγοντες ταῦτα οἱ ἄνθρωποι δὲν λέγουσιν ἀκριβῆ· διότι εἰς τοιαύτην συμφορὰν εὗρεθεις ὁ Περὸζης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φροντίσῃ δι' οἰονδήποτε ἄλλο· πρᾶγμα πλὴν τῆς σωτηρίας του, ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ τὸ οὗς αὐτοῦ εἶχεν ἀποκοπῆ κατὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην καὶ ὁ μαργαρίτης ἐξηφανίσθη ὁπωσδήποτε τέλος πάντων. Τοῦτον τὸν μαργαρίτην ὁ βασιλεὺς τῶν βυζαντινῶν Ρωμαίων⁴ ἐνεργήσας τότε μετὰ σπουδῆς νὰ ἀγοράσῃ παρὰ τῶν Ἐφθαλιτῶν δὲν κατώρθωσε· διότι οἱ βάρβαροι δὲν ἠδύναντο νὰ εὗρωσιν αὐτὸν καίτοι μετὰ πολλοῦ κόπου⁵ ἀνεζήτησαν αὐτόν. Λέγουσιν ὁμως ὅτι οἱ Ἐφθαλιῖται εὐρόντες αὐτὸν βραδύτερον ἀπέδωσαν εἰς τὸν Καβάδην⁶. Ἀξίζει δὲ νὰ διηγηθῶ ἐπιταῦθα ὅσα λέγουσιν οἱ Πέρσαι περὶ τοῦ μαργαρίτου τούτου· διότι ἴσως ἡ διήγησις αὕτη θέλει φανῆ εἰς τινα ὅτι δὲν εἶναι καθολοκληρίαν ἀπίστευτος.

§ 5. Λέγουσι λοιπὸν οἱ Πέρσαι ὅτι ὁ μαργαρίτης οὗτος εὐρίσκειται μὲν ἐντὸς τοῦ θαλασσίου ὄστρακου κτενός⁸, τοῦ ζῶντος ἐν τῇ περσικῇ θαλάσῃ⁹, πλέει δὲ ὁ κτεὶς οὗτος οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς ἐκεῖ παραλίας καὶ ὅτι εἶναι ἀνοικτὰ καὶ τὰ δύο ὄστρακα αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἦτο βεβαίως τοποθετημένος ὁ μαργαρίτης παρουσιάζων θέαμα ἀξιολογώτατον· διότι οὐδεὶς ἄλλος μαργαρίτης ἠδυνήθη καθ' οὐδένα τρόπον καθ' ὅλον τὸ παρελθὸν νὰ παραβληθῆ μὲ αὐτόν, οὔτε κατὰ τὸ μέγεθος, οὔτε κατὰ τὴν ὠραιότητα. Λέγουσι δὲ ὅτι θαλάσσιός τις κύων¹⁰ πελώριος καὶ φοβερὰ ἄγριος ἀγαπήσας σφόδρα τὸ ὠραῖον τοῦτο θέαμα ἠκολούθει τὸν κτένα τοῦτον συνεχῶς, χωρὶς νὰ παύῃ οὔτε νύκτα οὔτε ἡμέραν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὅτε ἠθέλεν ἀναγκασθῆ νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν τροφήν του ἀπὸ ἐκεῖ¹³ ἐξήταζε νὰ εὗρῃ φαγώσιμόν τι, ἀφοῦ δὲ ἠθέλεν εὗρε τι καὶ ἠθέλε συλλάβει, ἔτρωγε μὲν αὐτὸ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον σπεύσας δὲ καὶ προφθάσας ἀμέσως τότε τὸν κτένα ἀπήλαυε πάλιν τὸ ἀγαπητόν του θέαμα. Καὶ διηγοῦνται ὅτι κάποτε εἰς ἄλιεὺς παρετήρησε μὲν τὰ γινόμενα ταῦτα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδειλίασε πρὸ τοῦ θαλασσίου θηρίου ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον καὶ ἀνέφερεν ὅλον αὐτὸ τὸ γεγονός

ποιούμενα ἐπιδειν, ἀποδειλιάσαντα δὲ τὸ θηρίον ἀποκνήσαι τὸν κίνδυνον ἕς τε τὸν βασιλέα Περόζην ἅπαντα τὸν λόγον ἀπενεγκεῖν. "Α' δὴ τῷ Περόζῃ ἀκούσαντι πόθον φασὶ τοῦ μαργάρου γενέσθαι μέγαν, πολλαῖς τε ἀπ' αὐτοῦ θωπείαις τὸν ἀσπαλιέα τοῦτον καὶ ἀγαθῶν ἐλπίσιν ἐπάραι". "Ὀν³ δὴ ἀντιτείνειν αἰ. τουμένῳ δεσπότη οὐκ ἔχοντα λέγουσι τάδε τῷ Περόζῃ εἰπεῖν.

§ 6. «¹Ω δέσποτα, ποθεινὰ μὲν ἀνθρώπῳ χρήματα, ποθεινοτέρα δὲ ψυχὴ⁴, πάντων μέντοι ἀξιώτατα τέκνα, ὧν δὴ τῇ στοργῇ ἀναγκασθεὶς φύσει⁵ ἴσως ἂν τις καὶ πάντα τολμήσειεν. Ἐγὼ τοῖνον τοῦ τε θηρίου ἀποπειράσεσθαι καὶ τοῦ μαργάρου σε θήσεσθαι κύριον ἐλπίδα ἔχω. Καὶ ἦν μὲν κρατήσω τοῦ ἀγῶνος τούτου εὐδηλον ὡς ἐν τοῖς καλουμένοις ὀλβίοις⁶ τούνθενδε⁷ τετάξομαι· σέ τε γὰρ πᾶσιν ἀγαθοῖς με δωρήσεσθαι, ἅτε βασιλέων βασιλέα⁸, οὐδὲν ἀπεικόσ, καὶ ἐμοὶ ἀποχρήσει καίπερ οὐδέν, ἂν οὕτω τύχη, κεκοσμημένῳ τὸ δεσπότην εὐεργέτην τοῦ ἐμοῦ γεγενῆσθαι· εἰ δὲ ἐμέ δεῖ τῷ θηρίῳ τούτῳ ἀλῶναι σὸν δὴ ἔργον ἔσται, ὦ βασιλεῦ, τοὺς ἐμοὺς παῖδας θανάτου τοῦ πατρώου ἀμείψασθαι. Οὕτω γὰρ ἐγὼ μὲν καὶ τετελευτηκῶς ἐν τοῖς ἀναγκαιότατοις⁹ ἔμμισθος ἔσομαι, σὺ δὲ ἀρετῆς δόξαν ἀποίση μείζω· τὰ παιδία γὰρ ὠφελῶν εὖ ποιήσεις ἐμέ, ὅσπερ σοὶ τῆς εὐεργεσίας τὴν χάριν οὐδαμῇ εἴσομαι. Αὕτη γὰρ ἂν εὐγνωμοσύνη ἀκίβδηλος¹⁰ γένοιτο μόνῃ ἢ ἐς τοὺς ἀποθανόντας ἐπιδειχθεῖσα». Τοσαῦτα εἰπὼν¹¹ ἀπηλλάσσετο.

§ 7. Καὶ ἐπεὶ εἰς τὸν χώρον ἀφίκετο, ἴνα¹² δὴ ὅτε κτεῖς νήχεσθαι καὶ ὁ κύων αὐτῷ εἴθιστο ἔπεσθαι, ἐνταῦθα ἐπὶ πέτρας ἐκάθητό τινας καιροφυλακτῶν εἴπως ἔρημόν ποτε τὸ μάργαρον τοῦ ἔραστοῦ¹³ λάβοι. Ἐπειδὴ δὲ τῷ κυνὶ τάχιστα τῶν τινι ἐστὴν

1 Τὴν διήγησιν ταύτην. 2 Ἐπαίρω. 3 λέγουσιν ὃν οὐκ ἔχοντα ἀντιτείνειν τῷ... δεσπότη εἰπεῖν...

4 Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐννοεῖται ἄνευ τοῦ σώματος, ἐν συνδυασμῷ ὅμως μετ' αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. 5 Ἡ πρὸς τὰ τέκνα στοργὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φυσικὴ. 6 Ὁ ὄλβος ἦτοι ὁ πλοῦτος ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς μέσον εὐτυχίας παρὰ δὲ τοῖς χριστιανοῖς μόνον ἂν γίνεται καλὴ χρῆσις αὐτοῦ. 7 Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. 8 Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔχων καὶ πνευματικὴν ἐξουσίαν ἔφερε τὴν προρωσσικὴν *βασιλεὺς βασιλέων* (*sachah in schah* = σάχης) εἶτα δὲ καὶ *μέγας βασιλεὺς*. 9 Ἄναγκαιοι = οἱ δι' ἀναγκάου φυσικοῦ (στενωτάτου) δεσμοῦ συνδεόμενοι = οἱ στενοὶ συγγενεῖς (τέκνα γονεῖς, ἀδελφοί). 10 Γνησία εἶναι ἢ εὐγνωμοσύνη ὅταν τις δὲν περιμένη ἀνταπόδοσιν αὐτῆς. 11 Ὁ ἀλιεύς. 12 Τοπικὸν μόριον ἐνταῦθα ὄχι, τελικόν. 13 Δηλ. τοῦ (κυνός) ξιφίου ἢ καρχαρίου.

εις τὸν βασιλέα Περόζην. Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ Περόζης ἀκούσας ταῦτα ἠσθάνθη ἀμέσως μέγαν πόθον διὰ τὸν μαργαρίτην τοῦτον καὶ ὅτι ἕνεκα τοῦ πόθου τούτου διὰ πολλῶν κολακειῶν καὶ δι' ὑποσχέσεων μεγάλου πλούτου παρεκίνησε τὸν ἄλιεα νὰ ἀποκτήσῃ τὸν μαργαρίτην τοῦτον. Οὗτος λοιπὸν τότε μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιτείνῃ εἰς τὸν ζητοῦντα τὴν χάριν ταύτην κύριόν του λέγουσιν ὅτι εἶπεν εἰς τὸν Περόζην τὰ ἑξῆς.

§ 6. «ὦ δέσποτα, ἀγαπητὰ μὲν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ χρήματα, ἀγαπητοτέρα δὲ εἶναι ἡ ζωὴ, μεγαλυτέρας ὅμως ἀξίας πάντων τῶν ἄλλων εἶναι τὰ τέκνα του, ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ὁποῖα φυσικῆς στοργῆς βεβαίως ἀναγκασθεῖς τις ἴσως ἠθέληεν ἀποτολμήσει καὶ τὰ πάντα νὰ πράξῃ. Ἐγὼ λοιπὸν ἐλπίζω ὅτι καὶ κατὰ τοῦ θηρίου εὐτυχῶς θὰ ἀγωνισθῶ καὶ σὲ θὰ καταστήσω κύριον τοῦ μαργαρίτου. Καὶ ἂν μὲν ἐξέλθω νικητὴς ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου εἶναι φανερότατον ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θὰ κατατάσσωμαι μεταξὺ τῶν λεγομένων εὐτυχῶν· διότι οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι καὶ σύ, ὡς βασιλεὺς τῶν βασιλέων, πάντα τὰ ἀγαθὰ θὰ μοὶ προσφέρῃς ὡς δῶρον καὶ εἰς ἐμέ, ἂν καὶ οὐδόλως θὰ λογαριάζωμαι ὡς πλούσιος, καὶ ἂν ἔχω αὐτὴν τὴν τύχην, θὰ εἶναι ἀρκετὴ ἱκανοποίησις τὸ ὅτι θὰ ἔχω γίνεαι εὐεργέτης τοῦ κυρίου μου· ἂν δὲ εἶναι πεπρωμένον νὰ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ θηρίου τούτου, τότε ἰδική σου φροντίς θὰ εἶναι, ὦ βασιλεῦ, νὰ ἀνταμείψῃς τὰ τέκνα μου διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των. Τοιοῦτοτρόπως βεβαίως ἐγὼ μὲν καὶ νεκρὸς ὢν θὰ δίδωμισθὸν εἰς τοὺς συγγενεῖς μου³, σὺ δὲ θὰ ἀποκομίσης ἐκ τούτου μεγαλυτέραν δόξαν διὰ τὴν ἀρετὴν σου· διότι ὠφελῶν τὰ παιδιά μου θὰ εὐεργετήσῃς ἐμέ, ὅστις βεβαίως οὐδόλως πλέον μέλλω νὰ ἀποδώσω εἰς σὲ τὴν χάριν τῆς εὐεργεσίας. Αὕτη βεβαίως ἡ εὐγνωμοσύνη ἢ πρὸς τοὺς νεκροὺς ἐπιδειχθεῖσα θέλει θεωρηθῆ μόνη γνησία⁴ καὶ ἄδολος εὐγνωμοσύνη». Τόσα μόνον εἰπὼν ὁ ἄλιεὺς ἀπῆρχετο.

§ 7. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου ὡς γνωστὸν καὶ ὁ κτεῖς εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ πλέῃ καὶ ὁ θαλάσσιος κύων νὰ ἀκολουθῇ αὐτόν, ἐκάθητο ἐκεῖ ἐπὶ τινος βράχου παραμονεύων μήπως τυχὸν εὖρη τὸ μαργαριτοφόρον ὄστρακον ἀπεστερημένον τῆς προστασίας τοῦ ἕραστοῦ του⁵. Εὐθὺς δὲ ὅτε συνέβη νὰ συναντήσῃ ὁ κύων ζῶόν τι ἐκ τῶν καταλλήλων διὰ τὴν τροφὴν αὐτοῦ καὶ νὰ ἀσχολῆται εἰς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, ἀφήσας ὁ ἄλιεὺς ἐν τῇ ἀκτῇ τοὺς διὰ ταύτην ἀκριβῶς τὴν ὑπηρεσίαν⁶ ἀκολουθοῦντας αὐτὸν συντροφῶς του ἐπορεύετο μετὰ μεγάλης ταχύτητος κατ' εὐθείαν εἰς

θοίνην οἱ ἐπιτηδείως ἔχόντων ἐντετυχημένοι ξυνέπεσε ¹ καὶ περὶ τοῦτο διατριβὴν ἔχειν, ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὁ ἀλιεύς τούς οἱ ἐπὶ ταύτῃ δὴ ἐπομένους τῇ ὑπουργίᾳ ² εὐθὺ τοῦ κτενὸς σπουδῇ πολλῇ ἤξει καὶ αὐτοῦ ἤδη λαβόμενος ἔξω γενέσθαι κατὰ τάχος ἠπειλετο. Οὐδὲ δὴ ὁ κύων αἰσθόμενος ἐβοήθει ἐνταῦθα. Ἰδὼν δὲ ὁ σαγηνευτὴς ³ ὡς καταλαμβάνεσθαι τῆς ἡϊόνος οὐ μακρὰν ἔμελλε, τὸ μὲν θήραμα ⁴ ἠκόντισεν ἐς τὴν γῆν δυνάμει τῇ πάσῃ, αὐτὸς δὲ ἀλοὺς διεφθάρη οὐ πολλῶ ὕστερον. Ἀνελόμενοι δὲ τὸ μάργαρον οἱ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς λελειμμένοι ⁵ τῷ τε βασιλεῖ ἀπεκόμισαν καὶ τὰ ξυνεχθέντα πάντα ἐσήγγειλαν. Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῷ μαργάρῳ τούτῳ τῆδε, ἥπερ ἐρρήθη, Πέρσαι ξυνεχθῆναί φασιν, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον ⁶ ἐπάνειμι.

§ 8. Οὕτω ⁷ μὲν Περόζης τε διεφθάρη καὶ ξύμπασα ἡ Περσῶν στρατιὰ· εἰ γὰρ τις οὐκ ἐμπεπτωκῶς ἐς τὴν διώρυχα ἔτυχεν, ὅδε ὑπὸ τῶν πολεμίων ταῖς χερσὶ ⁸ γέγονεν. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ⁹ νόμος τέθειται Πέρσαις μήποτε σφᾶς ἐν γῆι πολεμίᾳ ἐλαύνοντας διώξιν ποιεῖσθαι τινα, ἦν καὶ κατὰ κράτος τοὺς ἐναντίους σφίσι τραπήναι ξυμβαίη. "Ὅσοι ¹⁰ μέντοι Περόζη οὐ συστρατεύσαντες ἐν χώρᾳ τῇ αὐτῶν ἔμειναν, οὗτοι δὴ βασιλέα σφίσι Καβάδην εἶλοντο τὸν νεώτατον Περόζου υἱόν, ὅσπερ τῆνικαῦτα περιῆν μόνος ¹¹. Τότε δὴ Ἐφθαλίταις κατήκοι ἐς φόρου ἀπαγωγὴν ἐγένοντο Πέρσαι, ἕως Καβάδης τὴν ἀρχὴν ἰσχυρότατα κρατυάμενος φόρον αὐτοῖς ἀποφέρειν τὸν ἐπέτειον ¹² οὐκέτι ἡξίου. Ἦρξαν δὲ Περσῶν οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐνιαυτοὺς δύο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

§ 1. Μετὰ ¹³ δὲ Καβάδης ἐπὶ τὸ βιαιότερον ¹⁴ τῇ ἀρχῇ χρώμενος ἄλλα τε νεώτερα ἐς τὴν πολιτείαν εἰσήγε καὶ νόμον ἔγρα-

1 Ἐπει τάχιστα ξυνέπεσε τῷ κυνὶ ἐντετυχημένοι τινὶ τῶν ἐς τὴν θοίνην οἱ (=αὐτοῦ) ἐπιτηδείως ἔχόντων (=ἀναγκαίων, χρησίμων). 2 Ἐννοεῖ τὴν σύλληψιν τοῦ μαργαριτοφόρου ὄστρακου. 3 Ὁ τὸ μαργαριτοφόρον ὄστρακον συλλαβών. 4 Δηλ. τὸ μαργαριτοφόρον ὄστρακον. 5 Δηλ. οἱ βοηθοὶ τοῦ ἀλιέως. 6 Δηλ. εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἱστορίας, ἦν διέκοψεν ἐν § 5 ἵνα διηγηθῇ τὰ περὶ τοῦ μαργαρίτου τοῦ Περόζου. 7 Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ἐν § 3 καὶ 4. 8 Ὑπὸ ταῖς χερσὶ γίνομαι=ὑποχείριος γίνομαι=αἰχμαλωτίζομαι, ὑποδουλοῦμαι. 9 Ἐνν. τοῦ γεγονότος. 10 Ἐνν. Πέρσαι. 11 Διότι ὅλοι οἱ ἄλλοι υἱοὶ τοῦ Περόζου ἐφρονεῦθσαν ἐντὸς τῆς τάφρου. 12 Εἰς ὃν ὑπέβαλον αὐτοῖς οἱ Ἐφθαλίται μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Περόζου. 13 Ἐπιρρηματικῶς=κατόπιν. 14 Ἐνν. τοῦ δε-

τὸν κτένα καὶ ἄφοῦ πλέον συνέλαβεν αὐτὸν ἔσπευδε τρέχων νὰ φθάσῃ ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν. Τοῦτον ἀντιληφθεὶς τότε ὁ κύων ἔσπευδε πρὸς τὸ μέρος τοῦτο. Ἰδὼν δὲ ὁ ἄλιεὺς ὅτι ἔμελλε νὰ προφθασθῇ ὑπὸ τοῦ θηρίου οὐχὶ μακρὰν τῆς παραλίας, τὸ μὲν ψάρεμά του ἐξηκόντισεν εἰς τὴν ξηρὰν μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεώς του, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγον συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ θηρίου κατεφαγώθη. Ἀναλαβόντες δὲ τὸ μαργαριτοφόρον ὄστρακον οἱ ἐν τῇ παραλίᾳ παραμένοντες σύντροφοὶ τοῦ ἀλιέως, καὶ αὐτὸ ἔφεραν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὰ συμβάντα ὅλα ἀνήγγειλαν πρὸς αὐτόν. Τὰ μὲν λοιπὸν ἀφορῶντα τὸν μαργαρίτην τοῦτον οὕτω λέγουσιν οἱ Πέρσαι ὅτι συνέβησαν, ὅπως ἀκριβῶς ἐλέχθησαν, ἐγὼ δὲ μετὰ τὴν παρέκθεσιν ταύτην θὰ ἐπανέλθω ἤδη εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς προτέρας διηγήσεως.

§ 8. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν κατεστράφη ὁ Περόζης καὶ ὄλον ἰμοῦ τὸ στράτευμα τῶν Περσῶν· διότι καὶ ἂν τις τῶν Περσῶν κατὰ τύχην δὲν ἔπεσεν ἐντὸς τῆς τάφρου οὗτος ἐγένεν αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους. Καὶ ἔνεκα τοῦ γεγονότος τούτου ἔχει καθιερωθῆ εἰς τοὺς Πέρσας νόμος ποτὲ πλέον οὗτοι, προχωροῦντες ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας, νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι καταδίωξιν τινα, καὶ ἂν ἀκόμη συμβῇ νὰ τραπῶσιν οἱ πολέμοι αὐτῶν εἰς ἀκράτητον φυγὴν. Ὅσοι μὲν λοιπὸν Πέρσαι μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Περόζου ἐκστρατείαν ἔμειναν ἐν τῇ πατρίδι των, οὗτοι βεβαίως ἐξέλεξαν βασιλέα των τὸν Καβάδην, τὸν νεώτατον υἱὸν τοῦ Περόζου, ὁ ὁποῖος μόνος τότε ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ ἐξ ὅλης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Τότε πλέον οἱ Πέρσαι ἔγιναν ὑπήκοοι εἰς τοὺς Ἐφθαλίτας ὑποχρεωθέντες εἰς πληρωμὴν φόρου, ἕως ὅτου ὁ Καβάδης ἐνισχύσας τὰ μέγιστα τὴν ἀρχὴν του ἀπῆτει παρὰ τῶν Ἐφθαλιτῶν νὰ μὴ πληρῶνωσι πλέον εἰς αὐτοὺς οἱ Πέρσαι τὸν ἐτήσιον φόρον¹. Ἐκράτησαν δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι τοὺς Πέρσας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ἐπὶ δύο ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Γ' Ὁ περὶ ἐλευθέρως χρήσεως τῶν γυναικῶν νόμος τοῦ Καβάδου κινεῖ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ὑπηκόους του, ἀνακηρύξαντας νέον βασιλέα των τὸν Βλάσην. Ἄν καὶ συμβουλευούσι πολλοὶ τοὺς Πέρσας νὰ φονεύσωσιν τὸν Καβάδην οὗτοι φυλακίζουσιν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον τῆς Λήθης. Προέλευσις τῆς ὀνομασίας τοῦ φρουρίου τούτου. Μακρὸς πόλεμος Περσῶν καὶ Ἀρμενίων καὶ εἰρήνευσις αὐτῶν. Περιπέτεια τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Ἀρσάκη καὶ τραγικὸν τέλος αὐτοῦ].

§ 1. Κατόπιν δὲ ὁ βασιλεὺς Καβάδης μεταχειριζόμενος τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν κατὰ τρόπον μᾶλλον βίαιον καὶ ἄλλους νεωτερι-

ψέν ἐπὶ κοινὰ ταῖς γυναιξὶ μείγνυσθαι¹ Πέρσας, ὅπερ τὸ πλῆθος οὐδαμῆ ἤρεσκε· διὸ δὴ αὐτῶ ἐπαναστάντες παρέλυσάν τε τῆς ἀρχῆς καὶ δῆσαντες² ἐν φυλακῇ εἶχον. Καὶ βασιλέα μὲν σφίσι Βλάσῃν τὸν Περόζου ἀδελφὸν εἶλοντο. ἐπειδὴ γόνος μὲν οὐδεὶς ἔτι ἀρρην Περόζῃ, ὡσπερ ἐρρήθη³, ἐλέλειπτο, Πέρσαις δὲ οὐ θέμις⁴ ἀνδρα ἐς τὴν βασιλείαν καθίστασθαι ἰδιώτην γένος, ὅτι μὴ ἐξιτήλου παντάπασιν γένους τοῦ βασιλείου ὄντος. Βλάσῃς δὲ τὴν βασιλείαν παρσλαβῶν Περσῶν τε τοὺς ἀρίστους ξυνέλεξε καὶ τὰ ἀμφὶ τῷ Καβάδῃ ἐν βουλῇ ἐποιεῖτο· τὸν γὰρ ἀνθρώπον ἀποκτινύναι οὐκ ἦν βουλομένοις τοῖς πλείοσιν. Ἐνθα δὴ πολλαὶ μὲν ἐλέχθησαν γνώμαι ἐφ' ἐκάτερα⁵ φέρουσαι, παρελθὼν δὲ τῶν τις ἐν Πέρσαις λογίμων, ὄνομα μὲν Γουσσαναστάδης χαναράγγης δὲ τὸ ἀξίωμα, — εἶη δ' ἂν ἐν Πέρσαις στρατηγὸς τοιοῦτο γε— πρὸς αὐταῖς που ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Περσῶν γῆς τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν χώρᾳ ἢ τοῖς Ἐφθαλίταις ὁμορὸς ἐστί, καὶ τὴν μάχαιραν ἐπιδειξας, ἧ τῶν ὀνύχων τὰ προὔχοντα⁶ Πέρσαις εἰώθασιν ἀποτέμνεσθαι, μήκος μὲν ὅσον δακτύλου ἀνδρός, πάχος δὲ οὐδὲ τριτημόριον δακτύλου ἔχουσαν, «ταύτην ὀρᾶτε», εἶπε, «τὴν μάχαιραν, βραχεῖαν οὖσαν παντάπασιν· αὕτη μέντοι ἔργον⁷ ἐν τῷ παρόντι ἐπιτελεῖν οἷα τέ ἐστί, ὅπερ⁸ εὖ ἴστε, ὀλίγω δὲ ὕστερον, ὃ φίλτατοι Πέρσαι, μυριάδες δύο τεθωρακισμένων ἀνδρῶν ἐξεργάζεσθαι οὐκ ἂν δύναιντο». Ὁ μὲν ταῦτα εἶπε παραδηλῶν ὡς, ἦν μὴ Καβάδην ἀνέλωσιν, αὐτίκα πράγματα Πέρσαις περιῶν⁹ παρέξει. Οἱ δὲ κτεῖναι ἀνδρα βασιλείου αἵματος οὐδόλως ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐν φρουρίῳ καθεῖρξαι, ὅπερ τῆς Λήθης¹⁰ καλεῖν νενομίκασιν· ἦν γὰρ τις ἐνταῦθα ἐμβληθεὶς τύχη οὐκέτι ὁ νόμος ἐφίησι μνήμην αὐτοῦ εἶναι ἀλλὰ θάνατος τῷ ὀνομακώτι ἢ ζημίᾳ

1 Περίεργος ἀντίληψις περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ἠθικῆς· ἰδὲ καὶ στ' § 1. 2 Δέω=δένω, φυλακίζω. 3 Ἐν κεφ. Δ' § 3. 4 Θέμις ἐστί=εἶναι δίκαιον, νόμιμον=ἐπιτρέπεται. 5 Δηλ. εἰς τὸ νὰ θανατώσωσιν καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ θανατώσωσιν αὐτόν. 6 Δηλ. τοὺς περιττοὺς ὄνυχας τῶν δακτύλων. 7 Δηλ. τὸ νὰ κόπη τὸν ὄνυχον. 8 Δηλ. τὸ κόψιμο τῶν ὀνύχων· παραβάλλει τὸν βασιλέα Καβάδην πρὸς τὸν περιττὸν ὄνυχον, ὅστις ἂν παραμεληθεὶς αὐξηθῆθαι θὰ ἀποβῆ βλαβερός, ἵνα δεῖξῃ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐπαπειλούμενον κίνδυνον. 9 περιέμμι=παρνεύρισκομαι, ζῶ. 10 Δηλ. νὰ καταδικάσωσιν αὐτόν εἰς ἰσόδια δεσμίαν.

σμούς εισηγεν εἰς τὴν πολιτείαν καὶ διὰ νόμου γραπτῷ διέταξεν ἵνα οἱ Πέρσαι κάμνωσι κοινὴν χρῆσιν τῶν γυναικῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατ' οὐδένα τρόπον ἠῆχαρίσται τὸ πλῆθος· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπαναστατήσαντες κατ' αὐτοῦ, καὶ ἔπαυσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ὀίψαντες εἰς τὸ δεσποτικὸν ἐφύλαττον αὐτόν. Καὶ βασιλέα των μὲν οἱ Πέρσαι ἐξέλεξαν τὸν Βλάσην, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Περόζου, ἀφοῦ βεβαίως, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἄρρεν μὲν τέκνον οὐδὲν πλέον εἶχεν ἐναπομείνει εἰς τὸν Περόζην, παρὰ τοῖς Πέρσαις δὲ δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ διορίζωσιν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἄνθρωπον ἰδιώτην κατὰ τὴν καταγωγὴν, ἐκτὸς ἂν τὸ βασιλικὸν γένος εἶχεν ἐξαλειφθῆ ἔντελῶς. Ὁ δὲ Βλάσης παραλαβὼν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν συνεκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς ἀρίστους ἐκ τῶν Περσῶν καὶ συνεσκέπτετο μετ' αὐτῶν περὶ τῶν ἀφορώντων τὸν Καβάδην· διότι οἱ περισσότεροι δὲν ἤθελον νὰ φονεύσωσι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον. Τότε λοιπὸν πολλαὶ μὲν γνῶμαι ἐξεφράσθησαν κλίνουσαι καὶ εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἄλλο, λαβὼν δὲ τὸν λόγον ἀνὴρ τις ἐκ τῶν ἐπισήμων μεταξὺ τῶν Περσῶν ἀνδρῶν, Γουσαναστάδης ὀνομαζόμενος, χαναράγγης δὲ κατὰ τὸ ἀξίωμα—σημαίνει δέ, ὡς φαίνεται, ἡ λέξις αὕτη παρὰ τοῖς Πέρσαις τὸν στρατηγὸν—οστις ἦτο διοικητὴς κάπου εἰς τὰ τελευταῖα ὄρια τοῦ περσικοῦ Κράτους ἔν τινι χώρῳ, ἣτις εἶναι γειτονικὴ πρὸς τοὺς Ἐφθαλίτας, καὶ δεῖξας εἰς τὸ συμβούλιον ἐκείνην τὴν μικρὰν μάχαιραν, διὰ τῆς ὁποίας συνηθίζουσιν οἱ Πέρσαι νὰ κόπτωσι τὰ προεξέχοντα μέρη τῶν ὀνύχων των, ἣτις μῆκος μὲν εἶχεν ἐνὸς περιῖπου ἀνδρικοῦ δακτύλου, πάχος δὲ οὐδὲ τὸ ἓν τρίτον τοῦ ἀνδρικοῦ δακτύλου, εἶπε «βλέπετε ὅτι ἡ μάχαιρα αὕτη εἶναι ἐντελῶς μικρά· αὕτη βεβαίως ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐκτελῇ ἔργον τὸ ὁποῖον πάντες καλῶς γνωρίζετε, ὀλίγον ὅμως βραδυτέρον, ὧ φίλτατοι Πέρσαι, δὲν θὰ δύνανται ἴσως οὔτε εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν καλῶς ὠπλισμένων νὰ ἐκτελῶσιν αὐτό». Οὗτος μὲν ταῦτα εἶπεν ὑποδηλῶν δι' αὐτῶν ὅτι, ἂν δὲν φονεύσωσι τὸν Καβάδην, ζῶν οὗτος ἐντὸς ὀλίγου θὰ παράσχη δυσχερείας εἰς τοὺς Πέρσας. Οὗτοι ὅμως οὐδόλως ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσιν ἄνθρωπον φέροντα βασιλικὸν αἷμα, ἀλλὰ νὰ φυλακίσωσιν αὐτὸν ἐντὸς φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἔχουσι τὴν συνήθειαν νὰ ὀνομάζωσι φρούριον τῆς Λήθης· ὀνομάζουσι δὲ αὐτὸ οὕτω διότι, ἂν τις τύχη νὰ διφθῆ ἐντὸς αὐτοῦ, ὁ νόμος δὲν ἀφίνει νὰ ἐνθυμῶνται πλέον αὐτόν, ἀλλὰ τιμωρεῖται διὰ θανάτου ὅστις ἤθελε προφέρει τὸ ὄνομα του· διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον τὸ φρούριον

ἔστι· διὸ δὴ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν ἁπαξ δὲ ἡ τῶν Ἑλληνῶν ἱστορία φησὶ νόμου τοῦ ἀμφὶ τῷ Λήθησιν φρουρίῳ παραλεύσθαι τὴν δύναμιν Πέρσαις τρόπῳ τοιῷδε.

§ 2. Πόλεμος ποτε Πέρσαις τε καὶ Ἑλλήνων ἀκήρυκτος¹ γέγονεν ἐς δύο καὶ τριάκοντα ἔτη ἐπὶ Πακουρίου μὲν Περσῶν βασιλεύοντος, Ἑλληνῶν δὲ Ἀρσάκου Ἀρσακίδου ἀνδρός. Τούτῳ τε τῷ πολέμῳ μηκυνομένῳ κεκακῶσθαι² μὲν ἐς ἄγαν ἀμφοτέρους ξυνέβη καὶ διαφερόντως τοὺς Ἑλλήνους. Ἄπιστία δὲ πολλῇ ἐς ἀλλήλους ἐχόμενοι ἐπικηρυκεύεσθαι³ παρὰ τοὺς ἐναντίους οὐδέτεροι εἶχον⁴. Ἐν τούτῳ⁵ δὲ Πέρσας τετύχηκε πόλεμον πρὸς ἄλλους βαρβάρους τινὰς οὐ πόρρω Ἑλληνῶν ὄκημένους διενεγκεῖν⁶. Οἷ τε Ἑλλήνων, ἐν σπουδῇ ἔχοντες ἐπιδεικνύντες Πέρσας τῆς ἐς αὐτοὺς εὐνοίας τε καὶ εἰρήνης ποιήσασθαι, ἐσβαλεῖν ἐς τούτων δὴ τῶν βαρβάρων τὴν γῆν ἔγνωσαν, δηλώσαντες τοῦτο⁷, πρότερον Πέρσαις ἀπροσδίκητοί τε αὐτοὶ ἐπιπεσόντες σχεδὸν τι ἅπαντας ἠβηδόν⁸ ἔκτειναν· ὅτε Πακούριος τοῖς πεπραγμένοις ὑπερησθεῖς⁹, πέμψας παρὰ τὸν Ἀρσάκην τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰς, τὰ τε πιστὰ οἱ παρασχόμενος, τὸν ἄνθρωπον¹⁰ μετεπέμψατο. Καὶ ἐπεὶ παρ' αὐτὸν Ἀρσάκης ἀφίκετο, τῆς τε ἄλλης αὐτὸν φιλοφροσύνης ἠξίωσε καὶ ἄτε ἀδελφὸν ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ ἔσχε. Καὶ τότε μὲν ὄρκους δεινοτάτοις τὸν τε Ἀρσάκην καταλαβὼν καὶ αὐτὸς οὐδέν τι ἤσσαν ὁμωμοκῶς ἢ μὴν¹¹ εὖνους τε καὶ συμμαχοῦς Πέρσας τε τὸ λοιπὸν καὶ Ἑλλήνους ἀλλήλοις εἶναι, αὐτίκα δὴ αὐτὸν ἐς τὰ πατρία ἤθη¹² ἀφῆκεν ἰέναι.

§ 3. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον διέβαλον τὸν Ἀρσάκην τινὲς ὡς δὴ πράγμασι νεωτέροις¹³ ἐγχειρεῖν βούλοιοτο. Ὅσπερ ἀναπεισθεὶς ὁ Πακούριος αὐτὸν μετεπέμπετο ὑπειπὼν ὅτι δὴ αὐτῷ τι κοινολογεῖσθαι ὑπὲρ τῶν ὄλων ἐπιμελὲς εἶη. Καὶ ὅς οὐδέν τι μελλήσας πρὸς αὐτὸν ἦλθεν, ἄλλους τε τῶν ἐν Ἑλλήνων μαχιμωτάτων ἐπαγόμενος καὶ Βασίλειον, ὅσπερ αὐτῷ στρατη-

1. Ἡ Ἑλλενία ἦτο ὄρεινὴ χώρα τῆς Ἀσίας πρὸς Β τῆς Μεσοποταμίας κατοικοῦμένη ὑπὸ γενναίου καὶ σχετικῶς πεπολιτισμένου λαοῦ. 2. Μὴ προαγγελθεὶς, αἰφνίδιος. 3. κακοῦμαι=κακουχοῦμαι, ταλαιπωροῦμαι. 4. Ἐπικηρυκεῖσθαι=διὰ κήρυκος διαπραγματεύσθαι. 5. Ἐχω μετ' ἀπαρμεμάτου=δύναμαι. 6. Ἐν. τῷ χρόνῳ. 7. Τοῦ διαφέρω. 8. Δηλ. τὴν ἀπόφασιν τῶν ταύτην. 9. Τοὺς τὴν νεότητα ἔχοντας, τοὺς ὄπλα φέροντας. 10. Ὑπερήδομαι, ἠδονή. 11. Δηλ. τὸν Ἀρσάκην. 12. Μόριον τοῦ ὄρκου μὰ τὸν Θεόν, μὰ τὴν ἀλήθειαν. 13. Ἰδὲ Δ' 2. 14. Νεώτερα πράγματα=νεωτερισμοί, ἐπαναστάσεις, δυσχερεῖαι.

τοῦτο ἔτυχε νὰ λάβῃ παρὰ τῶν Περσῶν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην· ἡ δὲ ἱστορία τῶν Ἀρμενίων βεβαίῳ ὅτι μίαν φορὰν ἡ δύναμις τοῦ νόμου, τοῦ ἀφορῶντος τὸ φρούριον τῆς Λήθης, ἔχει ἀτονήσει ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

§ 2. Ἐγένετο μίαν φορὰν πόλεμος ἀκήρυκτος μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἀρμενίων διαρκέσας τριάκοντα δύο ἔτη, ὅτε βασιλεὺς τῶν Περσῶν μὲν ἦτο ὁ Πακούριος, τῶν Ἀρμενίων δὲ ὁ Ἀρσάκης, ἀνὴρ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀρσακιδῶν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πόλεμος οὗτος παρετίνατο συνέβη νὰ ἔχῃσι πάρα πολὺ ταιλαιπωρηθῆ ἄμφοτεροὶ μὲν ἔξαιρετικῶς δὲ οἱ Ἀρμένιοι. Ἐπειδὴ δὲ κατείχοντο ὑπὸ μεγάλης δυσπιστίας ἀναμεταξύ των οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος ἠδύνατο νὰ στέλλῃ κήρυκας εἰς τοὺς ἀντιπάλους του πρὸς διαπραγματεύειν εἰρήνης. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ συνέβη οἱ Πέρσαι νὰ ἀναλάβωσι πόλεμον πρὸς τινὰς ἄλλους βαρβάρους κατοικοῦντας πλησίον τῶν Ἀρμενίων. Καὶ οἱ Ἀρμένιοι, σπεύδοντες νὰ ἐπιδείξωσι πρὸς τοὺς Πέρσας τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐνοίαν των καὶ τὴν πρόθεσιν πρὸς εἰρήνευσιν, ἀπεφάσισαν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τούτων τῶν βαρβάρων ἀφοῦ προηγουμένως δηλώσωσι τοῦτο εἰς τοὺς Πέρσας· ἀπροσδοκῆτως λοιπὸν ἐπιπεσόντες οὗτοι κατ' αὐτῶν ἐφόνευσαν ἅπαντας σχεδὸν τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὄπλα· καὶ ὁ Πακούριος ὑπερβολικῶς εὐχαριστηθεὶς διὰ τὰ γενόμενα, ἀφοῦ ἔστειλε πρὸς τὸν Ἀρσάκην τινὰς τῶν φίλων του καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτὸν τὰς κεκανοισμένας ἐγγυήσεις, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀρσάκης καὶ τῆς ἄλλης φιλοφροσύνης ἔκρινεν αὐτὸν ἄξιον καὶ ὡς ἀδελφὸν μὲ ἴσα καὶ ὅμοια δικαιώματα ἐδέχθη αὐτόν. Καὶ τότε μὲν καὶ τὸν Ἀρσάκην δεσμεύσας δι' ὄρκων φοβερωτάτων καὶ αὐτὸς οὐχὶ ὀλιγώτερον δι' ὄρκων δεσμευθεὶς ὅτι τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀρμένιοι θὰ εἶναι καὶ φίλοι καὶ σύμμαχοι ἀναμεταξύ των, ἀμέσως τότε ἀφήκεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ πατρίον ἔδαφος.

§ 3. Μετὰ πάροδον δὲ οὐχὶ πολλοῦ χρόνου βραδύτερον διέβηλόν τινες τὸν Ἀρσάκην ὅτι δῆθεν θέλει νὰ ἀρχίσῃ νέας ταραχάς. Ὑπὸ τούτων παρασυρθείς ὁ Πακούριος προσεκάλει αὐτὸν πάλιν ἀφήσας νὰ ἐννοηθῆ ὅτι δῆθεν φροντὶς αὐτοῦ εἶναι νὰ συνεννοηθῶσι κάπως περὶ τῶν ὑπίστων κοινῶν συμφερόντων. Οὗτος δὲ χωρὶς νὰ βραδύνη καθόλου ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλους γενναιοτάτους ἐκ τῶν Ἀρμενίων καὶ τὸν Βασίλειον, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατηγὸς καὶ σύμβουλος αὐτοῦ, διότι εἶχε φθάσει εἰς

γός τε καὶ ξύμβουλος ἦν· ἀνδρείας τε γάρ καὶ ξυνέσεως ἐπὶ πλείστον ἀφίκτο. Εὐθύς οὖν ὁ Πακούριος ἀμφω, τὸν τε Ἀρσάκην καὶ Βασίκιον, πολλὰ δνειδίζων ἐκάκιζεν εἰ τὰ ὁμωμοσμένα ἠλογηκότε οὕτω δὴ τάχιστα ἐς ἀπόστασιν ἴδοιεν¹. Οἱ δὲ ἀπνηνοῦντο τε καὶ ἀπώμνουον ἐνδελεχέστατα μηδὲν σφίσιν αὐτοῖς βεβουλεύσθαι τοιοῦτον. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὁ Πακούριος αὐτοὺς ἐν ἀτιμῆ ἀφύλασσεν, ἔπειτα δὲ τῶν μάγων² ἀνεπυθάνετο ὅτι οἱ ποιητέα ἐς αὐτοὺς εἶη. Οἱ δὲ μάγοι τῶν μὲν ἀρνούμενων καὶ οὐ διαρρηδην ἐληλεγμένων³ καταγιγνώσκειν οὐδαμῆ ἐδικαίουον, ὑποθήκην δὲ αὐτῷ τινα ἔφραζον, ὅπως ἂν Ἀρσάκης αὐτὸς ἀντικρυς αὐτοῦ κατηγορεῖν ἀναγκάζοιτο. Τὸ γὰρ τῆς βασιλικῆς σκηνῆς ἔδαφος κόπρῳ καλύπτειν ἐκέλευον ἡμισυ μὲν ἐκ τῆς Περσῶν χώρας, θά. τερον δὲ ἡμισυ ἐκ τῆς Ἀρμενίας. Καὶ ὁ βασιλεὺς κατὰ ταῦτα ἐποίει. Τότε δὴ οἱ μάγοι τὴν σκηνὴν ὄλην μαγείαις τιοὶ καταλαβόντες ἐκέλευον τὸν βασιλέα σὺν τῷ Ἀρσάκῃ τοὺς περιπάτους ἐνταῦθα ποιεῖσθαι, ἐπικαλοῦντα⁴ τοῖς τε ξυγκειμένοις καὶ ὁμωμοσμένοις λυμήνασθαι. Δεῖν⁵ δὲ καὶ αὐτοὺς τῷ διαλόγῳ παραγενέσθαι· οὕτω⁶ γὰρ ἂν τῶν λόγων μάρτυρες ἀπάντων εἶεν. Αὐτίκα γοῦν ὁ Πακούριος τὸν Ἀρσάκην μεταπεμψάμενος⁷ διαύλους⁸ ἐν τῇ σκηνῇ ξὺν αὐτῷ ἐποίειτο, παρόντων σφίσιν ἐνταῦθα τῶν μάγων, καὶ ἀνεπυθάνετο τοῦ ἀνθρώπου⁹ ὅτου δὴ ἕνεκα τὰ ὁμωμοσμένα ἠλογηκῶς¹⁰ εἶτα Πέρσας τε καὶ Ἀρμενίους αὖθις τρίβειν ἀνηκέστοις κακοῖς ἐχειροίη. Ὁ δὲ Ἀρσάκης, ἕως μὲν ἐν τῷ χώρῳ οἱ λόγοι ἐγίνοντο οὐ δὴ χόους ἐκ γῆς τῆς Περσιδος ἐπέκειτο, ἀπνηνεῖτο τε καὶ ὄρκους τοῖς δεινοτάτοις πιστούμενος ἀνδράποδον ἰσχυρίζετο εἶναι Πακουρίου πιστόν· ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ λέγων ἐς τῆς σκηνῆς τὸ μέσον ἀφίκτο, ἵνα δὴ κόπρου¹¹ τῆς Ἀρμενίας ἐπέβησαν, ἐνταῦθα οὐκ οἶδα ὅτω¹² ἀναγκασθεῖς λόγους μὲν τούτους ἐπὶ τὸ θρασύτερον ἐξαπιναίως μεταβιβάζει, ἀπειλῶν δὲ τῷ τε Πακουρίῳ καὶ Πέρσαις οὐκέτι ἀνίει, ἀλλὰ τίσασθαι¹³ αὐτοὺς ἐπηγγέλλετο ὕβρεως τῆσδε, ἐπειδὴν αὐτὸς αὐτοῦ τάχιστα κύριος γένηται. Καὶ ταῦτα λέγων τε καὶ νεανιευόμενος ἐποίειτο τὸν περίπατον ὄλον, ἕως ἀναστρέψας ἐς κόπρον αὖθις τὴν

1 Ἐστρεψαν τὴν προσοχὴν των. 2 Ἰδὲ Γ' § 3. 3 Τοῦ ἐλέγχου. 4 Ἄντι ἐγκαλοῦντα αὐτῷ... λυμήνασθαι τοῖς... 5 Ἐννοεῖται τὸν ἔλεγχον=ἔλεγον (οἱ μάγοι) δεῖν... 6 Δηλ. ἂν παρευρίσκοντο εἰς τὴν συνομιλίαν. 7 Ἐνν. ἐκ τῆς φυλακῆς. 8 Διαύλους=διαδρομούς ηἵτοι μεταβάσεις καὶ ἐπιστροφάς. 9 Δηλ. τοῦ Ἀρσάκη. 10 Ἀλογ(έ)ῳ. 11 Ἰδὲ ἀνωτέρω. 12 Τίνι. 13 Τίνου=πληρόνω.

μέγαν βαθμὸν ἀνδρείας καὶ συνέσεως. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Πακούριος ἀμφοτέρους τούτους, καὶ τὸν Ἀρσάκην καὶ τὸν Βασίκιον, ἔψυγε διὰ πολλῶν ὀνειδιστικῶν λόγων, διότι περιφρονήσαντες τοὺς ἄρτι δοθέντας ὄρκους τόσον πολὺ ταχέως ἀπέβλεψαν εἰς ἀποστασίαν. Οὗτοι δὲ ἠρνοῦντο τοῦτο καὶ ἀδιαλείπτως μεθ' ὄρκου ἐβεβαίουν ὅτι αὐτοὶ οὐδεμίαν τοιαύτην σκέψιν εἶχον κάμει. Κατ' ἀρχὰς μὲν λοιπὸν ὁ Πακούριος ἐφρούρει αὐτοὺς κατὰ τρόπον περιφρονητικόν, ἔπειτα δὲ ἠρώτα τοὺς μάγους, *να μάθῃ τί πρέπει νὰ πράξῃ ὡς πρὸς αὐτούς.* Οἱ δὲ μάγοι τούτους μὲν ἀρνούμενους *τὴν ἐνοχῆν των* καὶ μὴ ἀποδεδειγμένους φανερὰ ἐνόχους οὐδόλως ἐθεώρουν δίκαιον νὰ καταδικάζωσιν, ὑπέβαλλον δὲ εἰς τὸν βασιλέα μίαν συμβουλήν, ἵνα *οὕτω ἀναγκάζεται ὁ Ἀρσάκης νὰ κατηγορῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του.* Προέτεινον δηλαδὴ νὰ καλύπτῃ τὸ ἔδαφος τῆς βασιλικῆς σκηνῆς διὰ κόπρου, *λαμβανομένης κατὰ τὸ ἡμισυ μὲν ἐκ τῆς χώρας τῶν Περσῶν, κατὰ τὸ ἕτερον δὲ ἡμισυ ἐκ τῆς Ἀρμενίας.* Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐνήργει συμφώνως πρὸς τὴν πρότασιν ταύτην. Τότε λοιπὸν οἱ μάγοι μαγεύσαντες ὄλην τὴν σκηνὴν διὰ τινων μαγευτικῶν μέσων προέτρεπον τὸν βασιλέα νὰ περιπατῇ εἰς τὸ μέρος τοῦτο μετὰ τοῦ Ἀρσάκη, μεμφόμενος αὐτὸν ὅτι κατέστρεψε καὶ τὰς συμφωνίας καὶ τοὺς ὄρκους του. *Ἔλεγον δὲ ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ παρενρεθῶσι καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ* διότι οὕτω θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι μάρτυρες ὄλων τῶν λόγων αὐτῶν. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Πακούριος προσκαλέσας τὸν Ἀρσάκην ἔκαμνε μετ' αὐτοῦ περιπάτους ἐντὸς τῆς σκηνῆς, παρευρισκομένων ἐνώπιον αὐτῶν ἐκεῖ καὶ τῶν μάγων, καὶ ἐζήτηι νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἕνεκα τίνος τέλος πάντων λόγου περιφρονήσας τοὺς ὄρκους του ἐπιχειρεῖ ἀμέσως πάλιν νὰ καταπονῇ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἀρμενίους δι' ἀθεραπείτων συμφορῶν. Ὁ δὲ Ἀρσάκης, ἐν ὅσῳ μὲν συνδιελέγοντο οὗτοι εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐπὶ τοῦ ὀλοίου ἦτο, ὡς γνωστόν, χῶμα ἐκ τῆς περσικῆς γῆς, ἠρνεῖτο τοῦτο καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι εἶναι πιστὸς δοῦλος τοῦ Πακουρίου ἐπιβεβαιῶν τοῦτο διὰ φοβερωτάτων ὄρκων· ὅτε ὅμως, λέγων ἐν τῷ μεταξύ ταῦτα, εἶχε φθάσει εἰς τὸ μέσον τῆς σκηνῆς, ὅπου πλέον ἐπάτησαν ἐπὶ κόπρου τῆς Ἀρμενίας, τότε δὲν γνωρίζω ὑπὸ τίνος ἐξαναγκασθεῖς τούτους μὲν τοὺς λόγους αἰφνιδίως μετέβαλεν εἰς τραχυτέρους, δὲν ἔπαυε δὲ πλέον νὰ ἀπειλῇ καὶ τὸν Πακούριον καὶ τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἔλεγεν ὅτι θὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τὴν ὑβρίν ταύτην εὐθύς ὡς γίνῃ αὐτὸς κύριος αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα λέγων καὶ ὥσπερ νεανίας ἀπειρηκός-

ἐκ γῆς τῆς Περσίδος ἀφίκετο· ἐνταῦθα γὰρ πάλιν ὡσπερ τινα παλινῳδίαν¹ ἄδων ἰκέτης τε ἦ· καὶ οἰκτροὺς τινὰς τῷ Πακουρίῳ προῦφερε λόγους. Ἐπεὶ δὲ ἐς χοῦν αὖθις τῶν Ἀρμενίων ἦλθεν, ἐς τὰς ἀπειλὰς ἀπεχώρησε². Καὶ πολλάκις οὕτω μεταβληθεὶς ἐφ' ἑκάτερα³ ἔκρυσσε τῶν οἰ⁴ ἀπορρήτων οὐδέν. Τότε δὴ οἱ μὲν μάγοι κατέγνωσαν αὐτοῦ ἕξ τε τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὄρκους ἠδικηκέναι, Πακούριος δὲ Βασικίου μὲν τὸ δέρμα ἐκδείρας ἀσκόν τε αὐτὸ πεποιημένος καὶ ἀχύρων ἐμπλησάμενος ὄλον ἀπεκρέμασεν ἐπὶ δένδρου τινὸς ὑψηλοῦ λίαν, τὸν μέντοι Ἀρσάκην—ἀποκτεῖναι γὰρ ἄνδρα τοῦ βασιλείου αἵματος ὄντα οὐδαμῆ εἶχεν⁵— ἐν τῷ τῆς Λήθης φρουρίῳ καθεῖρξεν.

§ 4. Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῶν τις Ἀρμενίων τῷ τε Ἀρσάκῃ ἐν τοῖς μάλιστα ἐπιτηδείων καὶ οἱ ἐπισπομένων⁶ ἐς τὰ Περσῶν ἦθη ἰόντι⁷ Πέρσαις ἐπὶ τι ἔθνος Ἰοῦσι βαρβαρικὸν ξυνεστράτευσεν. Ὅς δὴ ἀνὴρ τε ἀγαθὸς ἐν τῷ πόνῳ τούτῳ, ὄρωντος Πακουρίου τὰ ποιούμενα, γέγονε καὶ τῆς νίκης αἰτιώτατος Πέρσαις· διὸ δὴ αὐτὸν ὁ Πακούριος ὅ,τι ἂν βούλοιο αἰτεῖσθαι ἤξιου, ἰσχυρισάμενος ὅτι δὴ οὐδενὸς πρὸς αὐτοῦ ἀτυχῆσει. Ὁ δὲ ἄλλο οἱ οὐδὲν γενέσθαι ἤξιου ἢ ὥστε τὸν Ἀρσάκην ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ θεραπεῦσαι ἢ βούλοιο. Τοῦτο τὸν βασιλεῆα ἠνίασε μὲν ἐς τὰ μάλιστα, εἰ λύειν νόμον οὕτω δὴ παλαιὸν ἀναγκάζοιτο, ὅπως μέντοι παντάπασιν ἀληθίζηται, ξυνεχώρει τὴν δέησιν ἐπιτελεῖ γενέσθαι. Ἐπεὶ δὲ βασιλέως ἐπαγγεῖλαντος γέγονεν ἐν τῷ Λήθης φρουρίῳ, ἡσπάσατο μὲν τὸν Ἀρσάκην, ἄμφω δὲ ἀλλήλοις περιβαλόντες ἐθρηνησάτην τε ἠδύν τινα θρῆνον καὶ ἀπολοφυραμένω τὴν παροῦσαν τύχην⁸ μόλις ἀπ' ἀλλήλοις διαλύειν τὰς αὐτοῦ χεῖρας ἑκάτερος ἔσχεν. Ἐπεὶ δὲ τῶν ὄδυρμων ἐς κόρον ἐλθόντες ἐπαύσαντο, ἔλουσε⁹ μὲν ὁ Ἀρμένιος τὸν Ἀρσάκην καὶ τᾶλλα οὐκ' ἀπημελημένως ἐκόσμησε, σχῆμα δὲ αὐτῷ περιθέμενος τὸ βασιλεῖον ἐπὶ στιβάδος ἀνέκλινεν. Ἐνταῦθ' αὖτε τοὺς παρόντας

1 Παλινῳδία=ἐπανάληψις τῆς ψῳδῆς ἢ ἐναντία ψῳδή. 2 Προεχώρησε. 3 Δηλ. καὶ εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ εἰς τὰς ἰκεσίας. 4 Οἰ=αὐτῷ. 5 Κατὰ τοὺς περσικοὺς νόμους· ἰδὲ Ε' § 1. 6 Τοῦ ρήματος ἐφέπομαι. 7 Ἰόντι οἱ (αὐτῷ δηλ. τῷ Ἀρσάκῃ) ἐς τὰ Π. ἦθη ξυνεστράτευσεν Πέρσαις Ἰοῦσιν ἐπὶ βαρβ. τι ἔθνος. 8 Κακὴν τύχην=δυστυχίαν. 9 Περὶποίησις κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀρμενίων.

πτως φερόμενος ἔκαμνεν ὅλον τὸν περίπατον, ἕως οὗτου ἐπιστρέψας ἔφθασε πάλιν εἰς τὴν κόπρον τὴν ἐκ τῆς περσικῆς γῆς προερχομένην· διότι ἐνταῦθα πάλιν οἰονεῖ παλινφδιαν τινα κάμνων καὶ ἰκέτευε τὸν Πακούριον καὶ λόγους τινὰς ἀξιούς οἴκτου ἔλεγεν εἰς αὐτόν. Ἄφοῦ δὲ ἔφθασε πάλιν εἰς τὸ χῶμα τῶν Ἀρμενίων ἐπανήλθε πάλιν εἰς τὰς ἀπειλάς. Καὶ πολλὰς φορὰς μεταβληθεὶς τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὰς δύο διευθύνσεις δὲν ἔκρουσε τίποτε ἐκ τῶν μυστικῶν του. Τότε πλέον οἱ μὲν μάγοι κατεδίκασαν αὐτὸν ὅτι καὶ τὰς σπονδὰς ἔχει διαρρήξει καὶ τοὺς ὄρκους ἔχει παραβῆ, ὁ δὲ Πακούριος τοῦ μὲν Βασικίου τὸ δέρμα ἐκδείρας καὶ κατασκευάσας αὐτὸ ἑσκὸν καὶ πληρώσας αὐτὸ ἀχύρων τὸ ἐκρέμασεν ὀλόκληρον ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ δένδρου, τὸν δὲ Ἀρσάκην—διότι κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον καταγόμενον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος — ἐφυλάκισεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Λήθης.

§ 4. Μετὰ πάροδον δὲ χρόνου τινὸς βραδυτέρον ἐκ τῶν Ἀρμενίων τις, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν φιλάτων τοῦ Ἀρσάκη καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος, συνεξεστρώτευσε μετὰ τῶν Περσῶν πορευομένων κατὰ βαρβαρικοῦ τινος ἔθνους. Οὗτος λοιπὸν καὶ ἀνὴρ γενναῖος ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀνεδείχθη ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ τοῦ Πακουρίου, καὶ ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς νίκης εἰς τοὺς Πέρσας ἐγένετο· διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ὁ Πακούριος ἔκρινεν αὐτὸν ἀξίον νὰ ζητῆ παρ' αὐτοῦ ὅ,τιδήποτε ἠθέλε βεβαιώσας ὅτι οὐδενὸς πράγματος θὰ ἀποτύχη ἀν ζητῆ παρ' αὐτοῦ. Οὗτος δὲ οὐδὲν ἄλλο ἤξιον νὰ γίνῃ εἰς αὐτὸν ἢ ὥστε νὰ περιποιηθῆ ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὸν Ἀρσάκην ὅπως ἠθέλε. Τοῦτο ἐστενοχώρησε μὲν πάρα πολὺ τὸν βασιλέα διότι ἠναγκάζετο νὰ παραβαίῃ νόμον τόσον πολὺ παλαιόν, διὰ νὰ εἶναι ὅμως ἐντελῶς εἰλικρινῆς ἐπέτρεπε νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ παράκλησις. Ἄφοῦ δὲ πλέον, διατάξαντος τοῦ βασιλέως, ἦλθεν ὁ ἀρμένιος εἰς τὸ φρούριον τῆς Λήθης ἠσπασθῆ μὲν τὸν Ἀρσάκην, ἀμφοτέρω δὲ περιπτυχθέντες ἀλλήλους καὶ εἰς θρήνον ἐξεχύθησαν εὐχάριστον καὶ ἀφοῦ ἔκλαυσαν τὴν παρούσαν δυστυχίαν των μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθη καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς χεῖράς του ἀπὸ τὰς τοῦ ἄλλου. “Ὅτε δὲ κορεσθέντες ἐκ τῶν θρήνων ἔπαυσαν αὐτούς, ἔλουσε μὲν ὁ Ἀρμένιος τὸν φίλον του Ἀρσάκην καὶ κατὰ τὰ ἄλλα μετ' ἐπιμελείας ἐστόλισεν αὐτόν, περιβαλὼν δὲ αὐτόν διὰ τοῦ βασιλικοῦ του περιβλήματος ἔβαλεν αὐτόν νὰ καθῆσθαι ἐπὶ στρώματος. Καὶ τότε ὁ Ἀρσάκης προσέφερε γεῦμα βασιλικὸν εἰς τοὺς παρευρισκομένους ὅπως πρὸ-

Ἄρσάκης βασιλικῶς εἰστία ἦπερ εἰώθει τὰ πρότερα. Ἐν ταύτῃ τῇ θοίνῃ πολλοὶ μὲν ἐπὶ κύλικι² λόγοι ἐλέχθησαν, οἵπερ τὴν Ἄρσάκην ἰκανῶς ἤρσεσκον, πολλὰ δὲ ἄλλα ἐς μέσον ἦλθεν, ἅπερ αὐτῷ ἐν ἡδονῇ ἦν· μηκυνομένου τε τοῦ πότου ἄχρι ἐς νύκτα τῇ πρὸς ἀλλήλους ὀμιλίᾳ ὑπερφυῶς ἤσθησαν, μόλις δὲ ἀλλήλων ἀπαλλαγέντες διελύθησαν καταβεβρεγμένοι³ τῇ εὐπαθείᾳ. Τότε δὴ λέγουσι τὸν Ἄρσάκην εἰπεῖν ὡς ἡμέραν τὴν ἡδίστην διατελέσας ἐν ταύτῃ τε ξυγγενόμενος τῷ ποθεινοτάτῳ ἀνθρώπων ἀπάντων⁴ οὐκ ἂν ἔτι ἐκὼν γε εἶναι⁵ ὀποσταίῃ τὰ φαύλα τοῦ βίου⁶, καὶ ταῦτα εἰπόντα μαχαίρᾳ ἑαυτὸν διασχρήσασθαι· ἦν περ ἐν τῇ θοίνῃ ἐξεπίτηδες κεκλοφῶς ἔτυχεν, οὕτω τε σὺτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦτον δὴ τὸν Ἄρσάκην ἢ τῶν Ἀρμενίων ξυγγραφή λέγει ταύτη. ἦπερ ἐρρήθη, κχωρηκένας, καὶ τὸν νόμον τότε ἀμφὶ τῷ τῆς Λήθης φρουρίῳ λελύσθαι⁸ ἔμοι δὲ ὄθεν περ ἐξέβην ἰτέον⁹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

§ 1. Καθειρχθέντα δὴ τὸν Καβάδην ἐθεράπευεν ἡ γυνὴ ἐσιοῦσα τε παρ' αὐτὸν καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐσκομιζουσα. Ἦν δὴ ὁ τῆς εἰρκτῆς ἄρχων πειρᾶν ἤρξατο· ἦν γὰρ τὴν ὄσιν ἐς τὰ μάλιστα εὐπρεπῆς. Ὅπερ ἐπεὶ ὁ Καβάδης παρὰ τῆς γυναικὸς ἔμαθεν ἐκέλευεν ἐνιδιδόναι αὐτὴν τῷ ἀνθρώπῳ ὅτι βούλοιο χρῆσθαι¹⁰. Οὕτω δὴ τῇ γυναικὶ ἐς εὐνήν ξυνελθὼν ὁ τοῦ φρουρίου ἄρχων ἠράσθη τε αὐτῆς ἔρωτα ἐξαισίον οἶον καὶ ἀπ' αὐτοῦ¹¹ ξυνεχώρει πρὸς τὸν ἄνδρα τὰς εἰσόδους ποιεῖσθαι ὅπη ἂν αὐτῇ βουλομένη εἶη καὶ αὐθις ἐνθένδε ἀπαλλάσσεσθαι σὺδενὸς ἐμποδῶν ἰσταμένου. Ἦν δὲ τις τῶν ἐν Πέρσαις λογιμῶν Σεόσης ὄνομα, Καβάδῃ ἐς τὰ μάλιστα φίλος, ὃς ἀμφὶ τὸ φρούριον τοῦτο¹² διατριβὴν εἶχε, καιροφυλακτῶν εἴπως αὐτὸν ἐνδοθεν ἐξε-

1 Δηλ. ὅτε ἦτο ἐν τοῖς ἀνακτόροις του. 2 Με τὸ ποτήριον εἰς χεῖρας, λόγοι τοῦ ποτηριοῦ. 3 Βεβρεγμένοι=πλήρεις ἡδονῆς. 4 Ἐννοεῖ τὸν φίλον του Ἀρμένιον. 5 ἐκὼν εἶναι=ἐκουσίως. 6 Δηλ. τὴν ἐξακολουθήσῃ τῆς φυλακίσεως. 7 Διαχωρᾶμαι ἑμαυτὸν=φονεύω, σφάζω τὸν ἑαυτὸν μου. 8 Πρβλ. Ε' 1. 9 Ἰδὲ Ε' § 1. 10 Εἶναι περίεργος ἢ ἀντίληψις τοῦ Καβάδου ὡς πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν καὶ κοινωνικὴν ἠθικὴν· πρβλ. καὶ Ε' 1.—11 Δηλ. τοῦ γεγονότος. 12 Ἐννοεῖ τὸ φρούριον τῆς Λήθης.

τρον ἐσυνήθιζε *νά πράττη*. Κατὰ τὴν εὐωχίαν ταύτην πολλοὶ λόγοι διαρκοῦντος τοῦ πότου ἐλέχθησαν, οἱ ὅποιοι βεβαίως πολὺ ηὔχαριστούν τὸν Ἀρσάκην, καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα παρενεβλήθησαν, τὰ ὅποια ἦσαν εὐχάριστα εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ παρετεινέτο ἢ διασκέδασις μέχρι τῆς νυκτὸς ἐκ τῆς μεταξύ των συναναστροφῆς ηὔχαριστήθησαν ὑπερβολικῶς, μετὰ δυσκολίας δὲ ἀποχωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων ἀπῆλθον κατενθουσιασμένοι ἐκ τῆς ἀπολαύσεως. Τότε λοιπὸν λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀρσάκης εἶπεν ὅτι, ἀφοῦ διῆλθε τὴν εὐτυχεστέραν ταύτην ἡμέραν καὶ συνηνητήθη κατ' αὐτὴν μετὰ τοῦ ἀγαπητοτάτου ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, δὲν θέλει ὑπομείνει πλέον, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ, τὴν δυστυχίαν τοῦ βίου, καὶ ὅτι ἀφοῦ εἶπε ταῦτα ηὔτοκτόνησε διὰ μαχαίρας, τὴν ὁποίαν ἐπίτηδες ἐφρόντισε *νά ἔχη κρύψει* κατὰ τὴν εὐωχίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐξηφανίσθη οὗτος ἐκ τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἀφορῶντα μὲν λοιπὸν τὸν Ἀρσάκην τοῦτον βεβαίως ἢ ἱστορία τῶν Ἀρμενίων λέγει ὅτι τοιουτοτρόπως ἔχουσι γίνεαι ὅπως ἐλέχθησαν, καὶ ὅτι τότε ὁ νόμος ὁ ἀφορῶν τὸ φρούριον τῆς Λήθης παρεβιάσθη ἐγὼ δὲ πρέπει *νά ἐπανεέλθω* ἐκεῖ, ὁπόθεν ἔκαμα παρέκβασιν *καὶ *νά συνεχίσω* τὰ ἱστορικὰ γεγονότα*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

[Ὁ Καβάδης δραπετεύει τῇ βοηθείᾳ τῆς συζύγου του καὶ τοῦ φίλου του Σεόσου, γενόμενος δὲ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἐφθαλιτῶν εἰσβάλλει εἰς Περσίαν ἀνευ ἀντιστάσεως, τυφλώνει καὶ φυλακίζει τὸν βασιλέα Βλάσην, φονεύει τὸν Γουσαναστάδην καὶ ἀναλαμβάνει ἀσφαλῶς τὴν βασιλείαν του].

§ 1. Τὸν Καβάδην λοιπὸν φυλακισθέντα ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Λήθης περιεποιεῖτο ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἰσερχομένη εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ φέρουσα πρὸς αὐτὸν τὰ τροφίμα. Ταύτην τότε ἤρχισε *νά πειράξῃ* ὁ προῖστάμενος τῆς φυλακῆς· διότι ἦτο πολὺ ὠραία κατὰ τὴν ὄψιν. Τοῦτο ὅταν ἔμαθεν ὁ Καβάδης παρὰ τῆς γυναικὸς του διέτασεν αὐτὴν *νά παραδίδῃ* τὸν ἑαυτὸν της εἰς τὸν ἀνθρώπον αὐτὸν ἵνα τὴν μεταχειρίζεται ὅπως αὐτὸς ἤθελε. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ ἄρχων τοῦ φρουρίου συγχρωτισθεὶς στενῶς μετὰ τῆς γυναικὸς ἠράσθη αὐτῆς διὰ σφοδροῦ ἔρωτος καὶ ἔνεκα τούτου ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν *νά εἰσέρχεται* εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀνδρός της ὅπως αὐτὴ ἤθελε καὶ πάλιν *νά ἀπέρχεται* ἐκεῖθεν χωρὶς οὐδεὶς *νά παρεμποδίζῃ αὐτήν*. Ὑπῆρχε δὲ μετὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημός τις ὀνομα-

λέσθαι δυνήσεται. Διά δὲ τῆς γυναικὸς τῷ Καβάδῃ ἐσήμανεν ὡς ἵπποι τὲ οἱ ¹ καὶ ἄνδρες ἐν παρασκευῇ ² τυγχάνουσιν ὄντες τοῦ φρουρίου οὐ μακρὰν ἀποθεν, δηλώσας τι χωρίον ³ αὐτῷ. Καί ποτε νυκτὸς ἐπιλαβούσης ⁴ ἀνέπεισε τὴν γυναῖκα Καβάδης ἐσθῆτα μὲν αὐτῷ τὴν οἰκίαν δοῦναι, τὰ δὲ αὐτοῦ ἀμπεχομένην ⁵ ἱμάτια ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς ἀντ' αὐτοῦ καθῆσθαι, οὐπερ ⁶ οὗτος ἐκάθητο. Οὐ τῷ μὲν οὖν Καβάδης ἀπηλλάττετο τοῦ δεσμοτηρίου. Κατιδόντες δὲ αὐτὸν οἷς ἡ φυλακὴ αὕτη ἐπέκειτο ⁷ τὴν γυναῖκα ὑπετόπαζον εἶναι ταῦτα τοι οὐτε κωλύειν οὐτε ἄλλως αὐτὸν ⁸ ἐνοχλεῖν ἔγνωσαν. Ἄμα δὲ ἡμέρᾳ τὴν γυναῖκα ⁹ ἐς τὸ δωμάτιον ἐν τοῖς τοῦ ἀνδρὸς ἱματίοις ἰδόντες καὶ μακρὰν ἀπολελειμμένοι τοῦ ἀληθοῦς ζῶντο Καβάδην ἐνταῦθα ¹⁰ εἶναι ἢ τε δόκησις ¹¹ αὕτη ἐν ἡμέραις συχναῖς ἤκμαζεν, ἕως Καβάδης πόρρω που γῆς ἐγεγόνει. Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῇ γυναικὶ ξυνεχθέντα, ἐπεὶ εἰς φῶς ἡ ἐπιβουλὴ ἦλθε, καὶ ὄντινα αὐτὴν ¹² τρόπον ἐκόλασαν, ἐς τὸ ἀκριβὲς οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οὐ γὰρ ὁμολογοῦσι Πέρσαι ἀλλήλοισι· διὸ δὴ αὐτὰ λέγειν ἀφήμι.

§ 2. Καβάδης δὲ λαθῶν ἀπαντας ξὺν τῷ Σεόσῃ ἐς Οὐίνους τοὺς Ἐφθαλίτας ¹³ ἀφίκετο καὶ αὐτῷ τὴν παῖδα γυναῖκα ὁ βασιλεὺς γαμετὴν δίδωσιν οὕτω τε στρατεύμα λόγου πολλοῦ ἀξιὸν ἄτε κηδεστῆ ἐπὶ Πέρσας ξυνέπεμψε. Τούτῳ τῷ στρατῷ Πέρσαι ὑπαντιάζειν οὐδαμῆ ἤθελον ¹⁴, ἀλλ' ἄλλος ἄλλη ἐς φυγὴν ἄρμηντο.

§ 3. Ἐπεὶ δὲ ὁ Καβάδης ἐν τῇ χώρᾳ ἐγένετο, ἐνθα ὁ Γουσαναστάδης τὴν ἀρχὴν εἶχεν, εἶπε τῶν ἐπιτηδείων τισὶν ὡς χαναράγγην καταστήσεται ἐκεῖνον, ὅς ἂν αὐτῷ Περσῶν πρῶτος ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐς ὄψιν ἤκων ὑπουργεῖν βούλοιο. Εἰπόντι δὲ οἱ μετέμελεν ἤδη τοῦ λόγου, ἐπεὶ νόμος αὐτὸν ἐσθῆι ¹⁵, ὅς δὴ οὐκ ἔῤ Πέρσαις ἐς τοὺς ἀλλοτρίους τὰς ἀρχὰς φέρεσθαι, ἀλλ' οἷς ἡ τιμὴ ἐκάστη κατὰ γένος προσήκει· ἔδεισε γὰρ μὴ τις

1 Οἱ=αὐτῷ. 2 Ἐπιτηδες ὁ Σεόσης εἶχε φέρει ἐκεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἵππους ἵνα διευκολύνῃ τὴν δραπέτευσιν τοῦ φίλου του. 3 Ὅπου παρήμενον οἱ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι. 4 Ἐπελθούσης. 5 ἀμπέχομαι=ἐνδύομαι. 6 Ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ. 7 Δηλ. οἱ φύλακες τοῦ Καβάδου. 8 Δηλ. τὸν Καβάδην ἐνδεδυμένον γυναικεῖα κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς φυλακῆς. 9 Ἐνδεδυμένην ἀνδρικά. 10 Δηλ. ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ. 11 Ἡ πλάνη αὕτη. 12 Δηλ. τὴν γυναῖκα. 13 Ἴδὲ Γ' § 1 κλπ. καὶ Δ' 4. 14 Διότι εἶχον ὑπ' ὄψει των τὸ πάθημά των περὶ οὐ ἰδὲ κερ. Δ' § 1-5. 15 Αὐτὸν ἐσθῆι=ἐς αὐτὸν ἦει.

ζόμενος Σεόσης, στενωτάτος φίλος τοῦ Καβάδου, ὁ ὁποῖος παρέ-
μενε πέριξ τοῦ φρουρίου τούτου καιροφυλακτῶν μήπως δυνηθῆ νὰ
ἐξαγάγῃ αὐτὸν ἐκ τῆς φυλακῆς. Διὰ δὲ τῆς γυναικὸς ἀνήγγειλεν εἰς Π
τὸν Καβάδην ὅτι τυχαίνει νὰ ἔχῃ αὐτὸς ἐτοιμοὺς ἵππους καὶ ἀν-
θρώπους ὅχι μακρὰν ἀπὸ τοῦ φρουρίου, δηλώσας εἰς αὐτὸν τό-
πον τινα. Μίαν ἡμέραν λοιπὸν ἀφοῦ ἐνύκτωσεν ἔπεισεν ὁ Καβά-
δης τὴν γυναῖκά του νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἰδικόν της φόρεμα,
αὐτῇ δὲ ἀφοῦ ἐνδυθῆ τὰ ἰδικά του ἐνδύματα νὰ κάθηται ἐντὸς
τῆς εἰρκτῆς ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἐκάθητο αὐτός. Τοιουτοτρόπως
μὲν λοιπὸν ὁ Καβάδης ἀπεμακρύνετο ἐκ τῆς φυλακῆς. Ὅτε δὲ
παρητήρησαν αὐτὸν ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φύ-
λαξις αὕτη, ὑπέθετον ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ γυνή διὰ τοῦτο βεβαίως
δὲν ἐσκέφθησαν οὔτε νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν οὔτε ἄλλως πως νὰ
ἐνοχλῶσιν αὐτόν. Ὅτε δὲ ἐξημέρωσεν ἰδόντες τὴν γυναῖκα ἐν τῷ
δωματίῳ περιβεβλημένην τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀνδρὸς καὶ πολὺν ἀπέ-
χοντες ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνοήσωσι τὴν ἀλήθειαν, ἐνόμιζον ὅτι εἶναι ἐκεῖ
ὁ Καβάδης· καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐπεκράτει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας,
ἕως ὅτου ὁ Καβάδης εἶχε φθάσει πλέον εἰς μεμακρυσμένον μέρος
τῆς χώρας. Τὰ μὲν λοιπὸν συμβάντα ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτήν,
ὅταν ὁ δόλος ἀπεκαλύφθη, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐτιμώρησαν αὐ-
τήν, ἀκριβῶς δὲν δύναμαι νὰ εἶπω· διότι οἱ Πέρσαι δὲν συμφω-
νοῦσι μεταξύ των ὡς πρὸς ταῦτα· διὰ τοῦτο λοιπὸν παραλείπω νὰ
ἀναφέρω αὐτά.

§ 2. Ὁ δὲ Καβάδης διαφυγὼν τὴν προσοχὴν ὄλων μετὰ τοῦ
φίλου του Σεόσου ἤλθεν εἰς τοὺς Οὐννοὺς τοὺς Ἐφθαλίτας καὶ ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἐφθαλιτῶν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν κόρην του ὡς γυ-
ναῖκα καὶ τοιουτοτρόπως ἔστειλε καὶ στρατεύμα ἀξιόλογον μαζὶ
μὲ αὐτὸν ὡς γαμβρόν του. Ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τούτου οἱ Πέρ-
σαι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελον νὰ ἀντιτάσσωνται, ἀλλ' ἀμέσως
ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἄλλος εἰς ἄλλο μέρος καὶ ἄλλος εἰς ἄλλο.

§ 3. Ὅτε δὲ ὁ Καβάδης ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν ἐν τῇ ὁποίᾳ
εἶχε τὴν διοίκησιν ὁ Γουσαναστάδης εἶπεν εἰς τινὰς ἐκ τῶν συγ-
γενῶν αὐτοῦ ὅτι θὰ διορίσῃ στρατηγὸν ἐκεῖνον ἐκ τῶν Περσῶν,
ὅστις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην παρουσιαζόμενος πρῶτος εἰς αὐτὸν
θὰ ἤθελε νὰ προσφέρῃ αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἀλλὰ μόλις εἶπε
τὸν λόγον τοῦτον ἀμέσως μετενόησε, διότι ἀμέσως τότε εἰσῆρχετο
εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ὁ περσικὸς νόμος ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, δὲν
ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Πέρσας νὰ προσφέρωσι τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς

ἤκοιτο ἐς αὐτὸν πρῶτος τῷ χαναράγγῃ οὐ ξυγγενῆς ὢν, τὸν τε νόμον ἀναγκάζοιτο λύειν, ὅπως αὐτὸς ἀληθίζεται ¹. Ταῦτα δὲ οἱ ἐν νῷ ἔχοντι ξυνέβη τις τύχη ὥστε μὴ τὸν νόμον ἀτιμάζοντι ἀληθεῖ εἶναι ². Ἔτυχε γὰρ πρῶτος Ἀδεργουδουνβάδης ἐς αὐτὸν ἦκων, νεανίας ἀνὴρ, ξυγγενῆς τε ὢν τῷ Γουσαναστάδῃ καὶ διαφερόντως ἀγαθὸς τὰ πολέμια. "Ὅς δὴ δεσπότην τε προσεῖπε" Καβάδην καὶ βασιλέα προσεκύνησε ³ πρῶτος, ἐδεῖτο τε οἱ ἅτε δούλῳ ὅ,τι βούλοιο χρῆσθαι. Καβάδης οὖν ἐν τοῖς βασιλείοις οὐδενὶ πόνῳ γενόμενος ἔρημόν ⁴ τε Βλάσῃν τῶν ἀμυνομένων λαβῶν ἐξετύφλωσε τρόπῳ δὴ ὅτῳ τυφλοὺς οἱ Πέρσαι ποιεῖν τοὺς κακούργους εἰώθασιν, ἔλαιον ἔψοντες ⁵ καὶ αὐτὸ ὡς μάλιστα ζέον ἐς τοὺς ὀφθαλμούς οὔτι μύοντας ἔπιχέοντες, ἢ περόνην τινὰ σιδηρὰν πυρακτοῦντες ταύτη τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἐντὸς χρίοντες, καὶ τὸ λοιπὸν ἐν φυλακῇ εἶχεν, ἄρξαντα Περσῶν ἑνιαυτοὺς δύο. Καὶ τὸν μὲν Γουσαναστάδην κτείνας τὸν Ἀδεργουδουνβάδην ἀντὶ αὐτοῦ κατεστήσατο ἐπὶ τῆς τοῦ χαναράγγου ἀρχῆς, τὸν δὲ Σεόσῃν ἀδρασταδαρانشαλάνην ⁶ εὐθύς ἀνεῖπε ⁷ δύναται δὲ τοῦτο τὸν ἐπὶ ἀρχαῖς τε ὁμοῦ καὶ στρατιώταις ἅπασιν ἐφεστῶτα. Ταύτην ὁ Σεόσης τὴν ἀρχὴν πρῶτος τε καὶ μόνος ἐν Πέρσαις ἔσχεν· οὔτε γὰρ πρότερον οὔτε ὕστερόν τινι γέγονε. Τὴν τε βασιλείαν ὁ Καβάδης ἐκρατύνατο καὶ ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ διεφύλαξεν· ἦν γὰρ ἀγχίνους τε καὶ δραστήριος οὐδενὸς ἦσσαν.

1. Τηρήση τὸν λόγον του καὶ μὴ γίνῃ ψεύστης εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του. Νὰ εἶναι ἀληθῆς καὶ ὄχι ψεύστης (ἐν νῷ ἔχοντι... ἀληθεῖ εἶναι). 3 Προσαγορεύω. 4 Κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Περσῶν ἅτινα διετήρησε μέχρι ἐσχάτως σχεδὸν καὶ τὸ τουρκικὸν Κράτος. 5 Διότι οἱ στρατιῶται φοβηθέντες τὸν στρατὸν τῶν Ἐφθαλιτῶν ἐγκατέλειψαν τὸν βασιλέα των Βλάσῃν μὴ θέλοντες ἄλλως νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ πρῶην βασιλέως των Καβάδου. 6 Ἐψω=βράζω. 8 Μύω (μῦς)=κλείω τοὺς ὀφθαλμούς. 8 Εἶδος τι πρωθυπουργοῦ σήμερον. 9 Ἀναγορεύω.

τῆς χώρας εἰς τοὺς ξένους ἄλλ' ἐπιβάλλει νὰ προσφέρωσιν αὐτὰς εἰς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει ἐκάστη ἀναλόγως τῆς γενεαλογικῆς καταγωγῆς του· διότι ἐφοβήθη μήπως ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν πρῶτος ἄνθρωπός τις ὅστις δὲν ἦτο συγγενὴς τοῦ στρατηγοῦ Γουσαναστάδου καὶ οὕτω ἀναγκάζεται νὰ παραβαίῃ τὸν νόμον διὰ νὰ εἶναι αὐτὸς συνεπὴς εἰς τὸν λόγον του. Ἐνῶ δὲ αὐτὸς εἶχε κατὰ νοῦν ταῦτα συνέβη μία καλὴ σύμπτωσις ὥστε χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὸν νόμον νὰ κρατῇ τὸν λόγον του· ἔτυχε δηλ. νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν πρῶτος ὁ Ἀδεργουδουνβιάδης, ἀνὴρ νεαρός, ὅστις ἦτο συγγενὴς τοῦ Γουσαναστάδου καὶ ἐξόχως τέλειος εἰς τὰ πολεμικά. Οὗτος λοιπὸν πρῶτος ὡς δεσπότην προσηγόρευσε τὸν Καβάδην καὶ ὡς βασιλέα προσεκύνησεν αὐτὸν καὶ συγχρόνως παρεκάλει τοῦτον νὰ μεταχειρίζεται αὐτὸν ὡς δοῦλον ὅπως ἤθελεν. Ὁ Καβάδης λοιπὸν ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἄνευ οὐδενὸς κόπου καὶ εὐρῶν τὸν Βλάσῃν ἐστερημένον ὑπερασπιστῶν ἐτύφλωσεν αὐτὸν ἐντελῶς διὰ τοῦ τρόπου, ὡς γνωστόν, ἐκείνου διὰ τοῦ ὁποίου συνηθίζουσιν οἱ Πέρσαι νὰ τυφλώνωσι τοὺς κακούργους, βράζοντες δηλ. ἔλαιον καὶ χύνοντες αὐτὸ θερμότατον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐχὶ κλειστοὺς ὀπωσδήποτε κρατουμένους, ἢ θερμαίνοντες μέχρι πυρακτώσεως περόνην σιδηρᾶν καὶ προστρίβοντες δι' αὐτῆς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ οὕτω ἐκράτει αὐτὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀφοῦ ἐβασίλευσε τῶν Περσῶν ἐπὶ δύο ἔτη. Καὶ τὸν μὲν Γουσαναστάδην φονεύσας διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν θέσιν του στρατηγοῦ τὸν Ἀδεργουδουνβιάδην, τὸν δὲ Σεόσῃν ἀμέσως ἀνεκέρυξεν ἀδρασταδαρσάλανην· σημαίνει δὲ ἡ λέξις αὕτη τὸν προϊστάμενον ὄλων τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ὁμοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν. Τοῦτο τὸ ἀξίωμα πρῶτος καὶ μόνος μεταξὺ τῶν Περσῶν ἔλαβεν ὁ Σεόσῃς· διότι οὔτε πρότερον ἔγινε τοῦτο εἰς ἄλλον τινὰ οὔτε βραδύτερον. Καὶ τὴν βασιλείαν ὁ Καβάδης οὕτω ἐστερέωσε καὶ ἀσφαλῶς διετήρησε· διότι καὶ ταχείας ἀντιλήψεως ἄνθρωπος ἦτο καὶ δραστήριος οὐδενὸς ἄλλου ὀλιγώτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

§ 1 Ὀλίγω δὲ ὕστερον χρήματα Καβάδης τῷ τῶν Ἐφθαλι-
τῶν βασιλεῖ ὤφειλεν, ἅπερ, ἐπεὶ ἀποτινῦναι οἱ οὐχ οἷός τ' ἦν,
Ἐναστάσιον ἰ τὸν Ῥωμαίων ἂ αὐτοκράτορα ἦται ἂ ταῦτα οἱ δα-
νεῖσαι τὰ χρήματα. Ὁ δὲ κοινολογησάμενος τῶν ἐπιτηδείων
τισὶν ἐπυνθάνετο εἶγε οἱ ταῦτα ποιητέα εἴη, οἱ δ' αὐτὸν το συμ-
βόλαιον ποιῆσθαι οὐκ εἶων ἀξύμφορον γὰρ ἀπέφαινον εἶναι
βεβαιοτέραν τοῖς πολεμίοις ἂ χρήμασιν οἰκείοις ἐς τοὺς Ἐφθαλι-
τας τὴν φιλίαν ποιήσασθαι, εὗς δὴ ἐς ἀλλήλους ξυγκρούειν ὅτι
μάλιστα σφίσιν ἄμεινον εἶναι. Διὸ δὴ Καβάδης ἐξ αἰτίας οὐδε-
μιᾶς ἔγνω ἐπὶ Ῥωμαίους στροτεύεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτάγ-
γελος ἂ Ἀρμενίων ἂ τῇ χώρᾳ ἐπήληθε καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ ἐξ ἐπι-
δρομῆς ληισάμενος ἐς Ἀμιδαν ἂ πόλιν ἐν Μεσοποταμίᾳ κειμέ-
νην ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἀφίκετο, ἧς δὴ χεიმῶνος ὥρᾳ ἐς πολιορ-
κίαν καθίστατο. Ἀμιδηνοὶ δὲ στρατιωτῶν μὲν, ἅτε ἐν εἰρήνῃ καὶ
ἀγαθοῖς πράγμασιν, οὐ παρόντων σφίσι καὶ ἄλλως δὲ ἀπαρά-
σκευοὶ παντάπασιν ὄντες ὅμως τοῖς πολεμίοις ὡς ἠκιστα προσ-
χωρεῖν ἤθελον, ἀλλὰ τοῖς τε κινδύνοις καὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ παρὰ
δόξαν ἀντείχον.

§ 2. Ἦν δὲ τις ἐν Σύροις ἀνὴρ δίκαιος, Ἰάκωβος ὄνομα,
ᾧ τὰ εἰς τὸ θεῖον ἐς τὸ ἀκριβὲς ἦσκητο. Οὗτος ἐν χωρίῳ Ἐνδιή-
λων ἂ, διέχοντι Ἀμιδης ἡμέρας ὀδόν, πολλοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις
αὐτὸν καθεῖρξεν, ὅπως δὴ ἀδεέστερον τὰ ἐς τὴν εὐσέβειαν μελε-

1 Ὁ Ἐναστάσιος ἦτο αὐτοκράτωρ τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους τὸ 491-518, μετ' αὐτὸν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰουστινός Α' (518-527) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰουστινιανὸς (527-565). 2 Ῥωμαῖοι=βυζαντινοὶ Ἐλληνες. 3 Αἱ σχέσεις Περσῶν καὶ Βυζαντινῶν ἦσαν καλαὶ ἔνεκα τοῦ παλαιότερου συνδέσμου ὃν εἶχον ἀπὸ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἰσδιγέρδου ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου. Ἰδ. Β'.— 4 Οἱ Πέρσαι παρ' ὅλας τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ἐθεωροῦντο πάντοτε φυσικοὶ ἐχθροὶ αὐτῶν. 5 Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀναγγείλας τὴν ἐισβολὴν, ἄνευ προειδοποιήσεως. 6 Ἡ Ἀρμενία ἦτο μεγάλη χώρα τῆς Ἀσίας πέραν τῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ Καυκάσου, Μεσοποταμίας καὶ Συρίας κατοικουμένη ὑπὸ λαῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων, ὃν ἐξεῖχον οἱ Κοῦρδοι (Καρδοῦχοι). 7 Ὁ Καβάδης ἐπετέθη κατὰ τῆς Ἀμιδης, ἧτις ἀνῆκεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἵνα λάβῃ ἐκεῖθεν χρήματα μετὰ τὴν ἀρῆσιν τοῦ Ἐναστασίου νὰ δανεῖσθαι αὐτόν. Τοῦτο γίνεται βραδύτερον ἀφορμῇ κηρύξεως πολέμου μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν. 8 Τὰ Ἐνδιήλα ἦσαν τοποθεσία τις παρὰ τὴν Ἀμιδαν ὀνομαστὴ γενομένη ἐκ τῆς ἀσκησίας τοῦ Ἰακώβου, ὅστις ἦτο ἐρημίτης Χριστιανός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

[Ὁ Καβάδης ζητήσας καὶ μὴ λαβὼν δάνειον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Αναστασίου κηρύττει πόλεμον κατὰ τοῦ βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ πολιορκεῖ τὴν πόλιν Ἀμιδαν. Τὸ θαῦμα τοῦ ἐρημίτου Ἰακώβου. Τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμίδης ἐπεισόδια καὶ πολεμικὰ μέσα. Αἱ ἐταῖραι τῆς Ἀμίδης καὶ ἡ πρόβλεψις τῶν μάγων Περσῶν. Ἡ φρουρὰ τῶν μοναχῶν καὶ ἡ ἀμέλεια αὐτῶν. Ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως καὶ ἡ σφαγὴ τῶν κατοίκων. Ἡ ἐπέμβασις τοῦ ἱερέως καὶ ἡ κατάπαυσις τῆς σφαγῆς. Ἡ αἰχμαλωσία τῶν κατοίκων καὶ ἡ εὐεργεσία τοῦ Ἀναστασίου].

§ 1. Ὀλίγον δὲ βραδύτερον ὁ Καβάδης ὤφειλε χρήματα εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἐφθαλιτῶν, τὰ ὅποια ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ παρεκάλει τὸν Ἀναστάσιον τὸν βασιλέα τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων νὰ δανείσῃ εἰς αὐτόν. Οὗτος δὲ καταστήσας τὸ *πρᾶγμα* γνωστὸν εἰς τινὰς τῶν φίλων του ἐζήτηε νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν ἂν ἔπρεπεν αὐτὸς νὰ πράξῃ ταῦτα, οὗτοι δὲ δὲν ἄφινον αὐτὸν νὰ συνάψῃ τὸ δάνειον τοῦτο· διότι ἀπεδείκνυον ὅτι δὲν συμφέρει νὰ καταστήσῃ διὰ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων ἀσφαλεστέραν τὴν φιλίαν τῶν πολεμίων του πρὸς τοὺς Ἐφθαλίτας, τοὺς ὁποίους βεβαίως ἦτο προτιμότερον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ φέρωσιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς ἀλλήλους ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον. Διὰ τοῦτο λοιτὸν χωρὶς καμμίαν αἰτίαν ἀπεφάσισεν ὁ Καβάδης νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων. Καὶ πρῶτον μὲν εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων χωρὶς νὰ προειδοποιήσῃ αὐτοὺς καὶ ἀφοῦ δι' ἐφόδου αἰφνιδιαστικῆς ἐλεηλάτησε πολλὰ μέρη αὐτῆς ἔφθασεν αἰφνιδίως εἰς τὴν Ἀμιδαν, πόλιν κειμένην ἐν Μεσοποταμίᾳ, τὴν πολιορκίαν τῆς ὁποίας ἤρχιζεν ἤδη ἐν καιρῷ χειμῶνος. Οἱ δὲ Ἀμιδηνοὶ ἂν καὶ δὲν διέθετον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στρατιώτας, διότι διετέλουν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν εὐτυχίᾳ, καὶ ἂν καὶ ἦσαν ἄλλως τε ἐντελῶς ἀπαρασκευάστοι, ὅμως πάρα πολὺ ὀλίγην διάθεσιν εἶχον νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν ἐδείκνυον μεγάλην ἀντοχὴν καὶ εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὰς τάλαιπωρίας τοῦ πολέμου.

§ 2. Ὑπῆρχε δὲ τότε ἐν Συρίᾳ ἀνὴρ τις δίκαιος ὀνομαζόμενος Ἰακώβος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀσκηθῆ τελείως εἰς τὰ θεῖα πράγματα. Οὗτος ἀπέκλεισε τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ πολλῶν πρότερον χρόνων εἰς ἕνα ἀγρὸν τῶν Ἐνδιήλων, ὅστις ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς Ἀμίδης ἀπόστα-

τῶν δύνηται. Καί αὐτοὶ οἱ ταύτη ἄνθρωποι ὑπουργοῦντες τῆ γνῶμη δρυφράκτοις τισὶ περιέβαλον, οὐ ζυνημμένοις μέντοι ἀλλὰ χωρὶς πεπηγούσιν ἀλλήλων, ὥστε ὄραν τε τοὺς προσιόντας καὶ ξυγγίγνεσθαι οἶόν τε εἶναι. Καὶ τέγος τι αὐτῷ ἐτεκτῆναντο βραχὺ ὕπερθεν, ὅσον δμβρους τε καὶ νιφετοὺς ἀποκρούεσθαι. Ἐνταῦθα οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐκ παλαιοῦ καθῆστο ἰ πνίγει² μὲν ἢ ψύχει ὡς ἥκιστα εἴκων³ σπέρμασι δέ τισιν ἀποζῶν, οἷσπερ οὐ καθ' ἡμέραν ἀλλὰ χρόνου πολλοῦ σιτίζεσθαι εἰώθει. Τοῦτον οὖν τὸν Ἰάκωβον τῶν τινες Ἐφθαλιτῶν καταθέοντες τὰ ἐκείνη χωρία εἶδον καὶ τόξα σπουδῆ πολλῇ ἐντεινόμενοι βάλλειν ἤθελον⁴. Πᾶσι δὲ ἀκίνητοι αἱ χεῖρες γεγонуῖται τὰ τόξα ἐνεργεῖν οὐδαμῆ εἶχον⁵. Ὅπερ ἐπεὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ περιφερόμενον ἐς Καβάδην ἦλθεν, αὐτόπτης γενέσθαι ὁ Καβάδης τοῦ ἔργου ἐβούλετο, ἰδὼν τε ἐν θάμβει μεγάλῳ ζῦν Περσῶν τοῖς παροῦσιν ἐγένετο καὶ τὸν Ἰάκωβον ἐλιπάρει ἀφεῖναι τοῖς βαρβάροις τὸ ἔγκλημα⁶. Ὁ δὲ ἀφῆκέ τε λόγῳ ἐνὶ καὶ τὰ δεινὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐλέλυτο. Καβάδης μὲν οὖν αἰτεῖν τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν, τι ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη, χρήματα οἰόμενος αὐτὸν μεγάλα αἰτήσειν, καὶ τι καὶ νεανιευσάμενος ὡς οὐδενὸς πρὸς αὐτοῦ ἀτυχῆσει. Ὁ δὲ οἱ τοὺς ἀνθρώπους ἐδειτο χαρίζεσθαι ὅσοι ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ καταφεύγοντες παρ' αὐτὸν ἴκωνται⁷. Ταύτην Καβάδης τὴν δέησιν ἐπιτελῆ ἐποίηι καὶ γράμματα ἐδίδου τῆς ἀσφαλείας ἐνέχυρα. Πολλοὶ γοῦν πανταχόθεν ξυρρέοντες ἐνταῦθα ἐσώζοντο· περιβόητος γὰρ ἡ πρῶξις ἐγένετο. Ταῦτα μὲν ὤδε πῆ ἔσχεν.

§ 3. Καβάδης δὲ Ἄμιδαν πολιορκῶν κριὸν⁸ τὴν μηχανὴν πανταχόσε τοῦ περιβόλου προσέβαλε. Καὶ Ἄμιδηνοὶ μὲν τὴν ἐμβολὴν αἰεὶ δοκοῖς τισιν ἐγκαρσίαις ἀνέστελλον, ὁ δὲ οὐκ ἀνῆκεν ἕως ταύτη ἀνάλωτον εἶναι τὸ τεῖχος ἔγνω· πολλάκις γὰρ ξυμβαλῶν καθελεῖν τι τοῦ περιβόλου ἢ κατασεισῆαι ἥκιστα

1. Κάθημαι. 2. Τὸ πνίγος=ὁ καύσων. 3. Ὑποχωρῶν. 4. Διότι ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς ἐπικίνδυνόν τινα ληστήν. 5. Τὸ θαῦμα τοῦτο ἐξέπληξε πάντας. 6. Δηλ. τὴν ἀπόπειραν νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν ἀγνωσοῦντες περὶ τίνος πρόκειται. 7. Ὁ Ἰάκωβος ἐξήτησε νὰ προστατεύσῃ τὰ θύματα τοῦ πολέμου ἐκ φιλοανθρωπίας. Ἦτο χριστιανὸς ἀσκητῆς ὄσιος, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς δὲν διασαφῆ τοῦτο κατὰ τὴν συνήθειάν του. Ἰδὲ βίον Προκοπίου. 8. Πολιορκητικὴ μηχανὴ τῶν ἀρχαίων χρήσιμος εἰς διάρρηξιν καὶ κρήμνισιν τῶν τευχῶν.

σιν μιᾶς ἡμέρας ἵνα δύναται βεβαίως ἐκεῖ νὰ καταγίνεται μετὰ μεγαλυτέρας ἀμεριμνησίας εἰς τὰ ζητήματα τῆς εὐσεβείας. Καὶ οἱ ἐκεῖ περὶε διαμένοντες ἄνθρωποι ὑποβοηθοῦντες τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ περιέβαλον αὐτὸν διὰ τινος φράκτου ἐκ ξύλων οὐχὶ συνεχομένων βεβαίως ἀλλὰ χωριστὰ ἐμπεπηγμένων εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε νὰ βλέπουν αὐτὸν οἱ προσερχόμενοι ἐκεῖ καὶ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ συνδιαλέγωνται μετ' αὐτοῦ. Καὶ μικρὰν δέ τινα στέγην ἄνωθεν αὐτοῦ κατεσκεύασαν τόσῃν ὥστε νὰ παρεμποδίζῃ τὴν βροχὴν καὶ τὴν χιόνα δι' αὐτόν. Ἐνταῦθα εἶχε τοποθετηθῆ ἀπὸ πολλοῦ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀντέχων πάρα πολὺ εἰς τὸν καύσωνα ἢ εἰς τὸ ψύχος, ζῶν δὲ δι' ὀλίγων ὀσπρίων, δι' ὧν οὐχὶ καθ' ἡμέραν ἀλλὰ κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα συνήθως ἐτρέφετο. Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἰάκωβον Ἐφθαλῖται τινες κάμνοντες ἐπιδρομὰς εἰς τὰ ἐκεῖ μέρη εἶδον καὶ ἐτοιμάσαντες μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὰ τόξα των ἤθελον νὰ ἀκοντίζωσιν. Ἀλλὰ αἱ χεῖρες πάντων γενομένην ἀκίνητοι δὲν ἠδύνατο νὰ κινῶσι τὰ τόξα. Τοῦτο ἀφοῦ διαδιδόμενον ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Καβάδου, ἤθελεν οὗτος νὰ ἴδῃ ἰδίῳις ὄμμασι τὸ θαῦμα καὶ ἀφοῦ εἶδεν αὐτὸ ἐξεπλάγῃ πολὺ μετὰ τῶν παρευρισκομένων ἄλλων Περσῶν καὶ παρεκάλει ἐπιμόνως τὸν Ἰάκωβον νὰ συγχωρήσῃ εἰς τοὺς βαρβάρους τὸ σφάλμα των τοῦτο. Οὗτος δὲ δι' ἑνὸς λόγου συνεχώρησεν αὐτοὺς καὶ ἀμέσως τὸ πάθημα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν κατέπαυσεν. Ὁ Καβάδης μὲν λοιπὸν διέταξε νὰ ζητῆ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅτι δῆποτε ἤθελε παρ' αὐτοῦ, ἔχων τὴν ιδέαν ὅτι αὐτὸς θὰ ζητήσῃ μεγάλην ποσότητα χρημάτων, καὶ πρὸς τούτοις ἀπερισκέπτως πως ὑποσχθεῖς ὅτι οὐδεμία πρὸς αὐτὸν παράκλησις του θὰ ἀποτύχῃ. Οὗτος δὲ παρεκάλει αὐτὸν νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἔρχονται πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς καταφύγιον. Ταύτην τὴν παράκλησιν ὁ Καβάδης ἐξετέλει καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ἐπίσημα ἔγγραφα ὡς ἐνέχυρα χάριν τῆς ἀσφαλείας. Πολλοὶ λοιπὸν ἄνθρωποι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν προσερχόμενοι ἐκεῖ ἐσφύζοντο· διότι ἡ πρᾶξις αὕτη ἐγένετο πασιγνωστος. Ταῦτα μὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγένοντο.

§ 3. Ὁ δὲ Καβάδης πολιορκῶν τὴν Ἀμιδαν προσεπάθησε νὰ προσβάλλῃ τὸν τοῦ τείχους περὶβολον εἰς ὅλα τὰ μέρη διὰ τοῦ μηχανήματος τοῦ καλομένου κριοῦ. Καὶ οἱ μὲν Ἀμιδηνοὶ ἀπέκρουον τὴν προσβολὴν ταύτην ἐκάστοτε διὰ δοκῶν, ἐγκαρσίως ριπτομένων ἄνωθεν, οὗτος δὲ δὲν ἔπαυσε τὴν πολιορκίαν εἰ μὴ ἀφοῦ ἐνόησεν ὅτι τὸ τεῖχος δὲν δύναται νὰ κυριευθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

ἴσχυσεν· οὕτως ἀσφαλῶς ἡ οἰκοδομία τοῖς δειμαμένοις τῶν παλαιῶν εἴργαστο. Τούτου¹ δὲ Καβάδης ἀποτυχῶν λόφον τινὰ χειροποίητον² ἐπιτελιχισμα τῇ πόλει ἐποίει, μέτρῳ πολλῷ ὑπεραίροντα τοῦ τείχους τὸ μήκος· οἳ τε πολιορκούμενοι ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀρξάμενοι κατώρυχα μέχρις ἐς τὸν λόφον ἐποίουν καὶ λάθρα³ ἐνθένδε τὸν χοῦν ἐκφοροῦντες, κενὰ ἐπὶ πλείστον τὰ ἐντὸς τοῦ λόφου εἰργάσαντο· τὰ μέντοι ἐκτὸς ἐφ' οὐπερ ἐγγόνει σχήματος ἔμενον οὐδενὶ αἴσθησιν παρεχόμενα τοῦ πρασσομένου. Πολλοὶ μὲν οὖν Πέρσαι ὡσπερ ἐπ' ἀσφαλοῦς ἀναβαίνοντες ἐν τε τῇ ἄκρᾳ⁴ ἐγένοντο καὶ βάλλειν ἐνθένδε κατὰ κορυφὴν⁵ τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ διενοοῦντο. Τοῦ δὲ δμίλου δρόμῳ ἐπιρρέοντος ἐκπεσῶν ὁ λόφος ἐκ τοῦ αἰφνιδίου σχεδὸν τι ἅπαντας ἔκτεινε. Καβάδης δὲ τοῖς παροῦσιν ἀπορούμενος τὴν προεδρεῖαν διαλύειν ἔγνω καὶ τῷ στρατοπέδῳ ἀναχωρεῖν ἐς τὴν ὕστεράαν ἐπήγγειλε. Τότε δὴ οἱ πολιορκούμενοι, ἅτε τοῦ κινδύνου ἀφροντιστήσαντες, πολλὰ τοὺς βαρβάρους⁶ ξὺν γέλῳτι ἀπὸ τοῦ περιβόλου ἐτόθαζον· καὶ τινες ἑταῖραι ἀνεγκύσασαι κόσμῳ οὐδενὶ τὴν ἐσθῆτα⁷ Καβάδῃ ἀγχιστά⁸ που ἐστηκότι ἐδείκνυον ὅσα τῶν γυναικῶν γυμνά φανῆναι ἀνδράσιν οὐ θέμις⁹. "Ὅπερ κατιδόντες οἱ μάγοι· τῷ τε βασιλεῖ ἐς ὄψιν ἦλθον καὶ τὴν ἀναχωρησιν ἐκώλυον, ξυμβάλλειν¹⁰ ἰσχυριζόμενοι τῷ γεγονότι ὡς ἅπαντα Καβάδῃ Ἀμιδηνοὶ τὰ τε ἀπόρρητα καὶ κρυπτόμενα οὐκ ἐς μακρὰν δεῖξουσιν. Οὕτω μὲν τὸ τῶν Περσῶν στρατόπεδον¹⁰ αὐτοῦ ἔμεινεν.

§ 4. Ἡμέραις δὲ τῶν τις Περσῶν οὐ πολλαῖς ὕστερον ἀγχιστα τῶν πύργων τινὸς ἐκβολὴν¹¹ ὑπονόμου παλαιοῦ εἶδεν οὐ ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ κεκαλυμμένην, ἀλλὰ χάλιξι¹² μικραῖς τε καὶ οὐλίαν συχναῖς. Νύκτωρ τε μόνος ἐνταῦθα ἦκων καὶ τῆς εἰσόδου ἀποπειρασάμενος ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐγένετο. "Ἄμα δὲ ἡμέρα

1 Δηλ. τῆς διὰ τοῦ κριοῦ ἀλώσεως τῆς πόλεως. 2 Κατασκευασθέντα διὰ συσσωρεύσεως χώματος. 3 Δηλ. ὑπογείως. 4 Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου. 5 Εἰς τὴν κορυφὴν δηλ. εἰς τὴν κεφαλὴν. 6 Δηλ. τοὺς Πέρσας. 7 Τὴν φούσταν των. 8 Οὐ θέμις ἐστίν—δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον. 9 Συμβάλλω ἀμεταβ.—συμπεραίνω, εἰκάζω, οἰωνίζομαι. 10 Στρατόπεδον=στράτευμα. 11 Στόμιον παλαιᾶς ὑπονόμου τῆς πόλεως. 12 Μικρῶν λίθων μετὰ χώματος ἐναμειγμένων.

διότι ἂν καὶ πολλαίς ἐπετέθη οὐδόλος ἠδυνήθη νὰ κρημνίσῃ μέρος τι τοῦ τείχους ἢ τοῦλάχιστον νὰ διαταράξῃ αὐτό· τόσον ἀσφαλῶς εἶχε κατασκευασθῆ τὸ κτίριον ὑπὸ τῶν παλαιῶν οἰκοδόμων. Ἀποτυχῶν δὲ ὁ Καβάδης τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ ὡς πρόχωμα ἐναντίον τοῦ τείχους τεχνητόν τινα λόφον πολὺ ὑπερβαίνοντα εἰς πολλὴν ἔκτασιν τὸ ὕψος τοῦ τείχους τῆς Ἀμιδης· καὶ οἱ πολιορκούμενοι δὲ ἀρχίσαντες ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ περιβόλου τοῦ τείχους κατεσκεύαζον ὑπόνομον μέχρι τοῦ τεχνήτου τούτου λόφου καὶ ἐξάγοντες κρυφίως ἐκεῖθεν τὸ χῶμα κατέστησαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λόφου κενὸν εἰς μεγάλην ἔκτασιν· τὸ ἐξωτερικὸν ὅμως μέρος τοῦ λόφου διετηρήθη εἰς ὃ σχῆμα εἶχε κατασκευασθῆ χωρὶς νὰ παρέχῃ εἰς κανένα ἔνδειξιν τινα τῆς γενομένης ὑπονομούσεως. Πολλοὶ μὲν Πέρσαι, ἀναβαίνοντες ἐπὶ τοῦ λόφου ἀφόβως ὡς εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἔφθασαν μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ καὶ διενοοῦντο νὰ τοξεύωσιν ἐκεῖθεν κατακορύφως τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ τείχους Ἀμιδηνοὺς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος τῶν στραιωτῶν δρομαίως συνέρρεεν ἐκεῖ καταπεσὼν ὁ λόφος αἰφνιδίως ἐφόνευσε σχεδὸν ὅλους τοὺς ἐπ’ αὐτοῦ συναθροισθέντας. Ὁ δὲ Καβάδης εὐρισκόμενος ἐν ἀμηχανίᾳ ἐκ τῶν παρουσιαζομένων δυσχερεῶν ἀπεφάσισε νὰ διαλύῃ τὴν πολιορκίαν καὶ διέταξε τὸν στρατὸν νὰ ἀποχωρῇ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Τότε πλέον οἱ πολιορκούμενοι, ὡς ἀπαλλαγέντες τοῦ κινδύνου μετὰ γέλωτος ἐχλεύαζον διὰ πολλῶν γλευσασμῶν τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ φρουρίου· καὶ τινες ἐταῖραι σηκώσασαι ὄλως ἀκόσμως τὸ φόρεμά των ἔδεικνυσαν εἰς τὸν Καβάδην, ὅστις εἶχε σταθῆ ἐκεῖ κάπου πολὺ πλησίον, ὅσα μέρη τῶν γυναικῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φανῶσιν γυμνὰ εἰς τοὺς ἄνδρας. Τοῦτο παρατηρήσαντες οἱ μάγοι παρουσιάσθησαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἠμπόδιζον τὴν ἀναχώρησιν βεβαιοῦντες ὅτι ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου συμπεραίνουσιν ὅτι οἱ Ἀμιδηνοὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ δεῖξωσιν εἰς τὸν Καβάδην ὅλα τὰ μυστικά των καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ κρατούμενα. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν τὸ στράτευμα τῶν Περσῶν παρέμεινεν ἐκεῖ.

§ 4. Μετὰ πάροδον δὲ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς ἐκ τῶν Περσῶν παρετήρησε τυχαίως πολὺ πλησίον ἐνὸς ἐκ τῶν πύργων τοῦ φρουρίου τῆς Ἀμιδης ἓν στόμιον παλαιᾶς τινος ὑπονόμου κεκαλυμμένον οὐχὶ ἀσφαλῶς ἀλλὰ διὰ μικρῶν καὶ οὐχὶ πολὺ πυκνῶν χαλίκων. Ἐλθὼν λοιπὸν κατὰ τὴν νύκτα μόνος εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ διερευνήσας τὴν εἴσοδον εἰσῆλθε δι’ αὐτῆς ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ

τόν πάντα λόγον Καβάδη ἀπήγγειλε¹. Καί ὃς τῇ ἐπιγινομένη νυκτι κλίμακας ἐν παρασκευῇ ποιησάμενος ξὺν ὀλίγοις τισιν ἐνταῦθα ἦλθε. Καί τις αὐτῷ δεξιὰ ξυνηνέχθη τύχη τρόπῳ τοιφθε. Τὸν πύργον, ὃς δὴ τοῦ ὑπονόμου ἄγχιστα ἐτύγγανεν ὦν, φυλάσσειν τῶν Χριστιανῶν οἱ σωφρονέστεροι ἔλαχον, οὐσπερ καλεῖν μοναχοὺς νενομίκασι². Τούτους ἑορτὴν τινα τῷ θεῷ ἄγειν ἐν αὐσίον ἐκεῖνη τῇ ἡμέρᾳ τετύχηκεν³. Ἐπεὶ τε ἡ νύξ ἐπεγένετο, ἅπαντες, ἅτε κόπῳ μὲν πολλῷ διὸ τὴν πανήγυριν μᾶλλον δὲ τοῦ εἰθισμένου σιτίων τε καὶ ποτοῦ ἐς κόρον ἐλθόντες, ὕπνον τινὰ ἠδύν τε καὶ πρῶτον ἐκάθειδον καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὡς ἤκιστα τῶν ποιουμένων⁴ ἠσθάνοντο. Πέρσαι γοὺν διὰ τοῦ ὑπονόμου ἐντός τοῦ περιβόλου κατ' ὀλίγους γενόμενοι ἐς τὸν πύργον ἀνέβαινον καὶ τοὺς μοναχοὺς καθεύδοντας ἔτι⁵ εὐρόντες ἀπέκτειναν ἅπαντας. Ὅπερ ἐπεὶ Καβάδης ἔγνω, τὰς κλίμακας τῷ τειχεὶ τούτου δὴ ἄγχιστα τοῦ πύργου προσῆγεν· ἡμέρα δὲ ἦν ἡδῆ. Καὶ τῶν Ἀμιδηνῶν οἳ ἐν τῷ πύργῳ τῷ ἐχομένῳ ἐφύλασσον αἰσθόμενοι τοῦ κακοῦ⁶ κατὰ τάχος ἐβοήθουν ἐνταῦθα· ὠθισμῷ τε πολλῷ ἐπὶ πλεῖστον ἀμφοτέροι⁷ ἐς ἀλλήλους ἐχρῶντο καὶ τὸ πλέον ἡδῆ Ἀμιδηνοὶ ἔχοντες τῶν τε ἀναβεβηκότων πολλοὺς ἔκτεινον καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν κλιμάκων ἀνέστελλον καὶ τοῦ ἀπεῶσθα· τὸν κίνδυνον οὐ μακρὰν που ἐγένοντο. Ἀλλὰ Καβάδης αὐτὸς τὸν ἀκινάκην⁸ σπασάμενος καὶ αὐτῷ αἰεὶ δεδισσόμενος ἐς τὰς κλίμακας ὀρμῶν οὐκ ἀνίει τοὺς Πέρσας, θάνατός τε ἦν ἡ ζημία τοῖς ἐνθένδε ἀναστρέφειν τολμῶσι. Διὸ δὴ πλήθει πολλῶν οἱ Πέρσαι καθυπέρτεροι τῶν ἐναντιῶν γενόμενοι ἐνίκησάν τε αὐτοὺς τῇ μάχῃ καὶ κατὰ κράτος ἡ πόλις ἤλω ὀγδοηκοστῇ ἀπὸ τῆς πολιορκίας ἡμέρᾳ. Φόνος τε Ἀμιδηνῶν πολὺς ἐγεγόνει, ἕως ἐσελεύοντι ἐς τὴν πόλιν Καβάδῃ τῶν τις Ἀμιδηνῶν γέρων τε καὶ λερεὺς προσελθῶν εἶπεν ὡς οὐ βασιλικὸν τὸ φονεῦειν τοὺς ἠλωκῶ-

1 Ἐννοεῖται ἀφοῦ προηγουμένως ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου μετὰ προφυλάξεως κατὰ τὴν νύκτα. 2 Ἀκόμη τότε ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶχε διαδοθῆ εὐρέως καὶ οἱ μοναχοὶ ἦσαν ἄγνωστοι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς σπάνιοι. 3 Ὁμιλεῖ μετ' ἀδιαφορίας περὶ τῶν ἑορτῶν καὶ περὶ τῶν Χριστιανῶν καθόλου. Ἰδὲ βίον Προκοπίου. 4 Δηλ. τὴν διὰ τῆς ὑπονόμου εἰσοδὸν τῶν πολεμίων εἰς τὸ φρούριον καὶ τὴν διὰ τῶν κλιμάκων ἐτοιμαζομένην ἀνάβασιν αὐτῶν εἰς τὸ τεῖχος. 5 Διότι ἦτο ἀκόμη νύξ καὶ ἦσαν βεβαρυμένοι ἐκ τῆς πολυποσίας τῆς ἑορτῆς. 6 Δηλ. τὸν ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν μοναχῶν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον. 7 Δηλ. Πέρσαι καὶ Ἀμιδηνοὶ. 8 Ἀπωθοῦμαι. 9 Περσικὸν ἐγγχειρίδιον, ξιφίδιον.

φρουρίου. Μόλις δὲ ἐξημέρωσεν ἀνήγγειλεν ὅλην τὴν ἱστορίαν ταύτην εἰς τὸν Καβάδην. Οὗτος δὲ κατὰ τὴν ἐρχομένην νύκτα προετοιμάσας κλίμακας ἤλθεν εἰς τὸ μέρος αὐτὸ μετ' ὀλίγων τινῶν στραιωτῶν. Καὶ συνέβη εἰς αὐτὸν μία εὐτυχῆς σύμπτωσις κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Συνέπεσε τὸν πύργον, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νὰ εἶναι πολὺ πλησίον τῆς ὑπονόμου, νὰ φυλάττωσιν οἱ σωφρονέστεροι ἐκ τῶν χριστιανῶν Ἀμιδηῶν, τοὺς ὁποίους ἔχουσι τὴν συνήθειαν νὰ ὀνομάζωσι μοναχοὺς. Οὗτοι ἔτυχε νὰ τελῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐτησίαν τινα ἑορτὴν εἰς τὸν θεόν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπῆλθεν ἡ νύξ ἅπαντες οὗτοι, καταπεπονημένοι μὲν ὑπὸ πολλοῦ κόπου ἕνεκα τῆς πανηγύρεως, κεκορεσμένοι δὲ διὰ τροφῶν καὶ ποτῶν περισσοτέρων τοῦ συνήθους, ἐκοιμῶντο ὕπνον γλυκὺν καὶ ἡσυχον καὶ ἕνεκα τούτου πολὺ ὀλίγον ἀντελαμβάνοντο τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων γινόμενα. Οἱ Πέρσαι λοιπὸν εἰσελθόντες διὰ τῆς ὑπονόμου κατὰ μικρὰς ὁμάδας ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἀνέβαινον εἰς τὸν πύργον καὶ εὐρόντες τοὺς μοναχοὺς κοιμωμένους ἀκόμη ἐφόνευσαν αὐτοὺς ὅλους. Τοῦτο ἀφοῦ ἀντελήφθη ὁ Καβάδης ἔφερε τότε πλεόν τὰς κλίμακας εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ τείχους πλησιέστατα πρὸς τὸν πύργον· ἦτο δὲ τότε πλεόν ἡμέρα. Καὶ ἐκ τῶν Ἀμιδηῶν ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι ἐφύλασσαν εἰς τὸν πλησίον πύργον ἀντιληφθέντες τὸν κίνδυνον ἔτρεχον εἰς βοήθειαν ἐκεῖ· καὶ τότε ἀμφοτέρω ὠθοῦντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τέλους ἐπικρατοῦντες οἱ Ἀμιδηνοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀναβάντων ἐφόνευον πολλοὺς καὶ τοὺς διὰ κλιμάκων ἀναβαίνοντας Πέρσας ἀπεμάκρυνον καὶ ὁπωσδήποτε δὲν ἀπείχον πολὺ ἀπὸ τῶν νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν κίνδυνον. Ἄλλ' ὁ Καβάδης τότε σύρας ὁ ἴδιος τὸ ἐγχειρίδιόν του καὶ δι' αὐτοῦ ἐκάστοτε φοβίζων καὶ ὀρῶν εἰς τὰς κλίμακας δὲν ἄφινε τοὺς Πέρσας νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ ἦτο θάνατος ἢ τιμωρία εἰς τοὺς τολμῶντας νὰ ὀπισθοχωρῶσιν ἐκεῖθεν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τέλους οἱ Πέρσαι ὑπερισχύσαντες τῶν ἐναντίων ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλήθους ἐνίκησαν αὐτοὺς ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἡ πόλις ἐκυριεύθη διὰ τῆς βίας κατὰ τὴν ὀδοσκοπήσῃν ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τῆς πολιορκίας ἡμέραν. Καὶ σφαγὴ μεγάλῃ τῶν Ἀμιδηῶν ἐγένετο τότε, ἕως ὅτου γέρων τις ἱερεὺς ἐκ τῶν Ἀμιδηῶν παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Καβάδην, ὅτε εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν, εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι βασιλικὸν ἔργον τὸ νὰ φονεύῃ τοὺς ἐν πολέμῳ κυριευθέντας. Ὁ Καβάδης μὲν λοιπὸν κατεχόμενος ἀκόμη ὑπὸ ὀργῆς ἀπεκρίθη, «*διατὶ λοιπὸν ἐσκέφθητε νὰ μὲ πολεμήτε;*» Ἐκεῖνος δὲ ἀπάντησας ἀμέσως εἶπε, «*διότι βεβαίως ὁ θεὸς ἤθελε*

τας εἶη. Καβάδης μὲν οὖν θυμῷ ἔτι ἐχόμενος¹ ἀπεκρίνατο, «θιατι γὰρ με πολεμεῖν ἔγνωτε;» Ὁ δὲ ὑπολαβὼν αὐτίκα ἔφη «ὅτι δὴ ὁ θεός² οὐχ ἡμετέρας γνώμη ἀλλὰ σὴ ἀρετὴ παραδιδέ- ναι σοι Ἀμιδαν ἤθελε». Τούτῳ τῷ λόγῳ Καβάδης ἡσθεῖς³ κτε- νειν οὐδένα τὸ λοιπὸν εἶασεν, ἀλλὰ τὰ τε χρήματα ληϊζεσθαι Πέρσας ἐκέλευε καὶ τοὺς περιόντας⁴ ἐν ἀνδραπόδων ποιεισθαι λόγῳ καὶ αὐτῷ⁵ ἐξελέσθαι ἅπαντας αὐτῶν τοὺς δοκίμους ἐπέ- στελλεν.

§ 5. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον χιλίους ἐπὶ τῇ φυλακῇ⁶ ἐνταῦθα λιπῶν ἄρχοντά τε αὐτοῖς ἐπιστήσας Γλῶνην, ἄνδρα Πέρσην, καὶ τῶν Ἀμιδητῶν ἀνθρώπους τινὰς ὀλίγους οἰκτρούς, οἳ δὴ ἐς τὴν δίκαιαν ὑπηρετήσιν Πέρσαις ἔμελλον, αὐτὸς παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ τοὺς ἠλωκότας ἔχων ἐπ' οἴκου⁷ ἀπήλαυνεν. Ἐς τοῦτους δὲ τοὺς αἰχμαλώτους Καβάδης φιλανθρωπικῶς ἐχρήσατο βασιλεῖ πρεπούση· χρόνου γὰρ ὀλίγου ἐς τὰ οἰκεῖα⁸ ζύμπαντας ἀφήκεν ἴνα. Τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν, ὅ τε Ρωμαίων βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἔργα ἐς αὐτοὺς ἐπεδειξάτο ἀρετῆς ἀξία⁹ φόρους τε γὰρ τοὺς ἐπετελείους ἐς ἔτη ἑπτὰ ζύμπαντας ἀφήκε¹⁰ τῇ πόλει καὶ αὐτοὺς κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ ἕκαστον πολλοῖς τισιν ἀγαθοῖς ἐδωρή- σατο, ὥστε αὐτοῖς λήθην τῶν ζυμβεβηκότων¹⁰ πολλὴν γενέσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν¹¹ χρόνῳ τῷ ὕστερῳ ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

§ 1. Τότε δὲ βασιλεὺς Ἀναστάσιος πολιορκεῖσθαι μαθὼν Ἀμιδαν στράτευμα κατὰ τάχος διαρκὲς ἐπεμψεν¹². Ἄρχον- τες δὲ ἦσαν μὲν κατὰ συμμορίαν¹² ἑκάστων, στρατηγοὶ δὲ

1. Διὰ τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ ἀντίστασιν καὶ ὕβριν. 2 Ὁ γέρον οὗ- τος ἦτο χριστιανὸς Ἕλληνας, διὸ καὶ ὀμιλεῖ οὕτω περὶ ἐνὸς Θεοῦ. Ἰδὲ βίον Προκοπίου. 3 Ἦδομαι. 4 Περιεῖμι=σφίζομαι ὁ Νὰ τοὺς θέσωσι κατὰ μέρος δι' αὐτόν. 6 Ἐνν. τῆς πόλεως. 7 Δηλ. εἰς Περσίαν. 8 Εἰς τὴν πατρίδα των. 9 Διὰ τοὺς Ἀμιδητούς. Ἡ πόλις Ἀμιδα ἀνήκεν εἰς τὸ βυζαντιανὸν Κράτος ἀκόμη ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνου καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαν- τίου Ἀναστάσιος περιέβαλε τοὺς κατοίκους αὐτῆς δυστυχῆσαντας. Ἡ κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐπίθεσις τοῦ Καβάδου γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἀρχίσωσιν οἱ πόλεμοι τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἰδὲ καὶ Ζ' 1 καὶ Δ' 4 καὶ περι- ληψὴν Ἀντιθέους § 2. 10 Ἐννοεῖ τὰ δεῖνά τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Καβάδου. 11 Δηλ. τὰ φιλοδωρήματα τοῦ βασιλέως. Πρβλ. καὶ Κεφ. Θ. κλπ. 12 Πρὸς βοήθειαν τῆς Ἀμιδης. 13 Ἐκάστου τμήματος μικροῦ.

νὰ παραδώσῃ εἰς σὲ τὴν Ἄμιδαν οὐχὶ κατ' ἀπόφασιν ἰδικὴν μας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδικῆς σου ἀνδρείας.» Ἐκ ταύτης τῆς ἀπαντήσεως εὐχαριστηθεὶς ὁ Καβάδης δὲν ἐπέτρεψε νὰ φονεύωσιν εἰς τὸ ἐξῆς κανένα, ἀλλὰ διέτασσε τοὺς Πέρσας νὰ διαρπάζωσι τὰ χρήματα καὶ τοὺς περισωθέντας κατοίκους νὰ θεωρῶσιν ὡς δούλους των καὶ πρὸς τοῦτοις παρήγγελλε νὰ διαλέξωσιν ἐξ αὐτῶν ὄλους τοὺς ἐπισήμους δι' αὐτόν.

§ 5. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Καβάδης ἀφήσας ἑνταῦθα χιλίους στρατιώτας πρὸς φρουρήσιν τῆς πόλεως καὶ διορίσας ἄρχοντα αὐτῶν τὸν Γλώνην, ἄνδρα Πέρσην, ἀφήσας δὲ καὶ ὀλίγους τινὰς ἀνθρώπους ἐκ τῶν Ἀμιδηνῶν ἐν ἔλεεινῇ καταστάσει, οἱ ὅποιοι φυσικὰ ἔμελλον νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς Πέρσας εἰς τὴν διατροφήν των, αὐτὸς μεθ' ὄλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπύρχετο εἰς τὴν πατρίδα του. Ὡς πρὸς τοὺτους δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ὁ Καβάδης ἔκαμεν χρῆσιν φιλάνθρωπίας ἀρμοζούσης εἰς βασιλέα· διότι ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀφῆκεν αὐτοὺς ὄλους ὁμοῦ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς ἐστίαις των. Κατὰ δὲ τὴν παράδοσιν ἀπέδρασαν οὔτοι ἀπ' αὐτοῦ κρυφίως καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν βυζαντινῶν Ρωμαίων Ἀναστάσιος ἐπέδειξεν εἰς αὐτοὺς συμπεριφορὰν ἀξίαν ἐκτιμήσεως· διότι καὶ τοὺς ἐτησίους φόρους ὄλους ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐχάρισεν εἰς τὴν πόλιν καὶ αὐτοὺς ὄλους ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἰδιαίτερος ἕκαστον διὰ πολλῶν ἀγαθῶν ἐφιλοδώρησεν, ὥστε νὰ λησμονήσωσιν οὔτοι ἐντελῶς τὰ θλιβερὰ ταῦτα γεγονότα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένοντο κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

[Ὁ Ἀναστάσιος στέλλει βοήθειαν εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἄμιδαν. Στρατηγοὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ χορηγητὴς τῆς στρατιᾶς. Διαφωνία καὶ διαχωρισμὸς τῶν στρατηγῶν. Ἐπίθεσις τοῦ Καβάδου. Φυγὴ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρεοβίνδου. Ὁ Πατρικίος καὶ ὁ Ὑπάτιος ὑφίστανται συμφορὰν. Ἡ ἀποχώρησις τοῦ Καβάδου. Ὁ στρατηγὸς Κέλερ εἰσβάλλει εἰς Ἀρζανηνῆν.

§ 1. Τότε δὲ ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος μαθὼν ὅτι ἡ Ἄμιδα πολιορκεῖται ἀπέστειλεν ἀμέσως στράτευμα ἀρκετὸν πρὸς βοήθειαν. Ἄρχοντες δὲ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ ἦσαν χωριστὰ μὲν μιᾶς ἐκάστης τάξεως, στρατηγοὶ δὲ ὄλου ὁμοῦ τοῦ στρατεύματος εἶχον διορισθῆ τέσσαρες, ὁ Ἀρεοβίνδος, ὁ συγγενὴς τοῦ Ὀλυβρίου, ὅστις ὀλίγον μὲν πρότερον ἦτο ἄρχων τῆς δυτικῆς στρατιᾶς, τότε δὲ ἐτύ-

ἄπασιν ἑφέστηκεσαν τέσσαρες, Ἀρεόβινδος τε Ὀλυβρίου κηδεστής, τοῦ ἐν τῇ ἑσπερία βεβασιλευκότος ὀλίγῳ πρότερον, τῆς ἐφ᾽ αὐτὴν δὲ τότε στρατηγός ἐτύγχανεν ὄν, καὶ τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγός Κέλερ—μάλισταρον Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καλεῖν νενομίκασιν—ἔτι μὴν καὶ οἱ τῶν ἐν Βυζαντίῳ στρατιωτῶν ἄρχοντες, Πατρίκιός τε ὁ Φρύξ καὶ Ὑπάτιος ὁ βασιλέως ἀδελφιδοῦς. Οὗτοι μὲν τέσσαρες στρατηγοὶ ἦσαν. Ξυνην δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰουστίνος, ὃς δὴ ὕστερον Ἀναστασίου τελευτήσαντος ἐβασίλευσε, καὶ Πατρικιόλος ξὺν Βιταλιανῷ τῷ παιδί, ὃς ὄπλα ἀντάρας Ἀναστασίῳ βασιλεῖ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτυράνησε, καὶ Φαρεσμάνης Κόλχος μὲν γένος, διαφερόντως δὲ ἀγαθὸς τὰ πολέμια, καὶ Γοδίδικλός τε καὶ Βέσας, Γότθοι ἄνδρες, Γότθων τῶν οὐκ ἐπισπομένων Θεουδερῖχῳ ἕς Ἰταλίαν ἐκ Θράκης ἰόντι, γενναίῳ τε ὑπερφυῶς ἀμφῶ καὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον πραγμάτων ἐμπείρῳ, ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ἀριστοὶ εἶποντο· στράτευμα γὰρ τοιοῦτό φασιν οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον ἐπὶ Πέρσας Ῥωμῖους ξυστῆναι. Οὗτοι μέντοι ἄπαντες οὐκ ἐς ταῦτό ἀγηγεμένοι οὐδὲ στράτευμα ἐν ποιησάμενοι ἦσαν, ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος τοῖς κατ' αὐτὸν στρατιώταις ἐξηγεῖτο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Χορηγός δὲ τῆς τοῦ στρατοπέδου δαπάνης Ἀππίων Αἰγύπτιος ἐστάλη, ἀνὴρ ἐν πατρικίοις ἐπιφανῆς τε καὶ δραστήριος ἐς τὰ μάλιστα, καὶ αὐτὸν βασιλεὺς κοινῶν τῆς βασιλείας ἐν γράμμασιν ἀνεῖπεν, ὅπως οἱ ἐξουσία εἴη τὰ ἐς τὴν δαπάνην ἢ βούλοιο διοικήσασθαι.

1 Συμπάσης τῆς στρατιᾶς. 2 Δύο ἦσαν αἱ μεγάλαι στρατιαὶ ἐν Βυζαντίῳ, ἡ τῇ Ἀνατολῆς καὶ ἡ τῆς Δύσεως. 3 Ὁ Ὀλύβριος διέφυκε πρότερον τὸν στρατὸν τῆς Δύσεως φέρων τίτλον βασιλέως. 4 Ῥωμαῖοι=Ἕλληνας βυζαντινοί, 4 Δηλ. τῆς ἐν τῇ πόλει παραμενουσῆς φρουρᾶς. 5 Ἀδελφιδέος=οὗς=ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς τινος=ὁ ἀνεψιός. 6 Δηλ. ὁ Ἀρεόβινδος, ὁ Κέλερ, ὁ Πατρικιός καὶ ὁ Ὑπάτιος. 7 Τὸ 518-527. 8 Εἰς τὸν βυζαντιανὸν στρατὸν κατετάσσοντο τότε ἄνδρες πάσης ἐθνικότητος καὶ διεκρίνοντο πολλάκις ἐν τοῖς ἀξιωμασίν. 9 Βασιλεὺς τῶν Γότθων. 10 εἶναι περιέργος ἢ τοιαύτη σύνθεσις τῆς στρατιᾶς. Ἀκόμη τότε δὲν εἶχεν οργανωθῆ ὁ βυζαντιανὸς στρατὸς ὅπως βραδύτερον. 11 Οἰκονομικὸς ἄρχων, διαχειριστής, ἀρχηγὸς ἐπιμελητείας. 12 Πατρικιοὶ ἐλέγοντο οἱ εὐγενεῖς καὶ ἀριστοκρατικοὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κοινὸν λαὸν τοὺς πληβείους. 13 Τὸν ἀνεκήρυξε βασιλέα καθ' ὃ εἶχε τότε δικαίωμα ἰδ. Εἰσαγ. καὶ ΚΔ' § 3 καὶ ΙΑ' § 2.

χαινε να είναι στρατηγός τῆς ἀνατολικῆς στρατιᾶς, καὶ ὁ Κέλερ ὁ ἀρχηγός τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς—μάγιστρον δὲ συνηθίζουσι νὰ ὀνομάζωσιν οἱ *βυζαντινοὶ* Ρωμαῖοι τὸν ἔχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦτο — πρὸς τούτοις δὲ *διωρίσθησαν* στρατηγοὶ καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ στρατιωτῶν, δηλ. ὁ Πατρικίος ὁ Φρῦξ καὶ ὁ Ὑπάτιος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου· οὗτοι μὲν οἱ τέσσαρες ἦσαν στρατηγοί. Ἦτο δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Ἰουστίνος, ὅστις ὡς γνωστὸν βραδύτερον, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Ἀναστάσιος, ἐγένετο βασιλεὺς τοῦ *Βυζαντίου*, καὶ ὁ Πατρικίολος μετὰ τοῦ υἱοῦ του Βιταλιανοῦ, ὅστις ἐπαναστατήσας ὀλίγον βραδύτερον κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου ἐβασίλευσε, καὶ ὁ Φαρεσμάνης Κόλχος μὲν κατὰ τὴν ἐθνικότητα, ἐξόχως ὅμως τέλειος εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ ὁ Γοδίδικλος καὶ ὁ Βέσας, ἄνδρες Γότθοι, ἐκ τῶν Γότθων *ἐκείνων* οἵτινες δὲν ἠκολούθησαν τὸν βασιλέα των Θευδέριχον μεταβαίνοντα ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπερβολικῶς γενναῖοι καὶ οἱ δύο καὶ ἔμπειροὶ τῶν πολεμικῶν πραγμάτων, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἄριστοὶ ἄνδρες ἠκολούθουν· διότι λέγουσιν ὅτι τοιοῦτον στράτευμα οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον συνεκροτήθη ὑπὸ τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων κατὰ τῶν Περσῶν. Οὗτοι μὲν λοιπὸν πάντες δὲν ἐπορεύοντο συνηνωμένοι εἰς ἓν σῶμα οὐδὲ ἀποτελέσαντες ἓν στράτευμα, ἀλλ' εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν τῶν *στρατηγῶν* μόνος ὠδήγει τοὺς στρατιώτας του κατὰ τῶν πολεμίων. Χορηγητῆς δὲ τῆς δαπάνης τοῦ στρατοπέδου ἀπεστάλη ὁ Αἰγύπτιος Ἀππίων, ἀνὴρ μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπισημότητος καὶ δραστηριώτατος, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος διὰ γραμμάτων *ἐπισήμων* ἀνεκήρυξε μέτοχον τῆς βασιλείας ἵνα ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ διοικῇ τὰ ἀφορῶντα τὴν δαπάνην τοῦ *στρατεύματος* ὅπως ἤθελεν.

§ 2. Ὁ μὲν οὖν στρατὸς οὗτος χρόνῳ τε ξυνηλέγοντο¹ καὶ σχολαίτεροι ἐπορεύοντο· διὸ δὴ τοὺς βαρβάρους² ἐν γῆ τῇ Ῥωμαίων οὐχ εὔρον, ἐπεὶ ἐξ ἐπιδρομῆς οἱ Πέρσαι τὴν ἔφοδον³ ποιησάμενοι αὐτίκα δὴ ἐς τὰ πάτρια ἤθη ἀνεχώρησαν ξὺν πάσῃ τῇ λείᾳ. Τῶν δὲ στρατηγῶν⁴ οὐδεὶς ἐς πολιορκίαν τῶν ἐν Ἀμίδῃ ἀπολελειμμένων ἐν τῷ παρόντι καθίστασθαι ἤθελε, πολλὰ γὰρ ἐσκομίσασθαι σφᾶς⁵ τὰ ἐπιτήδεια ἔμαθον, ἀλλ' ἐς τῶν πολεμίων τὴν χώραν⁶ ἐσβολὴν ποιήσασθαι ἐν σπουδῇ εἶχον. Οὐ μὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους κοινῇ ἤεσαν, ἀλλὰ χωρὶς ἀλλήλων στρατοπεδεύομενοι ἐπορεύοντο. Ταῦτα Καβάδης μαθὼν—ἀγχιστα γὰρ πού ἐτύγχανεν ὧν—ἐς τὰ Ῥωμαίων ὄρια⁷ κατὰ τάχος ἐλθὼν ὀπηντίαζεν. Οὐπω μὲντοι Ῥωμαῖοι τῷ παντὶ στρατῷ Καβάδην λείαι ἐπ' αὐτοὺς ἔμαθον, ἀλλὰ Περσῶν ζῶντο στράτευμα βραχύ τι ἐνταῦθα εἶναι. Οἱ μὲν οὖν ἀμφὶ Ἀρεόβινδον ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν χωρίῳ Ἀρζάμων⁸, ἀπέχοντι Κωνσταντίνης⁹ πόλεως δυοῖν ἡμέραιν ὁδόν, οἱ δὲ ἀμφὶ Πατρίκιον καὶ Ὑπάτιον ἐν χωρίῳ Σίφριος¹⁰ ὅπερ Ἀμίδης πόλεως οὐχ ἤσσαν ἢ πενήτηντα καὶ τριακοσίουσιν σταδίους¹¹ ἀπέχει· Κέλερ¹² γὰρ οὐπω ἐνταῦθα ἀφίκτο.

§ 3. Ἀρεόβινδος δέ, ἐπειδὴ Καβάδην παντὶ τῷ στρατῷ ἐπιέναι σφίσιν ἐπύθετο, ἀπολιπὼν τὸ στρατόπεδον ξὺν τοῖς ἐπομένοις ἅπασιν ἐς φυγὴν ὤρμητο καὶ ἐς Κωνσταντίναν¹³ δρόμῳ ἐχώρει. Ἐπελθόντες δὲ ὀλίγῳ ὕστερον οἱ πολέμιοι¹⁴ ἔρημον ἀνδρῶν αὐτοῖς χρήμασι τὸ στρατόπεδον εἶλον, ἐνθὲν δὲ κατὰ τάχος ἐπὶ Ῥωμαίων τὸ ἄλλο¹⁴ στράτευμα ἤεσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ Πατρίκιον καὶ Ὑπάτιον Ἐφθαλίταις ἐντυχόντες ὀκτακοσίοις, οἱ τοῦ Περσῶν στρατοῦ ἔμπροσθεν ἤεσαν, σχεδόν τι ἅπαντας ἔκτειναν. Οὐδὲν δὲ ἀμφὶ τῷ Καβάδῃ καὶ τῷ Περσῶν στρατῷ πε-

1 Ὁ στρατὸς ξυνηλέγοντο (ἀντὶ συνελέγετο) σχῆμα κατὰ σύνεσιν. 2 Δηλ. τοὺς Πέρσας. 3 Τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἀμίδης (κεφ. Ζ'). 4 Δηλ. τῶν 4 ἀνωτέρω εἰρημένων Βυζαντινῶν στρατηγῶν. 5 Δηλ. οἱ ἐν Ἀμίδῃ παραμεινάντες Πέρσαι (Ζ' § 5). 6 Δηλ. εἰς Περσίαν. 7 Δηλ. εἰς τὰ σύνορα τοῦ βυζαντιανοῦ Κράτους. 8 Θέσις καὶ περιοχὴ τις. 9 Πόλις ἀρχαία τῆς Μεσοποταμίας 75 χλ. Δ. τῆς Δάρας ἔχουσα ὄχυρά τείχη. 10 Ἡ Σίφριος ἦτο περιφραγμένη τις εἰς τὰ σύνορα τῆς Μεσοποταμίας. 11 Ἐκαστον στάδιον ὑπολογίζεται ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς δύο περιττοὺς λεπτά τῆς ὥρας. 12 Κέλερ-ερος, ὡς καὶ Γελίμερ-ερος. 13 Ὁ Καβάδης μετὰ τῶν Περσῶν. 14 Δηλ. τοῦ Πατρίκιου καὶ Ὑπατίου.

Οὗτος μὲν λοιπὸν ὁ στρατὸς καὶ βραδέως συνηθροίζετο καὶ ἀργὰ ἐπορεύετο· διὰ τοῦτο βεβαίως δὲν εὔρε τοὺς βαρβάρους ἐντὸς τῆς χώρας τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων, διότι οἱ Πέρσαι δι' αἰφνιδιασμοῦ ἐπιπεσόντες *κατὰ τῆς Ἀμίδης*, εὐθὺς κατόπιν ἀνεχώρησαν εἰς τὰ πάτρια ἐδάφη μεθ' ὅλης τῆς λείας. Ἐκ δὲ τῶν στρατηγῶν τῶν *Βυζαντινῶν* οὐδεὶς ἤθελεν ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει νὰ ἐνεργῇ πολιορκίαν τῶν ἐν Ἀμίδῃ ἐναπολειφθέντων *Περσῶν*, διότι ἔμαθον ὅτι οὗτοι εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν ἄφθονα τροφίμα, ἀλλ' ἔσπευδον νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμιῶν. Δὲν ἐπήρχοντο ὁμως ὅλοι ὁμοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων ἀλλ' ἐπορεύοντο στρατοπεδεύοντες χωριστὰ ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ταῦτα μαθὼν ὁ Καβάδης—διότι ἐτύχαινε νὰ εἶναι ἐκεῖ κάπου πολὺ πλησίον—ἔλθὼν ταχέως εἰς τὰ σύνορα τοῦ *Κράτους* τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων μετέβαινε εἰς συνάντησιν αὐτῶν. Ἀκόμη δὲ οἱ *βυζαντινοὶ* Ρωμαῖοι δὲν εἶχον μάθει ὅτι ὁ Καβάδης ἐπορεύετο κατ' αὐτῶν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι μικρὸν τι στρατεύμα τῶν *Περσῶν* εὐρίσκετο ἐκεῖ. Ὁ μὲν λοιπὸν στρατὸς τοῦ Ἀρεοβίνδου ἐστρατοπέδευσε εἰς ἓν μέρος τῶν Ἀρζάμων, τὸ ὁποῖον ἀπέλεικεν ἐκ τῆς πόλεως Κωνσταντίνης ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Πατρικίου καὶ τοῦ Ὑπατίου ἐστρατοπέδευσε εἰς τι ὀχυρὸν μέρος τῆς Σίφιρις, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀμίδης οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν τριακοσίων πενήκοντα σταδίων· ὁ δὲ Κέλερ δὲν ἐστρατοπέδευσε, διότι δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη εἰς τὸ μέρος τοῦτο.

§ 3. Ὁ δὲ Ἀρεοβίνδος, ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι ὁ Καβάδης ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, ἐγκαταλείψας τὸ στρατόπεδον μεθ' ὅλων τῶν ἀκολούθων του ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ἐπορεύετο ταχέως εἰς τὴν πόλιν Κωνσταντίναν. Ἐπελθόντες δὲ ὀλίγον ἕστερον οἱ πολέμιοι καὶ εὐρόντες τὸ στρατόπεδον χωρὶς ἄνδρας ἐκυρίευσαν αὐτὸ μεθ' ὅλων τῶν πραγμάτων, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ἐπορεύοντο ταχέως ἐναντίον τοῦ ἄλλου στρατεύματος τῶν *βυζαντινῶν* Ρωμαίων. Ὁ δὲ Πατρικίος καὶ ὁ Ὑπάτιος μετὰ τοῦ στρατοῦ των συναντήσαντες *τυχαίως* ὀκτακοσίους Ἐφθαλίτας, οἱ ὁποῖοι ἐπορεύοντο ἔμπροσθεν τοῦ *Περσικοῦ* στρατοῦ, ἐφόνησαν αὐτοὺς σχεδὸν ὅλους. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον μάθει τίποτε περὶ τοῦ Καβάδου καὶ περὶ τοῦ στρατοῦ τῶν *Περσῶν* ὡς νικηταὶ ἤδη ἔζων μετ' ἀμεριμνησίας μεγαλυτέρας τῆς προσηκούσης. Καταθέσαντες λοιπὸν τὰ ὄπλα προητομαζον δι' ἑαυτοὺς φαγητόν· διότι τότε πλέον ἐπλησίαζεν ἢ διὰ τὸ

πυσμένοι¹ ἄτε νενικηκότες², ἀδεέστερον τῆ διαίτη ἐχρώντο. Τὰ γοῦν ὄπλα καταθέμενοι ἄριστον³ σφίσιν ἠτοιμαζόν· ἤδη γάρ τῆς ἡμέρας ὁ καιρὸς⁴ ἐνταῦθα ἦγε. Ρύαξ δέ τις ἔρρει ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, ἵνα Ρωμαῖοι τὰ κρέα καθαίρειν ἤρξαντο, οἷς δὴ σιτίζεσθαι ἐμελλον. Τινὲς δὲ ἀχθόμενοι τῷ πνίγει καὶ λούεσθαι ἠξίου. Ταύτη⁵ ταραχθὲν τὸ τοῦ ρύακος ὕδωρ πρόσω ἐχώρει. Καβάδης δὲ τὰ ἐς τοὺς Ἐφθαλίτας ξυμπεσόντα⁶ μαθὼν ἐπὶ τοὺς πολεμίους κατὰ τάχος ἦει. Κατιδὼν τε συγκεχυμένον τὸ τοῦ ρύακος ὕδωρ καὶ ξυμβαλὼν τὸ ποιούμενον ἔγνω ἀπαρασκεύους τοὺς ἐναντίους εἶναι καὶ κατὰ κράτος ἤδη ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνειν ἐκέλευεν αὐτίκα τε αὐτοῖς ἐστιωμένοις τε καὶ ἀνόπλοις οὖσιν ἐπέστησαν⁷. Ρωμαῖοι δὲ οὐχ ὑπενεγκόντες τὴν ἐφοδὸν ἐς ἀλήκην μὲν τὸ παράπαν οὐκ ἔβλεπον, ἔφευγον δὲ ὡς ἕκαστός ποι ἐδύνατο καὶ αὐτῶν οἱ μὲν καταλαμβανόμενοι ἔθνησκον, οἱ δὲ ἀνιόντες ἐς τὸ ὄρος, ὃ ταύτη ἀνέχει, ἔρριπτον αὐτοὺς κατὰ τὸ κρημνώδες ζὺν φόβῳ καὶ θορύβῳ πολλῷ. Ὄθεν δὴ οὐδένα σεσῶσθαι φασί, Πατρίκιος δὲ καὶ Ὑπάτιος κατ' ἀρχὰς τῆς ἐφόδου διαφυγεῖν ἴσχυσαν. Ἐπειτα δὲ Καβάδης, Οὐννων πολεμίων ἐς γῆν τὴν αὐτοῦ ἐσβεβληκόντων, παντὶ τῷ στρατῷ ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησε πόλεμόν τε μακρὸν πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο ἐς τῆς χώρας τὰ πρὸς ἄρκτον διέφερεν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἄλλο⁸ στρατευμα Ρωμαίων ἦλθε⁹, λόγου μέντοι ἄξιον οὐδὲν ἔδρασαν ὅτι δὴ αὐτοκράτωρ τοῦ πολέμου κατέστη οὐδεὶς, ἀλλ' ἴσοι πρὸς ἀλλήλους οἱ στρατηγοὶ ὄντες ἀντεστάτου τε ἀλλήλων ταῖς γνώμαις καὶ γίνεσθαι ἐν τῷ αὐτῷ οὐδαμῆ ἤθελον. Κέλερ δὲ ζὺν τοῖς ἐπομένοις Νύμφιον ποταμὸν διαβάς ἐσβολὴν τινα ἐς τὴν Ἀρζανηνήν¹⁰ ἐποιήσατο. Ἔστι δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος Μαρτυροπόλεως¹¹ μὲν ἀγχοτάτω, Ἀμίδης δὲ ὄσον ἀπὸ σταδίων¹² τρια-

1 Δηλ. περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Καβάδου καταλήψεως τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀρεοβίνδου. 2 Ἦσαν νικηταὶ διότι εἶχον φονεύσει τοὺς 800 Ἐφθαλίτας, τὴν πρωτοπορείαν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. 3 Τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας. 4 Ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ δηλ. ἡ μεσημβρία. 5 Ἐνεκα τῆς εισόδου τῶν κολυμβητῶν εἰς τὸ ὕδωρ. 6 Δηλ. τὸν φόνον τῶν 800 Ἐφθαλιτῶν. 7 Ἐνν. οἱ Πέρσαι. 8 Δηλ. τοῦ στρατηγοῦ Κέλερος καὶ τῶν μικρῶν ἀρχηγῶν Βυζαντινῶν (§ 1). 9 Ἦθεν εἰς τὸν τόπον τῆς ἡττης πρὸς βοήθειαν. 10 Χώραν τῆς Ἀρμενίας. 11 Ἡ Μαρτυρόπολις ἦτο πόλις τῆς Ἀρμενίας εἰς τὰ πρὸς Μεσοποταμίαν ὄρια αὐτῆς κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Τιγράνου τοῦ Β' (100-64 π. χ.) καὶ οἰκισθεῖσα ὑπὸ Ἑλλήνων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὀνομασθεῖσα δὲ κατ' ἀρχὰς Τιγρανόπολις, ἐπὶ δὲ τῶν βυζαντινῶν χρόνων μετονομασθεῖσα Μαρτυρόπολις ἢ Μαρτυρούπολις (νῦν Μαρτίν). 12 Ἐκαστον στάδιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2 λεπτά τῆς ὥρας.

φαγητὸν κατάλληλος ὥρα τῆς ἡμέρας.” Ἐρρεε δὲ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ρύαξ τις ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ *βυζαντινοὶ* Ῥωμαῖοι ἤρχισαν νὰ καθαρίζωσι τὰ κρέατα, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ τρέφωνται. Τινὲς δὲ στενοχωρούμενοι ἐκ τοῦ καύσωνος ἐθεώρουν καλὸν καὶ νὰ λούωνται. Ἐκ τούτου ταραχθὲν τὸ ὕδωρ τοῦ ῥύακος ἔτρεχε πρὸς τὰ ἔμπρὸς. Ὁ δὲ Καβάδης μαθὼν τὰ συμβάντα εἰς τοὺς Ἐφθαλίτας ἐπορεύετο μετὰ σπουδῆς ἐναντίον τῶν πολεμίων. Καὶ παρατηρήσας τεταραγμένον τὸ ὕδωρ τοῦ ῥύακος καὶ ὑποθέσας ἐκ τούτου τί ἐγίνετο ἐνόησεν ὅτι οἱ ἐναντίοι εὐρίσκονται ἀνέτιμοι πρὸς μάχην καὶ διέτασεν νὰ ἐνεργῶσιν ἔφοδον μὲ ἴλας τὰς δυνάμεις κατ’ αὐτῶν οἱ *Πέρσαι* καὶ ἀμέσως εὐρέθησαν πρὸ αὐτῶν ἐνῶ ἔτρωγον καὶ ἦσαν ἄνευ ὕπλων. Οἱ δὲ *βυζαντινοὶ* Ῥωμαῖοι μὴ δυνηθέντες νὰ ὑπομείνωσι τὴν ἔφοδον πρὸς ἀντίστασιν μὲν καθόλου δὲν ἀπέβλεπον ἀλλ’ ἔφευγον ὅπως ἕκαστος ἠδύνατο ὁπουδήποτε, καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν συλλαμβανόμενοι ἐφονεύοντο, ἄλλοι δὲ ἀνερχόμενοι εἰς τὸ ὄρος, τὸ ὁποῖον ὑψοῦται εἰς τὸ μέρος αὐτό, ἐρρίπτοντο εἰς τὸν κρημνὸν μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ θορύβου. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν λέγουσιν ὅτι οὐδεὶς ἐσώθη, οἱ δὲ *στρατηγοὶ* Πατριίκιος καὶ Ὑπάτιος κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐφόδου. Κατόπιν δὲ ὁ Καβάδης, ἐπειδὴ εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν χώραν τοῦ Οὐννοὶ πολέμιοι, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του μεθ’ ὄλου τοῦ στρατοῦ του καὶ ἀνελάμβανε πόλεμον μακροχρόνιον πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς χώρας του. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἔφθασεν ἐκεῖ πρὸς βοήθειαν καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα τῶν *βυζαντινῶν* Ῥωμαίων, οὐδὲν ὁμως ἄξιον λόγου ἐπραξεν, ἀκριβῶς διότι οὐδεὶς στρατηγὸς τοῦ πολέμου τούτου διωρίσθη μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἀλλ’ ὄλοι οἱ στρατηγοὶ ὄντες ἴσοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀντετάσσοντο οἱ μὲν εἰς τὰς γνώμας τῶν δὲ καὶ κατ’ οὐδένα τρόπον ἤθελον νὰ συστρατοπεδεύωσι καὶ νὰ *συνεργάζωνται*. Ὁ δὲ Κέλερ μετὰ τῶν ἰδικῶν του στρατιωτῶν διαβὰς τὸν Νύμφιον ποταμὸν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀρζανηνήν. Εὐρίσκεται δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος πλησιέστατα μὲν τῆς Μαρτυροπόλεως, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀμίδης ἀπέχει περίπου τριακόσια στάδια. Οὗτοι λοιπὸν λεηλατήσαντες τὰ ἐκεῖ μέρη ἐπανῆλθον μετ’ ὀλίγον καὶ οὕτω ἡ εἰσβολὴ αὕτη ὑπῆρξε βραχεῖα.

κοσίων. Οἱ δὴ ληϊσάμενοι τὰ ἐκεῖνη ¹ χωρία ἐπανήλθον οὐ πολλῶ ὕστερον δι' ὀλίγου τε ἢ ἐπιδρομῆ αὐτῆ ² ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

§ 1. Μετὰ δὲ Ἀρεόβινδος μὲν ἐς Βυζάντιον ὡς βασιλέα³ μετὰπεμπτος ἦει⁴, οἱ δὲ λοιποὶ ⁵ ἐς Ἄμιδαν ἀφικόμενοι χειμῶνος ὥρα ἐς πολιορκίαν καθίσταντο. Καὶ βίῃ μὲν ἐλεῖν τὸ χωρίον ⁶, καίπερ πολλὰ ἐγκεχειρηκότες ⁷, οὐκ ἴσχυσαν, λοιμῶ δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐμελλον· πάντα γὰρ τοὺς πολιορκουμένους τὰ ἐπιτηδεῖα ἐπελελοίπει ⁸. Ἄλλ' οἱ στρατηγοὶ ⁹ οὐδὲν πεπυσμένοι ¹⁰ ἀμφὶ τῶν πολεμίων τῆ ἀπορίας, ἐπειδὴ τοὺς στρατιώτας τῆ τε προσεδρεῖα καὶ τῷ χειμῶνι ἀχθομένους ἐώρων, ἅμα δὲ καὶ Περσῶν στράτευμα ἐπὶ σφᾶς ¹¹ ἤξειν οὐκ ἐς μακρὰν ὑπετόπαζον, τρόπῳ δὲ τῷ δὴ ἐνθένδε ἀπαλλάσσεσθαι ἐν σπουδῇ εἶχον. Οἱ τε Πέρσαι, οὐκ ἔχοντες τίνες ¹² ἂν ἐν τοιοῦδε τοῖς δεινοῖς γένοιτο, τὴν μὲν ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων ἐς τὸ ἀκριβὲς ἔκρυπτον, δόκησιν παρέχοντες ὡς πάντων σφίσι τῶν ἐπιτηδεῶν ἀφθονία εἴη, ἐς δὲ τὰ οἰκεία ξὺν τῷ ¹³ εὐπρεπεῖ λόγῳ ἀναχωρεῖν ἤθελον. Γίνονται οὖν ἐν ἀμφοτέροις λόγοι ἐφ' ᾧ δὴ Πέρσας λίτρας ¹⁴ χρυσοῦ χιλίας λαβόντες ἀποδώσουσι Ρωμαίοις τὴν πόλιν· ἐκάτεροί τε ἄσμενοι τὰ ξυγκείμενα ἐπιτελεῖ ἐποίουν, τὸ τε χρήματα λαβῶν ὁ τοῦ Γλώνου υἱὸς Ἄμιδαν Ρωμαίοις παρέδωκε. Γλῶνης γὰρ ἤδη ἐτετελευτήκει τρόπῳ τοιῷδε.

§ 2 Οὕτω μὲν στρατοπεδευσασμένων ἐνταῦθα Ρωμαίων, Ἀμίδης δὲ πόλεως ὄντων οὐ μακρὰν ἄποθεν, τῶν τις ἀγροίκων, ὅσπερ εἴωθει ἐς τὴν πόλιν εἰσιῶν λάθρα ὄρνεις ¹⁵ τε καὶ ἄρτους

1 Δηλ. ἐν τῇ Ἀρζανηνῇ. 2 Τοῦ Κέλερος εἰς τὴν Ἀρζανηνῆν. 3 Δηλ. τὸν Ἀναστάσιον εἰς Κωνσταντινῶν. 4 Εἰμι=πορεύομαι. 5 Δηλ. ὁ Πατρικιός, ὁ Ὑπάτιος καὶ ὁ Κέλερ κλ. 6 Τὸ φρούριον τῆς Ἀμίδης ὅπερ ἦτο ὀχυρόν. 7 Ἐγχειρῶ. 8 Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ ἐπιλελοίπει. 9 Οἱ Οἱ Ἕλληνας στρατηγοὶ Πατρικιός, Ὑπάτιος καὶ Κέλερ. 10 Πυνθάνομαι. 11 Ἐπ' αὐτοὺς δηλ. τοὺς Ἕλληνας πολιορκητάς. 12 Τίνες γένοιτο=τί γένοιτο=τί ἤθελον γίνεσθαι. 13 Τῷ=τινί. 14 Μία λίτρα ἰσοῦται πρὸς 0,78 τῆς ὀκάς. 15 Πουλερικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

[Οἱ Βυζαντινοὶ πολιορκοῦσι τὴν Ἄμιδαν καὶ συμφωνοῦσι νὰ παραλάβωσιν αὐτὴν ἀντὶ χιλίων λιτρῶν. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Περσῶν Γλώνης ἀπατηθεὶς ὑπὸ χωρικοῦ ἀπατεῶνος περιπίπτει εἰς ἐνέδραν τῶν Βυζαντινῶν καὶ φονεῖται. Οἱ Πέρσαι φεῖδονται τῶν οἰκιῶν τῆς Ἄμιδος. Ἡ ἀντοχὴ τῶν Περσῶν ἐν τῇ πείνῃ καὶ ἡ φειδῶ τῶν τροφίμων. Ἡ Ἄμιδα ἀγοράζεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Σύναψις ἑπταετοῦς ἀνακοχῆς Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν].

§ 1. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ μὲν Ἀρεόβινδος προσκληθεὶς νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανήρχετο εἰς τὸ Βυζάντιον, οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ ἐλθόντες εἰς τὴν Ἄμιδαν ἐπολιορκοῦν αὐτὴν ἐν καιρῷ χειμῶνος. Καὶ διὰ τῆς βίας μὲν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον, ἂν καὶ εἶχον καταβάλλει πολλὰς προσπαθείας, ἔμελλον δὲ νὰ πράττωσι τοῦτο διὰ τῆς πείνης· διότι οἱ πολιορκούμενοι εἶχον καταναλώσει ὅλα τὰ τρόφιμα. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες στρατηγοί, μὴ ἔχοντες γινῶσιν τῆς ἑλλείψεως ταύτης τῶν τροφίμων τῶν πολεμίων, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι οἱ στρατιῶται τῶν ἑστενοχωροῦντων τὸ μὲν διὰ τὴν πολιορκίαν τὸ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα, συγχρόνως δέ, ἐπειδὴ ὑπέθετον ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἔλθῃ κατ' αὐτῶν καὶ στρατὸς τῶν Περσῶν. ἐπεδίωκον δι' οἰουδήποτε τρόπον τέλος νὰ ἀπολλαγῶσιν ἀπὸ ταύτης τῆς ὑπηρεσίας. Καὶ οἱ Πέρσαι πάλιν, μὴ γνωρίζοντες τί ἠθέλον ἀπογίνει ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν αὐτῶν τῆς πολιορκίας, τὴν μὲν ἑλλειψιν τροφίμων ἀπέκρυπτον μετ' ἐπιμελείας παρουσιαζόμενοι οὕτω πρὸ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἔχοντες ἀφθονίαν πάντων τῶν τροφίμων, ἐπεθύμουν δὲ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν κατοπιν ἀξιοπρεποῦς τινος συμφωνίας. Ἐγένοντο λοιπὸν μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων διαπραγματεύσεις ὑπὸ τὸν ὄρον ὡς γνωστὸν νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω οἱ Πέρσαι εἰς τοὺς βυζαντινοὺς Ῥωμαίους τὴν πόλιν ἀφοῦ λάβωσι χιλίας λίτρας χρυσῶν νομισμάτων καὶ οὕτω καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐξετέλουν εὐχαρίστως τὰς συμφωνίας τῶν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γλώνου λαβὼν τὰ χρήματα παρέδωκε τὴν Ἄμιδαν εἰς τοὺς βυζαντινοὺς Ῥωμαίους διότι ὁ ἴδιος ὁ Γλώνης εἶχεν ἤδη ἀποθάναι κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

§ 2. Ὅταν τοιουτοτρόπως μὲν ἑστρατοπέδευσαν ἐνταῦθα οἱ βυζαντινοὶ Ῥωμαῖοι, εὕρισκοντο δὲ οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως Ἄμι-

καί τῶν ὠραίων πολλά τῷ Γλῶνῃ τούτῳ ἀποδίδουσαι χρημάτων μεγάλων, Πατρικίῳ τῷ στρατηγῷ ἐς ὄψιν ἔλθων Γλῶνῃ οἱ ἐς χεῖρας παραδώσειν ξὺν Πέρσαις διακοσίους ὑπέσχετο, ἦν τινος ἀμοιβῆς ἐλπίδα λαβὼν παρ' αὐτοῦ εἶη¹. Ὁ δὲ αὐτῷ ἅπαντα ὅσα ἦν βουλομένῳ ὑποσχόμενος ἔσεσθαι τὸν ἀνθρώπων² ἀπεπέμψατο. Καί θς τὰ τε ἱμάτια δεινῶς διαρρήξας καὶ δεδακρυμένῳ ἔοικῶς ἐς τὴν πόλιν³ εἰσῆλθε· παρά τε τὸν Γλῶνῃν ἤκων τὰς τε τρίχας τίλλων «ἐτύγχανον μὲν, ὦ δέσποτα», εἶπεν, «ἅπαντὰ σοι ἐκ τοῦ χωρίου τάγαθὰ φέρων, ἐντυχόντες δὲ στρατιῶται Ρωμαῖοι—καὶ γὰρ που ἐς τὰ ταύτη⁴ χωρία κατ' ὀλίγους περιόντες τοὺς οἰκτροὺς ἀγροίκους βιάζονται—πληγὰς τέ μοι οὐ φορητὰς προσετρίψαντο καὶ πάντα ἀφελόμενοι οἱ λησταὶ ᾄχοντο, οἷς⁵ δὴ ἐκ πολαιοῦ Πέρσας τε δεδιέναι καὶ τοὺς γεωργοὺς βιάζεσθαι νόμος. Ἄλλ' ὅπως⁶, ὦ δέσποτα, σαυτῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ Πέρσαις ἀμυνεῖς· ἦν γὰρ ἐς τῆς πόλεως τὰ προσταεῖα κυνηγετήσων ἴης θήραμά σοι οὐ φάθλον ἔσται· κατὰ πέντε γὰρ ἢ τέτταρας οἱ κατάρτοι περιόντες λωποδυτοῦσιν⁷». Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. Ἀναπεισθεὶς δὲ ὁ Γλῶνῃς τοῦ ἀνθρώπου ἀνεπυθάνετο πόσους ποτὲ Πέρσας οἶεται οἱ ἐς τὴν πρᾶξιν ἰκανοὺς ἔσεσθαι. Ὁ δὲ πεντήκοντα μὲν ἀποχρήσειν⁸ οἱ μάλιστα ἔφη· οὐ γὰρ ἂν αὐτῶν πλεοσὶ ποτε ἦ κατὰ πέντε ὀδοῖσιν ἐντύχοιεν, τοῦ δὲ μηδὲν ἀπροσδόκητον σφίσι ξυμβῆναι⁹ οὐδὲν τι χεῖρον καὶ ἑκατὸν ἐς τὸ ἔργον ἀπαγαγέσθαι· ἦν δὲ καὶ τούτων διπλασίους τῷ παντὶ ἄμεινον¹⁰. βλάβος γὰρ ἀνθρώπῳ ἐκ τοῦ περιόντος οὐκ ἂν γένοιτο.

§ 3. Γλῶνῃς μὲν οὖν ἱππέας διακοσίους ἀπολεξάμενος τὸν ἀνθρώπων¹¹ σφίσι ἐξηγεῖσθαι ἐκέλευεν. Ὁ δὲ ἄμεινον ἰσχυρίζετο εἶναι αὐτὸν ἐπὶ κατασκοπῇ στέλλεσθαι πρότερον καὶ ἦν ἔτι ἐν χωρίοις τοῖς αὐτοῖς περιόντας Ρωμαίους ἰδὼν ἀπαγγεῖλη οὕτω δὴ ἐν δέοντι ποιεῖσθαι τὴν ἔξοδον Πέρσας. Εὖ τε οὖν εἰπεῖν ἔδοξε τῷ Γλῶνῃ καὶ αὐτοῦ ἀφιέντος ἐστέλλετο¹². Παρά δὲ τὸν

1 Λαβὼν εἶη=λάβοι. 2 Δηλ. τὸν χωρικὸν ἀγροίκον. 3 Δηλ. τὴν Ἄμυθαν
4 δηλ. περὶ τῆς Ἄμιθης. 5 οἷς...=οἷς νόμος (ἔστιν). 6 Ἐννοητέον τὸ σκό-
πει ἢ σκέψαι· πλαγία ἐρωτημ. προτ. 7 Λώπη καὶ δύω (εἰσέρχομαι)=κλέπτω τὰ
θυλάκια (τσέπαις). 8 Ἀποχρεῶ-ῶ=ἔξαρκῶ. Τοῦ... συμβῆναι=ἵνα μὴ συμβῆ.
10 Ἐνν. ἔσται. 11 Δηλ. τὸν ἀπατεῶνα χωρικόν. 12 Ὁ χωρικός.

δης, εἷς χωρικός ὅστις ἐσυνήθιζεν, εἰσερχόμενος κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ πωλῇ εἰς τὸν Γλώνην τούτον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων καὶ ὄρνιθας καὶ ἄρτους καὶ πολλὰ ὀπωρικά, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν στρατηγὸν Πατρικίον, ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸν Γλώνην μετὰ διακοσίων Πέρσων, ἂν ἤθελε λάβει παρ' αὐτοῦ ἐλπίδα ἀμοιβῆς τινος. Αὐτὸς δὲ ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ ἔξῃ οὗτος πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἀπέστειλεν ὀπίσω τὸν ἄνθρωπον. Οὗτος δέ, καταξέσχισας ἐντελῶς τὰ φορέματά του καὶ ὁμοιάζων μὲ ἄνθρωπον ὅστις εἶχε δακρῦσει, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Γλώνην καὶ τραβῶν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του εἶπεν «ὦ δέσποτα, ἐγὼ μὲν ἐτύχαινε νὰ φέρω πρὸς σὲ ἐκ τοῦ χωρίου ὄλα τὰ καλὰ τροφίμα, ἀλλὰ συναντήσαντές με στρατιῶται βυζαντινοὶ Ῥωμαῖοι, διότι εἰς τὰ μέρη ταῦτα περιερχόμενοι κατὰ μικροὺς ὁμίλους βιοπραγοῦσιν ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ ἀξιοθρηνητῶν χωρικῶν—καὶ ῥαβδισμοὺς ἀνυποφόρους μοὶ ἐπροξένησαν καὶ ἀφοῦ μοὶ ἀφήρσαν ὄλα τὰ πράγματά μου οἱ κακοῦργοι ἐξηφανίσθησαν, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ὡς γνωστὸν ἔχουσι συνήθειαν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ τοὺς Πέρσας νὰ φοβῶνται καὶ τοὺς γεωργοὺς νὰ ἐκβιάζωσιν. Ἄλλὰ φρόντισε, ὦ δέσποτα, πῶς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἡμᾶς τοὺς πτωχοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς Πέρσας θὰ βοηθήσῃς καὶ ἰκανοποιήσῃς· ἂν δηλ. πορευθῆς εἰς τὰ προάστεια τῆς πόλεως ἵνα κληγῆσῃς θὰ ἔχῃς κληγῆσιον οὐχὶ εὐτελέες· διότι οἱ κατηραμένοι αὐτοὶ περιερχόμενοι ἀνὰ πέντε ἢ ἀνὰ τέσσαρας ληστεύουσι τοὺς ἀνθρώπους ὡς λωποδύται.» Οὗτος μὲν ταῦτα εἶπεν. Πεισθεὶς δὲ ἐκ τούτων ὁ Γλώνης ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν νὰ μάθῃ πόσοι περίπου Πέρσαι νομίζει ὅτι εἶναι ἀρκετοὶ εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Οὗτος δὲ εἶπεν ὅτι πενήτηντα μὲν περίπου θὰ ἀρκέσωσι· διότι ἐξ αὐτῶν δὲν θέλει συναντήσῃ οὗτος περιερχομένους ἐν τῇ ὁδῷ ἀνὰ περισσοτέρους τῶν πέντε, διὰ νὰ μὴ συμβῆ δὲ εἰς αὐτοὺς ἀπρόοπτόν τι καθόλου δὲν θὰ ἦτο ἀνωφελέστερον νὰ παραλάβῃ καὶ ἑκατὸν διὰ τὸ ἔργον τοῦτο· ἀλλὰ καὶ διπλασίους τοῦτων ἂν παραλάβῃ θὰ εἶναι καθ' ὄλα καλύτερον· διότι ἐκ τοῦ περισσεύοντος δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ βλάβη εἰς τὸν ἄνθρωπον.

§ 3. Ὁ Γλώνης μὲν λοιπὸν ἐκλέξας διακοσίους ἱππεῖς διέτασσε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν νὰ τοὺς ἠδηγῇ. Οὗτος δὲ λέγων ὅτι εἶναι συμφερότερον αὐτὸς νὰ πορεύηται πρὸ τῶν ἄλλων πρὸς κατασκόπευσιν καὶ ἂν, παρατηρήσας ὅτι οἱ βυζαντινοὶ Ῥωμαῖοι περιέρχονται ἀκόμη εἰς τὰ ἴδια μέρη, ἀναγγείλῃ τοῦτο, τότε ἀκριβῶς εἰς ὄραν κατάλληλον νὰ ἐξέρχωνται οἱ Πέρσαι. Καὶ ἐφάνη καλὸν εἰς

στρατηγόν Πατρίκιον ἤκων ἅπαντα ¹ ἔφραζε· καὶ ὅς τῶν δορυφόρων τῶν αὐτοῦ δύο καὶ στρατιώτας χιλίους ἀπολεξόμενος ζῦν αὐτῷ ἔπεμψεν. Οὓς δὴ ἀμφὶ κώμην Θιλαυάμων, σταδίους τεσσαράκοντα ² Ἀμιδῆς διέχουσαν, ἐν νάπαις τε καὶ χωριοῖς ὑλώδειςιν ἔκρυσσε, καὶ αὐτοῦ μένειν ἐν ταύταις δὴ ταῖς ἐνέδραις ἐπέστελλον, ἔς τε τὴν πόλιν ³ δρόμῳ ἐχώρει καὶ τῷ Γλῶνῃ ἔτοιμον εἰπὼν τὸ θήραμα ⁴ εἶναι αὐτῷ τε καὶ τοῖς διακοσίοις ἐξηγήσατο ἐπὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐνέδραν. Ἐπειδὴ δὲ διέβησαν τὸν χῶρον οὗ προλοχίζοντες Ρωμαῖοι ἐκάθηντο ⁵, Γλῶνην τε καὶ Πέρσας λαθῶν ἅπαντας, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας τοὺς Ρωμαίους ἀνέστησε καὶ αὐτοῖς τοὺς πολεμίους ἐπέδειξεν. Οὐσπερ ἐπειδὴ ἐπὶ σφας ἰόντας κατείδον Πέρσαι κατεπλάγησάν τε τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καὶ ἀμηχανίᾳ πολλῇ εἶχοντο· οὔτε γὰρ ὀπίσω ἀπελαύνειν οἷοι τε ἦσαν, κατὰ νώτων ὄντων σφίσι τῶν ἐναντίων ⁶, οὔτε πῃ ἐτέρωσε φεύγειν ἐν γῆ πολεμίᾳ ⁷ ἐδύναντο. Ἐκ δὲ τῶν παρόντων ὡς ἐς μάχην ταξάμενοι τοὺς ἐπιόντας ἡμύνοντο τῷ τε πλήθει παρὰ πολὺ ἔλασσούμενοι ⁸ ἠτήθησάν τε καὶ ζῦν τῷ Γλῶνῃ ἅπαντες διεφθάρησαν. Ὅπερ ἐπειδὴ ὁ τοῦ Γλῶνου υἱὸς ἔμαθε περιαλγῆσας τε καὶ τῷ θυμῷ ζέων, ὅτι δὴ τῷ πατρὶ ἀμύνειν ⁹ οὐκ εἶχε, τὸν Συμεῶνος νεῶν ἔκαυσεν, ἀγίου ἀνδρός ¹⁰, ἵνα δὴ Γλῶνης κατέλυε. Καίτοι ἄλλην τινὰ οἰκοδομίαν οὔτε Γλῶνης οὔτε Καβάδης, οὐ μὴν οὐδέ Περσῶν τις ἄλλος οὔτε καθελεῖν ἔγνω οὔτε τῷ ἄλλῳ ἀφανίζειν τρόπῳ ἐν γε Ἀμιδῆῃ ἢ ταύτης ἐκτός. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον ἐπάνειμι ¹¹.

§ 4 Οὕτω ¹² μὲν Ἀμιδαν Ρωμαῖοι τὰ χρήματα δόντες ἀπέ-

1 Τὰ μετὰ τοῦ Γλῶνου συμφωνηθέντα. 2 Τὸ στάδιον ἀντιστοιχεῖ πρὸς δύο λεπτά τῆς ὥρας περίπου. 3 Δηλ. τὴν Ἀμιδαν εἰς ἣν εἰσῆρχετο καὶ ἐξήρχετο ἐλευθέρως ὡς μεταπράτης τροφίμων. 4 Δηλ. ἢ κατὰ μικρὰς δὴθεν δμάδας περιφερόμενοι Βυζαντινοὶ λωποδύται. 5 Δηλ. τὸν τόπον τῆς ἐνέδρας. 6 Οἱ ἐνεδρεύοντες Ἑλληνες εὐρίσκοντο ἤδη εἰς τὰ νῶτα τῶν 200 Περσῶν. 7 Διότι ὅλη ἡ Μεσοποταμία καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἐν αὐτῇ περιοχὴ τῆς Ἀμιδῆς ἀνῆκε τότε εἰς τὸ βυζαντιανὸν Κράτος. 8 Οἱ Πέρσαι ἦσαν 200 ἐκτεθειμένοι ἐν τῇ ὁδῷ ἀπέναντι 1000 προφυλασσομένων Ἑλλήνων. 9 Νὰ βοηθήσῃ τὸν πατέρα του νεκρὸν ἦδη ἦτοι νὰ τὸν ἐνταφιάσῃ κλπ. 10 Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀσκητοῦ Συμεῶνος μετ' ἀδιαφορίας, ὡς περὶ ἀγνώστου πινός ἢ τυχαίου, ἐνῶ πρόκειται περὶ γνωστοῦ ἐν τῇ πόλει καὶ σεβαστοῦ. Πρβλ. Εἰσαγωγ. 11 Ὁ Προκόπιος ἐπανερχεται εἰς τὴν ἱστορικὴν διήγησιν, ἣν διέκοψεν ἀπὸ τῆς § 2 ἵνα διηγηθῆ ἐν §§ 2 καὶ 3 τὸ ἐπεισόδιον τοῦ θανάτου τοῦ Γλῶνου. 12 Ὡς ἐν § 1 συνεισηθήθη.

τὸν Γλώνην ὅτι ὀρθῶς εἶπε τοῦτο καὶ ἐπιτρέψοντος αὐτοῦ ἀπεστέλλετο ὡς *κατάσκοπος ὁ χωρικός*. Ἐλθὼν δὲ οὗτος πρὸς τὸν στρατηγὸν Πατρίκιον ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς συμφωνίας· καὶ οὗτος ἐκλέξας δύο ἐκ τῶν δορυφόρων του καὶ χίλους στρατιώτας ἔστειλεν αὐτούς μετ' αὐτοῦ. Τούτους λοιπὸν οὗτος πέριξ τῆς κωμοπόλεως τῶν Θιλασάμων, ἧτις ἀπέχει ἀπὸ τῆς Ἀμίδης τεσσαράκοντα στάδια, ἐντὸς κοιλωμάτων τοῦ ὕρου καὶ δασωδῶν μερῶν ἔκρυψε καὶ ἔδιδεν ἐντολὴν νὰ μένωσιν ἐκεῖ εἰς αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς ἐνέδρας καὶ ἀμέσως ἔτρεχεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀναγγείλας εἰς τὸν Γλώνην ὅτι τὸ κυνήγιον εἶναι ἕτοιμον ὠδήγησεν αὐτὸν καὶ τοὺς διακοσίους Πέρσας εἰς τὴν ἐνέδραν τῶν πολεμίων. Ἀφοῦ δὲ διέβησαν τὸ μέρος ὅπου ἕμενον ἐνεδρεύοντες οἱ Βυζαντινοί, διαφυγὼν τὴν προσοχὴν τοῦ Γλώνου καὶ ὄλων τῶν Περσῶν ἐξήγαγε τοὺς Βυζαντινοὺς ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐνέδρας καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς τοὺς πολεμίους. Τούτους ἀφοῦ εἶδον οἱ Πέρσαι πορευομένους ἐναντίον αὐτῶν ἔμειναν ἐκπληκτοὶ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον γεγονός καὶ εὗρισκοντο ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ· διότι οὔτε πρὸς τὰ ὀπίσω ἠδύναντο νὰ πορευῶνται, ἀφοῦ εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν ἦσαν οἱ ἐχθροὶ των, οὔτε πρὸς ἄλλο τι μέρος ἠδύναντο νὰ φεύγωσιν, *εὗρισκόμενοι* ἐντὸς πολεμίας χώρας. Ἐκ τῶν ἐνότων λοιπὸν παραταχθέντες πρὸς μάχην ἀπέκρουον τοὺς ἐπιτιθεμένους καί, ἐπειδὴ ὑπελείποντο πολὺ τῶν ἐναντίων κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἐνίκηθησαν καὶ ἐφρονεύθησαν ὅλοι ὁμοῦ μετὰ τοῦ Γλώνου. Τοῦτο ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ υἱὸς τοῦ Γλώνου καταλυπηθεὶς καὶ βράζων ἐκ τῆς οὐγῆς, διότι δὲν ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ἐνταφιάσῃ τὸν πατέρα του, ἔκαυσε τὸν ναὸν τοῦ ἀσκητοῦ Συμεῶνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διέμενεν ὁ πατήρ του Γλώνης. Ἄλλο ὅμως οἰκοδόμημα οὔτε ὁ Γλώνης οὔτε ὁ Καβάδης, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν Περσῶν, δὲν ἐσκέφθη οὔτε νὰ κρημίσῃ οὔτε κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀμίδης καὶ ἐκτὸς αὐτῆς· ἐγὼ δὲ μετὰ τὸ *ἐπεισόδιον* τοῦτο ἐπανέρχομαι εἰς τὴν συνέχισιν τῆς διακοπέσεως διηγήσεώς μου.

§ 4 Τοιοῦτοτρόπως μὲν λοιπὸν οἱ *βυζαντινοὶ* Ρωμαῖοι δώσαντες τὰ χρήματα παρέλαβον πάλιν τὴν πόλιν Ἀμίδα μετὰ δύο ἔτη ἀφ' ὅτου ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν πολεμίων. Καὶ ἀφοῦ εἰσηλθὼν ἐντὸς αὐτῆς ἀμέσως ἐγνώσθη καὶ ἡ ἰδικὴ των ἀνοσιὰ καὶ ἡ καρτερικότης τῶν Περσῶν ἐν τῇ πείνῃ· διότι, ὑπολογίσαντες τὸ ποσὸν τῶν ἐκεῖ ἐν τῇ πόλει ἐναπομεινασῶν τροφῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐξεληθόντων τῆς πόλεως βαρβάρων, εὗρισκον ὅτι εἶχον ἐναπομείνει ἐν τῇ πόλει τρῶ-

λαβον δύο ένιαυτοίς ύστερον ή πρὸς τῶν πολεμίῳν ἑάλω¹. Καί ἐπει ἐν ταύτῃ ἐγένοντο ή τε αὐτῶν ὀλιγωρία² καί Περσῶν τὸ καρτερόν τῆς διαίτης ἐγνώσθη· σιτίων γάρ τῶν ἐνταῦθα λελειμμένων τὸ μέτρον καί βαρβάρων τῶν ἐξεληλυθότων τὸν ὄμιλον λογισάμενοι ἑπτὰ μάλιστα ἡμερῶν εὕρισκον θαπάνην ἐν τῇ πόλει ἀπολελειφθαι, καίπερ Γλῶνου τε καί τοῦ ἐκείνου παιδὸς ἐνδεεστέρως ή κατὰ τὴν χρεῖαν³ πολλοῦ χρόνου ἐνδιδόντος τὰ σιτία Πέρσαις· Ρωμαίοις γάρ τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὡσερ μοι προδεδήλωται, ζῶν αὐτοῖς μείνασιν οὐδὲν τὸ παράπαν χορηγεῖν ἔγνωσαν, ἐξ ὅτου οἱ πολέμιοι⁴ ἐς τὴν πολιορκίαν κατέστησαν· οἳ δὴ ἐς βρώσεις ἀήθεις τὰ πρῶτα ἐλθόντες τῶν τε οὐ θεμιτῶν⁵ ἀψάμενοι πάντων, εἶτα τελευτῶντες καί ἀλλήλων ἐγεύσαντο. Διὸ δὴ ἐξηπατημένοι τε πρὸς τῶν βαρβάρων οἱ στρατηγοὶ⁶ ἦσθοντο καί τοῖς στρατιώταις τὴν ἀκρασίαν ὠνειδιζον ὅτι δὴ ἀπειθετέρους αὐτοὺς παρεχόμενοι σφίσι, παρὸν βορυαλώτους Πέρσας τε τοσοῦτους τὸ πλῆθος καί Γλῶνου τὸν υἱὸν ζῶν τῇ πόλει ἐλεῖν, οἶδε⁷ τὰ Ρωμαίων χρήματα ἐς τοὺς πολεμίους μετενεγκόντες αἰσχὸς τε ἀνεδήσαντο μέγα καί Ἄμιδαν ἀργυρώνητον πρὸς Περσῶν ἔλαβον⁸.

§ 5. Ὑστερον δὲ Πέρσαι τοῦ πρὸς Οὐννοὺς πολέμου⁹ σφίσι μηκυνομένου ἐς σπονδὰς Ρωμαίοις ξυνίασιν, αἵπερ αὐτοῖς ἐς ἑπτὰ ἔτη ἐγένοντο, Κέλερός τε τοῦ Ρωμαίου καί Ἀσπεβέδου τοῦ Πέρσου αὐτάς ποιησαμένων, ἐπ' οἴκου τε ἀμφότεροι¹⁰ ἀναχωρήσαντες ἡσυχῇ ἔμενον. Οὕτω μὲν, ὡσερ ἐρρήθη, ἀρξάμενος¹¹ ὁ Ρωμαίων τε καί Περσῶν πόλεμος ἐς τότε ἐτελεύτα¹². Τὰ δὲ ἀμφὶ πύλας τῆς Κασπίας ξυνενεχθέντα ἐρῶν ἔρχομαι.

1 Ἰδὲ Ζ' § 4. 2 Ἡ ἀνικανότης ἦν ἔδειξαν πρὸ τῶν περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως διαπραγματεύσεων μὴ δυνηθέντες ν' ἀνυληθῶσι τὴν δύσκολον θέσιν τῶν πολιορκουμένων καὶ νὰ μὴ συνάψωσιν εἰρήνην. 3 Δηλ. μετὰ μεγάλης φειδοῦς. 4 Δηλ. οἱ Βυζαντινοὶ. 5 Δηλ. βλαβερὰ εἰς τὴν υἰγίαν. 6 Δηλ. οἱ Βυζαντινοὶ στρατηγοὶ Κέλερ, Ὑπάτιος κλπ. 7 Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ οἰ δέ. 8 Μὴ προσέξαντες δηλ. καὶ διασθέντες οὕτω ἀπώλεσαν καὶ χρήματα καὶ δόξαν, ἀγοράσαντες καὶ οὐχὶ κυριεύσαντες τὴν πόλιν. 9 Ἰδὲ Η' § 8. 10 Δηλ. οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ. 11 Ἀπὸ τοῦ κεφ. Ζ' μέχρις ἐνταῦθα (κεφ. Γ' I). 12 Κάσπια πύλαι ἐκαλοῦντο τότε στενὸν τι μεταξὺ Μηδίας καὶ Κασπίας θαλάσσης ἀποτελούμενον ἐκ τῶν νοτίων παραφυάδων τοῦ Καυκάσου, αἵτινες ἐκαλοῦντο Κάσπια ὄρη, καὶ ἐκ τῆς παρακειμένης Κασπίας θαλάσσης. Τὸ στενὸν τοῦτο κλείσαντες διὰ πυλῶν οἱ Πέρσαι ἐφύλαττον ὡς στρατηγικὸν σημεῖον.

φιμα μόλις ἑπτὰ περίπου ἡμερῶν καίτοι ὁ πατήρ Γλώνης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρεῖχον εἰς τοὺς Πέρσας τὰ τρόφιμα κατὰ ποσότητα ὀλιγωτέραν τῆς ἀναγκαιούσης· διότι εἰς τοὺς *βυζαντινοὺς* Ρωμαίους τοὺς ἐν τῇ πόλει Ἄμιδῃ ἐναπομείναντας μετ' αὐτῶν *μετὰ τὴν ἄλωσιν*, ὡς ἀνωτέρω ἐδήλωσα, οὐδὲν ἐντελῶς ἐσκέφθησαν νὰ δίδωσιν ἀφ' ὅτου οἱ ἐχθροὶ τῶν ἐπολιόρχησαν *τὴν πόλιν*· οὗτοι δὲ φυσικὰ τρώγοντες κατ' ἀρχὰς φαγητὰ ἀσυνήθιστα, μεταχειρισθέντες δὲ ἔπειτα καὶ ἀπηγορευμένα *τοιαῦτα*, ἐν τέλει ἔφαγον καὶ ἀνθρώπινα κρέατα ὁ εἷς τοῦ ἄλλου. Διὰ τοῦτο τότε πλέον ἀντελήφθησαν οἱ στρατηγοὶ *τῶν Βυζαντινῶν* ὅτι εἶχον ἐξαπατηθῆ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἐμέμφοντο τοὺς στρατιώτας τῶν διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐγκρατείας, διότι βεβαίως φερόμενοι *ἐνεκα τῆς ἀκρατείας τῶν* πρὸς αὐτοὺς ἀπειθεῖς, ἐνῶ ἦτο δυνατόν νὰ συλλάβωσιν αἰχμαλώτους καὶ Πέρσας τόσους πολλοὺς καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Γλώνου καὶ τὴν πόλιν ὁμοῦ νὰ κτριεύσωσιν *ἀδαπάνως*, αὐτοὶ παραδώσαντες εἰς τοὺς πολεμίους τὰ ἑλληνικὰ χρήματα καὶ καταισχύνην μεγάλην ἀπέκτησαν καὶ τὴν Ἄμιδαν παρέλαβον παρὰ τῶν Περσῶν ἀγορασθεῖσαν διὰ χρημάτων *καὶ οὐχὶ κυριευθεῖσαν*.

§ 5. Μετὰ ταῦτα δὲ οἱ Πέρσαι, ἐπειδὴ παρετείνετο εἰς αὐτοὺς ὁ κατὰ τῶν Οὐννων πόλεμος, ἦλθον εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν περὶ συνθηκολογήσεως, ἣτις καὶ ἐγένετο μεταξὺ αὐτῶν δι' ἑπτὰ ἔτη, ἐνεργησάντων αὐτὴν τοῦ Βυζαντινοῦ *στρατηγοῦ Κέλερος* καὶ τοῦ Πέρσου Ἀσπεβέδου, καὶ οὕτω ἀπελθόντες ἀμφοτέρωθεν οἱ *διαμαχόμενοι* εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἑμῶν ἐν εἰρήνῃ. Τοιοῦτοτρόπως μὲν λοιπόν, ὅπως ἀκριβῶς ἐξετέθη *ἀνωτέρω*, ἀρχίσας ὁ μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν πόλεμος ἐτελείωνεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Τώρα δὲ θὰ διηγηθῶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὰς Κασπίας πύλας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

§ 1. Τὸ Κιλικῶν ὄρος ὁ Ταῦρος¹ ἀμείβει μὲν τὰ πρῶτα Καππαδόκας τε καὶ Ἀρμενίους καὶ τῶν Περσαρμενίων² καλουμένων τὴν γῆν, ἔτι μέντοι Ἀλβανούς,³ τε καὶ Ἰβήρας⁴ καὶ ὄσα ἄλλα ἔθνη αὐτόνομά τε καὶ Πέρσαις κατήκοα ζῶκονται ταύτη· ἐξικνεῖται γὰρ ἐς χώραν πολλήν, προϊόντι δὲ αἰεὶ τὸ ὄρος τοῦτο ἐς μέγα τι χρῆμα⁵ εὖρους τε καὶ ὕψους διήκει. Ὑπερβάντι δὲ τοὺς Ἰβήρων ὄρους ἀτραπός⁶ τις ἐστὶν ἐν στενοχωρίᾳ, πολλῇ, ἐπὶ σταδίου⁷ πεντήκοντα ἐξικνουμένη. Αὕτη δὲ ἡ ἀτραπός ἐς ἀπότομόν τινα καὶ ὄλως ἄβατον τελευτᾷ χώρον· δίοδος γὰρ οὐδεμίᾳ τὸ λοιπὸν φαίνεται, πλὴν γε δὴ ὅτι ὡσπέρ τινα χειροποίητον πυλῖδα ἐνταῦθα ἡ φύσις ἐξεῦρεν, ἡ Κασπία⁸ ἐκ παλαιοῦ ἐκλήθη. Τὸ δὲ ἐνθένδε πεδία τὲ ἐστὶν ἱππήλατα καὶ ὕδατων πολλῶν ἀτεχνῶς ἔμπλεα καὶ χώρα πολλή ἱπόβοτός τε καὶ ἄλλως ὑπία, οὗ δὴ τὰ Οὐνῶν ἔθνη σχεδόν τι ἅπαντα ἴδρυται ἄχρι ἐς τὴν Μαιώτιν⁹ διήκοντα λίμνην. Οὗτοι, ἦν μὲν διὰ τῆς πυλίδος, ἧς ἄρτι ἐμνήσθην, ἴωσιν ἐς τὰ Περσῶν τε καὶ Ρωμαίων ἦθη, ἀκραιφνέσι τε τοῖς ἵπποις ἴασι καὶ περιόδῳ τινὶ οὐδαμῇ χρώμενοι οὐδὲ κρημνώδεσιν ἐντυχόντες χωρίοις, ὅτι μὴ τοῖς πεντήκοντα σταδίοις ἐκείνοις, οἵπερ ἐς τοὺς Ἰβηρίους ὄρους, ὡσπερ ἐρρήθη, διήκουσιν. Ἐπ' ἄλλας δὲ τινὰς ἐξόδους ἰόντες πόνῳ τε πολλῷ παραγίνονται καὶ ἵπποις οὐκέτι χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς ἔχοντες· περιόδους τε γὰρ αὐτοὺς περιέειναι πολλὰς ἐπάναγκες καὶ ταύτας κρημνώδεις. Ὅπερ ἐπειδὴ ὁ Φιλίππου Ἀλέξανδρος¹⁰

1 Ὁροσειρὰ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου καὶ διασχίζουσα ἀπὸ Α πρὸς Δ. τὴν Μ. Ἀσίαν. 2 Χώραν τῆς Ἀσίας πρὸς Α. τῆς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Ἐνῆξινου Πόντου παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μηθίας (περσικοῦ Κράτους). 3 Ἡ Ἀλβανία ἦτο μικρὰ χώρα Α. τοῦ Καυκάσου παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν. 4 Ἡ Ἰβηρία ἦτο μικρὰ χώρα ΝΔ. τοῦ Καυκάσου καὶ Α. τοῦ ἀνατολ. μυχοῦ τοῦ Ἐῶξινου Πόντου ὅπου νῦν ἡ Τυφλίς. 5 *χρῆμα εὖρους*—εὖρος, *χρῆμα ὕψους*—ὕψος. 6 Μονοπάτι. 7 Τὸ στάδιον ἀντιστοιχεῖ πρὸς 2 περσῶν λεπτά τῆς ὥρας. 8 Ἡ Κασπία πυλῖς (ἰδὲ καὶ σελ. 88) εἶναι πρὸς Β. τῆς Μηθίας μεταξὺ Καυκάσου καὶ Κασπίας, πέραν δὲ αὐτῆς ἐκτείνονται πεδιναὶ ἐκτάσεις Β. τοῦ Καυκάσου μέχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης. 9 Ἡ Μαιώτις λίμνη, ἢ ἄλλως λεγομένη Ἀζοφικὴ θάλασσα κεῖται εἰς τὰ Β. τοῦ Ἐῶξινου Πόντου. 10 Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος (356—323).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄

Περιγραφή τῶν Κασπίων πυλῶν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατασκευασθὲν εἰς τὰς Κασπίας πύλας φρούριον ἀρνεῖται νὰ ἀγοράσῃ ὁ Ἀναστάσιος παρὰ τοῦ Οὐννου Ἀμβαζούκου προσφερόμενον ὡς δυσκολοσυντήρητον. Τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμβαζούκου κατέλαβεν ὁ Καβάδης. Ὁ Ἀναστάσιος ἐπὶ τοῦ χωρίου Δάρας κτίζει τὴν φερώνυμον πόλιν Ἀναστασιοῦπολιν καὶ περιτειχίζει τὴν Θεοδοσιούπολιν κατὰ τῶν Περσῶν].

§ 1. Τὸ ὄρος τῆς Κιλικίας ὁ Ταῦρος διατρέχει μὲν κατ' ἀρχὰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν χώραν τῶν καλουμένων Περσαρμενίων, ἔτι δὲ καὶ τὴν χώραν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Ἰβήρων καὶ τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὅσα αὐτόνομα μὲν ἀλλ' ὑπήκοα εἰς τοὺς Πέρσας κατοικοῦσιν εἰς ταῦτα τὰ μέρη· διότι ἐκτείνεται εἰς μεγάλην ἔκτασιν, καθ' ὅσον δὲ προχωρεῖ ὄλονεν τὸ ὄρος τοῦτο φθάνει εἰς μέγα πλάτος καὶ ὕψος. Ὅταν δὲ ὑπερβῇ τις τὰ ὄρια τῆς χώρας τῶν Ἰβήρων ὑπάρχει μία στενὴ ὁδὸς ἐντὸς μεγάλης στενωποῦ ἐκτεινομένη εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα σταδίων. Αὕτη δὲ ἡ στενὴ ὁδὸς καταλήγει εἰς ἓνα χῶρον ἀπότομον καὶ ἐντελῶς ἀδιάβατον· διότι οὐδεμία διέξοδος φαίνεται πέραν τούτου τοῦ μέρους, πλὴν τούτου μόνον ὅτι ἡ φύσις κατεσκεύασεν ἐνταῦθα ἓν εἶδος τεχνητῆς τρόπον τινὰ πυλίδος, ἡ ὁποία ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὠνομάσθη Κασπία πύλη. Ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ πέραν ὑπάρχουσι πεδιάδες ὑπὸ ἵππων διατρεχόμεναι καὶ ἀφθόνως ὑπὸ ὑδάτων διαρρέομεναι καὶ ἔκτασις μεγάλη κατάλληλος εἰς βοσκὴν ἵππων καὶ ἐν γένει πεδινηή, ὕπου ὡς γνωστὸν σχεδὸν ὅλοι οἱ λαοὶ τῶν Οὐννων ἔχουσιν ἐγκατασταθῆ, ἐπεκτεινόμενοι μέχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Οὗτοι, ἂν μὲ ἐπέρχονται διὰ τῆς πυλίδος, ἦν πρὸ μικροῦ ἀνέφερα, ἐναντίον τῆς χώρας τῶν Περσῶν καὶ τῶν Βυζαντινῶν, πορεύονται μὲ τοὺς ἵππους των μὴ ἐμποδιζομένους ἐκ τῆς κακοτοπίας καὶ οὐδόλως μεταχειρίζονται περιφερικόν τινα δρόμον οὐδὲ συναντῶσι κρημνώδη μέρη, πλὴν τῶν πεντήκοντα ἐκείνων σταδίων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐκτείνονται μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Ἰβηρικῆς χώρας. Ὅταν δὲ ἐπιχειρῶσιν οὗτοι οἰασθῆποτε ἄλλας ἐκστρατείας καὶ μετὰ κόπου πολλοῦ ἐπέρχονται καὶ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μεταχειρίζονται τοὺς ἰδίους ἵππους· διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ διέρχωνται πολλὰς περιφερικὰς ὁδοὺς καὶ μάλιστα κρημνώδεις. Τοῦτο εὐθὺς ἀφοῦ κατενόησεν ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος ὁ μέγας κατε-

κατενόησε, πύλας τε ἐν χώρῳ ἐτεκτήνατο ¹ τῷ εἰρημένῳ καὶ φυλακτήριον ² κατεστήσατο. "Ὁ δὲ ἄλλοι τε πολλοὶ προϊόντος χρόνου ἔσχον καὶ Ἀμβαζούκης, Οὔννος μὲν γένος, Ρωμαίοις δὲ καὶ Ἀναστασίῳ βασιλεῖ φίλος. Οὗτος Ἀμβαζούκης, ἐπειδὴ ἔς τε γῆρας ἀφίκτο βαθὺ καὶ τελευτᾶν ἔμελλε, πέμψας παρὰ τὸν Ἀναστάσιον χρήματά οἱ δοθῆναι ἤτει, ἐφ' ᾧ τότε φυλακτήριον καὶ πύλας τὰς Κασπίας ἐνδώσει Ρωμαίοις. Βασιλεὺς δὲ Ἀναστάσιος —δρᾶν γὰρ ἀνεπισκέπτως οὐδὲν οὔτε ἠπίστατο οὔτε εἰώθει— λογισάμενος ὅτι οἱ ³ στρατιώτας ἐνταῦθα ἐκτρέφειν ἀδύνατον ἦν ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ τε ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ οὐδαμῇ ἐν γειτόνων ἔχοντι ἔθνος Ρωμαίοις κατήκοον, χάριν μὲν τῷ ἀνθρώπῳ ⁴ τῆς ἐς αὐτὸν εὐνοίας πολλὴν ὠμολόγει, τὸ δὲ ἔργον τοῦτο ⁵ οὐδενὶ λόγῳ προσίετο. Ἀμβαζούκης μὲν οὖν οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτελεύτα νόσῳ, Καβάδης δὲ βιασάμενος τοὺς αὐτοῦ παῖδας τὰς πύλας ἔσχεν.

§ 2. Ἀναστάσιος τε βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἐγένοντο αὐτῷ αἰ πρὸς Καβάδην σπονδαί ⁶, πόλιν ἐδείματο ⁷ ἐν χωρίῳ Δάρα ⁸ ἰσχυράν τε ὑπερφυῶς καὶ λόγου ἀξίαν, αὐτοῦ βασιλέως ἐπώνυμον ⁹. Ἀπέχει δὲ αὕτη πόλεως μὲν Νισιβιδος ¹⁰ σταδίους ἑκατὸν δυοῖν δέοντας ¹¹ καὶ ὄρων, οἳ τὰ Ρωμαίων τε καὶ Περσῶν διορίζουσιν, ὀκτώ καὶ εἴκοσι μάλιστα. Πέρσαι δὲ κωλύειν τὴν οἰκοδομίαν σπουδῆν ἔχοντες οὐδαμῇ ἰσχυρὸν ἀσχολίᾳ τῇ ἐς πόλεμον τὸν οὐννικὸν ¹² πιεζόμενοι. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν τάχιστα Καβάδης κατέλυσε πέμψας παρὰ Ρωμαίους ἤτιςτα πόλιν ¹³ αὐτοὺς οἰκοδομήσασθαι ἀγχιστάτου τῶν ὀρίων τῶν σφετέρων, ἀπειρημένον τοῦτο ἐν τοῖς Μήδοις τε καὶ Ρωμαίοις συγκειμένους τὰ

1 Τεκταίνω (τέκτων)=κατασκευάζω. 2 Ὀχυρὸν φρούριον χρησιμεῖον πρὸς φύλαξιν τῆς διόδου. 3 Οἱ=αὐτῷ. 4 Ἐνν. τὸν Ἀμβαζούκην. 5 Δηλ. τὴν ἀντι χρημάτων παράδοσιν τῶν Κασπίων πυλῶν καὶ τοῦ φυλακτηρίου φρουρίου. 6 Περὶ ὧν ἰδὲ Θ' § 5. 7 Δέμα (δομή=οικοδομή, οἰκοδόμος)=κτιζῶ. 8 Ἡ Δάρα ἦτο κόμη καὶ φρούριον βυζαντινὸν εἰς τὰ Β. τῆς Μεσοποταμίας, μετωνομάσθη δὲ Ἀναστασιούπολις ἀπὸ τοῦ τειχίσαντος αὐτὴν αὐτοκράτορος Ἀναστασίου (491—518) καὶ ἀπετέλεσεν ἐπισκοπὴν τῆς Μεσοποταμίας ὑπαγομένην εἰς τὴν Ἀμιδαν. 9 Δηλ. Ἀναστασιούπολις. 10 Ἡ Νισίβις ἦτο πόλις εἰς τὰ Β. τῆς Μεσοποταμίας καὶ παρὰ τὸν Εὐφράτην ἢ ἄλλως Ἀντιόχεια ἢ Μυγδονία καλουμένη. 11 Ἐκατὸν παρὰ δύο=98. 12 Ἰδὲ Η' § 3 καὶ Θ' § 5. 13 Δηλ. τὴν Ἀναστασιούπολιν (Δάραν). Ἡ Δάρα-ας κατ' ἐμὴν διόρθωσιν.

σκεύασε πύλας ἐν τῷ εἰρημένῳ τούτῳ τόπῳ καὶ κατέστησεν αὐτὸν φυλακτήριον φρούριον. Τοῦτο τὸ φρούριον ὡς γνωστὸν καὶ ἄλλοι πολλοὶ σὺν τῷ χρόνῳ κατέλαβον καὶ ὁ Ἀμβαζούκης, ὅστις ἦτο Οὐννος μὲν κατὰ τὴν καταγωγὴν ἀλλὰ φίλος τῶν Βυζαντινῶν καὶ προσωπικῶς τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου. Οὗτος ὁ Ἀμβαζούκης ὅτε εἶχε φθάσει εἰς βαθῆ γῆρας καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, στείλας ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν βασιλέα Ἀναστάσιον ἐζήτηε νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν χρήματα ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τὸ φυλακτήριον τοῦτο φρούριον καὶ τὰς Κασπίας πύλας. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀναστάσιος—διότι οὐδὲν οὔτε ἐγνώριζεν οὔτε ἐσυνήθιζε νὰ πρῶιτη ἀπερισκέπτως—ὑπολόγισας ὅτι ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ διατρέφῃ στρατιώτας εἰς τοῦτο τὸ μέρος, εἰς τόπον ἐστερημένον ὕλων τῶν μέσων τῆς ζωῆς καὶ οὐδόλως ἔχοντα γειτονικὸν ἔθνος ὑπήκοον τῶν Βυζαντινῶν, ἐξέφραξε μὲν τὰς μεγάλας εὐχαριστίας του πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοϊκὴν διάθεσίν του, τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀπεδέχετο. Ὁ Ἀμβαζούκης μὲν λοιπὸν ὀλίγον βραδύτερον ἀπέθνησκεν ἐκ νόσου, ὁ δὲ Καβάδης μεταχειρισθεὶς βίαν κατὰ τῶν παίδων αὐτοῦ κατέλαβε τὰς Κασπίας πύλας.

§ 2. Καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Βυζαντινῶν Ἀναστάσιος, ἀφοῦ ἔγιναν αἱ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καβάδου συνθήκαι, ᾠκοδόμησεν εἰς μίαν ὄχυρὰν θέσιν *καλουμένην* Δάραν, πόλιν ἐξόχως ἰσχυρὰν καὶ ἀξίαν λόγου, φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ βασιλέως. Ἀπέχει δὲ αὕτη ἀπὸ μὲν τῆς πόλεως Νισίβιδος στάδια ἑνεήκοντα ὀκτώ καὶ ἀπὸ τῶν συνόρων, τὰ ὅποια διαχωρίζουσι τὴν χώραν τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Περσῶν, περιπου εἴκοσιν ὀκτώ στάδια. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἂν καὶ κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ παρεμποδίζωσι τὴν οἰκοδόμησιν ταύτην, οὐδόλως κατώρθωσαν τοῦτο, διότι ἠμποδίζοντο ἐκ τῆς ἀσχολίας των εἰς τὸν οὐννικὸν πόλεμον. Εὐθύς δὲ ὅτε ὁ Καβάδης κατέπαυσε τὸν πόλεμον τοῦτον, ἀποστείλας ἀπεσταλμένους πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, παρεπονείτο ὅτι αὐτοὶ ᾠκοδόμησαν πόλιν εἰς μέρος πολὺ πλησίον τῶν συνόρων των ἐνῶ τοῦτο εἶναι ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῶν συμπεφωνημένων πρότερον συνθηκῶν μεταξὺ Μήδων καὶ Βυζαντινῶν. Τότε μὲν λοιπὸν ὁ Ἀναστάσιος, ἄλλοτε μὲν ἀπειλῶν ἄλλοτε δὲ προβάλλων τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ προσφέρων χρήματα πολλὰ ὡς δῶρα, προσεπίθει νὰ ἐξαπατᾷ αὐτὸν καὶ νὰ ἐξαλείφῃ *βαθμηδὸν* τὴν διαφορὰν. Καὶ ἄλλην δὲ πόλιν ὁμοίαν πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων ᾠκοδόμησεν ὁ βασι-

πρότερα. Τότε μὲν οὖν Ἀναστάσιος τὰ μὲν ἀπειλῶν, τὰ δὲ φι-
λίαν τε τὴν ἕς αὐτὸν ᾠ προτεινόμενος καὶ χρήμασιν οὐ φαύλοισ
δωρούμενος παρακρούεσθαι τε καὶ τὴν αἰτίαν ἐκλύειν ἤθελε. Καὶ
πόλιν δὲ ἄλλην¹ ταύτη ὁμοίαν ἐν Ἀρμενίοις ὁ βασιλεὺς οὗτος
ἐν ἀγχοτάτῳ ἐδειμάτο τῶν Περσαρμενίας ὀρίων, ἡ κώμη μὲν
ἐκ παλαιοῦ ἐτύγχανεν οὔσα, πόλεως δὲ ἀξίωμα μέχρι ἕς τὸ δνομα
πρὸς Θεοδοσίου βασιλέως λαβοῦσα ἐπώνυμος αὐτῷ ἐγεγόνει².
Ἄλλ' Ἀναστάσιος τείχει αὐτὴν ὀχυρωτάτῳ περιβαλὼν πράγ-
ματα Πέρσαις οὐδὲν τι ἦσσαν ἢ διὰ τῆς ἑτέρας³ παρέσχετο
ἐπιτειχίσματα γὰρ αὐτῶν⁴ τῇ χώρᾳ γέγονεν ἄμφω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

§ 1. Ἀναστασίου δὲ ὀλίγῳ ὕστερον τελευτήσαντος Ἰουστί-
νος⁵ τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, ἀπεληλαμένων αὐτῆς τῶν Ἀνα-
στασίου συγγενῶν ἀπάντων, καίπερ πολλῶν τε καὶ λίαν ἐπιφα-
νῶν ὄντων. Τότε δὴ μέριμνά τις Καβάδῃ ἐγένετο μὴ τι Πέρσαι
νεωτερίσωσιν ἕς τὸν αὐτοῦ οἶκον, ἐπειδὴν τάχιστα αὐτὸς τελευ-
τήσῃ τὸν βίον, ἐπεὶ οὐδὲ ἀντιλογίας χωρὶς ἕς τῶν παιδῶν τινα
παραπέμψαι τὴν ἀρχὴν ἔμελλε· τῶν γὰρ οἱ⁶ παιδῶν τὸν πρε-
σβύτατον Κάσσην τῆς μὲν ἡλικίας ἔνεκα ἕς τὴν βασιλείαν ὁ νό-
μος ἐκάλει, ἀλλὰ Καβάδην οὐδαμῇ ἤρεσκεν. Ἐβιάζετο δὲ τὴν
τε φύσιν⁷ καὶ τὰ νόμιμα ἢ τοῦ πατρὸς γνώμη. Ζάμην δέ, ὅς τὰ
δευτερεῖα ἐφέρετο, τοῖν ὀφθαλμοῖν τὸν ἕτερον ἐκκεκομμένον,
ἐκώλυεν ὁ νόμος· ἑτερόφθαλμον γὰρ ἢ ἄλλη τινὶ λῶβῃ ἐχόμενον
οὐ θέμις Πέρσαις βασιλέα καθιστασθαι. Χοσρόην δέ, ὅς αὐτῷ
ἐκ τῆς Ἀσπεβέδου ἀδελφῆς ἐγεγόνει, ὑπερηγάπα μὲν ὁ πατήρ,

1 Δηλ. τὸν Καβάδην. 2 Ἐνν. τὴν Ἀναστασιούπολιν. 3 Ὦνομάσθη δηλ. Θε-
οδοσιούπολις (τὸ νῦν Ἐρζερούμ) ἔκειτο δὲ εἰς τὰ Α. τῆς Ἀρμενίας παρὰ τὰ
σύννορα τῆς Περσαρμενίας οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς Τραπεζοῦδος. 4 Ἐννοεῖ
τὴν Ἀναστασιούπολιν. 5 Δηλ. τῶν Περσῶν. 6 Ὁ Ἰουστίνος ἐβασίλευσε κατὰ
τὸ 518—527. Οὗτος ἐξ εὐτελοῦς Σλαδικῆς οἰκογενείας καταγόμενος καὶ ἀγράμ-
ματος ὦν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον διὰ τὴν ἀνδρείαν του· δι' ὃ κατ' ἀρχὰς
κατέλιπε τὴν διοίκησιν εἰς τὸν ταμίαν του Πρόκλον, βραδύτερον δὲ εἰς τὸν
υἱοθετηθέντι ἀνεψιόν του Ἰουστινιανόν. 7 Οἱ=αὐτῷ. 8 Φυσικοὶ νόμοι εἶναι
ἢ ἡλικία καὶ πολιτικοὶ νόμοι εἶναι οἱ διατάσσοντες νὰ διαδέχεται τὸν πατέρα
ὁ πρεσβύτερος υἱός· ἀμφοτέρους τοὺς νόμους τοὺτους παρέβαινε ὁ Καβάδης
θέλων νὰ ἀφήσῃ διάδοχόν του τὸν τριτότοκον υἱόν του Χοσρόην

λέυς ούτος πλησιέστατα τῶν συνόρων τῆς Περσαρμενίας, ἡ ὁποία ἐτύχαινε μὲν νὰ εἶναι κωμόπολις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων, λαβοῦσα δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισην πόλεως, ἐπωνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ *Θεοδοσιούπολις*. Ἄλλ' ὁ Ἄναστάσιος περιβαλὼν αὐτὴν διὰ τείχους ὀχυρωτάτου παρέσχευεν εἰς τοὺς Πέρσας περισπασμοὺς οὐδόλως ὀλιγωτέρους παρὰ διὰ τῆς ἄλλης πόλεως Ἄναστασιουπόλεως· διότι καὶ αἱ δύο αὗται πόλεις εἶχον ἀποβῆ προμαχῶνες κατὰ τῆς χώρας αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

[Τὸν Ἄναστάσιον διαδέχεται ὁ Ἰουστίνος. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καβάδης φροντίζει περὶ τῆς διαδοχῆς του. Οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Καβάδου, Καόσης, Ζάμης, Χοσρόης. Οἱ περσικοὶ νόμοι ἀποκλείουσι τῆς διαδοχῆς τοὺς ἠκρωτηριασμένους. Ὁ Καβάδης ζητεῖ ἵνα ὁ Ἰουστίνος υἰοθετήσῃ τὸν υἱὸν τοῦ Χοσρόην. Ἀντίρρησης καὶ δημηγορία τοῦ ταμίου Πρόκλου, δι' ἧς ἀπορρίπτεται ἡ αἴτησις τοῦ Καβάδου. Πρέσβεις τῶν Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν διαπραγματεύονται τὴν εἰρήνην ἀλλὰ διαφωνήσαντες ἀπέρχονται, ὅπερ γίνεται ἀρχὴ τοῦ μίσους Χοσρόου καὶ Βυζαντινῶν. Διαβολὴ καὶ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Σεόσου. Ὁ νόμος τῶν Περσῶν περὶ νεκρῶν. Ὁ Ρουφίνος διαβάλλει τὸν Ὑπάτιον εἰς τὸν Ἰουστίνον].

§ 1. Ὅτε δὲ ὀλίγον βραδύτερον ἀπέθανεν ὁ Ἄναστάσιος παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Ἰουστίνος, διότι εἶχον ἐκδιωχθῆ ἕξ αὐτῆς ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἄναστασίου καίτοι ἦσαν καὶ πολλοὶ καὶ λίαν ἐπιφανεῖς. Τότε λοιπὸν κατέλαβε τὸν Καβάδην φόβος τις μήπως οἱ Πέρσαι ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῆς οἰκογενείας του εὐθύς μόλις αὐτὸς ἀποθάνῃ, καὶ μάλιστα ἀφοῦ δὲν ἔμελλε νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τινα τῶν παίδων του ἀνευ ἀντιρρήσεως· διότι ἐκ τῶν παίδων του ἐκάλει μὲν ὁ νόμος εἰς τὴν βασιλείαν τὸν πρεσβύτατον Καόσην ἕνεκα τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ τὸν Καβάδην οὐδόλως ἠὺχαρίσκει τοῦτο. Παρεβίαζε δὲ ἡ γνώμη αὕτη τοῦ πατρὸς καὶ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τὴν ἔκπαιλα παραδεδομένην συνήθειαν. Τὸν δὲ Ζάμην, ὅστις ἦρχετο δεύτερος μετὰ τὸν Καόσην, ἠμπόδιζεν ὁ νόμος νὰ ἀναλάβῃ τὴν βασιλείαν, διότι εἶχε στερηθῆ τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο ὀφθαλμῶν του· διότι δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἀναγορεύωσι βασιλέα ἀνθρώπον ἑστερημένον τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ ἢ ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἐλαττώματος κατεχόμενον. Τὸν δὲ Χοσρόην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀσπεβέδου, ἡγάπη μὲν

ὄρων δὲ Πέρσας σχεδόν τι εἰπεῖν ¹ ἅπαντας τεθηπότας ² τὴν Ζάμου ἀνδρείαν—ἦν γὰρ ἀγαθὸς τὰ πολέμια—καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν σέβοντας ἔδεισε μὴ Χοσρόη ἐπαναστάντες ἔργα ἀνήκεστα ἐς τὸ γένος καὶ τὴν βασιλείαν ἐργάσωνται. Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ ἄριστον εἶναι τὸν τε πόλεμον καὶ τὰς τοῦ πολέμου αἰτίας διαλύσαι Ῥωμαίοις, ἐφ' ᾧ Χοσρόης παῖς εἰσποιητὸς ³ Ἰουστίνῳ βασιλεῖ γενέσθαι ⁴ οὕτω γὰρ οἱ ⁵ μόνως τὸ ἐχυρὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ διασώσασθαι ⁶. Διὸ δὴ πρέσβεις τε ὑπὲρ τούτων καὶ γράμματα ἐς Βυζάντιον Ἰουστίνῳ βασιλεῖ ἔπεμψεν. Ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα τάδε. «Οὐ δίκαια μὲν πεπονθέναι πρὸς Ῥωμαίων ἡμᾶς καὶ αὐτὸς οἶσθα, ἐγὼ δ' ὑμῖν τὰ ἐγκλήματα ⁷ ἀφεῖναι πάντα παντελῶς ἔγνωκα, ἐκεῖνο εἰδῶς, ὡς οὗτοι ἂν μάλιστα τῶν ἀνθρώπων νικῶεν οἱ γε προσόντος ⁸ αὐτοῖς τοῦ δικαίου εἶτα ἔλασσομένοι ἐκόντες εἶναι τῶν φίλων ἡσσῶνται ⁹. Χάριν μέντοι αἰτοῦμαι σε ὑπὲρ τούτων τινά, ἦν ἂν οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκατέρου ὑπήκοον ἅπαν, ἔς τε τῶ ξυγγενὲς ξυδέουσα καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὡς τὸ εἰκὸς εὖνοιαν, ἐς πόρον δῆπου τῶν τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν καταστήσασθαι ἰκανὴ εἶη. Λέγω δὲ ὅπως ἂν Χοσρόην τὸν ἐμόν, ὃς μοι τῆς βασιλείας διάδοχος ἔσται, εἰσποιητὸν παῖδα ποιήσαιο».

§ 2. Ταῦτα ¹⁰ ἐπεὶ ἀπενεχθέντα ¹¹ Ἰουστίνος βασιλεὺς εἶδεν, αὐτὸς τε περιχαρὴς ἐγένετο καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἀδελφιδου ¹², ὃς δὴ αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἐκδέξασθαι ἐπίδοξος ¹³ ἦν. Καὶ κατὰ τάχος ἐς τὴν πρᾶξιν ἠπειγέσθη ¹⁴, τὴν εἰσποίησιν ἐν γράμμασι θέσθαι ἢ νόμος Ῥωμαίοις, εἰ μὴ Πρόκλος ¹⁵ ἐκώλυσεν, ὃς βασιλεῖ τότε παρήδρευε τὴν τοῦ καλουμένου κβαί-

1 Ἡ φράσις *σχεδόν τι εἰπεῖν* (=διὰ τὸ εἶπω κάπως σχεδόν. 2 *Τέθηπα* =θαυμάζω. 3 Θετός. 4 Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ γένοιο. ὁ *Οἱ*=αὐτῷ. 6 Ἐννοεῖται τὸ ῥῆμα *φετο*=ἐνόμιζεν ὅτι οὕτω μόνον θὰ διατηρήσῃ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχήν. 7 Ἐγκλημα (ἐγκαλῶ, ἐγκλησις)=παράπονον. 8 Πρόσεστί μοι. 9 ἡσσωμαι=νικῶμαι (ἦττα=ἦττώμαι). 10 Δηλ. τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ γεγραμμένα. 11 Ἀναφέρω. 12 Ἀδελφιδέος=οὔς=υἱὸς τῆς ἀδελφῆς (ἢ τοῦ ἀδελφοῦ)=ἀνεψιός. 13 Ἐπίδοξος=ὁ προσδοκώμενος, ἀναμενόμενος. 14 Ἐπείγομαι=σπεύδω. 15 Ἰδὲ ΙΑ' § 1 ἀριθ. 6. Ὁ βασιλεὺς ἐκήρυτε πολ. λάκις συμπαρέδρους τοῦ ἀρχοντᾶς τινας, ἵνα δύνανται οὗτοι τὰ ἔχουσι πλήρη δικαιοδοσίαν ἐν τῷ ἔργῳ των, ἰδίως δὲ τοὺς οικονομικοὺς. Πρβλ. καὶ Η' § 1 καὶ Εἰσαγ.

υπερβολικῶς ὁ πατήρ, ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπον ὅτι οἱ Πέρσαι σχεδὸν ἄπαντες ἐθαύμαζον τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ζάμου—διότι ἦτο ἀνδρεῖος εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα—ἐσέβοντο δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν αὐτοῦ, ἐφοβήθη μήπως ἐπαναστατήσαντες κατὰ τοῦ Χοσρόου διαπραξώσιν ἀθεράπευτα κακὰ εἰς τὴν γενεάν του καὶ εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐφάνη λοιπὸν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ὠφελιμώτατον καὶ τὸν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς πόλεμον νὰ καταπαύσῃ καὶ τὰς αἰτίας αὐτοῦ νὰ ἄρῃ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνῃ ὁ Χοσρόης θετὸς υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου· διότι κατὰ τοῦτον μόνον τὸν τρόπον ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸ Βυζάντιον πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστίνον καὶ πρέσβεις καὶ ἐπιστολὰς ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Εἶχον δὲ ἐπιστολαὶ αὗται τὸ ἐξῆς νόημα. «Ὅτι μὲν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ἔχομεν ἀδικηθῆ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὁ ἴδιος, ὦ βασιλεῦ, γνωρίζεις, ἐγὼ ὅμως ἀπεφάσισα νὰ συγχωρήσω πρὸς χάριν σας ὅλας ἐντελῶς τὰς ἀδικίας, ἔχων ὑπ' ὄψει μου τοῦτο, ὅτι δηλ. ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων κυρίως νικῶσιν, οἵτινες ἐνῶ ἔχουσιν ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δίκαιον ἐν τούτοις ὑποχωροῦντες ἐκουσίως δέχονται νὰ γίνωνται κατώτεροι τῶν φίλων των. Ἄλλ' ἀντὶ ὧν τούτων ζητῶ παρὰ σοῦ μίαν χάριν, ἣτις ὄχι μόνον ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ὑπηκόους ἀμφοτέρων ἡμῶν, συνδέουσα διὰ συγγενείας καὶ διὰ τῆς ἐξ αὐτῆς προερχομένης, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀγάπης, θέλει δυνηθῆ νὰ ὀδηγήσῃ βεβαίως εἰς ἐπίτευξιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. Προτείνω λοιπὸν ὅπως υἱοθετήσῃ τὸν ἐμὸν υἱὸν Χοσρόην, ὅστις θὰ εἶναι ὁ διάδοχος τῆς βασιλείας μου».

§ 2. Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος ἀνέγνωσε ταῦτα κομισθέντα πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐχάρη πολὺ καὶ ὁ ἀνεπιὸς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανός, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἀνεμένετο νὰ διαδεχθῆ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ ἀμέσως ἔσπευδον καὶ οἱ δύο εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως, νὰ πραγματοποιήσωσι δηλ. ἐγγράφως τὴν υἱοθέτησιν ὅπως εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, καὶ θὰ ἐπραγματοποιοῦν αὐτὴν ἂν μὴ ἠμπόδιζεν αὐτοὺς ὁ Πρόκλος, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε συμπάρεδρος τοῦ βασιλέως ἀσκῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ταμίου τοῦ καλουμένου λατινισι κβαίστωρος, ἀνὴρ δίκαιος καὶ ἀποδεδειγμένως ἀδωροδόκητος· διὰ τοῦτο βεβαίως οὔτε νόμον τινὰ συνέτασεν εὐκόλως οὔτε ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐθίμων ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ τι. Οὗτος καὶ τότε ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως εἶπε τὰ ἐξῆς περίπου· «Νεωτερισμοὺς μὲν ἐγὼ νὰ ἐπιχειρῶ

στωρος ¹ ἀρχὴν ἔχων, ἀνὴρ δίκαιός τε καὶ χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατος· διὸ δὴ οὕτε νόμον τινὰ εὐπετώδως ἔγραψεν οὔτε τῶν καθεστώτων κινεῖν ἠθέληεν. Ὅς καὶ τότε ἀνταίρων ἔλεξε τοιαύδε ². «Νεωτέροις μὲν ἐγχειρεῖν πράγμασιν οὔτε εἴωθα καὶ ἄλλως δέδοικα πάντων μάλιστα, εὖ εἰδῶς ὅτι ἐν τῷ νεωτεροποιῶ τό γε ἀσφαλές οὐδαμῶς σφύζεται. Δοκῶ δέ μοι, εἰ καὶ λίαν τις ἦν ³ περὶ ταυτοῦ θρασύς, ἀποκνήσαι ἂν ἐς τὴν δετὴν πρᾶξιν καὶ κατορρωδῆσαι τὸν ἐξ αὐτῆς σάλον· οὐ γὰρ ἄλλο οἶμαι οὐδὲν ἔν γε τῷ παρόντι ἡμῖν ἐν βουλήῃ εἶναι ⁴ ἢ ὅπως ἂν τὰ Ῥωμαίων πράγματα Πέρσαις εὐπρεπεῖ παραδοίημεν λόγῳ, οἳ γε οὐκ ἐγκρυφιάζοντες ⁵ οὐδὲ παραπετάσμασι ⁶ τισὶ χρώμενοι, ἀλλὰ διαρρήδην ὁμολογοῦντες τὸ βούλευμα, οὕτως ἀνέδην ⁷ ἀφαιρεῖσθαι τὴν βασιλείαν ἡμᾶς ἀξιοῦσι, τῷ μὲν τῆς ἀπάτης φανερῶ τὴν ἀφέλειαν προῖσχύμενοι ⁸, λόγῳ δὲ ἀναιδεῖ τὴν ἀπραγμοσύνην προβεβλημένοι. Καίτοι ἐχρῆν ἐκάτερον ὑμῶν ταύτην τῶν βαρβάρων τὴν πεῖραν παντὶ ἀποκρούεσθαι σθένει, σὲ μὲν, ὦ βασιλεῦ, ὅπως δὴ μὴ Ῥωμαίων εἴης βασιλεὺς ὑστατος, σὲ δέ, ὦ στρατηγέ, ὅπως ἂν μὴ σαυτῷ ἐς τὴν βασιλείαν ἐμποδῶν γένοιτο· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα σοφίσματα λόγου ὡς ἐπὶ πλείστον σεμνότητι καλυπτόμενα ἴσως ἂν που καὶ ἐρμηνέως τοῖς πολλοῖς ⁹ δέοιτο, αὕτη δὲ ἀντικρυς ἐκ προοιμίων εὐθύς ἢ πρεσβεία τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ Χοσρόρῳ τοῦτον, ὅστις ποτέ ἐστι, κληρονόμον εἰσποιεῖν βούλεται· οὕτωςί γάρ μοι περὶ τούτων διαλογιζέσθε· φύσις τοῖς παισὶ τὰ τῶν πατέρων ὀφείλεται, οἳ τε νόμοι τῷ διαλλάσσοντι ἀλλήλοις αἰεὶ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις μαχόμενοι ¹⁰ ἐνταῦθα ἔν τε Ῥωμαίοις καὶ πᾶσι βαρβάροις ξυνίασί τε καὶ ξυνομολογοῦντες ἀλλήλοις κυρίου ἀποφαίνουσι τοὺς παῖδας εἶναι τοῦ τοῦ πατρὸς κλήρου.

1 quaestor-oris=κβαίστωρ (=ταμίης) προτιμότερα ἢ γραφὴ κβαίστωρ ἢ κυναίστωρ εἰς ἣν διορθώσαμεν τὴν ἐσφαλμένην τοῦ κειμένου γραφὴν τοιαύτην. 2 Τὸ νόημα τῶν λεχθέντων εἶναι τὰ κατωτέρω καὶ οὐχὶ ὁ λόγος κατὰ λέξιν. 3 Λέγει ἀορίστως εἰς γ' πρόσωπον ἦν τις ἀντὶ καὶ εἴπη εἰς τὸ α' πρόσωπον ἦν ἐγὼ=καὶ ἂν ἤμην ἐγὼ πολὺ τολμηρός... 4 Σκεπτόμεθα ἡμεῖς τῶρα. 5 Ἐγκρυφιάζω=κρύπτομαι. 6 Παραπέτασμα=μπερντὲς καὶ μεταφορικῶς=πρόφασις. πρόσχημα. 7 Ἀνέδην (ἀνίημι)=ἀκωλύτως, ἀνεμποδίτως, ἀφελῶς. 8 Προῖσχομαι=προσέχομαι. 9 Διὰ τὸν λαόν. 10 Συγκρουόμενοι διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς.

δὲν συνηθίζω καὶ μάλιστα φοβοῦμαι αὐτοὺς περισσότερον παντὸς ἄλλου, διότι καλῶς γνωρίζω ὅτι εἰς τὸν νεωτεροποιὸν οὐδόλωσ ὑπάρχει ἀσφάλεια. Ἐχω δὲ τὴν γνώμην ὅτι, καὶ ἂν ἤτό τις εἰς ταῦτα πολὺ τολμηρός, πρέπει νὰ διστάσωμεν νὰ *προβῶμεν* εἰς ταύτην τὴν *πραῖξιν* καὶ νὰ φοβηθῶμεν τὴν ἐξ αὐτῆς *ἐπαπειλουμένην* ταραχὴν διότι οὐδὲν ἄλλο νομίζω ὅτι εἶναι ὑπὸ σκέψιν εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ παρούσῃ βεβαίως περιστάσει παρὰ μόνον πῶς δι' εὐσχήμου τρόπου θέλομεν παραδώσει τὰς ὑποθέσεις τῶν Βυζαντινῶν εἰς τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι κρυφίως τοῦλάχιστον ἐνεργοῦντες οὐδὲ προσχήματά τινα μεταχειριζόμενοι ἀλλὰ φανερῶς ἐκθέτοντες τὴν σκέψιν αὐτῶν ἀδιακαίτως ἀξιοῦσι νὰ ἀφαιρῶσιν ἀφ' ἡμῶν τὴν βασιλείαν, φανερῶς μὲν παρουσιάζοντες τὴν ἀπλότητα τῆς ἀπάτης διὰ τρόπου δὲ ἀναιδοῦς δολίως προβάλλοντες τὴν τῆς *εἰρήνης* ἡσυχίαν. Καὶ ὅμως ἔπρεπε καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος ἐξ ὑμῶν πάσῃ δυνάμει νὰ ἀποκορῆ τὴν δολίαν ταύτην ἀπόπειραν τῶν βαρβάρων, σὺ μὲν. ὦ βασιλεῦ ἵνα μὴ εἶσαι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Βυζαντινῶν, σὺ δέ, ὦ στρατηγέ, ἵνα μὴ τυχὸν γίνῃς *μόνος σου* ἐμπόδιον τοῦ ἑαυτοῦ σου εἰς τὴν βασιλείαν· διότι αἱ μὲν ἄλλαι ἀπατηλαὶ ἐπινοήσεις καλυπτόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῆς σεμνότητος τοῦ λόγου πιθανόν, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην τινὰ καὶ ἐνὸς ἐρμηνευτοῦ διὰ τοὺς πολλοὺς, αὕτη ὅμως ἡ ἀποστολὴ τῶν *Περσῶν* φανερά εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ζητεῖ νὰ κάμνωμεν θετὸν κληρονόμον τοῦ βασιλέως τῶν Βυζαντινῶν τὸν Χοσρόην τοῦτον, ὅστις δήποτε εἶναι οὗτος· διότι νὰ σκέπτεσθε, παρακαλῶ, περὶ τούτων ὡς ἐξῆς· κατὰ φυσικὸν λόγον εἰς τοὺς παῖδας ἀνήκουσι τὰ *πράγματα* τῶν πατέρων, καὶ οἱ νόμοι ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ἂν καὶ διαφωνοῦσι πάντοτε πρὸς ἄλληλους εἰς διάφορα *πράγματα*, ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις καὶ συμπιπτουσι καὶ συμφωνοῦντες ἀναμεταξύ των ἀποφαίνονται ὅτι οἱ παῖδες εἶναι κύριοι τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς των. Ὡστε, ἂν ἀσπάζεσθε τὰ πρῶτα, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ παραχωρῆτε ὅλα τὰ ἄλλα.

§ 3. Ὁ μὲν Πρόκλος τόσα μόνον εἶπεν. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ παρεδέχοντο καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Καβάδης ἀποστείλας καὶ ἄλλας ἐπιστολάς πρὸς τὸν Ἰουστίνον ἐζήτηε καὶ νὰ ἀποστείλῃ οὗτος πρὸς αὐτὸν ἄνδρας δεδοκιμασμένης ἀξίας ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ καθορίσωσι πρὸς αὐτὸν τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης.

“Ὅστε τὰ πρῶτα ¹ ἐλομένοις ὑμῖν πάντα λελείψεται ² τὰ λοιπὰ
ξυγχωρεῖν» ³.

§ 3. Πρόκλος μὲν τοσαῦτα εἶπε· βασιλεὺς δὲ καὶ ὁ βασι-
λέως ἀδελφιδοὺς ⁴ τοὺς τε λόγους ἐνεδέχοντο καὶ τὸ πρακτέον
ἐν βουλῇ ἐποιοῦντο. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἄλλα Καβάδης γράμμα-
τα πρὸς Ἰουστίνον βασιλέσ πέμψας ἄνδρας τε αὐτὸν στείλαι δο-
κίμους ἡξίου, ἐφ’ ᾧ τὴν εἰρήνην πρὸς αὐτὸν θήσονται, καὶ
γράμμασι τὸν τρόπον σημῆναι καθ’ ὃν ἂν αὐτῷ τὴν τοῦ παιδὸς
εἰσποίησιν θέσθαι βουλομένῳ εἶη. Καὶ τότε δὴ Πρόκλος ἔτι μάλ-
λον ἢ πρότερον τὴν Περσῶν πεῖραν διέβαλλε καὶ μᾶλλον αὐτοῖς
ἰσχυρίζετο ὅπως δὴ τὸ Ῥωμαίων Κράτος σφίσι αὐτοῖς ὡς ἀσφα-
λέστατα προσποιήσονται. Καὶ γνώμην ἀπέφαινε τὴν μὲν εἰρήνην
αὐτοῖς ⁵ αὐτίκα δὴ μάλα περαίνεσθαι, ἄνδρας τε τοὺς πρώτους
ἐκ βασιλέως ἐπ’ αὐτῇ ⁶ στέλλεσθαι, οὓς δὴ δεήσει πυνθανομένῳ
τῷ Καβάδῃ καθ’ ὅ,τι δεῖ τὴν εἰσποίησιν Χοσρόη γενέσθαι, διαρ-
ρήδην ἀποκρίνασθαι ὅτι δεῖ ὡς βαρβάρῳ προσήκει, δηλῶν ὅτι
οὐ γράμμασιν οἱ βάρβαροι τοὺς παῖδας εἰσποιοῦνται, ἀλλ’
ὄπλων σκευῇ ⁷. Οὕτως ⁸ τοῖνυν τοὺς πρέσβεις Ἰουστίνος βασιλεὺς
ἀπεπέμψατο, ἄνδρας τοὺς Ῥωμαίων ἀρίστους ἔψεσθαι σφίσι ⁹
οὐκ ἐς μακρὰν ὑποσχόμενος, οἳ τὰ τε ἀμφὶ τῇ εἰρήνῃ καὶ τῷ
Χοσρόῃ ὡς ἄριστα διοικήσονται. Γράμμασί ¹⁰ τε Καβάδην κατὰ
ταῦτό ἡμίψατο.

§ 4. Στέλλονται ¹¹ τοῖνυν ἐκ μὲν Ῥωμαίων Ὑπάτιος, Ἀναστα-
σίου τοῦ πρῶην βεβασιλευκότος ἀδελφιδοὺς, πατρικίος τε καὶ ἀρ-
χὴν τῆς ἕω τὴν στρατηγίδα ἔχων, καὶ Ρουφίνος ὁ Σιλβανοῦ
παῖς, ἔν τε πατρικίοις ἀνὴρ δόκιμος καὶ Καβάδῃ ἐκ πατέρων
αὐτῶν γνώριμος· ἐκ Περσῶν δὲ ἀνὴρ δυνατώτατος τε καὶ ἐξου-

1 Δηλ. ὅτι ὅλα τὰ πατρικὰ πράγματα ἀνήκουσιν εἰς τὸν υἱόν. 2 Ὑπο-
λείπεται=θὰ ὑπολείπεται εἰς σᾶς. 3 Δηλ. νὰ παραδέχεσθε ὅτι διὰ τῆς υλο-
θεσίας αὐτῆς θὰ παραδώσωμεν τὸ Κράτος μας εἰς τοὺς Πέρσας, διότι θὰ
κληρονομήσῃ τὸν βασιλέα μας ὁ Χοσρόης. 4 Δηλ. ὁ Ἰουστίνος. 5 Δηλ. μὲ
τοῖς παρευρισκομένοις ἐκεῖ πρέσβεις τῶν Περσῶν. 6 Πρὸς διακανονισμόν
τῶν λεπτομερειῶν τῆς εἰρήνης καὶ πρὸς σύναψιν αὐτῆς. 7 Ὅχι διὰ γα-
πτῆς πράξεως, ἀλλὰ διὰ τῆς πανοπλίας (ἐνδυμασίας τῶν ὄπλων). 8 Δηλ.
ὅπως ὑπέδειξεν ὁ Πρόκλος. 9 Δηλ. θὰ μεταβῶσιν εἰς Περσίαν. 10 Δι’ ἐπιστο-
λῶν τὰς ὁποίας ἐνεχείρισεν εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Καβάδου ἵνα κομίσωσιν.
11 Εἰς Περσίαν ὡς πρέσβεις πρὸς διαπραγματεύσιν τῆς εἰρήνης.

καὶ δι' ἐπιστολῶν του νὰ ὑποδείξῃ πρὸς αὐτὸν τὸν τρόπον καθ' ὃν θέλει νὰ καθορίσῃ οὗτος τὴν υἱοθέτησιν τοῦ παδός. Καὶ τότε πλέον ὁ Πρόκλος ἀκόμη περισσότερον παρὰ πρότερον διέβαλλε τὴν δολίαν ἀπόπειραν τῶν Περσῶν καὶ ἐπέμενε περισσότερον κατ' αὐτῶν λέγων πῶς τέλος πάντων θὰ οἰκαιοποιηθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλέςτερον τὸ Κράτος τῶν Βυζαντινῶν. Καὶ ἐξέφραζε τὴν γνώμην ἣ μὲν εἰρήνη μετ' αὐτῶν ἀμέσως τὴν στιγμὴν αὐτὴν νὰ γίνε-ται ἀποδεκτὴ, νὰ στέλλωνται δὲ δι' αὐτὴν παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ ἄριστοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι βεβαίως θὰ ὄφειλον, ἂν ὁ Καβάδης ἠρώτα πῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ υἱοθέτησις τοῦ Χοσροῦ, νὰ δώσωσιν ἀπεριφράστως τὴν ἀπάντησιν ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ὅπως ἀρμόζει εἰς βάρβαρον, καθιστῶν οὕτω φανερὸν ὅτι οἱ βάρβαροι δὲν υἱοθετοῦσι τοὺς παῖδας δι' ἐπιστολῶν ἀλλὰ διὰ τῶν ὄπλων. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἀπέπεμψεν ὁ Ἰουστίνος τοὺς πρέσβεις τῶν Περσῶν ὑποσχεθεὶς ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς ἄνδρες ἐκ τῶν Βυζαντινῶν οἱ ἄριστοι, οἵτινες καὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν εἰρήνην καὶ τὰ ἀφορῶντα τὸν Χοσρόην θὰ διευθετήσωσιν ἄριστα. Καὶ δι' ἐπιστολῶν δὲ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀπήντησεν εἰς τὸν Καβάδην·

§ 4. Ἀπεστάλησαν λοιπὸν πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης ἐκ μὲν τῶν Βυζαντινῶν ὁ Ὑπάτιος, ὁ ἀνεπιὸς τοῦ πρώην βασιλέως Ἀναστασίου, ὅστις καὶ πατρικίος ἦτο καὶ τὴν στρατηγικὴν ἀρχὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατεῖχε, καὶ ὁ Ρουφίνος ὁ παῖς τοῦ Σιλβανοῦ, ἀνὴρ καὶ μεταξὺ τῶν πατρικίων ἐπίσημος καὶ εἰς τὸν Καβάδην γνωστὸς ἐκ τῶν προγόνων αὐτῶν· ἐκ δὲ τῶν Περσῶν ὠρίσθησαν πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης ἀνὴρ ἰσχυρότατος καὶ διαχειριζόμενος μεγάλην ἐξουσίαν, κατὰ μὲν τὸ ὄνομα Σεόσης κατὰ δὲ τὸ ἀξίωμα Ἀδρασταδαρσαναλάνης, καὶ ὁ Μεβόδης, ὅστις κατεῖχε τὴν ἀρχὴν τοῦ μαγίστρου. Οὗτοι λοιπὸν συνελθόντες εἰς τινα τόπον, ὁ ὁποῖος διαχωρίζει τὴν χώραν τῶν Βυζαντινῶν καὶ τὴν τῶν Περσῶν, καὶ συνεννοηθέντες ἀναμεταξύ των εἰργάζοντο πῶς καὶ τὰς διαφορὰς θὰ διαλύσωσι καὶ τὰ τῆς εἰρήνης καλῶς θὰ διευθετήσωσιν. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Χοσρόης εἰς τὸν Τίγριν ποταμόν, ὅστις ὡς γτωστὸν ἀπέχει ἀπὸ τῆς πόλεως Νισίβιδος ἀπόστασιν δύο περὶ-που ἡμερῶν, ἵνα, ὅταν τὰ τῆς εἰρήνης φανῶσι καὶ εἰς τοὺς μὲν καὶ εἰς τοὺς δὲ ὅτι εὕρισκονται εἰς ἀρίστην θέσιν, μεταβαίνη εἰς Βυζάντιον αὐτὸς ὁ ἴδιος· Καὶ ἄλλοι μὲν λοιπὸν πολλοὶ λόγοι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν ἐλέγοντο περὶ τῶν μεταξὺ των

σίᾳ πολλῇ χρώμενος ὄνομα μὲν Σεόσης ¹, Ἀδρασταδαρᾶσά-
νης δὲ τὸ ἀξίωμα, καὶ Μεβόδης, τὴν τοῦ Μαγίστρου ² ἔχων
ἀρχήν. Οἱ δὴ ἐς χώρόν τινα ξυιόντες, ὅς γῆν τὴν Ῥωμαίων
τε καὶ Περσῶν διορίζει, ἀλλήλους τε ξυγγενόμενοι ἔπρασσον
ὅπως τὰ τε διάφορα διαλύσουσι ³ καὶ τὸ ἀμφὶ τῇ εἰρήνῃ εὖ θή-
σονται. Ἦκε δὲ καὶ Χοσρόης ἐς ποταμὸν Τίγριν, ὅς δὴ πόλεως
Νισίβιδος ⁴ διέχει δυοῖν ἡμέραιν ὁδῷ μάλιστα, ὅπως, ἐπιβάν τὰ
ἐς τὴν εἰρήνην ἑκατέρους δοκῆ ὡς ἄριστα ἔχειν, αὐτὸς ἐς Βυζάν-
τιον στέλλοιτο. Πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς ἀμφοτέ-
ρων ὑπὲρ τῶν ἐν σφίσι διαφέρων ἐλέγοντο, καὶ γῆν δὲ τὴν Κολ-
χίδα ⁵, ἣ νῦν Λαζικὴ ἐπικαλεῖται, Σεόσης ἔλεγε Περσῶν κατήκον
τὸ ἀνέκαθεν οὖσαν βιασαμένους λόγῳ οὐδενὶ Ῥωμαίους ἔχειν.
Ταῦτα Ῥωμαῖοι ἀκούσαντες δεινὰ ἐποίοοντο, εἰ καὶ Λαζικὴ πρὸς
Περσῶν ἀντιλέγοιτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐσποίησιν ἔφασκον δεῖν
γενέσθαι Χοσρόῃ οὕτως ὥσπερ βαρβάρῳ προσήκει ⁶, οὐκ ἀνεκτὰ
Πέρσαις ἔδοξεν εἶναι. Ἐκάτεροι οὖν διαλυθέντες ἐπ' οἴκου ἀνε-
χώρησαν καὶ Χοσρόης ἀπρακτος πρὸς τὸν πατέρα ἀπίων ᾤχετο,
περιώδυνός τε ὦν τοῖς ξυμπεσοῦσι καὶ Ῥωμαίους εὐχόμενος τῆς
ἐς αὐτὸν ὕβρεως τίσασθαι.

§ 5. Μετὰ δὲ Μεβόδης μὲν τὸν Σεόσην διέβαλλε Καβάδῃ
ὡς δὴ ἐξεπίτηδες, οὐ οἱ ἐπιτεταγμένον πρὸς τοῦ δεσπότη ⁷, τὸν
Λαζικῆς λόγον ⁸ προθείη, τὴν εἰρήνην ἐκκρούων, Ὑπατίῳ τε κοι-
νολογησάμενος πρότερον, ὅς δὴ βασιλεῖ τῷ οἰκείῳ ⁹ εὐνοϊκῶς ὡς
ἦκιστα ἔχων τὴν τε εἰρήνην καὶ τὴν Χοσρόου εἰσποίησιν ἔργῳ
ἐπιτελεῖ οὐκ ἐφῆ γενέσθαι· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κατηγοροῦντες οἱ
ἐχθροὶ τὸν Σεόσην ἐς δίκην ἐκάλουν. Περσῶν μὲν οὖν ἡ βουλὴ

1 Περβλ. ΣΤ'. 2 Μάγιστρος ἦτο παρὰ βυζαντινοὺς τὸ ἀνώτατον τῆς πολι-
τείας ἀξίωμα. Ὁ ἡγεμὼν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς κλπ. σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ὠνο-
μάζετο οὕτω ὁ κατέχων τὴν ἀνωτάτην ἐν τοῖς ἀνακτόροις θέσιν ἢ καὶ ἄλλας
ἀνωτάτας ὑψηροσίας ἐκτελῶν (δομῆστικὸς τῶν σχολῶν, λογοθέτης τοῦ δρόμου
κλπ. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶχον παραλάβει παρὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ οἱ Πέρσαι·
3 Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ *διαλύσασσι*. 4 Ἰδὲ Ι' § 2. 5 Ἡ ἀρχαία Κολ-
χίς ἢ χώρα τοῦ Αἰήτου μὲ τὸ χρυσόμαλλον δέρας καὶ τὴν Μήθειαν, ἐξετέ-
νοντο εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. 6 Περβλ. § 3 ἀριθ. 7.
ἀνώτερον. 7 Δηλ. τοῦ Καβάδου. 8 Ὅτι δηλ. ἡ Λαζικὴ ἦτο Περσικὴ χώρα καὶ
κακῶς κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ὅπερ προσέβαλε τοὺς Βυζαντινοὺς.
9 Ἐνωῶ τὸν Ἰουστινὸν ὑπὸ τοῦ ὀνοῦ δὲν ἠγνοεῖτο ὁ Ὑπάτιος ὡς συγγε-
νῆς τοῦ πρώην γασιλέως Ἀναστασίου, ὃν ὁ Ἰουστινὸς διεδέχθη ξένος ὦν ἀντὶ
τοῦ Ὑπατίου (§ 4).

διαφορῶν, καὶ ὁ Σεόσης ἔλεγεν ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ κατέχουσι διὰ τῆς βίας καταλαβόντες ἄνευ τινὸς λόγου τὴν Κολχικὴν χώραν, ἣτις τῶρα ὀνομάζεται Λαζικὴ χώρα, ἡ ὁποία ἦτο ἀνεκάθεν ὑπήκοος τῶν Περσῶν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Βυζαντινοὶ ἠγανάκτουν διότι καὶ ἡ Λαζικὴ ἀκόμη ἠμφισβητεῖτο ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον ὅτι καὶ ἡ υἰοθέτησις τοῦ Χοσρόου πρέπει νὰ γίνῃ ὅπως ἀρμόζει εἰς βάρβαρον ἐνόμισαν οἱ Πέρσαι ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀνεκτὰ τὰ προτεινόμενα. Ἀφοῦ λοιπὸν διελύθησαν ἐπέστρεψαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ὁ Χοσρόης ἀπῆλθεν εὐθὺς ἄπρακτος εἰς τὸν πατέρα του καὶ βαρυαλγῆς ὢν διὰ τὰ συμβάντα καὶ καυχώμενος ὅτι θὰ τιμωρήσῃ τοὺς Βυζαντινοὺς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑβριστικὴν στάσιν των.

§ 5. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ μὲν Μεβόδης διέβαλλε τὸν Σεόσην εἰς τὸν βασιλέα Καβάδην ὅτι ἐπιτήδες βεβαίως προέβαλεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὸν περὶ τῆς Λαζικῆς λόγον χωρὶς νὰ ἔχη δοθῆ εἰς αὐτὸν διαταγὴ ὑπὸ τοῦ αὐθέντου του Καβάδου, διότι ἠθέλε νὰ ἀποκρούσῃ οὕτω τὴν εἰρήνην καὶ ἀφοῦ πρῶτον ἀνεκοίνωσε κατ' ἰδίαν τοῦτο εἰς τὸν Ὑπάτιον, ὅστις ὡς γνωστὸν εἰς ἐλάχιστα εὐνοϊκὴν θέσιν ἀπέναντι τοῦ βασιλέως του εὐρισκόμενος δὲν ἀφίνει νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ υἰοθέτησις τοῦ Χοσρόου· καὶ πολλὰς δὲ ἄλλας κατηγορίας κατηγοροῦντες οἱ ἐχθροὶ του τὸν Σεόσην προέτεινον τὴν εἰς δίκην παραπομπὴν αὐτοῦ. Ἄπαντες μὲν λοιπὸν οἱ βουλευταὶ τῶν Περσῶν συνηθροισμένοι ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, μᾶλλον ὑπὸ φθόνου παρὰ κατὰ τὸν νόμον ἐδίκαζον· διότι καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Σαόσου μὴ ὄντες συνειθισμένοι πολὺ βαρέως ἔφερον μεταξὺ των καὶ διὰ τὸν τρόπον (χαρακτῆρα) τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὠργίζοντο· διότι ὁ Σεόσης ἦτο ἐντελῶς ἀδωροδόκητος ἀνθρωπος καὶ ἀκριβέστατος φύλαξ τοῦ δικαίου, κατείχετο ὅμως ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ἀλαζονείας οὐδόλως ὁμοίως πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· διότι εἰς ὄλους μὲν τοὺς ἀρχοντας τῶν Περσῶν φαίνεται ὅτι εἶναι τοῦτο ἐν γένει ἔμφυτον, εἰς δὲ τὸν Σεόσην καὶ αὐτοὶ ἐνόμιζον ὅτι τὸ πάθος τοῦτο ἠκάμασεν εἰς ἐξόχως μέγιστον βαθμόν. Ἐλεγον δὲ οἱ κατηγοροὶ καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐκτεθῆ ὑπ' ἐμοῦ ἀνωτέρω καὶ ἀκόμη ὅτι πολὺ ὀλίγον ἐπεθύμει ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς νὰ ζῆ κατὰ τὸν ὕψιστάμενον ἐν Περσίᾳ τρόπον καὶ ὅτι ἠθέλε νὰ περιστέλλῃ τὰ ἔθιμα τῶν Περσῶν· διότι καὶ νέους θεοὺς ἔλεγον ὅτι λατρεύει οὗτος καὶ ὅτι ἔθαψε τὴν γυναῖκά του, ἣτις ἐσχάτως ἀπέθανεν, ἐνῶ εἶναι ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῶν νόμων τῶν Περσῶν νὰ καλύπτωσι ποτε διὰ χώ-

ξύμπασα φθόνῳ μάλλον ἢ νόμῳ ξυνειλεγμένοι ἐδίκαζον· τῇ τε γὰρ ἀρχῇ ¹ οὐ ξυνειθισμένοι ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐπιεικῶς ἤχθοντο καὶ τῷ τρόπῳ τοῦ ἀνδρὸς χαλεπῶς εἶχον· ἦν ὁ γὰρ ὁ Σεόσης χρημάτων μὲν ἀδωρότατος καὶ τοῦ δικαίου ἐπιμελητῆς ἀκριβέστατος, ἀλαζονείας δὲ νόσῳ ἐχόμενος ² οὐδὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· ξυμφυῆς μὲν γὰρ δοκεῖ εἶναι τοῖς Περσῶν ἀρχουσι τοῦτο ³ γε, ἐν δὲ τῷ Σεόσῃ καὶ αὐτοὶ ζῶντο ὑπερφυῶς ἐς τὰ μάλιστα τὸ πάθος ἀκμάσαι. Ἔλεγον δὲ οἱ κατήγοροι ταῦτα τε ἄπερ ⁴ μοι προδεδήλωται καὶ ὡς ἤκιστα τῷ ἀνθρώπῳ βουολένῳ εἶη ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν, περιστέλλειν τε ⁵ τὰ Περσῶν νόμιμα· καινά τε γὰρ αὐτὸν δαιμόνια σέβειν καὶ τελευτήσασαν ἔναγχος τὴν γυναῖκα θάψαι, ἀπειρημένου ⁶ τοῖς Περσῶν νόμοις γῆ κρύπτειν ποτὲ τὰ τῶν νεκρῶν σώματα. Οἱ μὲν σὺν δικασταῖς θάνατον τοῦ ἀνθρώπου κατέγνωσαν, Καβάδης δὲ ὡσπερ μὲν ξυναλγοῦντι ἄτε φίλῳ τῷ Σεόσῃ ἐφκει, ἐξελέσθαι δὲ αὐτὸν οὐδαμῆ ἤθελεν. Οὐ μὴν οὐδὲ ὅτι αὐτὸν δι' ὀργῆς ἔχοι ἐξήνεγκεν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ παραλύειν τοὺς Περσῶν νόμους οὐκ ἐβούλετο, καίπερ ζῳάγρια τῷ ἀνθρώπῳ ὀφείλων, ἐπεὶ οἱ ⁷ Σεόσης αἰτιώτατος γέγονε βιῶναι τε καὶ βασιλεῖ εἶναι ⁸. Οὕτω μὲν ὁ Σεόσης καταγνωσθεὶς ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. Ἡ δὲ ἀρχή ⁹ ἐξ αὐτοῦ ἀρξαμένη ἐς αὐτὸν ἐτελεύτησεν· ἕτερος γὰρ Ἄδρασταδαρانشαλάνης οὐδεὶς γέγονεν.

Καὶ Ρουφῖνος δὲ Ὑπάτιον ¹⁰ ἐς βασιλέα διέβαλλε. Διὸ δὴ αὐτὸν τε παρέλυε τῆς ἀρχῆς βασιλεὺς καὶ τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰς πικρότατα αἰκισάμενος οὐδὲν ὑγιᾶς ἐν ταύτῃ τῇ διαβολῇ τὸ παράπαν εὔρε, κακὸν μέντοι οὐδὲν Ὑπάτιον ἄλλο εἰργάσατο ¹¹.

1 Ἡ ἀρχὴ ἦν πρῶτος καὶ μόνος ἤρξεν ὁ Σεόσης ἦτο τοῦ ἀδρασταδαν-
σαλάνη Κεφ. 6 § 3. 2 ἦν ἐχόμενος=εἶχετο. 3 Δηλ. ἡ ἀλαζονία. 4 Ὅσα
εὐθύς ἀνωτέρω ἐξέθηκεν ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ Σεόσου κλπ.
5 Κατ' ἐμὴν διόρθωσιν ἀντὶ τοῦ εἰ περιστέλλει. 6 Ἀπαγορεύω. Κατὰ τοὺς
Περσικοὺς νόμους ἀπηγορεύετο νὰ θάπτωνται οἱ νεκροὶ καὶ ἐπεβάλλετο νὰ
ρίπτωνται εἰς τοὺς κύνας καὶ τὰ ὄρνεα. Πρβλ. IB' § 1. 7 Οἶ=αὐτῷ. 8 Περὶ
τούτων πρβλ. Κεφ. ΣΤ' 9 Δηλ. τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀδρασταδανσαλάνη περὶ οὗ
ἰδὲ ΣΤ' 10 Ὁ Ὑπάτιος δὲν εἶχε τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου· ἰδὲ
ἀνωτέρω § 5. 11 Πλὴν τῆς ἀπολύσεως. Ὁ Ὑπάτιος καίτοι ἀντίζηλος τοῦ βα-
σιλέως Ἰουστίνου δὲν ἐφρονεῖθη ὑπ' αὐτοῦ ἀλλὰ μόνον ἀπελύθη τῆς θέσεως
τοῦ σορατηγοῦ, ἐνῶ ὁ Σεόσης καίτοι σωτήρ τοῦ Καβάδου (περὶ οὗ ἰδ. ΣΤ' § 1
ἐφρονεῖθη ὑπ' αὐτοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν διαφορὰν τῆς θρησκείας καὶ
εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ διοικεῖν παρὰ τοῖς Βυζαντι-
νοῖς καὶ Πέρσαις.

ματος τὰ σώματα τῶν νεκρῶν. Οἱ μὲν λοιπὸν δικασταὶ κατεδίκασαν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον εἰς θάνατον, ὁ δὲ Καβάδης ἐφαίνετο ὡς νὰ συμπάσχη μετὰ τοῦ Σεόσου ὡς φίλου του, κατ' οὐδένα ὁμῶς τρόπον ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁμῶς δὲν ἔδειξε μὲν βεβαίως ὅτι εἶναι ὠργισμένος κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελε νὰ καταργῇ τοὺς νόμους τῶν Περσῶν διὰ τοῦ λόγου του, καίτοι ὄφειλεν εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν εὐχαριστίας διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς του, διότι ὁ Σεόσης ἔγινεν εἰς αὐτόν ἡ σπουδαιότερα αἰτία καὶ νὰ ζήσῃ καὶ νὰ εἶναι ἤδη βασιλεὺς. Τοιουτοτρόπως μὲν ὁ Σεόσης καταδικασθεὶς ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ ἀξίωμα του ἀρχίσαν ἀπ' αὐτοῦ ἔληξεν εἰς αὐτόν· διότι οὐδεὶς ἄλλος ἔγινε πλέον Ἄδρασταδαρσαναλάνης.

Καὶ ὁ Ρουφῖνος δὲ διέβαλλε τὸν Ὑπάτιον εἰς τὸν βασιλέα του. Διὰ τοῦτο ὡς γνωστὸν ὁ βασιλεὺς ἀπέπεμψεν αὐτόν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἄν_καὶ ἐκακοποίησε σκληρότατα τινὰς ἐκ τῶν συγγενῶν του οὐδὲν καθολοκληρίαν βέβαιον εὔρεν ἐν τῇ διαβολῇ αὐτῇ, διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲν βεβαίως ἄλλο κακὸν ἐπροξένησεν εἰς τὸν Ὑπάτιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

§ 1. Εὐθύς δὲ Καβάδης, καίπερ ἐν σπουδῇ ἔχων ἐσβολὴν τινα ἐς τῶν Ρωμαίων ποιεῖσθαι τὴν γῆν, οὐδαμῆ ἰσχυσεν, ἐπεὶ αὐτῷ ἐναντίωμα τοιόνδε ἔξυνηνέχθη γενέσθαι. Ἰβηρες ὁἷ ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦσι, πρὸς αὐταῖς που ταῖς Κασπίαις ἴδρυνται πύλαις, αἵπερ αὐτοῖς εἰσι πρὸς βορρᾶν ἄνεμον. Καὶ αὐτῶν ἐν ἀριστερᾷ μὲν ἐχομένη πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου δυσμᾶς Λαζική ἐστίν, ἐν δεξιᾷ δὲ πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίον τὰ Περσῶν ἔθνη. Οὗτος ὁ λεῶς ὁ Χριστιανοὶ τέ εἰσι καὶ τὰ νήμιμα τῆς δόξης ἑφυλάσσουσι ταύτης μάλιστα πάντων ἀνθρώπων ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, κατήκοοι μέντοι ἐκ παλαιοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως τυγχάνουσιν ὄντες. Τότε δὴ αὐτοὺς ἤθελε Καβάδης ἐς τὰ νόμιμα τῆς αὐτοῦ δόξης ὁβιάζεσθαι. Καὶ αὐτῶν ὁ τῷ βασιλεῖ Γουργένη ἐπέστελλε τὰ τε ἄλλα ποιεῖν ἢ Πέρσαι νομίζουσι ἑκαὶ τοὺς νεκροὺς τῇ γῆ ὡς ἤκιστα κρύπτειν, ἀλλ' ὄρνισι τε ῥίπτειν καὶ κυσὶν ἅπαντις ὁ. Διὸ δὴ Γουργένης προσχωρεῖν Ἰουστίνῳ βασιλεῖ ἤθελε τὰ τε πιστὰ ἡξίου λαβεῖν ὡς ὅποτε Ἰβηρας καταπροήσοντα ὁ Πέρσαις Ρωμαῖοι. Ὁ δὲ ταυτὰ τε αὐτῷ ὁ ξὺν προθυμίᾳ πολλῇ ἐδίδου καὶ Πρόβρον τὸν Ἀναστασίου τοῦ βεβασιλευκότος ἀδελφιδου, ἀνδρα πατρίκιον, ξὺν χρήμασι πολλοῖς ἐς Βόσπορον ὁ ἐπεμψεν, ἑφ' ὃ στράτευμα Οὐννων χρήμασιν ἀναπέισας Ἰβηρσι πέμψει ἐς ξυμμαχίαν. Ἔστι δὲ πόλις ἐπιθαλασσία ὁ Βόσπορος, ἐν ἀριστερᾷ μὲν εἰσπλέοντι τὸν Εὐξείνιον καλούμενον πόντον, Χερσῶνος ὁ δὲ πόλεως, ἡ γῆς τῆς Ρωμαίων ἐσχάτη ἐστίν, ὁδῷ διέ-

1 Δηλ. τὸ εὐθύς κατωτέρω ἐκτιθέμενον περὶ τῶν Ἰβήρων κλπ. 2 Κάτοικοι τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰβηρίας περὶ ἧς ἰδὲ κεφ. Γ' § 1. 3 Δηλ. οἱ Ἰβηρες (λεῶς=λαός) Περσῶν. λεωφόρος. 4 Δόγμα, πίστις, θρησκεία. 5 Δηλ. εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν Περσῶν. 6 Δηλ. τῶν Ἰβήρων. 7 Ὅπως συνηθίζουσιν οἱ Πέρσαι. Πρβλ. ΙΑ 5. 8 Ὡς ἔπραττον καὶ οἱ Πέρσαι. Πρβλ. καὶ ΙΑ' § 3. 9 Κατὰ προῖεμαι. 10 Δηλ. εἰς τὸν Γουργένην. 11 Ὁ Βόσπορος ἦτο παραλία ὀχυρὰ πόλις εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς Ταυρικῆς (Κριμαϊκῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου πορθμοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο καὶ Παντινάπαιον καὶ ἦτο τότε πρωτεύουσα τῆς Ταυρίδος ἢ Ταυρικῆς χερσονήσου καὶ τοῦ καλουμένου τότε Βοσπαράνου Κράτους τοῦ εἰτα Ποντικῆς κληθέντος· σήμερον καλεῖται Κέρως καὶ ἔχει ἐμπόριον καλὸν καὶ περὶ τὰς 27 χιλ. κατοίκους. 12 Ἀρχαία πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀνειπέρου ποταμοῦ τῆς Ρωσίας (νῦν Οὐκρανίας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

[Ἡ Ἰβηρία καὶ ἡ Λαζική. Οἱ Ἰβηρες χριστιανοὶ ὄντες ὑπὸ τῶν Περσῶν πιεζόμενοι ζητοῦσι τὴν προστασίαν τοῦ Ἰουστίνου, ὅστις στέλλει δοθήειαν, ἣς ἀποτυχούσης οἱ Ἰβηρες καταφεύγουσι μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν εἰς Λαζικήν καὶ ἐκείθεν εἰς Βυζάντιον. Ὁ Ἰουστίνος ἀναλαμβάνει τὴν φρουρήσιν τῶν δυσπροσίτων Λαζικῶν φρουρίων, ἅτινα ἐν τέλει ἐγκαταλείπει εἰς τοὺς Πέρσας ὡς ἐπιζήμια. Εἰσβολὴ Βυζαντινῶν εἰς Περσαρμενίαν. Οἱ στρατηγοὶ Σίττας, Βελισάριος, Ναρσης καὶ Ἀράντιος καὶ σύγκρουσις μετὰ αὐτῶν. Ὁ Βελισάριος διορίζεται στρατηγὸς τῆς Ἀνατολῆς ὁ δὲ (συγγραφεὺς) Προκόπιος σύμβουλος αὐτοῦ].

§ 1. Ἀμέσως δὲ τότε ὁ Καβάδης, ἃν καὶ ἐμελέτα νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Βυζαντινῶν, κατ' οὐδένα τρόπον ἠδυνήθη, διότι ἔτυχε νὰ συμβῆ εἰς αὐτὸν τὸ ἐξῆς ἐμπόδιον. Οἱ Ἰβηρες δηλαδὴ, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἔχουσι τὰς κατοικίας των πλησίον σχεδὸν αὐτῶν τῶν Κασπίων πυλῶν, αἵτινες εἶναι πρὸς βορρᾶν αὐτῶν. Καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ μὲν αὐτῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτείνεται κατὰ συνέχειαν ἡ Λαζικὴ χώρα, εἰς τὰ δεξιὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐκτείνονται τὸ ἔθνη τῶν Περσῶν. Οὗτος ὁ λαὸς τῶν Ἰβήρων καὶ Χριστιανοὶ εἶναι καὶ τοὺς νόμους τῆς πίστεως των ταύτης φυλάττουσι πιστότερον ὄλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἐγὼ γνωρίζω, ἔτυχεν ὅμως νὰ εἶναι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὑπήκοοι τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Τότε λοιπὸν ὁ Καβάδης ἤθελε νὰ ὑπαγάγῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας εἰς τοὺς νόμους τῆς ἰδικῆς του πίστεως. Καὶ διὰ τοῦτο παρήγγελλεν εἰς τὸν βασιλέα αὐτῶν Γουργένην καὶ τὰ ἄλλα νὰ πράττῃ κατὰ τοὺς νόμους τῶν Περσῶν καὶ τοὺς νεκροὺς νὰ μὴ θάπτῃ ἐν τῇ γῆ ἄλλὰ νὰ ρίπτῃ πάντας βορᾶν τῶν ὀρνέων καὶ τῶν κυνῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Γουργένης ἐπεθύμει νὰ συμμαχῆ μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου καὶ ἐζήτηι νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι οὐδέποτε οἱ Βυζαντινοὶ θὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς Ἰβηρας εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ Ἰουστίνος καὶ ταύτην τὴν διαβεβαίωσιν μετὰ πολλῆς προθυμίας ἔδιδεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Πρόβον, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ πρόην βασιλέως Ἀναστασίου, ἄνδρα ἀριστοκρατικόν, ἔστειλεν εἰς Βόσπορον μετὰ πολλῶν χρημάτων μὲ τὸν σκοπὸν ἀφοῦ πείσῃ διὰ τῶν χρημάτων τοὺς Οὐννοὺς νὰ συλλέξῃ καὶ νὰ στείλῃ οὐννικὸν συμμαχικὸν στράτευμα πρὸς βοήθειαν τῶν Ἰβήρων. Εἶναι δὲ ὁ Βόσπορος πόλις παραθαλασσία, κειμένη εἰς τὰ ἀριστερὰ μὲν τοῦ εἰσπλέοντος εἰς τὸν καλούμενον Ἐξεινον Πόντον, ἀπέχουσα δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως Χερσῶνος, ἣτις εἶναι ἡ τελευταία

χουσα ἡμερῶν εἴκοσιν. Ὃν δὴ τὰ ἐν μέσῳ ἅπαντα Οὐννοὶ ἔχουσιν. Οἱ δὲ Βοσπορίται αὐτόνομοι μὲν τὸ παλαιὸν ᾤκουν, Ἰουστίνῳ δὲ τῷ βασιλεῖ ἔναγχος προσχωρεῖν ἔγνωσαν. Ἐπεὶ δὲ Πρόβρος ἐνθένδε ¹ ἄπρακτος ἀνεχώρησε, Πέτρον στρατηγὸν ζῶν Οὐννοὶ τισὶν ἐς Λαζικὴν βασιλεὺς ἔπεμψε Γουργένη δση δύναμις ξυμμαχήσοντα. Ἐν τούτῳ δὲ Καβάδης στράτευμα λόγου ἄξιον πολλοῦ ἐπὶ τε Γουργένην καὶ Ἰβηρας ἔπεμψε καὶ στρατηγὸν ἄνδρα Πέρσην, Οὐαρίζην μὲν τὸ ἀξίωμα, Βόην δὲ ὄνομα. Ὁ τε Γουργένης ἐλάσσων ὄφθεις ἢ φέρειν τὴν Περσῶν ἔφοδον, ἐπεὶ οἱ τὰ ἐκ Ρωμαίων οὐχ ἰκανὰ ἦν, ζῶν Ἰβήρων τοῖς λογίμοις ἅπασιν ἐς Λαζικὴν ἔφυγε τὴν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας ζῶν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπαγόμενος, ὧν δὴ Περάνιος ὁ πρεσβύτερος ἦν. Ἐν δὲ τοῖς Λαζικοῖς ὁρίοις γενόμενοι ἔμενον, ταῖς τε δυσχωρίαις φραζάμενοι τοὺς πολεμίους ὑφίσταντο. Πέρσαι δὲ αὐτοῖς ἐπιστόμενοι οὐδὲν ὄντι καὶ λόγου ἄξιον ἔπρασσον, τοῦ πράγματος σφισὶ διὰ τὰς δυσχωρίας ² ἀντιστατοῦντος ³.

§ 2. Ἐπειτα δὲ οἱ τε Ἰβηρες ⁴ ἐς Βυζάντιον παρεγένοντο καὶ Πέτρος ἐς βασιλέα μετὰπεμπτos ἤλθε, καὶ τὸ λοιπὸν βασιλεὺς, Λαζοῖς οὐ βουλομένοις ξυμφυλάσσειν τὴν χώραν, ἠξίου στράτευμά τε καὶ Εἰρηναῖον ἄρχοντα πέμψαι. Ἔστι δὲ φρούρια ἐν Λαζοῖς δύο εὐθὺς εἰσιόντι ἐκ τῶν Ἰβηρίας ὁρίων, ὧν ἡ φυλακὴ τοῖς ἐπιχωρίοις ἐκ παλαιοῦ ἐπιμελὴς ἦν καίπερ ταλαιπωρία ἐχομένοις πολλῇ, ἐπεὶ οὔτε σίτος ἐνταῦθα οὔτε οἶνος οὔτε τι ἄλλο ἀγαθὸν γίνεται. Οὐ μὴν οὐδὲ τι ἐτέρωθεν ἐκομιζεσθαι διὰ τὴν στενοχωρίαν οἶόν τε ἐστίν, ὅτι μὴ φερόντων ἀνθρώπων ἔλυμοσι ⁵ μέντι τοισὶν ἐνταῦθα γιγνομένοις εἰθισμένον σφισὶν οἱ Λαζοὶ ἀποζῆν ἴσχυον. Τούτους ἐξαναστήσας ἐνθένδε βασιλεὺς ⁶ τοὺς φρουροὺς στρατιώτας Ρωμαίους ἐκέλευεν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν φρουρίων καθιστασθαι. Οἷς δὴ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπιτήδεια μόλις Λαζοὶ ἔφερον, ὕστερον δὲ αὐτοὶ τε πρὸς τὴν ὑπουργίαν ἀπέειπον καὶ Ρωμαῖοι τὰ φρούρια ταῦτα ἐξέλιπον, οἱ τε Πέρσαι αὐτὰ πόνῳ οὐδενὶ ἔσχον. Ταῦτα μὲν ἐν Λαζοῖς γέγονεν.

1 Δηλ. ἐκ τοῦ Βοσπόρου. 2 Κακοτοπίας. 3 Ἀντιστατῶ πρβλ. καὶ ΙΓ' § 4. 4 Οἱ καταφυγόντες καὶ ὄχυρωθέντες εἰς τὰ σύνορα τῆς Λαζικῆς μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Γουργένου. 5 Ἐλυμος=εἶδος σίτου=μελίμη, κέγχρος (κερκί), οὔτινος ὁ ἄριστος εἶναι ἀγῆς. 6 Δηλ. ὁ Ἰουστίνος.

πόλις τῆς χώρας τῶν Βυζαντινῶν. ἀπόστασιν εἴκοσιν ἡμερῶν. Ὅλα δέ, ὡς γνωστόν, τὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων εὐρισκόμενα μέρη κατέχουσιν οἱ Οὐννοι. Οἱ δὲ Βοσπορίται κατὰ μὲν τοὺς παλαιότερους χρόνους κατόικουν ἐκεῖ ὡς αὐτόνομοι, ἐσχάτως δὲ ἀπεφάσισαν νὰ προσεγγίξωσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βυζαντινῶν Ἰουστίνον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πρόβος ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ μέρους τούτου χωρὶς νὰ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ του, ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Πέτρον μετ' ὀλίγων Οὐννων εἰς τὴν Λαζικὴν ἵνα βοηθήσῃ τὸν Γουργένην ὅσον τοῦ ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις του. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Καβάδης ἔστειλε στρατεύμα ἀξιόλογον ἐναντίον τοῦ Γουργένου καὶ τῶν Ἰβήρων καὶ στρατηγὸν Πέρσην φέροντα μὲν τὸ ἀξίωμα τοῦ Οὐαρίζου, ὀνομαζόμενον δὲ Βόην. Καὶ ὁ Γουργένης φανεὶς ὅτι εἶναι κατώτερος ἢ ὥστε νὰ ὑπομένῃ τὴν ἔφοδον τῶν Περσῶν, διότι ἢ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐλθοῦσα βοήθεια δὲν τοῦ ἦτο ἀρκετή, ἔφυγεν εἰς τὴν Λαζικὴν μετὰ τῶν ἐπισήμων ἐκ τῶν Ἰβήρων, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τοὺς παιδὰς του μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς γνωστόν, ὁ πρεσβύτατος ἦτο ὁ Περράνιος. Φθάσαντες δὲ οὗτοι εἰς τὰ σύνορα τῆς Λαζικῆς παρέμενον ἐκεῖ καὶ ὀχυρωθέντες εἰς δύσβατα μέρη ἀνέμεναν τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων. Οἱ δὲ Πέρσαι καταδιώξαντες αὐτοὺς οὐδὲν τὸ ἀξίον λόγου κατώρθωνον, διότι ἢ ἐπιχειρήσις ἦτο δυσμενῆς εἰς αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους.

§ 2. Κατόπιν δὲ καὶ οἱ Ἰβηρες ἤλθον εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Πέτρος μετακληθεὶς ἤλθε πρὸς τὸν βασιλέα, εἰς τὸ ἐξῆς δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος ἔκρινε καλόν, ἐπειδὴ οἱ Λαζοὶ δὲν ἐδέχοντο νὰ φυλάττωσι μετὰ τῶν Βυζαντινῶν τὰ σύνορα, νὰ στείλῃ εἰς αὐτὰ στρατεύμα καὶ ἄρχοντα αὐτοῦ τὸν Εἰρηναῖον.

Ἐπάρχουσι δὲ δύο φρούρια ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λαζῶν εὐθὺς μόλις εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν Λαζικὴν ἐκ τῶν συνόρων τῆς Ἰβηρίας, τῶν ὁποίων φρουρίων ἢ φύλαξις ἦτο ἀνατεθειμένη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων εἰς τοὺς ἐγγχωρίους καίτοι πολὺ ἔταλαιπωροῦντο οὗτοι, διότι οὔτε σίτος, οὔτε οἶνος, οὔτε ἄλλο τι χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ πράγμα παράγεται εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἄλλ' οὐδὲ καὶ ἐξ ἄλλου μέρους εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφέρεται τι ἐκεῖ ἕνεκα τῆς κακοτοπίας, ἐκτὸς μόνον ὅ,τι δύνανται νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ Λαζοὶ ὁμῶς ἠδύναντο νὰ ζῶσιν ἐκεῖ διότι εἶχον συνηθίσει νὰ τρέ-

§ 3. Ρωμαῖοι δέ, Σίττα τε καὶ Βελισαρίου ἡγουμένων σφί-
σιν, ἐς Περσάρμενιαν¹ τὴν Περσῶν κατήκρον ἐσβαλόντες χώ-
ραν τε πολλὴν ἐλήϊσαντο καὶ Ἀρμενίων πάμπολυ πλῆθος ἀν-
δραποδίσαντες ἀπεχώρησαν. Τούτω δὲ τῷ ἀνδρὲ νεανία μὲν
καὶ πρῶτον ὑπηνήτα² ἦσθη³, Ἰουστινιανοῦ δὲ στρατηγοῦ δο-
ρυφόρω, ὃς δὴ χρόνῳ ὕστερον ξὺν Ἰουστίνῳ τῷ θεῷ τὴν βα-
σιλείαν ἔσχεν. Ἐτέρας δὲ ἐσβολῆς Ρωμαίοις ἐς Ἀρμενίαν γεγε-
νημένης Ναρσῆς τε καὶ Ἀράγιος παρὰ δόξαν ὑπαντιάσαντες⁴ ἐς
χεῖρας ἤλθον. Οἱ⁵ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐς Ρωμαίους τε αὐτόμολοι
ἴκοντο καὶ ξὺν Βελισαρίῳ ἐς Ἰταλίαν ἐστράτευσαν, τότε μέντοι
τοῖς ἀμφὶ Σίτταν τε καὶ Βελισάριον ξυμβαλόντες τὸ πλεον ἔσχον.
Εἰσέβαλε δὲ καὶ ἀμφὶ πόλιν Νίσιβιν⁶ ἄλλη Ρωμαίων στρατιά,
ἧς Λιβελάριος ἐκ Θράκης ἦρχεν, οἱ δὲ φεύγοντες εὐθύωρον
τὴν ἀναχώρησιν ἐποίησαντο, καίπερ οὐδενός σφίσι ἐπεξιόντος.
Διὸ δὴ Λιβελάριον μὲν παρέλυσε τῆς ἀρχῆς βασιλεῦς, Βελισά-
ριον δὲ ἄρχοντα καταλόγων⁷ τῶν ἐν Δάραις κατεστήσατο. Τότε
δὴ αὐτῷ⁸ ξύμβουλος ἠρέθη Προκόπιος, ὃς τάδε ξυνέγραψεν⁹.

1 Ἰδὲ I § 1. 2 Ὑπηνήτης=παγωνοφόρος· ἀπὸ τὴν ῥίνα
μέρος τοῦ προσώπου, τὰ περὶ τὸ ἄνω χεῖλος καὶ τὰ περίεξ, ἐνθα φύεται ὁ
μύσταξ καὶ τὸ γένειον. 3 Δυϊκὸς ἀριθμὸς ἀντὶ τοῦ ἦσαν ὡς καὶ τὰ τούτω τῷ
ἀνδρὲ, νεανία, ὑπηνήτα, δορυφόρω. 4 Ἐνν. τοὺς νεανίας Σίτταν καὶ Βελισά-
ριον. 5 Δηλ. ὁ Ναρσῆς καὶ Ἀράγιος πρὸς. I E' § 4. 6 Ἰδ. I' § 2. 7 Κατάλο-
γοι=οἱ στρατεύσιμοι ἄνδρες, τὰ στρατιωτικὰ σώματα, αἱ ἴλαι τοῦ ἵππικοῦ (II'
§ 3). 8 Δηλ. τοῦ Βελισαρίου. 9 Ὁ Προκόπιος ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ὡς περὶ τρί-
του προσώπου, ὡς πράττει καὶ ὁ Ξενοφῶν ('Ανάβ. Γ' 1 κλπ.) καὶ ὁ Θουκυδί-
δης (I A. 1 κλπ.).

φωνται διὰ τοῦ ὀλίγου κέγχρου ὃ ὁποῖος παράγεται εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Τούτους τοὺς φρουροὺς στρατιώτας ἀπομακρύνας ἐκ τῶν μερῶν τούτων ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος διέταξε νὰ τοποθετῶνται Βυζαντινοὶ στρατιῶται διὰ τὴν φρούρησιν τῶν φρουρίων. Εἰς τούτους βεβαίως κατ' ἀρχὰς μὲν μετὰ δυσκολίας ἔφερον τροφίμα οἱ Λαζοί, βραδύτερον δὲ καὶ αὐτοὶ ἠρνήθησαν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐγκατέλιπον τὰ φρούρια ταῦτα, καὶ ἐπομένως οἱ Πέρσαι κατέλαβον αὐτὰ ἄνευ οὐδενὸς κόπου. Ταῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τοὺς Λαζούς.

§ 3. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατηγῶν Σίττα καὶ Βελισαρίου εἰσβαλόντες εἰς τὴν Περσαρμενίαν, τὴν ὑπήκουον τῶν Περσῶν, καὶ μέγα μέρος τῆς χώρας ταύτης ἐληλάτησαν καὶ αἰχμαλωτίσαντες μέγα πλῆθος Ἀρμενίων ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν των. Οἱ δύο δὲ οὗτοι ἄνδρες ἦσαν μὲν νεανίαι καὶ μόλις ἤδη ἤρχιζε νὰ φύεται ὁ πρῶτος μύσταξ καὶ τὸ πρῶτον γένειον αὐτῶν, ἦσαν ὁμως δορυφόροι τοῦ στρατηγοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὃ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, μετὰ τινα χρόνον κατόπιν ἔλαβε τὴν βασιλείαν μετὰ τοῦ θείου του Ἰουστίνου ὡς συμβασιλεὺς αὐτοῦ. Ὅτε δὲ εἶχε γίνει ἄλλη εἰσβολὴ τῶν Βυζαντίνων εἰς τὴν Ἀρμενίαν οἱ στρατηγοὶ Ναρσῆς καὶ Ἀράντιος συναντήσαντες αὐτοὺς συνεκρούσθησαν ἀπροσδοκῆτως. Οὗτοι ὀλίγον βραδύτερον ἤλθον μόνοι των πάλιν εἰς τοὺς Βυζαντίνους καὶ ἐξεστράτευσαν μάλιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ Βελισαρίου, τότε ὁμως συγκρουσθέντες μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Σίττα καὶ τοῦ Βελισαρίου ἐπεκράτησαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Νισίβιδος εἰσέβαλε τότε καὶ ἄλλο στράτευμα Βυζαντίνων, τοῦ ὁποίου ἄρχων ἦτο ὃ ἐκ Θράκης Λιβελάριος, οὗτοι ὁμως οἱ στρατιῶται ἐπέστρεψαν ὀπίσω κατ' εὐθείαν φεύγοντες χωρὶς οὐδεις νὰ καταδιώκη αὐτούς. Διὰ τοῦτο βεβαίως τὸν μὲν Λιβελάριον ἔπαυσεν ἐκ τῆς ἀρχηγίας ὃ βασιλεὺς, διώρισε δὲ τὸν Βελισάριον ἄρχοντα τῶν ἐν Δάρδς στρατιωτικῶν σωμάτων. Τότε ἀκριβῶς ἐξελέγη ὡς σύμβουλος αὐτοῦ ὃ Προκόπιος, ὃ ὁποῖος συνέγραψε τὴν ἱστορίαν ταύτην.